

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Controversia tertia

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

morem in Hispaniâ usitatum, ad Canonem quendam Illiberitanum, post *Ferdinandum* Can. 39.
de Mendoza, illius Concilii Vindicem & Defensorem, & præter *Gabrielem Abaspinum*. pag. 376.
 Episcopum antehac Aurelianensem, Observationum Ecclesiasticarum cum *Oprato Mi-* seqq.
tevitano Editorem, observavit nuper *Immanuel Gundisalvus* vel *Gonzales*. Cæteras mo-
 dernorum inter adversarios Doctorum de hoc Confirmationis Sacramento non Sacra-
 mento differentias & opiniones inter se diversas nuper itidem modo exhibuit *Andreas* pag. 291.
de Mendo, opinionionem in Controversiis Moralibus Benignarum Staterista, quas, utpote seqq.
 ad Institutum impertinentes excutere jam nec libet, nec licet.

Controversiæ Generalis Tertiæ

DE

SACRAMENTO EU- CHARISTIAE, LIBRI PRIMI CAPVT QVINTVM ET SEPTIMVM,

DE

Capite Johannis Sexto.

NON agi in hoc Capite, & illis quidem verbis, quæ ut plurimum in Con-
 troversia hæc Eucharisticâ solent attendi, de manducatione & bibitione
 Corporis & Sanguinis Domini, quæ ad differentiam dicitur sacramenta-
 lis, distincta à spirituali, fatetur Bellarminus, agnovisse Doctores quos-
 dam Catholicos, nominatim à se expressos, quibus post *Salmeronem*, *Vas-*
quezium, *Maldonatium*, *Conzenium*, numero plures addidit *Edmundus Albertinus*, Caten-
 tonensis apud Parisinos non ita pridem Minister in de hoc Eucharistiæ Sacramento
 opere posthumo per *Davidem Blondellum* publicato, sistens hujus Sententiæ Pontifices
 duos, *Innocentium tertium*, & *Pium secundum*; Cardinales quatuor, *Bonaventuram*, *Allia-*
cum, *Cusanum*, *Cajetanum*; Archi-Episcopos duos, *Richardum Armachanum*, & *Grana-*
tensem; Episcopos quinque, *Stephanum Eduensem*, *Durandum Miuratensem*, *Guilielmum*
Alfisdorenssem, *Lindanum Ruremundensem*, *Iansenium Gaudavensem*, quem alicubi, in-
 constanter licet, *Tannerum* sequi monet. Addit è cæteris Scriptoribus Romanis *Ale-*
xandrum Halensem, *Richardum Mediarvillanum*, *Johannem Gersonem*, *Johannem Ragusinum*,
Gabrielem Bielem, *Thomam Waldensem*, *Johannem Mariam Verratium*, *Tilemannum Segeber-*
genssem, *Johannem Eccium*, *Johannem Majorem*, *Astesanum*, *Conradum*, *Johannem Ferum*,
Conradum Sazgerum, *Johannem Hesselium*, *Ruardum Tapperum*, *Palatium*, & novissimè *Ni-*
colaum Rigaltium, plerosque Theologiæ Doctores & Professores, Concionatoresque
 celeberrimos, à quibus non longè dicit abesse *Thomam* cui se etiam *Eschius* præsertim
 junxerit. Ut autem hic non agamus de consensu & confessione Scriptorum Papistico-
 rum, attamen, tanto præprimis numero, non parvum Veritati Evangelicæ præjudicium
 & patrocinium adferunt, de quo nunquam satis laudata *Confessio Gerhardi Catholica* lu-
 culentum præbere potest documentum; nobis jam ad Augustini auctoritatem hic etiam
 ex instituto respicientibus, quem Bellarminus, ut obtineat, agi in hoc Capite de man-
 ducatione Sacramentali, non tantùm inter cæteros Patres pro suâ laudat Sententiâ, plu-
 ribus eam in rem locis ex non uno Ejus Scriptorum sive Homileticorum, sive Polemi-
 corum, etsi nullis expresse verbis, ut aliàs solet, citatis; sed & quæ ex Eo *Lutherus* & *Che-*
mnitius pro Sententiâ de manducatione & bibitione spirituali commendârunt, pro-
 lixissimè examinat, omni modo & ratione sollicitus, ne Augustinus & hic noster sit. De
 locis, quæ Bellarminus pro se citat, postmodùm videbimus nunc responsum Ejus ad loca
 Evangelicis faventia ponderemus, quæ in quarto exhibet fundamento sequentia: *Augu-*
stinus docet, Infantes manducare carnem Christi, quatenus Fidei communicant. *Igitur*
hic Locus de manducatione per Fidem intelligitur. Idem alibi hoc Caput adeo spiritualiter ex-
ponit, ut dicat, Crede & manducasti, *Qui & scripsit*, Credere in eum, hoc est manducare

L. I. c. 30.
pag. 209.
& 210.L. I. con-
tra Jul.
cap. 2.

T t 3

Panem

Tract. 25.
& 26. in
Johan.
L. III. de
Doctr.
Christ.
cap. 16.

L. III. de
peccat.
merit.
cap. 4. &
in Serm.
ad Infant.
apud Be-
dam in
Commēt.
1. Corinth.
10.

Serm. 11.
de Verb.
Dom.
Lib. I. de
peccat.
merit.
cap. 20.

vid. Tract.
27. in Joh.
& in Pl. 98.

Panem vivum. *Et iterum alibi dicit*, Hæc verba, Nisi manducaveritis carnem filii hominis, nihil aliud significare, nisi Passioni Domini esse communicandum, & mente suavitè cogitandum, Christi carnem fuisse pro nobis crucifixam. *Bellarminus ad hæc respondet & observandum esse monet primò*, Augustinum non rarò dicere, Infantes debere corpus Domini edere, si Salvi sint futuri; cæterum non intelligit, id fieri debere necessariò reipsa. Nam idem Augustinus ibidem & alibi scribit, Infantes in ipso (etiam) Baptismo communicare corpori Christi, & per susceptionem Baptismi implere etiam præceptum de sumptione Eucharistiæ. *Secundò*, Infantes non solum non obligari ad communionem reipsa, sed nec in Voto explicito, cujus non sunt illo modo capaces; sed tantum in voto implicito, quod votum Infantes habent, dum baptizantur, tunc enim Infantes jus accipiunt ad Eucharistiam percipiendum, Et quia omnis, qui nascitur, naturaliter adpetit cibum; idè etiam illi hoc ipso, quod renascuntur in Christo, adperunt cibum renatorum, suo tamen loco & tempore percipiendum. Itaque infantes non communicant spiritaliter, nec Sacramentaliter in re, sed Sacramentaliter in Voto implicito; ex quo sequitur, ut non sit illis omninò idem, baptizari & communicare, licet simul fiant, cum unam sequatur ex altero. *Itaque licet Augustinus locis citatis dicat*, infantes manducare Domini carnem in Baptismo, alibi tamen apertè distinguit baptizari & comedere carnem Christi. Aliud, inquit, est nasci de Spiritu, aliud nasci de Spiritu; sicut aliud est nasci de Carne, quod fit, cum parit Mater, & aliud nasci de Carne, quod fit, cum lactat infantem. *Et alibi apertè demonstrat*, hoc præceptum, Nisi manducaveritis, distingui à præcepto Baptismi, etiam in Infantibus. *Ad argumentum ergò respondemus*, scribit Bellarminus, Augustinum exponere hunc locum de manducatione Sacramentali, sed eam tamen Infantibus tribuere manducationem non in re, sed in Voto implicito, quod per Baptismum habetur, ut diximus. *Ad alia duo Eiusdem loca respondet*, dicta esse ea ab Augustino non de Sacramento; sed de fide (rectius, sine) Incarnationis; nondum enim pervenerat ad eum Evangelii locum, ubi de Sacramento agitur. Illud autem, *Qui manducat corde, non qui premit dente*, dixit Augustinus, cum de Sacramento loqueretur, non ut excluderet Sacramentalem esum, sed ut significaret, finem hujus Sacramenti esse, alere Animam, non corpus, licet per instrumentum corporis sumatur. Verè enim reficitur hoc cibo, qui manducat corde, non qui premit, dente, nimirum solo; non enim excludit corporalem esum, cum dicat ibidem, Judam comedisse solo corpore. Sed solum anteponeit spirituales manducationem corporali, quod illa profit sine ista, ista non profit sine illa, sed obit. *Ad ultimum respondet*, Augustinum ponere figuram in his verbis ratione modi sumendi carnem Christi, non ratione substantiæ ipsius rei. Non enim vult dicere, carnem Christi tropicè dictam manducari, id est, panem, quo significatur Caro; nec veram Carnem tropicè manducari, si essentiam manducationis spectemus, quæ solum requirit, ut verus cibus ab ore trajiciatur ad stomachum per instrumenta vitalia. Sed vult dicere, tropicè manducari quoad modum. Nam ordinarius & proprius manducandi carnem modus est, ut ea visibiliter secetur in partes, & paulatim sumatur, & (quidem) cocta, non cruda &c. Christi autem caro sumitur integra & invisibiliter, & sine ulla sui læsione; quare non propriè, sed figuratè tantum Christi caro occiditur, & laceratur in manducatione, representamus enim Christi passionem. *Augustinum* id voluisse, perspicuum est ex duobus, *Primò*, quia dicit tropicè id exponendum, ne scelus aliquod vel flagitium præcipi videatur. Porro scelus esset, Christi carnem occidere & in partes secare; non autem spiritali quodam modo ipsam carnem veram sine ulla sui læsione in Sacramento sumere. *Secundò*, quia Ipse id explicat, quis sit literalis Sensus, qui scelus sonare videatur, videlicet is, in quo verba Christi acceperunt Capharnaitæ, qui putarunt, Christi carnem laniandam, sicut in Macello fieri videmus, & dandam cuique particulam. Cum igitur Augustinus dicit, hoc præcepto, Nisi manducaveritis, mandari, ut communicemus Christi passioni, & eam recolamus ac mente revolvamus, id ipsum significat, quod Apostolus ait, sumendam Christi carnem in Sacramento in memoriam passionis & mortis Domini. *Hæc Bellarminus* de Augustini Sententiâ, qui etiam in antecedentibus, ubi ad auctoritatem Patrum, quos maximo citavit numero, & inter eos Augustinum quoque, *Ruardum & Inse-* *num* respondere dicit, eos in Homiliis ad populum præsertim, adcomodasse hæc Christi apud Johannem verba ad Eucharistiæ Sacramentum; monet, *majorum eorum partem scripsisse Commentaria vel Disputationes, in quibus non adcomodationes & mystici Sensus, sed literalis exprimi debeat, inter alios, qui Commentaria in Johannem scripserunt, Augustinum nominans, cujus tamen Tractatus in Johannem non immeritò inter Homiletici generis*

generis scripta recensentur. Post Bellarminum & præter alios de Augustini Sententiâ circa Verborum Christi in sexto capite Johannis sensum prolixè etiam agit *Conzenius* in suis super hoc Caput Commentariis, qui tamen dum pleraque à Bellarmino jam observata repetit, & imprimis contra Calvinistas agit, hic à nobis attendi non debet, ad Bellarminum ex instituto respicientibus, cui jam ordine respondendum est.

Ad primum igitur dicimus, Bellarmini objectionem laborare Elencho ignorantia, vel ut communiter dicunt, ignorantia Elenchi. Nimirum non attendit, vel attendere noluit, quem in finem à parte Evangelicorum Augustini Sententiâ de communione Infantum per Fidem soleat laudari. Quia enim Christus in verbis, de quorum sensu agitur, necessitatem manducationis & bibitionis omni modo inculcat, sine quâ nemo possit in Ipso manere, & de infantibus post Baptismum sine Sacramento Eucharistiæ de cedentibus adeò rigorosè non licet judicare, eos ob defectum communionis Sacramentalis Vitâ privari æternâ, de quibus monuit Augustinus, eos manducare carnem Christi, quatenus Fidei communicant; sequitur inde necessariò, Christum non de Sacramentali, sed spiritali potius manducatione & bibitione in his agere verbis, eaque non aliter intelligi posse. Hinc quæcunque Bellarminus vel de debito manducationis, sed non reipsâ necessario, verum ratione susceptionis Baptismi præstandæ, vel de distinctione Voti *expliciti & impliciti*, hoc, non illud Infantibus baptizatis adscribens habet, neq; rem ipsam tangunt, adeoque non contrariantur argumentationi ex Augustini verbis factæ, neq; id in fundamento exhibent, quod omni modo sit liquidû, sed potius principiorum petitiones nondum probatas, sed & nunquam probandas, ex quibus nulla deduci potest consequentia. Imò si velimus, licebit ea invertere & in Bellarminum retorquere. Nam, ad hominem disputo, si Augustinus non intelligit, manducationem & bibitionem corporis & sanguinis Christi ab infantibus necessariò reipsâ fieri debere, & tamen contendit, *debere illud fieri*, quocumq; etiam modò, *si salvi sint futuri*; utiq; Christus ad Augustini mentem, ubi de necessitate ejus egit, intellexit spirituales, aut Bellarminus tenebitur, aliud & tertium manducationis genus fingere à Sacramentali & spiritali diversum, quod vix esse dicit naturale. *Prætereà*, si implicitum sufficit votum in Infantibus, ut in junctâ à Christo necessitati communionis fiat ex assensu, illudq; Votum (si absq; implicationis & contradictionis vitio ita dici aut cogitari potest ab homine prudenti,) implicitum non nisi à Dono Fidei in Baptismo collatæ potest provenire, utiq; communio spiritalis locum hic habebit, quæ vicem sustineat communionis Sacramentalis, cujus morte præventi Infantes plurimi non fiunt participes, æternâ privandi Beatitudine, si Christi de necessitate ejus verba juxta Bellarminum ad Sacramentalem trahi debent communionè. Et sic infantes per tale Votum non Sacramentaliter, sed spiritaliter tantum communicare dici omninò debet, non obstante, quod diversa sint, *baptizari & communicare*, de quibus diversis actionibus contra semetipsum pro more Bellarminus agnoscit & fatetur, *quod simul fiant*, (id quod tamen dicere necessum non est,) *& quod unum sequatur ex altero*; quâ ratione testimonia Augustini à Bellarmino in hunc finem adducta, quæ primâ facie videntur inter se contraria, optimè conveniunt, & quæ Bellarminus exinde conatus est deducere, omninò subruunt. *Ad alia duo Augustini loca* ex ipso Ejus in Johannem Commentario de sumpta Bellarminus ineptè & simuliterum contradictoriè responder. Ineptè quidem, dum Augustinum *non de Sacramento, sed de fide* (rectius, sine) *Incarnationis* agere, neq; Eum ad Evangelii locum adhuc tum pervenisse scribit, in quo de Sacramento agitur. Contradictoriè autem, cum de iisdem Augustini verbis, ad quæ facta fuit provocatio, fatetur, sui ex more inmemor, dixisse ea Augustinum, *cum de Sacramento loqueretur, quam vis non ut excluderet esum Sacramentalem, sed ut finem ejus esse, animâ alere, non corpus, significaret*. Utrumq; contra mentem Augustini, qui neq; de Fide (rectius, sine) *Incarnationis*, in citatis nimirum verbis, neq; de Sacramento vel esu Sacramentali, neq; ad locum Evangelistæ, in quo de Sacramento ad literam agatur, quidquam scripsit, sed Verba Christi de manducatione spiritali agentia ad literam de eadem intellexit & explicavit. Verba Christi sunt: *Hoc est opus Dei, ut credatis in Eum, quem misit Ille*; Ea hunc in modum explicat Augustinus: *Hoc est manducare cibum, non qui perit, sed qui permanet in Vitâ æternam. Ut quid paras ventrem & dentes? Crede & manducaisti*. Quæ Augustini verba adeò perspicua sunt vix *Gratiano*, ut ea etiam Juri Canonico infereret, & sub hoc quidem Lemmate, *Credere in Christum est manducare & bibere Christum*. Quî & in capitulo antecedente ex ejusdem Augustini Sermone quodam de Verbis Evangelii, sub lemmate, *Quid sit corpus Christi manducare & sanguinem Ejus bibere*, sequens Lectori exhibuit testimonium: *Quid est, Christum manducare?*

Conf. P.
Tarn. C6.
ment. in
Joh. p. 190
1699.

c. Ut quid,
dist. II. de
Consecr.

care? *Non hoc solum est, in Sacramento corpus Eius accipere; multi enim accipiunt indigne, de quibus ait Apostolus, Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Sed quo modo manducandus est Christus? Quo modo Ipse dicit, Qui manducat carnem meam, & bibit Sanguinem meum, in me manet, & Ego in eo. Et ut ag, in me manet, & Ego in illo, tunc manducat, tunc bibit. Qui autem in me non manet, nec Ego in illo, etsi accipit Sacramentum, acquirit magnum tormentum.* Potuine aliquid manifestius ad sensum Christi de manducatione & bibitione spirituali ab Augustino dici & scribi, quod Verba Eius magis illustraret & explicaret? Hinc & Glossator Juris Canonici ad locum priorem notanter observavit: *Non prohibet (nimirum Augustinus) sacramentaliter accipi corpus (& sanguinem) Domini, sed quod necessitate instante, ubi non potest haberi corporis (& sanguinis) Domini, videlicet Sacramentalis, ei non obsit, si non accipit, ex quo per eum non stat; cum enim non accipit, manducat spiritualiter, sed sacramentaliter: quæ verba postrema videntur contra sensum Scriptoris transposita, inque hunc ordinem redigenda: cum enim non accipit sacramentaliter, manducat spiritualiter.* Et ita alteri testimonio conveniunt ex asse, ad quod ipse Glossator provocavit. Plura autem adhuc Augustinus in Expositione verborum Christi habet huic Instituto interservientia. Explicans enim verba Eius, quibus de semetipso dixit: *Hic est Panis, qui de Cælo descendit: ut si quis manducaverit ex ipso, non moriatur, ita sensum eorum expressit: Quod pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad visibile Sacramentum. Qui manducat intus, non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente.* Et post ad verba: *Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & Ego in illo, ita ad mentem Christi scribit: Hoc est manducare illam escam & illum bibere potum, in Christo manere & illum in se manentem habere. Ac per hoc, qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit sanguinem Eius, licet carnaliter & visibiliter dentibus premit Sacramentum corporis & sanguinis Christi &c. ut ut particulam adverbialem, spiritualiter, textui insertam, verba autem posteriora, licet carnaliter & visibiliter &c. eidem impertinenter adfuta, ex Codicibus manuscriptoris, Catenâ Thomæ Aquinatis, citatione Prosperi in Sententiis ex Augustino collectis, quam Ivo Carnotensis, Gratianus, & Sententiarum Magister Lombardus expresserunt, adferat Dallejus, de quo Critici. Nunc addo Augustini verba, quibus totam de textu capite Johannis, & de manducatione ex eo tractationem finivit, scribens: *Hoc totum, quod Dominus de carne & de sanguine suo locutus est, & quod in ejus distributionis gratia vitam nobis promisit æternam, & quod hinc voluit intelligi manducatores & potatores carnis & sanguinis sui, ut in illo maneant, & Ipse in illis; hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, ut carnem Christi & sanguinem Christi non edamus tantum in Sacramento, quod & multi (faciunt) mali, sed usque ad Spiritus participationem manducemus & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut Eius spiritu vegetemur, & non scandalizemur &c.* Quod verò Augustinus & hic & alibi in suis Tractatibus in horum Christi verborum explicatione manducationis & bibitionis etiam Sacramentalis meminit, id quod ab aliis quoque Patribus non semel factum, quæ Eius rei fuerit causa, post in responsione ad loca, quæ Bellarminus pro se citavit, indicabitur. Ea inter restat, ut videamus, quid ad ultimum Augustini testimonium, quod pro spirituali manducatione Evangelici laudare solent, respondeat Bellarminus: Qui sicut verè dixit, Augustinum ponere figuram in verbis Christi non ratione substantiæ ipsius rei, sed ratione modi Christi carnem (& sanguinem) sumendi, neque voluisse Eum dicere, carnem Christi tropicè dictam manducari; ita absurdè è contrariò & contradicenter iterum scripsit, negans ex Augustini mente, carnem Christi tropicè manducari, & concedens tamen ex Eiusdem sententiâ, tropicè eam manducari quoad modum. Nam eometiplo, quo tropicè & figuratè Augustinus scripsit hæc Christi verba esse intelligenda, dicere volens juxta Bellarminum, tropicè manducari carnem Christi, simul ipsum manducationis modum voluit exprimere, Capernaitis videlicet oppositū, quibus quæcunq; Bellarminus Augustini verba explicans opposuit, Evangelici quoq; opponunt, addentes insuper, hunc manducationis modum in manducatione etiam sacramentali, si salutaris illa sit, suum omninò habere locum, ut ut ad mentem Christi & Augustini id etiam statuatur, hunc modum absque illâ, si nimirum haberi non possit, sufficientem esse & salutarem, & quod ad Institutum pertinet, vi verborum Christi quam-maximè necessarium. Et ita Augustini in citatis & hæctenus vindicatis ex Eo testimoniis habet Sententia, quam Bellarminus suis Responsionibus, ut ut eas satis plausibiles Lectori exhibere sit conatus, frustra Evangelicis studuit eripere.*

Restat

de Usu Patrum, pag. 88. & 89. conf. Salmaf. de Trāssubst. pag. 125.

Restat jam, ut videamus, quid de iis statuendum sit locis, quæ pro suâ & communi Ecclesiæ Romanensis opinione exceptis Doctoribus supra nominatis, Bellarminus sicut ex aliis Ecclesiæ Doctoribus, ita ex Augustino imprimis magno satis numero citavit. Ea dum generis sunt duplicis; duplici etiam responso debent excipi. Et quidem priori adnumerat classis ea, quæ de his Christi verbis Augustinus in suis ad Evangelium Johannis habet Commentariis, de quibus dum ipse Bellarminus monet, quod ex eo genere Scripturæ sint, in quibus non ad commodationes & mystici Sensus, sed literalis exprimi debeant; nisi Augustinum velit adulare, quod boni Interpretis muneri non ex arte fecerit satis, sed, relicto Sensu literali, mysticis & accommodatis Textum magis obscurârit, quàm explicârit, omninò fateri necessum habebit, augustissimum Doctorem plus hic, quàm alibi de legitimo verborum Christi sensu fuisse occupatum, nimirum in ipsâ, quod dicitur, & propriâ Sede ea, & quidem eò facilius explicantem, quo ex antecedentium & consequentium accuratâ collatione, in quo præprimis boni Interpretis officium consistit, Scopus dicentis faciliori opera potest observari, quàm si extra contextum aliquod Oraculum ex occasione saltem incidenter oblatâ veniat explicandum. Et huc etiam omninò referri debent Sancti Patris de *Doctrinâ Christianâ* libri, in quibus methodum indagandi verum Scripturæ sensum, id est, *literalem* per certas quasdam regulas præscripsit, & Exemplis ex utroq; Testamento desumptis confirmavit, utpotè qui labor quam maximè illud requisivit, ut ostenderetur attento Scripturarum Lectori & scrutatori, quis hujus & illius Oraculi sensus sit legitimus. Neq; cogitari debet, in eo Doctorem augustissimum à scopo sibi præfixo aberrâsse, dum in iis Christi verbis, de quibus eorumq; sensu actum est hætenus, aliquam observavit *figuram* vel improprium loquendi modum, quia literalis illud sensui contrarium non est, de quo testantur Exempla, atq; sic priori testimoniorum classe prætermisâ, quibus jam in præmissis satisfactum est vindiciis, ad alteram rectâ nos conferimus, eorum videlicet testimoniorum, quæ in aliis Augustini Scriptis de hoc oraculo leguntur; de quibus in genere duo notanda veniunt. *Unum*, loqui quidem in quibusdam Augustinum occasione horum Christi verborum de manducatione & bibitione Sacramentali, sed non, ac si Christi verba in Sensu literali ita essent intelligenda, cum ex testimoniis proximè vindicatis è propriâ sede desumptis aliud de Augustini Sententiâ sit demonstratum; verum per accommodatorem, quia vidit Augustinus, unum atq; idem esse objectum utriusq; manducationis & bibitionis, Sacramentalis nimirum & spiritualis, dum idem corpus ac idem sanguis Christi, qui in ipso Eucharistiæ Sacramento à communicantibus in, cum, & sub Pane & Vino benedicto oraliter accipitur, editur & bibitur, à cunctis verè fidelibus, etiam extra Sacramenti usum, per Beneficiorum Passio- nis & Mortis Dominicæ adplicationem editur & bibitur, hæc juxta expressam Christi informationem magis ad Salutem æternam necessariâ, quàm illâ; hæc etiam semper salutari, non autem illâ, quâ plurimos indignè & sic ad iudicium uti, Paulum jam testem habuimus. *Alterum* in antecessum observatu dignum pro faciliori ad Augustini de Sacramentali manducatione & bibitione testimonia à Bellarmino citata responsione est, quod non sequatur, ubicunq; Augustinus de verâ manducatione & bibitione corporis & sanguinis Domini ad Oraculum, de quo hætenus, agit, Eum de manducatione & bibitione Sacramentali agere, cum & spiritualis extra usum Sacramentalem manducatio & bibitio non nisi pro verâ manducatione & bibitione haberi debeat. Quin & si Augustinus vocabulo etiam Sacramenti utatur, & Sacramentum corporis & sanguinis id esse dicat, quod Christus verè fidelibus tanquam rem necessariam ad æternam Beatitudinem adquirendam commendat, non tamen inde sequitur, loqui Eum de manducatione & bibitione etiam Sacramentali, quia aliàs sæpius voce Sacramenti pro voce Mysterii usus est, de re quâdam sublimiori agens, quod infra etiam patebit, ubi de Sacramento, vel mysterio potius, Matrimonii agitur, quatenus illud conjunctione Christi capitis cum Ecclesiâ omnibusq; fidelibus membris Ejus, Apostolo informatore, ad aliquam Mysterii hujus significationem exhibet. Sed ipsa videamus loca, quæ numero quatuor citat Bellarminus, ad evincendam Sacramentalem è verbis Christi & explicatione Augustini manducatione.

In primo ad sequentia Bellarminus videtur respexisse verba: *Manducant, qui manducant, Serm. II. & bibant, qui bibunt. Esuriant & sitiant, vitam manducant, vitam bibant. Illud manducare, de Verb. Apost. refici est: illud bibere, quid est, nisi vivere? Manduca vitam, bibe vitam; habebis vitam, & integra est (rectius, erit) vita. Tunc autem hoc erit, id est, Vita unicuique, erit corpus & sanguis Christi, si, quod in Sacramento visibiliter sumitur, in ipsâ veritate spiritaliter manducetur, spiritaliter bibatur. Audi vimus enim ipsum dicentem Dominum, Spiritus est, qui vivificat, caro autem non prodest quidquam; verba, quæ locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt.* Verum etiam si Augu-

Augustinus per adverbialē particulam *visibiliter* agere videatur de manducatione & bibitione Sacramentali, quæ visibiliter & ore corporis fit, ex toto tamen contextu adparet, Eum, & quidem juxta mentem Christi ac tenorem Ejus verborum, *magis* urgere manducationem & bibitionem spiritualement, ut potè magis necessariam, & in qua vere ratio vivificandi consistat, dum è contrario illam apud indignè manducantes & bibentes mors æterna sequatur. In secundo hæc leguntur: *Cum Dominus dicat, Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis; quid sibi vult, quod à sanguine Sacrificiorum, quæ pro peccatis obferebantur, tantoperè populus prohibetur, si illis Sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum; a cujus tamen Sacrificiū sanguine in alimentum sumendo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius exhortantur omnes, qui volunt habere vitam? Sed si scopum citationis Augustiniana attendamus, non intendit Sanctus Pater demonstrare ex Christi verbis manducationem & bibitionem Sacramentalem; verum potius conciliare studuit illa Christi verba cum ablatione omnimodæ Sacrificiorum Veteris Testamenti, unum Christi Sacrificium antehac præsignificantiū, ea postmodū occasione agens de bibitione Sanguinis Christi, de qua tamen, dum in alimentum fieri eam dixit, alimentū sine omni dubio non nisi spirituale intellexit, cujus etiā extrā Sacramentalem usum verè fidelem fieri participem, per manducationem & bibitionem spiritualement videlicet, sæpè jam ex Augustino doctū fuit.*

In tertio Augustini testimonio, juxta Bellarmini ordinem, *Christophorus de capite fontium*, Archiepiscopus quondam Cæsariensis, & ordinis Minorum generalis, Scripto de necessariâ correctione *Theologiæ Scholasticæ*, perisque Eruditorum ex Indice librorum prohibitorum Romano æquè ac Hispano notus, in *defensione Fidei Majorum de verâ & reali corporis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentia*, tantum poluit fiducia, ut omniis pluribus aliis & ad rem pertinentioribus, integrum & prolixum satis Augustini sermonem suæ *Actioni secundæ* inferuerit, obtenturus, Christum in verbis sæpè jam citatis de manducatione & bibitione Sacramentali agere, cum tamen tribus vel ad summum quatuor lineolis potuissent describi, quæ Augustinus in eo habet, aliquatenus Instituto inservientia, nimirum sequentia: *Quasi furor & insania videbatur, dare carnem hominibus manducandam, & Sanguinem bibendum. Ille autem qui noverat, quod dicebat, Sacramenta prædicabat. Et postaliqua: Nonne erant tanquã verba infantilia, Manducate carnem meam, & bibe Sanguinem meum? Sed ista infantilia verba regebant Virtutem ejus.* Videlicet Sacramenta, quæ Christus his de manducatione & bibitione corporis & Sanguinis sui verbis prædicavit Augustinus scripsit, in eam Pontificios Doctores induxerunt opinionem, ac si necessario in eis de manducatione & bibitione Sacramentali ageretur, cum tamen, ut extoto manifestum est Augustini textu, per Sacramenta non nisi mysteria manducationis & bibitionis spiritualis fuerint intellecta, singularem in se comprehendentia virtutem, ut in infantilia primùm, quin & planè stulta auditoribus fuerint, hæc talia ad rationis suæ normam intelligentibus. In quarto testimonio dum Augustinus scribit, *Iohannem de corpore & sanguine Domini hoc* (quo alii Evangelistæ) *loco nihil dixisse, sed planè alibi multo uberius hic* (vel de hoc) *Dominum esse locutum testatur*; habuit quidem sine omni dubio Sanctus Doctor aliquem respectum ad caput sextum Johannis, sed non quasi in eo ageretur de manducatione & bibitione Sacramentali, verum quia communio hæc Sacramentalis sine spirituali, quæ per fidem perficitur, non prodest, ut de salutari usu ejus verè fideles ex informatione Christi tanquam Institutoris docerentur. *Christophorus de capite fontium* loco proxime citato *quintum* ex Augustino addit testimonium, quo Augustinum manifestè putat statuere, *Christum hoc in Capitulo de Sacramento Corporis & Sanguinis sui locutum esse, dum scripsit, Dei sapientiam verbis Sacramento congruis pavisse animam credentem, nec curasse insipientiam navescentem.* Sed nõ percepit bene Episcopi Hipponensis mentè Archiepiscopus Cæsariensis, ac nimis specialiter verba generalis cõcepta intellexit ordinis sui Generalis. Nimirum id voluit Augustinus Doctor, Christum Dei Sapientiam pavisse animam fidelem verbis, quibus ipsum quoq; Sacramentum explicari posset. At inde ad manducationem ipsam Sacramentalem argumentari, res est omnino absurdissima, tantoq; Episcopo indigna. Adde ex superfluo & indebita liberalitate *sextum* Augustini pro communi Sacramentali testimonium; *Quid aliud tenent, qui Baptismum nomine Salutis appellunt, nisi quod dictum est, salvos nos fecit per lavacrum regenerationis; & quod Petrus ait, sic & vos simili formã Baptismus salvos facit? Quid aliud etiam, qui Sacramentum Mensæ Domini vocant Vitam, nisi quod dictum est, Ego sum Panis vitæ, qui de Cælo descendit, & Panis quem Ego dederò, Caro mea est pro Seculi vitã. Et, si non manducaveritis carnem filii hominũ, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis? Certe non minus hoc Augustini testi-*

Super Levit. Quæst. 57.

in Pl. 33. Conc. I.

L. III. de conf. Ev. ang. c. 1.

L. I. contra adverb. Legis & Proph. cap. ult.

de peccat. merit. lib. 1. cap. 24. conf. Ar. cad. de Conc. Lib. III. c. 41. pag. 233.

monium, quàm antecedentia videntur evincere, Christum ex mente Augustini de manducatione & bibitione Sacramentali esse locutum. Verùm inservire hic potest responso, quàm Bellarminus supra ad duo Augustini testimonia, quæ secundo ordine loco contra Sacramentalem in his Christi verbis communionem fuerunt laudata & vindicata, suppeditavit, scribens, *Augustinū ibi non de Sacramento, sed Fide (rectius, sine,) Incarnationis locutum; neq̄, tūm per venisse ad illum Evangelii locum, ubi de Sacramento agatur.* Quia enim priora Christi verba, *Ego sum Panis vitæ* &c. quæ ad Sacramentum Mense Dominice Augustinus censuit pertinere, ut eam recte dici vitam demonstrat, immediatè & eodem textu cum iis coherent, de quibus judicavit Bellarminus, *non in eis agi de Sacramento, adeoq; nec Augustinum in explicatione eorum dici posse de eo egisse; eodem hic etiam responso uti licitum esset, si quis hujus testimonii autoritate pro Sacramentali communionem vellet contra Evangelicos militare.* Ut taceam, vel non cum tædio prolixius repetam, quod paulò ante in utriusque testimonii vindiciis notavi, Augustinum ibi expresse ad mentem Christi explicandam scripsisse, illud, quod Christus de semetipso, tanquam Pane de Cælo descendente dixit, *non pertinere ad visibile Sacramentum, sed ad virtutem Sacramenti*, quo non clarius potuit, remota Sacramentali, de communionem spirituali suam proposuisse Sententiam.

Ad hanc de Capite Johannis sexto tractationem pertinet Sententia, quæ communiter Augustini dicitur, & qua tantam Sacramenti Eucharistiæ necessitatem docuisse statuitur, ut sine ea pueri, etiam baptizati, non possint salvari, prouti eam exprimit noviter post alios *Henricus de Noris* in Vindiciis Augustinianis, testatus. eam quasi erroneam Doctori Sancto adscribi à recentioribus quibusdam, Inominatim *Johanne Adamo, & Antonio Moraino*, vel *Johanne Martinono*, & hoc quidem posteriore, verbis ex opere de peccatorum Meritis & Remissione ad hoc institutum pertinentibus expresse citatis, scribente, *ea adeo esse manifesta, ut difficillimè patiantur benignam interpretationem, quàm pleriq; Theologorum ab errore conentur excusare Augustinum, qui tamen notatus sit & damnatus sub anathemate à Synodo Tridentinâ.* Sed addit Norisius, *Augustini causam esse tutam, Ecclesia Romanâ Sancto Doctore patrocinate, cum Sedis Apostolicæ Pontifices eadem omninò Augustini verba usurpârint contra Pelagianos, qui in locis à Moraino citatis docere videatur, Eucharistiæ Sacramentum non minus esse necessarium parvulis ad Salutem, quàm Baptismum; neq; minus ad eos pertinere, quod dicitur, amen, amen, dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis &c. quàm istud, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu &c. Ut quid sibi videatur, significet Vindex Augustinianus, id in primis certum esse vult, Veteres consuevisse pueris statim post Baptismum ministrare Sacram Eucharistiæ, Augustino præter alios in testimonium rei citato, Et quia *Maldonatus* suis in Evangelia Commentariis id ideò factum putavit, quod putarent, *Eucharistiæ infantibus necessariam*; Norisius nullo concedi posse pacto autumat, utpotè Synodo Tridentinâ ita de hoc ritu loquente: *Vt Sanctissimi Patres facti sui causam probabilem pro temporis illius ratione habuerunt, ita certè eos nullâ salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est.* Subjungit, quod idem *Maldonatus* cum Augustino *Innocentium* Pontificem dixisse scribit, *Infantes etiam baptizatos, nisi percipiant Eucharistiæ, salvos esse non posse, falsissimum esse.* Dixisse illos quidem, infantes sine Sacramento Eucharistiæ salvos esse non possent id de pueris baptizatis nunquàm affirmasse, cum eâ tempestate statim post Baptismum omnibus etiam daretur Eucharistia, & ob hanc causam eò Johannis testimonio Augustinum & Pontifices Romanos (*Innocentio* enim supra junxerat *Gelasium*,) optimè contra Pelagianos esse usos. Post aliqua hæc observat: Cum eâ tempestate omnibus utrumq; illud Sacramentum, Baptismus scilicet & Eucharistia daretur, non tam frequenter legimus in Augustino quid senserit, *si Baptismus tantum sine Eucharistia fuisset collatus?* Semel, inquit, illum lego casum apud Sanctum Doctorem, videlicet in opere de origine Animæ, ubi cum *Vincentius Victor* exemplo boni Latronis probaret, pueros sine Baptismo posse salvari, Sanctus Doctor responderet, fieri potuisse, ut ille Latro fuerit baptizatus, & ante, quàm iret in Carcerem, acceperit in Baptismo remissionem peccatorum, vel, ut pleriq; credebant, in ipsâ Cruce fuerit baptizatus, aquâ exiliente è Christi latere. At certum est, subsumit *Norisius*, Latronem non sumsisse Eucharistiæ, quæ pridè ante mortem in Cænâ à Domino fuerat instituta. Igitur homo per Augustinum baptizatus tantum sine reali sumptione Eucharistiæ potest accipere remissionem peccatorum & Salutem eternam. Hoc etiam deducitur ex constanti ejusdem Sententia, quâ adseruit, *Fidem Conversionemq; cordis, quæ fit per Charitatem actualem, posse hominem reddere salvum, si à Baptismo recipiendo excludatur necessitate improvisa.* Ita passim scribit in libris contra Donatistas, præcipuè autè in opere de Baptismo; (NB. Egregium hoc*

pag. 110. & seqq.

Joh. 6. & 3.

conf. Joseph. Vice Comit observat. Eccles. L. V. cap. 34. & seqq.

L. 1. c. 9. & L. 3. c. 9.

L. 4. c. 22. hoc præbet argumentum in Controversia de infantibus ante Baptismum mortuis. J. A. ita iterum subsumit *Vindex Augustinianus*, puer baptizatus, etiam si non percipiat Eucharistiam, longè perfectiori modo habet Fidem & Charitatem, sibi à Deo in Sacramento Regenerationis infusus. *Igitur juxta doctrinam Augustini verè salvabitur.* Cùm verò, sic pergit *Norissius*, Sancti Patres, & ita etiam Augustinus, docent, sine participatione corporis & Sanguinis Domini neminem consequi posse Salutem æternam, intelligendi sunt de participatione spirituali, quando per Fidem infusam fiunt participes corporis Christi, dum fiunt Ejus membrum, cui per Fidem incorporantur, sicut qui sumunt Eucharistiam, fieri dicuntur membra Christi, dum manent in Eo, & Christus in eis. Confirmat hoc diversis Augustini testimoniis, addito consensu *Fulgentii & Bedæ*, Augustini Verbis in hac eadem tractatione utentium, quod à *Gratiano* quoq; factum monet, ut ut cum aliqua additione ex *Fulgentio*. Licuit hæc in gratiam Lectoris piè curiosi adscribere, quia alias non semel mentio solet fieri Sententiæ hujus Augustinianæ de necessitate Eucharistiæ, etiam Ratione infantum; ad cujus Sensum, ne nimius rigor in hoc capite Sancto Patri adscribatur, ritè intelligendum hæc adducta non parum videntur conducere. Et si autem juratus, & fortè conductus *Norissii* hostis, *Bruno Neuserus*, ordinis non Majorum, sed vere, *Minorum*, in *Prodromo Velitari* hæc & cætera, quæ in *Vindiciis Augustinianis* ad defensionem Doctoris Sancti leguntur, uti solet, cum non planè nullo authoritatis Augustinianæ præjudicio & detrimento, exagitet, non tamen ejus sunt momenti & ponderis, ut laudatam Explicationem loco possint tollere, adeoque nec digna, quæ prolixius examinetur, cùm ipsa rationum collatio evidenter possit ostendere, quod citatus ad marginem *Vitercomes* etiam ex Instituti ratione in se suscepit ostendendum, istam Eucharistiæ perceptionem, Sacramento Baptismi junctam, ad ritus ex antiqua consuetudine receptos pertinuisse, quod observâsse satis nunc esse potest.

pag. 212.
& seqq.

LIBRI TERTII CAPVT VIGESIMVM, De Transubstantiatione.

P Rætermisso in totū secundo de Eucharistiâ libro, utpotè Doctoribus reformatis realem in hoc Sacramento Corporis & Sanguinis Christi præsentiam inficiantibus opposito, quibuscum nihil commercii in hac Controversia intercedit Evangelicis Doctoribus à lue syncretica per Dei gratiam liberis; neq; etiam attentis sex illis opinionibus diversis, quas de modo existentie Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ recenset *Bellarminus* & refutat; rectè ad discussionem illius progredimur Quæstionis, quæ Evangelicos etiam respicit, Transubstantiationem seu mutationem & conversionem Panis & Vini Eucharistici in corpus & sanguinem Dominicum, tanquam Dogma novum & in Ecclesia antiquiori ac magis orthodoxa inauditum, atq; hinc in Ecclesia verè fidelibus non obtudendum respuentes. Dico, in Ecclesia antiquiori, adeoque ea etiam, quæ Augustini tempore fuit, inauditum. Quamvis enim *Bellarminus* more solito ad hujus Dogmatis sub anathemate à Patribus Tridentinis proposita confirmationem testimonia Patrum ex omnibus ab Apostolorum tempore Seculis, & hinc etiam Augustini, conquisiverit, ut ut definitionem ejus ad quinque tantum Secula restringens, eometipso falsus, per mille Annos fideles ad hoc Dogma amplectendum nulla Concilii ullius Occumenici, universalem Ecclesiam repræsentantis, definitione expressa fuisse adactos; in sequentibus tamen ostendetur, quidquid jam sit de cæteris Patribus, Augustino etiam illud suo tempore fuisse incognitum. Ita autem de Eo *Bellarminus*: *Augustinus*, in *Sermone*, quem *Beda* citat: *Omnis panis, accipiens Benedictionem Christi, fit corpus Christi.* Adde in 1. Co. rinth. 10. pro horum Augustini verborum intellectu *Bellarminus*: *Ad verè, non dixisse Augustinum, Panis est corpus Christi, ut Lutherani solent loqui, sed fit corpus Christi, quæ verba mutationem significant panis in corpus, ut quidem Zwingliani utcumq; possent respondere, mutatione significantis ex pane fieri Corpus; at Lutherani quid respondere possint nescio. Nam ipsi velunt, realiter corpus Domini adesse in Cæna; Augustinus autem dicit panem fieri Corpus. Fateri proinde debent ex Augustini Sententiâ, panem reipsâ converti in corpus. Idem alibi: *Ante Christi verba, quod offeritur, panis dicitur; ubi verba Christi fuerint de prompta, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur.* *Bellarminus* pergit: *Thomas Waldensis alium citat locum ex libro Augustini de corpore Domini, quem dicit se transcripsisse ex antiquissimo libro antiqua valde manu descripto: Non credendum est, quod substantia Panis vel Vini remaneat, sed Panis in corpus Christi & Vinum in Sanguinem vertitur, qualitatibus solummodo remanentibus.* Verum*

in 1. Co.
rinth. 10.

Serm. 28.
de Verb.
Dom.
Tom. II.
cap. 83.

rùm notanter addit Bellarminus, *suspicio, hunc non Augustini, sed Alcuini esse librum, Nobis tamen est satis, antiqui esse Authoris.* Christophorus de Capite Fontium in opere laudato sequens addit è *Prosperi Sententiis*, quas ex Augustini scriptis ut plurimum collectas esse supra agnovimus, pro Transsubstantiatione testimonium: *Nos in specie Panis & Vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem & Sanguinem honoramus, nec similiter comprehendimus has duas species, quem admodum ante Consecrationem comprehendebamus; cum fideliter fateamur, ante Consecrationem esse Panem & Vinum, quod Natura formavit, post Consecrationem verò longè aliud, carnem videlicet & Sanguinem Christi existere.* Gregorius de Valentia adhuc aliud pro hoc Dogmate ex Augustino testimonium adducit, nimirum sequens: *Christi corpus & sanguis virtute Spiritus Sancti ex Panis & Vini substantia efficitur.* Item, *Sicut ipse Christus est, qui baptizat; ita ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc substantiam (panis) efficit carnem, & transit Vinum in Sanguinem.* Item, *Noster Panis, & Calix certà consecratione mysticus fit nobis, non nascitur.* Valentianus hæc observat: *Ex ipsa Augustini disputatione adparet, velle Eum significare, Eucharistiam consecratam alterius esse nature & generis Panem, quam ille sit naturalis, qui è terrâ nascitur, atque adeo nihil aliud secundum Substantiam esse, quam Christi corpus.* Notandum verò est, Valentianum ad tripartitum hoc Augustini testimonium in margine præter libros contra *Faustum* scriptos citare *Gratianum & Lombardum*, de quibus post in Examine dicetur.

in Opusc.
pag. 127.

In genere ad hæc Augustini & aliorum in Ecclesia Veteri Patrum testimonia observari debet, Evangelicos veram & realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento præsentiam vi verborum Institutionis, veram itidem utriusque cum Pane & Vino unionem vi verborum Pauli credentes, aliquam panis & vini cum Corpore & Sanguine Dominico Sacramentaliter & modo humanitatis incomprehensibili unitorum mutationem, sed accidentariam non negare, per quam id, quod Panis tantum fuit communis & vinum vulgare, accedente Christi verbo fit etiam, adeoque communicantibus exhibeatur & ab illis sumatur simul verè Corpus & Sanguis Christi; quæ tamen accidentalis mutatio ab illâ substantiali, quâ secundum Bellarmini explicationem fit *totalis conversio substantia Panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini*, ob quam voce novâ & apud Antiquos inaudita dicitur Transsubstantiatio, tantum abest, quantum à terrâ Cælum distat, quâ comparatione aliàs in eodem negotio contra ipsam realem Corporis & Sanguinis Dominici præsentiam Reformatos uti constat, quo jure, quæve injuriâ, hic dicendi locus non est. Et quia de modo & ratione hujus Transsubstantiationis plurima inter ipsos hujus novi dogmatis Defensores controversia & lis est, hinc ipse Bellarminus se contradictionibus non caruisse testatus fuit. Dum enim hanc conversionem, quam omnium perfectissimam, & ab omnibus aliis mutationibus distingui dixit, statuit esse *non productivam, nec conservativam, sed adductivam, non quia corpus Christi suum deserat in Cælo locum, vel quia per motum localem huc de Cælo adducatur, sed solum, quia per eam fiat, quod antea solum erat in Cælo, nunc etiam sit sub speciebus Panis, & non solum per simplicem præsentiam vel coexistentiam, sed & per unionem quandam &c.* in recognitionibus ita hanc mentem suam explicare fuit coactus: *Video id à nonnullis perperam esse intellectum, qui inde colligunt, hanc non esse verè conversionem sive Transsubstantiationem, sed translocationem. At aperte falluntur. Sicut enim conversio & Transsubstantiatio ad panem pertinent, non ad corpus Christi, sic etiam translocatio si cui conveniret, pani conveniret, non corpori Christi. At pani nullo modo convenit, cum non muet locum, sed transeat in corpus Christi. Sed neque corpus Christi per conversionem adductivam translocari potest dici, cum neque suum deserat in Cælo locum, neque incipiat esse sub speciebus, ut in loco, sed ut substantia sub accidentibus, remotâ tamen inherentiâ. Itaque adductivam conversionem adpellavimus, inquit Bellarminus, ut significarem, corpus Christi per consecrationem Eucharistiæ non de novo produci, sed præexistere, & per conversionem panis in ipsum incipere esse sub speciebus panis.* Et postquam de diversis Patrum (nullâ tamen Augustini mentione factâ) Sententiis quoad loquendi modum egit, ita porro suam expressit mentem: *Quidquid sit de modis loquendi, illud est tenendum, conversionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi esse substantialem, sed arcanam & ineffabilem, & nullis conversionibus naturalibus per omnia similem, & quam solus Deus facere possit.* Præmissâ hunc in modum & indicatâ Sententiarum Bellarmini & Evangelicorum de mutatione Panis & Vini Eucharistici differentiâ, facile est indicare, quæ mens fuerit Augustini, in laudatis à Bellarmino, *Capite fontium* & Valentiano testimoniis, ut ut pleraque non sint omnino indubitata, de quibus nunc in specie.

Primum hoc est juxta Bedæ citationem: *Non omnis Panis, sed accipiens benedictionem*

Uu

nem

nem Christi, sit corpus Christi. Multum huic Sententiæ tribuit Bellarminus, sed parum ad rem, si verbarité attendamus. Non enim scripsit Augustinus, *Panis accipiens benedictionem Christi sit corpus Christi, ita, ut substantia panis totaliter convertatur & tranmutetur in substantiam corporis Christi, priori substantiâ in totum abolitâ, manentibus tantum externis accidentibus & speciebus in oculos occurrentibus;* quod absurdum si scripsisset Augustinus, haberet, de quo triumphum ageret Bellarminus. Verum id non scripsit Doctor Augustus, neque etiam scribere potuit, si attendantur ea, quæ citante in antecedentibus eodem Bedâ, in alio Sermone, Augustinus scripsisse legitur: *Hoc quod videtis in Altari, etiam nocte transactâ vidistis. Sed quid esset, quid sibi velit, quàm magnâ rei Sacramentum contineret, nondum audiistis. Quod ergo vidistis, Panis est, (Nota bene, non dicit, panis videtur, sed est, & quidem in præsentia, non in præterito, fuit antè,) & Calix, quod vobis etiam vestri renuntiant oculi, Quod autem Fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, Calix (verò) Sanguis.* Et post aliqua: *Quomodo panis est corpus Christi, & Calix, vel, quod habet Calix, quomodo est sanguis ejus?* Respondet: *Ista idè dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Speciem non dixit sine substantia, modam Panis & Vini substantiam credidisset in Eucharistiâ abolitam. Et dum Doctor Augustus expressè hic scripsit, *Panis est corpus Christi, Calix, vel Vinum,* quod habet Calix, est sanguis Christi, Bellarminum in terminis refutavit, hanc Propositionem, quæ ad distinctionem aliarum, & quia refertur inter inusitatas, Sacramentalis dicitur, Lutheranis adscribentem, quasi absque Augustini autoritate ita loqui soleant. Qui etiam, dum ad objectum à se Augustini testimonium Zvinglianos utcunque posse respondere scribit, Lutheranos non item, suam prodidit ignorantiam, ut ne quid amplius dicam, cui per alia ejusdem Sancti Patris apud eundem Bedam testimonia satis jam faciam, cui per hoc èdè facilius est etiam responsio ad cætera Augustini loca, quæ Bellarminus, de Capite fontium, Valentianus, alique ad Transsubstantiationem confirmandam laudarunt, nominatim, ad secundum, in quo verè scripsit Doctor Augustus, *quod offertur, ante Christi verba, panis dicitur; ubi autem verba Christi fuerint deponita, jam non panis dicitur, sed corpus Christi appellatur.* Verè, inquam, si ad mentem, quam Pater Sanctus alibi expressit, & quidem in testimonio proxime citatis intelligatur. Si enim juxta formulam loquendi ab eo usitatam *panis est corpus, vinum est sanguis Christi;* utique, cum scribit, *non panis dicitur, sed corpus Christi,* intelligi debet non Panis solum, sed simul etiam corpus Christi, vel si corpus Christi tantum, èdè accipiendum est sensu, quo pertritiam in communi usu loquendi regulam à potiori solet fieri denominationio. Huc pertinet observatio Cassandri, quâ mentem Augustini in hac Propositione explicanda adsequi laboravit, in Consultatione, nemini non notâ, hunc in modum scribens: *Augustinus panem dicit corpus Christi, sed, ut ita loquar, intellectualiter, respectu videlicet intellectus, quo in pane, qui exterius videtur, interius Christi corpus esse creditur.* Addit de cæteris Ecclesiæ Doctoribus: *Si quando à Patribus hæc loquendi forma usurpatur, ut dicant, panem esse corpus Christi, agnoscunt recentiores quoque Ecclesiastici Scriptores, eam esse figuratam, ut quâ signum rei signata, sed presentis, nomine denotetur.* Quæ Bellarminus porro ex autoritate Thomæ Valdensis, tanquam ex aliquo Augustini libro ad Transsubstantiationis commendationem citat, videntur quidem aliquid ad rem quam-maximè pertinens habere, atque hoc Dogma omni modo adstruere: Sed dum ipse Bellarminus suspicari fuit coactus, causis sine dubio prægnantibus, librum, ex quo Valdensis hoc citavit testimonium, non esse Augustini, sed Alcuini, qui juxta ipsius Bellarmini calculum integris quatuor seculis post Augustinum vixit, ad vindicias Augustini non pertinet, nobis ex instituto ad id non obligatis, ut ad quorumvis Veterum Scriptorum dicta respondeamus. Quod Archi-Episcopus Cæleriensis ex Prosperi sententiis tanquam Augustini testimonium laudavit, in Jure etiam Canonico exhibetur, hæc cum observatione, aliter illud apud Lanfrancum ex libro de catechizandis rudibus legi, sed Ivonem ferè eodem modo habere, quo Gratianum. Sentium hujus testimonii legitimum ut percipiamus, lubet parallelum ex iisdem Prosperi sententiis, eodem Gratiano citante, sex tantum locis intercedentibus, adducere: *Hoc est, quod dicimus, hoc modis omnibus adprobare contendimus, Sacramentum scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili Elementorum spece, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine, Sacramento & re Sacramenti, i. e. corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur Deo & homine, cum ipse Christus sit verus Deus.*

oper. p. 940. & 941.

c. Hoc est, dist. II. de Consecr. cõf. Pich. er. opusc. p. 189. & 198.

Deus & verus homo, quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur; conficitur autem Ecclesie sacrificium Sacramento & re Sacramenti, id est, corpore Christi, est igitur Sacramentum & res Sacramenti, id est, corpus Christi. Nimirum explicat hoc dictum posterius manifestum satis ea, quæ ex priori Archi-Episcopus Cæsarientis Transsubstantiationi adstruendæ existimavit inservire, dum hanc Sacramentalem panis & vini cum corpore & sanguine Christi unionem certâ quâdam ratione similem esse dixit Augustinus unioni Naturarum Divinæ & humanæ in Christo personali. Sicut autem nisi hæreticos Eutychianæ ad seclâ dicere non potest, humanam Christi Naturam esse conversam in Divinam; Ita etiam vi institutæ ab Augustino comparationis non licet dicere, panem & vinum converti in corpus & sanguinem Christi, ut potest quam conversionem vel, ut Papæ hîc loquuntur Scriptores, Transsubstantionem neque unio Sacramentalis, neque Personalis admittit. Restat testimonium illud tripartitum, quo *Valentianus* validè hoc Transsubstantiationis dogma demonstrasse visus est. Id sicut testimonio, quod *Bellarminus* ex *Thoma Waldensi* citavit, non multum est dissimile, multumque pro hoc Transsubstantiationis dogmate videtur militare; ita dum *Valentianus* in margine provocat ad opus Augustini contra *Faustum*, in cuius tamen libro & capite, quorum numeros adscripsit, nulla planè mentio hujus Controversiæ legitur; quod verò partes testimonii priores attinet, ad *Gratianum* & *Lombardum* hujus tanquam ex Augustino testimonii autoritate utentes Lectorem mittens, observandum est, *Gratianum* huic testimonio præscribere quidem Augustini nomen, sed absque libri vel operis significatione, Notarum verò Scriptorem, quæ jussu *Gregorii* Pontificis, numero & ordine tertii & decimi, seculo adhuc præcedente sunt editæ, fateri, ex *Paschasio* videri illud confectum. Et quamvis addat, *Algerum eo usum citare Augustinum ex libro de Sacramento Altaris*, dum tamen iste liber hodiè inter genuinas Augustini fœtus, juxta *Bellarminianam* quoque recensionem, non extet, quidquid sit de recentibus operum Augustini Supplementis, non omni suppositionis suspitione carentibus, de quibus etiam non idem est Eruditorum utriusque partis judicium, ut de eo multum solliciti sumus, necessarium non est, præmissis cum & qui notas Marginales *Lombardo* adscripsit, quæ in Editione Lovaniensi præcedentis itidem Seculi leguntur, notanter observavit, *Sermonem, ex quo Lombardus hæc verba citasse visus est, non reperiri in vulgatis Exemplaribus*: quod hæcenus satis esse potest & sufficiens, ne hujus testimonii tanquam Augustiniani autoritate Evangelici videantur teneri. Augustino alibi clarissimè suam de hæc Controversiâ ante, quam in Ecclesia moveretur, exprimente sententiam, ibi præsertim, ubi in sententiis à *Prospero* collectis, eodem *Gratiano* & *Lombardo* testibus, & ad laudatas *Prosperi* vel potius Augustini sententias Lectorem mittentibus, unionem Sacramentalem cum unione naturarum in Christo personali comparavit, illam ex hæc explicans, ut potest quæ nullam Naturæ conversionem vel mutationem in alteram requirit, quam Veteres itidem cum unione corporis & animæ aliquatenus illustrare sunt conati, ut suo supra vidimus loco.

Nunc veniendum esset ad ea Augustini testimonia, quæ ab Evangelicis contra Transsubstantiationem solent laudari, atque videndum, quid *Bellarminus* in eorum examine desideraverit. Sed noluit in hoc decurrere campo *Bella, arma, & minas* spirans *Polemarcha*, sed breviter in acie hæc expediri rem posse existimavit, scribens: *Ultimò, ex Patribus, adeoque etiam ex Augustino, multa collegit Chemnitius contra Transsubstantiationem, sed omnia sunt explicata à nobis libro antecedente; nam eadem adferbantur etiam à Calvinistis contra veritatem corporis & sang. Domini in Euchar. Vide, quæ diximus de testimoniis Irenæi, Ambrosii, Theodoretii, Gelasii & Hesychii; (Augustino cur prætermisso, ex quo tamen Chemnitius contra Transsubstantiationem militavit?) Horum duntaxat enim adducit testimonia, & cum nihil adferat novi, frustra in eorum confutatione immoramur.* Verum si hæc methodus agendi placuisset *Bellarmino*, multò breviori & longè faciliiori opera contra hæreticos scribere potuisset, & se & alios non paucò labore sublevaturus. Non enim verum est, ea Augustini testimonia, quæ *Chemnitius* contra Transsubstantiationem adduxit, & quæ nos quoque partim ex *Serm. de Verbo Dom.* partim ex *Prospero* jam habuimus, à *Bellarm.* fuisse explicata in libro antecedente, ubi ad ea Augustini testimonia respondere fuit sollicitus, quæ *Calvin.* contra veritatem corporis & sanguinis Domini in Euchar. adferre solent. Cum enim Evangelici Doctores non ex eo soleant oppugnare fundamentum Transsubstantiationem, quo Calviniani, iis veram corporis & sanguinis Christi in Sac. Euchar. præsentiam vi verborum Institutionis firmâ Fide credentibus; his verò, quidquid sub certis verborum involucris agnoscere vide-

vid. D. Dorfeh. de Jur. Ca. non. pag. 101. conf. Salmat. de Transsub. stant. p. 113. adde Picher. opusc. p. 41. & seqq. & ibid. p. 169. & 176

l. 20. c. 15.

gantes habet, ad præsens Institutum non pertinent, nobis de eo nunc solum sollicitis, quâ ratione laudatum à Bedâ Augustini testimonium ad evertendum Transsubstantiationis dogma possit intervire, ne Bellarmini exceptiones impediant.

Et quidem *ad prius responsum* notari debet, Augustinum de eo, quod est in Akari, non dicere, panem esse quoad speciem *exteriorem*, id est, sensu Papifico, speciem sine Substantiâ, accidens sine Subjecto, eujus rei absurditas Sancto Patri nunquam venit in mentem, neque potuit venire, nisi sibi met ipsi in faciem voluisset contradicere & scribere, qui sicut apud Prosperum ad evitandum dogma Eutychnorum Christi personam constare dixit *ex Deo & homine*, Divinâ nimirum & humanâ Naturâ, neutrà in alteram conversâ, sed utraq; personaliter unitâ, *ut Christus sit & dicatur verus Deus & verus homo*, ita ad evertendum dogma Transsubstantiationis ante, quàm esset natum, Sacramentum Eucharistiæ, quod latiori sensu dixit Sacrificium, *duobus confici & constare* scripsit, *visibili Elementorum specie*, quam in verbis ex Bedâ citatis notanter dixit *corporalem*, & invisibili Carne & Sanguine Christi, sine ullâ utriusq; reali & substantiali conversione & mutatione, quam vis institutâ ab Augustino comparationis nullâ omninò ratione admittit. Nec quidquam valet, quod Bellarminus porò infert: si Augustinus in demonstratione panis & vini verè & substantialiter existentium ad oculare testimonium voluisset provocare, apertissimè repugnasset pluribus aliis Ecclesiæ Doctoribus, *qui sensus falli in hoc Sacramento* tanquam singulari Mysterio, *neq; ex gustu judicandum esse, & deniq; non esse Panem* scripserint: cum præter id, quod ex nostris Gerhardus præsertim, ex Reformatorum cœtu post Chamierum laudatus paulò ante Albertinus, & qui hic prætermitti non debet, Salmasius sub nomine *Simplicii Verini* libro peculiari de *Transsubstantiatione* contra *Grorium* hic quoq; Papizantem scripto, ad ea Patrum dicta observârunt, quæ pro hujus Dogmatis confirmatione solent adduci, notasse hic in genere sufficiat, pertinere has locutiones, quas Augustini Sententiæ ad Evangelicorum mentem explicatæ contrarias esse Bellarminus sibi imaginatur, ad exclusivas, atque hunc in sensum orthodoxè intelligendas, *falli omninò sensus in hoc Sacramento*, si nihil aliud omninò præter id quod videtur, accipere nos credamus, *neq; ex gustu judicandum esse*, sicut in alio communi cibo & potu, *deniq; non esse Panem*, videlicet solum vel communem, qui ad nutritionem corporis, sed animæ pertineat; quâ ratione non video, quid laudati Patres his & talibus verbis dixerint vel scripserint augustissimo Doctore contrarium. In *posteriori responso* Bellarminus non paucam infert injuriam Augustino, quasi is auditoribus tum adhuc *incapacibus* proposuerit *Questionem* capti sublimiorem, adq; eam non *directè*, atque sic insufficienter responderit; auditores in suspensio relinquens; quo an Doctoris officio fecisse satis ex asse possit dici, nescio, an quisquam, an quisquam, cui Simpliciores informandi ratio non est incognita, sit adfirmaturus. Verùm non ita infideliter cum suis egit auditoribus Pater Sanctus, ut quàm eis proposuit *Questionem*, non etiam sufficienter, quantum captus eorum & Mysterii incomprehensibilis ratio patiebatur, ad eam responderit, dicens: *Ista idè dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem.* Facillimum vero fuisset augustissimo Doctore, transsubstantiationis vel aliud vocabulum idem significans adhibere; aut pluribus verbis rem hanc describere, si totalem & substantialem Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Christi conversionem & mutationem in hoc Eucharistiæ Sacramento credidisset. Et huc referri debet ejusdem Sancti Patris testimonium, quod *Valentianum* ex opere contra *Fausum*, libri tamen capite non ad numeri veritatem citato, laudasse habuimus supra, ubi Doctor augustissimus contra Manichæos pleniori textu in hunc modum scripsit: *Noster Panis & Calix, non quilibet, quasi propter Christum in Spicis & in*

L. 20. con-
tra Fausi,
cap. 13.

fermentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certè consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quam vis sit panis & Calix, alimentum est refectiois, non Sacramentum Religionis, nisi quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omni. Ejus munere, non solum spiritali, verum etiam corporali. Multùm hic certè fallitur fallitque *Valentianus*, dum ex ipsâ Augustini disputatione putat adparere, voluisse Eum significare, *Eucharistiam* (verbo Institutionis) *consecratam alterius esse generis & nature Panem, quàm ille sit naturalis, qui è terrâ nascitur, atq; adè nihil aliud secundum Substantiam, quàm Corpus Christi.* Cui enim non solum controversiæ inter Augustinum & verè Catholicos ex unâ, ex alterâ autem parte Manichæos & eorum adsecclas agitata status, de quo ageretur capite sequenti, non est ignotus, sed & integri contextus Ratio constat, sicut non ita difficulter potest constare; si ordo dictorum ab Augustino ritè attendatur; manifestum est, dum Sanctus

Pater panem consecratum dixit esse *mysticum*, non voluisse, ejus substantiam, quam naturâ accepit & habet, omninò vi Consecrationis aboleri, sed tantùm distingui à pane communi. Et si ille etiã à verè fidelibus juxta Apostoli monitum cum certâ per preces ad DEUM benedictione ac debitâ gratiarum actione pro refectione corporis & alimentato sumatur & comedatur, hæc cum distinctione, quod hic panis sit & maneat Panis solùm naturalis, ad alimentum refectionis quotidianæ & sustentationis vitæ temporalis, à DEO tanquam providentissimo suorum alimentatore concessus; ille verò sit & simul etiam fiat *Panis mysticus*, in, cum & sub quo communicantibus, vi verborum Institutionis & Consecrationis, exhibeatur verè corpus Christi, sicut in, cum & sub Vino in calice per eandem Consecrationem benedicto iisdem exhibetur verè sanguis Christi, nulla cum reali vel substantiali panis & vini mutatione, aut omnimodâ in corpus & sanguinè Christi conversione. Et si enim, ut adhuc semel ad testimonia Augustini à *Valentiano* pro Transubstantiationis dogmate laudata redeamus, verbum *transire* hanc mutationem & omnimodam conversionem, adedq; totalem prioris Substantiæ abolitionem videatur inferre, præter id tamen, quod ad Augustini sententiam in hac Quæstione vindicandam ex Lombardo patitèr & Gratiano, eorundemq; marginalibus Notis & Glossis fuit monitum, insuper hic addendum venit, *Bulengerum* in suis contra Casauboni Exercitationes Anti-Baronianas Diatribis fateri, verbum hoc *transire* non esse in Textu, ubicunq; etiam extet, quamvis vi hypotheseos ad defendendum receptæ putet, illud omninò addendum esse. Quod idem *Valentianus* alibi pro Transubstantiatione ex Augustini Epist. quâdam de *Urbicio*, rectius *Urbico*, cive Romano habet, quia omninò impertinens est, atque aliàs legitur discussum, ne hoc in nimiam ex crescat molem caput, hæc quidem vice prætermittitur.

Diatr. III.
ad cap. 8.
Exerc. 16.
P. 243.
v. Salmal.
de Trans-
substant.
pag. 325.
seqq.

Quia Bellarminus & cæteri Scriptores, quos vidimus, aliquantò parciores fuerunt in *Transubstantiationis* dogmate confirmando ex Augustini auctoritate, lubet ad pendicis loco subungere, quæ *Matthias Hauzerius*, Ord. Francisci, in ultima parte *Collationis Theologicæ* ad eam pertinentia è divite penu adduxit, ut in dè pateat, an ullâ ratione Doctor augustus huic errori præstiterit patrocinium. *Efficacissimam* autem putat huic Instituto sententiam, quæ Tractatu in Johannem post vigesimum septimo legitur verbis sequentibus: *Verba vita æterna habes, q. d. Vitam enim æternam habes in ministracione corporis & sanguinis tui; & nos credimus, quia tu es Christus, Filius DEI vivi, id est, quia ipsa Vita æterna tu es, & non das in carne & sanguine tuo, nisi quod es.* Quamvis enim, subjungit Collator, totum illud caput Johannis sextum perperam restringeretur ad donationem corporis & sanguinis Christi nostræ Fidei & Saluti per solam Incarnationem & Mortem, hæc tamen Augustini negativa, Non das in carne & sanguine tuo, nisi quod es, ad omnem se extendit donationem, includens in hac Sacramentali ipsam carnem & sanguinem Christi personalem, & ab eâ excludens, quicquid non est de esse Christi, sicque totam Panis & Vini substantiam. Præter id huc etiam pertinere putat *Collator Augustinianus*, quæ Pater Sanctus alibi, nominatim in opere de *Genesi ad literam* scriptis de possibili conversione cujuslibet corporis in quodlibet; item quod in opere de *consensu Evangelistarum* habet de possibili transmutatione corporis Christi in quamvis formam: Imò, quod neq; ipsam corporis conversionem in Spiritum, nec omnium (videlicet corporum) conversionem in DEUM prorsùs censuerit impossibilem, citatis ex opere de *Civitate DEI*, de *Trinitate* & aliundè locis. Quia verò etiam non nescivit, Augustinum sæpius repetere, *Panem & Vinum mysticè fieri, benedici, consecrari, sanctificari nobis in corpus Christi, QUAE NON EXCLUDERE, sed quasi supponere & includere videntur Panem & Vinum: quin & comparare hoc Sacramentum non tantùm Incarnationi Christi ex Virgine Matre, sed hypostaticæ Unioni etiam Naturæ divine & humane, &c.* ut alia nunc brevitatis causa prætermittantur, ided sollicitus fuit *Collator* de sufficienti responso, ne hæc Transubstantiationi videantur aliquod creare impedimentum. Et quidem ad prius respondit variè, dicens primo, per illam Benedictionem, Sanctificationem & Consecrationem satis significari verificationem formæ consecratoris: *Secundo*, Panem & Vinum non posse in seipsis benedici, sanctificari & consecrari, cum sint incapacia veræ ac internæ sanctificationis. Ergò, inquit, per hæc significatur sacrificari, seu realiter ac totaliter consumi in supremum DEI cultum, convertiq; in id, quod est verè ac intrinsecè sanctum. *Tertio*, illud mysticum nihil significare improprium, sed sacrum & religiosum Secretum, & vim plasquam naturalem hujus Consecrationis. *Quarto*, per illud, fieri, non significari, Panem & Vinum permanentem, sed transeuntem fieri corpus Christi, seu in illud converti, cum sit impossibile, fieri corpus Christi, & manere simul panem & vinum. *Quinto*, per, fieri nobis, inquit,

p. 350.
seqq.

I. 7. c. 12.
I. 3. c. 25.

inquit, non negatur, sed exprimitur verè fieri, quamvis ad Salutem nostram; quodque id sit fieri realiter, patet ex sequenti comparatione & negatione nascendi, & ex necessaria ad hoc operatione Dei invisibili. *Sextò* tandem, Exemplaria quædam habere tantum, mysticus fit nobis, non nascitur; sed alibi sæpius exprimi, quid nobis fiat, videlicet corpus Christi, idq; ibidem supponi sub illo mystico fieri, non nasci, præ alio fieri seu benedici exteriori ciborum corporalium. *Ad posterius dicit*, expresse comparari Eucharistiam quoad solam visibilem Panis & vini speciem, & invisibilem Christi carnem & sanguinem cum humana Eiusdem natura visibili & Divina invisibili in Incarnatione; item comparari consecrationem Corporis Christi in Eucharistia cum generatione Corporis Christi in utero Virginis, quoad identitatem corporis & similitudinem Virtutis supernaturalis, *non autem quoad materiam ex qua, ejusq; permanentiam*. Alia iterum prætermitto, utpote minus ponderosa, & quæ subtilitatibus tantum innituntur Scholasticis, nisi quis malit vocare obscuritates otiosas, ad ingeniorum acumen obtundendum inventas. Et dum ipse *Collator* efficacissimam vocat Augustini Sententiam, quam ex opere in Johannem adduxit, vel unico ostendendum est verbulo, inefficacissimam esse eam ad confirmandum Dogma Transsubstantiationis. Nervum demonstrationis ponit in iis Augustini verbis, cum scripsit, quasi mentem Discipulorum exprimens ad Christum: *Non das in Carne & Sanguine tuo, nisi quod es*. Verùm si Pater augustissimus hoc voluisset indicare, quod Lectoribus incautis persuasum vult *Collator Scotisticus*, non scribere debuisset, *in Carne & Sanguine tuo*, sed potius, *in Sacramento tuo*. Cæterum, quia non ita scripsit, vis & injuria Doctori Sancto infertur, dum ea Eidem adscribitur Sententia, cujus nullum in omnibus Scriptis, quæ plura sunt, ne minimum invenitur vestigium, & quam salvis hypothefibus, quas alibi copiosè proponit ac defendit, docere potuit nullatenus. Quæ verò contra easdem excipit idem Scoti discipulus, cum Præceptore in tenebris micans, præsertim quoad veram rationem Sacrificii, quam Panis & Vini adscribit, talia sunt, quæ non nisi opinionem absurdam novis absurditatibus adhuc faciunt absurdiorum, ita ut tandem Dogma hoc dici possit & debeat omnium meritò absurdissimum.

LIBRI QUARTI CAPVT VIGESIMVM PRIMVM, & seqq.

DE

Communione sub unâ specie vel utràque.

POruissent & fortè debuissent illæ etiam Quæstiones in examen venire, quas Bellarminus ab initio quarti hujus libri suo ordine satis prolixè tractat, nimirum de *repositione & adseruatione Panis* consecrati, non item Vini, tanquam Sacramenti, ut vocat, *permanentis*; de materiâ etiam Sacramenti, *siue Panis necessario azymus*, an verò fermentatus, quo Græcorum apud orientales Ecclesiam uti certum est, *siue porro Vinum aquâ in Sacro Calice ad exemplum Christi necessario temperandum*, ut de forma Consecrationis & ipso Sacramenti effectu nihil planè dicam. Sed quia de repositione & adseruatione Panis consecrati Bellarminus nullum ex Augustino ostendere potuit testimonium, eomet ipso se Eius autoritate destitui factus; materiales autem Controversia de *Pane azymo vel fermentato*, Vini itidem aqua miscendo tanti non sint momenti, ut Schisma aliquod inter Ecclesias in Fidei fundamento consentientes facere possent, nisi nimius ex parte Romanensium rigor omnes alios in hæc re adiaphorâ à se dissentientes diro anathemate percuteret, Evangelicis liberè in Sacramenti Eucharistiæ usu Pane azymo utentibus, mixtionem aquæ cum Vino faciliè etiam admissuris, si jugum illud tyrannicum; quo irreconciliabilis Roma quosvis fideles sibi conatur subicere, abesset; hinc opus non esse visum fuit, his & aliis Quæstionibus, quæ sine controversiâ possent expediri, aliquam impendere moram, tempore ad necessaria & magis controversa destinando, eam in specie Quæstionem controversam, quæ in hoc negotio utramque solet occupare paginam, Laicis fidelibus, quin & Sacerdotibus non consecrantibus ab utraq; Sacramenti specie, per Definitionem non verè Ecclesiasticam, contra Sapientissimi pariter & Benevolentissimi Testatoris institutum exclusis, & ad unam modò Panis consecrati speciem admissis. Ne verò & hic nimis diffundamur, circa Augustini autoritatem ex Instituto tantum occupabimur; cæteris omnibus hæc vice prætermittis, quæ partim præter alia Nostratum Scripta in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* à parte adversaria per

Lib. III.
de Trin.
cap. 10.
Tract. II.
in Joh. in
Pf. 33.

cap. 24.

NB.

NB.

DEI gratiam adhuc inconcussa legi possunt. Tribus autem locis præsertim Bellarminus in propria Controversiæ hujus tractatione de Augustini autoritate agit, quæ sua serie & ordine excutiemus. Et primò quidem, ubi demonstrare intendit, *totum esse Christum sub utraq. specie*, sequentia post alios Patres ex Augustino commendans: *Augustinus dicit, Infantes, cum Sacram vident hostiam, nescire, quomodo facta sit illa species, recte tamen credere, Dominum in illa specie oculis adparuisse mortalium.* Et de Catechumenis scribit, *eos credere quidem in Jesum, sed Jesum non se ipsis credere.* Et iterum alibi, *Christum, quando dicebat, Hoc est corpus meum, se ipsum portasse manibus suis.* Prætermissa hic ipsa hypotheseus adplicatione, an nimirum ex eo, *totum esse Christum sub utraq. specie*, vel potius juxta Bellarmini sententiam, sub alterutrâ separatim, legitimè & per justam deducitur consequentiam, an nimirum ex eo, *totum esse Christum sub utraq. specie*, vel potius juxta Bellarmini sententiam, sufficere Communionem sub unâ tantum specie, nec utramque necessariam esse; illud videndum est, an Augustini autoritas in laudatis à Bellarmino testimoniis jactatam hanc à Romanensibus *concomitantiam*, tanquam præcipuum Communionis sub unâ fulcrum, confirmet, ac exindè pro Communionem sub unâ argumentari doceat. Ostendet id speciale eorum Examen, unde manifestum erit, turpiter de Bellarminum dedisse, itaque hanc Questionem ex Augustino tractasse, ac si cum linguis ipsi res fuisset, cumque hominibus omni ratione carentibus. Et primum quidem testimonium ipse Bellarminus libro antecedente secundo, ubi præsentia corporis & sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento veritatem contra Doctores Reformatos eandem negantes ex Augustino demonstravit, prolixiori Textu ita exhibet: *Illas nubes vel ignes, quomodo fecerint vel adsumserint Angeli ad significandum, quod adnuntiabant, etiam si Dominus vel Sp. Sanctus illis formis ostendebatur, quis novit hominum? Sicut Infantes non noverunt, quod in Altari ponitur, & per actâ pietatis celebratione consumitur, unde vel quomodo conficiatur, unde in usum Religionis adsumatur. Et si nusquam discant experimento vel suo, vel aliorum, & nunquam videant illam speciem rerum, nisi inter celebrationem Sacramentorum, cum offertur & datur, dicaturque illis autoritate gravissimâ, cujus sit corpus & sanguis, nihil aliud credent, nisi omninò in illa specie Dominum oculis adparuisse mortalium, & de latere tali percusso liquorem illum omninò fluxisse.* Bellarminus hanc addit glossam: *Disputat Augustinus de formis, in quibus Angeli vel Deus adparuerunt in Testamento Veteri, ac ut ostendat, nos ignorare, quomodo illæ formæ sint factæ, & tamen certò credere, in illis Deum vel Angelos adparuisse, adsumit similitudinem ab Eucharistiâ. Ignorant enim infantes, cum Sacris interfunt, quomodo illa fiat forma, in quâ consecratur Eucharistiâ, & tamen certò credunt, in illâ formâ Dominum adparuisse, & in Calice Sanguinem Domini esse, quia dicitur eis, Christum in Evangelio hoc docuisse, cum ait, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Habemus autem hinc argumentum firmissimum contra adversarios. Nam infantes, quibus autoritate gravissimâ dicitur, in illâ visibili formâ esse corpus Christi, & liquorem, qui est in calice, esse sanguinem, non credunt, illa esse corpus & sanguinem significativè, sed verè & propriè, non enim valent ipsi per se istos intelligere Tropos, sed credunt similiter id, quod eis dicitur. Neg. dicendum est, hos Infantes falsam habere Fidem, tum quia Augustinus dicit, illos id credere, quia dicitur eis autoritate gravissimâ, tum etiam, quia si falsâ esset Fides ista, instrui, debuissent & admoneri, præsertim cum ipsi etiam eo tempore ad Communionem admitterentur. Præterea comparat Augustinus Eucharistiâ cum formis, in quibus Angeli adparebant. Sed in illis formis Angeli verè & propriè erant præsentis. Inquit etiam in forma Panis verè & propriè præsentis adest corpus Christi, alioquin nihil valde comparatio, & tota Augustini disputatio corrumpet. Si infantilem hanc Bellarmini partim pro verâ corporis & sanguinis Christi in Sacram. Eucharistiæ præsentia, partim pro concomitantia, & hinc alterutrius speciei sufficientia ex Augustini testimonio illationem, imò libimet contrariam & se evertentem quis dicat, nullam omninò Cardinali faciet injuriâ. Certè nisi clariora in August. Scriptis pro vera corporis & sanguinis Domini in hoc Sacramento præsentia legerentur testimonia, nescio, an hoc infantili testimonio contra pertinacem adversarium aliquid singulare posset obtineri. Ita nimirum cum eo videtur esse comparatum, ut consultius fuisset, Bellarminum majori argumentorum & testimoniorum delectu usum, non tam numero, quam pondere eorum in re tam gravi militasse, neque causam in se bonam & optimam ita turpiter profutuisse. Ostendit enim satis clarè verborum textus integer, Augustinum infantile de adparatione Domini in specie Sacramentali judicium non approbasse, sed potius correctioni exposuisse & Examini, scribentem: *Si nusquam discant, &c. Et, si (non) dicatur illis autoritate gravissima, cujus sit Corpus & Sanguis, nihil aliud credent, &c.* Indicat causam*

causam erroris, undè illud iudicium infantile minus rectum proveniat, defectum videlicet experimenti vel proprii vel aliorum, undè nimirum Panis & vinum ad Eucharistiæ celebrationem desumatur: ut & præviâ informationem *authoritate* Doctoris vel Informatoris *gravissimâ* nixam, undè necessum est doceri, cuius sit illud corpus & Sanguis, qui *in, cum, & sub* Speciebus non nudis & omni substantiâ vacuis, sed realibus & vere substantialibus vi Verborum Institutionis ex ore Testatoris veracissimi pariter, Sapientissimi & Omnipotentis præsens sit & à Communicantibus accipiatur. Non autem ita debet intelligi, quasi infantes non sufficienter tempore Augustini fuerint instructi, qui tum ad Communionem admittebantur, quod Bellarminus tanquam non minimi momenti rem hic urget, sed loquitur Sanctus Pater, de quo ex integro iterum Textu constat, conditionaliter. Si, inquit, *nusquam discant, si non dicatur illis*, tunc, ex defectu, nimirum Informationis debita, *nihil aliud credent, nisi* &c. Non igitur verè & ex *authoritate gravissimâ* id crederent & dicerent infantes, sed ex defectu *authoritatis gravissimæ* falsò id crederent, melius omninò ex Verbo Institutionis docendi & informandi. Neque, quod insuper observandum, Augustinus in hoc testimonio comparationem instituit inter Eucharistiæ, & Apparitiones vel Visiones Angelico-Divinas Testamenti Veteris in se, quamvis si instituisset, *Concomitantie* Sacramentali parùm inserviret; sed comparatio facta est quoad modum adprehensionis & imperfectissimæ cognitionis, quam ibi in genere omnibus, hic autem in specie Infantibus experimento & *authoritate* alicujus Doctoris *gravissimâ* destitutus, etsi cum certâ conditione quâdam adscripsit, quâ cadente & ablata aliter omninò de toto hoc negotio judicandum esse non ita obcure significavit Doctor augustissimus, & auditorum suorum Informator fidelissimus. Accedit, si glossam Bellarmini testimonio huic, ubi pro reali Corporis & Sanguinis Domini præsentia contra Reformatos ex eo militavit, adscriptam, hic jam adplicemus, ubi de *Concomitantia* ex eodem egit Bellarminus, contradictionem fore manifestam. Nam non stabit concomitantia, & exindè fluens Communio sub una specie, si infantes, juxta Bellarmini Sententiam *authoritate gravissimâ* ex Verbo Institutionis docti, certò credunt, *in Calice Sanguinem Domini esse*, quod Bellarminus iteratò in hujus testimonii explicatione notanter falsus est, pro reali præsentia Corporis & Sanguinis pugnans, oblitus autem vel studiosè immemor ejus, ubi ad *Concomitantie* demonstrationem eo usus est testimonio, quod ad cæteras Bellarmini contradictiones pertinet, hæcenus non singulari numero ostensas, in sequentibus etiam plurali augendas. Ad *secundum* nunc accedimus, quod pro *Concomitantia* ex Augustino commendavit Bellarminus testimonium, quod Idem libro eodem secundo pro verâ Corporis & Sanguinis Christi præsentia contra Reformatos agens ita pleniori Textu exscripsit: *Augustinus in Iohannem, explicans illud, Jesus autem non se credebat eis, dicit, istud convenire Catechumenis, quibus se non præbebat Dominus per Eucharistiæ. Si dixerimus, inquit, Catechumeno, credis in Christum? respondet, credo, & signat se cruce Christi, portat in fronte, & non erubescit de Cruce Domini sui. Ecce, credit in nomine Ejus. Intero egimus eum, manducas carnem filii hominis, & bibis Sanguinem Filii hominis? Nescit, quid dicimus, quia Jesus non se credidit ei. Et infra: Quid perducit credentes & baptizatos? ad Manna. Ecce dico Manna. Notum est, quid acceperint Indei, populus Israel. Notum est, quid illis pluisset Dominus de Cælo, Et nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani. Erubescant ergo, quia nesciunt; transeant per Mare rubrum, manducant Manna, ut quomodo crediderunt in nomine Jesu, sic seipsis credat Jesus.* Addit Bellarminus, eundem alibi Augustinum dicere, *Catechumenis dari solitum Panem sanctum, qui non esset quidem Christi corpus, sanctus tamen esset & sanctificaret, & Sacramentum dici etiam* peccat, merit, cap. 26.

si non esset in Eucharistiâ verum Christi corpus, & si non manducaretur Christi caro, nisi in Symbolo & per Fidem, non esset verum, Christum se non credere Catechumenis; nam & illi habent Christum in Signo, & manducant Eum fide, nam & signant se Crucis Signo, & credunt in Christum. *Secundo*, nulla esset ratio, cur eis non daretur Eucharistia, cum dentur eis alia Signa clariora, ut sunt Verba DEI scripta. *Tertio*, potuisset ille etiam panis sanctus dici corpus Domini, ut patet, cum tamen id Augustinus constanter neget. *Non iterum* solliciti hic sumus, an Bellarminus ritè ex hoc Augustini testimonio contra Reformatos pro reali Corporis & Sanguinis Christi præsentia argumentetur; sed quia eodem pro *Concomitantia* Sacramentali, & hinc pro Communionem sub unâ specie etiam utitur, an legitime illud fiat & per bonam omni ex parte consequentiam? Et certè, ut de Glossâ Bellarmini non dicam, ipsa

Lib. II, do
peccat,
merit,
cap. 26.

ipsa

ipsa Augustini verba Concomitantiam & deductam ex ea Communionem sub una specie adeò non evincunt, ut contrarium potius, videlicet Communionem sub utraque seculo Augustini usitatam satis evidenter exhibere videantur ea in Quæstione, quam Catechumeno proponi posse Sanctus Doctor ostendit, verbis sequentibus: *Interrogamus eum, manducas carnem filii hominis, & bibis Sanguinem Filii hominis? Quæ interrogatio de manducatione & bibitione Sacramentali locum habere non potuisset, si Augustino quidquam ex doctrina & consuetudine Ecclesiastica suo tempore & loco recepta de Concomitantia & communionem sub una specie innotuisset. Sed & neque tertium, ad quod Bellarminus provocat, testimonium ferit scopum, quod in eodem libro antecedente secundo prolixius & plenius ita exhibetur: Augustinus explicans titulum Psalmi, in quo scriptum erat: Et ferebatur in manibus suis, inquit: Hoc quomodo fieri posset in homine, quis intelligat? quis enim portatur manibus suis? Manibus aliorum portari potest homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait, Hoc est corpus meum; ferebat enim illud corpus in manibus suis. Nolo prolixas Bellarmini pro hoc Augustini testimonio ad demonstrandam realem Corporis & Sanguinis Domini præsentiam contra Calvinum & Petrum Martyrem vindicias, utpotè ad Institutum præsens impertinentes cum non plane nullo Lectoris fastidio huc exscribere, id tantum scire pervelim, quid in mentem venerit Bellarmino, ut hoc testimonio uti pro Concomitantia & Communionem sub una specie fuerit ausus, cum si huc & illuc vertatur, nihil omnino contineat, quod aliqua saltem ratione videatur huc quadrare. Quid enim, an, quia Augustinus verba Regii Psalms ad Christum anti Typum ad commodaturus scripsit, Portasse Christum manibus suis semetipsum, quando commendans ipsum corpus suum dixit, Hoc est Corpus meum, alteram partem Verborum Institutionis, Hic est Sanguis meus, voluit exclusam? Annon enim iisdem manibus suis, quibus Panem consecratum suis præbuit Discipulis, Calicem quoque Christus apprehendit; an verò pedibus id factum credidit Bellarminus? Eorsum videlicet pervenire tandem est necessum, ubi quodlibet ex quolibet exculpere præter omnem sensum laboratur, absurditatibus absurdissimis exinde provenientius.*

Sequitur nunc locus alter vel secundus, quo de Augustini autoritate circa Communionem sub una specie vel utraque agitur, eo nimirum capite, quo Bellarminus dare voluit probatum, *Non pugnare cum Divinis literis, seu cum Christi mandato, Communionem sub una specie, post figuras Sacramentales provocans ad Convivium Christi Emaumaticum Festo resurrectionis gloriose cum duobus Discipulis celebratum, de quo sicut agnoscit, Iansenium Gandavensem in Expositione hujus loci docere, panem à Domino benedictum non quidem fuisse Eucharistiam, sed tamen fuisse figuram Eucharistie, & voluisse Dominum hoc demonstrare exemplo fructum & utilitatem Eucharistie in una specie, quare ex hoc loco non minus probari usum unius speciei, quam ex multiplicatione panum; id quo Eum probare etiam ex AUGUSTINO, Beda & Theophylacto, qui hoc tantum docere videri possint, fuisse in illa panis benedictione mysterium quoddam, quo significaretur Eucharistie utilitas, quomodo etiam Innocentius Pontifex hujus nominis tertius loquatur; tum ex ipso etiam Textu, ex quo patet, fuisse hic aliquod Mysterium, partim ex benedictione, quam non legatur Dominus adhibuisse, nisi ad aliquid mirabile operandum; partim ex effectu, quia per illum Panem Discipulis suis illuminati; ita Chemnitii instantiam quoque producit, probantis ex Augustino, Christum duobus Discipulis utramque speciem dedisse, hunc in modum scribente: Verè, qui non sibi iudicium manducat & bibit, in fractione panis Christum agnoscit. At, respondet Bellarminus, argumentum est minus longè petitum. Non enim dicit Augustinus, Christum dedisse speciem utramque, sed dicit, in fractione panis Christum agnoscit, ut Discipulis contigit in Emaus. Sed addit, hunc fructum eos tantum consequi qui non indignè sumunt, & allegat Pauli verba, seu ad Iudæos ad illa, ubi legitur, eos, qui indignè manducant & bibunt, iudicium sibi manducare & bibere; quod verissimum est, si ve una Species, si ve utraque sumatur indignè. In antecedentibus monuit etiam Bellarminus, Iohannem à Lovanio, aliàs Hesselium, & alios contendere, Sacramentum Eucharistie à Christo datum fuisse duobus Discipulis, & in lib. III. de hanc Sententiam adducere Augustinum, Authorem operis imperfecti in Mattheum, Conf. Ev. Bedam, Theophylactum, Hieronymum & Hesychium. Generatim circa hujus Convivii à Christo cum duobus Discipulis in Emaus Festo Paschatos celebrati considerationem id observandum, ex ipsa Bellarmini confessione non unam eandemque, sed diversas, & quidem contrarias, ac sibi met oppositas esse & antiquorum Ecclesiæ Docto- rum*

Tract. II.
in Epist.
Joh.

1. Cor. 11.

lib. III. de
Conf. Ev.
ang. c. 25.

Serm. 146.

eodem Festo : *Cum Panem frangeret benedictum, aperti sunt eorum oculi. Aperti sunt ad cognitionem, non ad visionem. Dominus itaque noster Iesus Christus ante Panis fractionem ignotus loquitur cum hominibus. In panis fractione cognoscitur, quia ibi percipitur, ubi Vita eterna percipitur. Hospitio suscipitur, qui domum parat in Cælo. Ex omnibus his Augustini testimoniis, cuicumque etiam torculari subjiciantur, nihil tamen exprimitur, quod inserviat ad demonstrandum, Christum in illo Convivio cum duobus Discipulis, & quidem sub unâ tantum specie, Eucharistiæ Sacramentum celebrasse. Et si enim agnoscat Sanctus Pater & Doctor augustissimus aliquod in illâ actione convivali Sacramentum, imò etiam expresse illud Sacramentum panis vocet, supra tamen ex Chennio pluribus ostensum fuit exemplis, vocabulum Sacramenti sicut ab aliis Patribus, ita ab Augustino etiam sapissimè in Sensu latiori & laxiori pro quovis Mysterio & re quâvis aliquod Mysterium continente usurpari, nec ea omnia pro Sacramentis propriè dictis, & in Sensu, qui hodiè obtinet, haberi posse, quæ Augustinus & alii Doctores Ecclesiæ sub hoc commendârunt Elogio, nisi Sacramentorum sine numero numerum Ecclesiæ velimus obtrudere, entia præter necessitatem multiplicantes. Imò si Augustini mentem in laudatis super hoc Convivio testimoniis ex Textu non ita obscuro ritè attendamus, ad alia omninò Eum, quàm ad Sacramentum Eucharistiæ videbimus respexisse, allegoricas nimirum Explicationes Lectoribus & auditoribus suis exhibentem. In primo certè testimonio aperte monstrat, se per corpus non intelligere corpus Eucharisticum, sed Ecclesiæ mysticum, ad Paulum, hujus Mysterii Revelatorem provocans, unitatemque hujus participati corporis ostendens. In tertio agit de fractione Panis, tanquam de re ad Misericordiæ opera pertinente, quam hoc exemplo cunctis verè fidelibus commendavit. Et si secundum quoque & quartum ex integro corpore Textus intueamur accuratius, omnia inde alia, quàm opere tanto jactatam à Patribus Doctoribus concomitantiam, & derivatam ex eâ Communionem sub unâ tantum specie observabimus posse deduci. Nunc ante, quàm ex secundo hoc loco demonstrationis Bellarminianæ ex Augustino deducamus, incidenter & paucissimis illud placet notare, Bellarminum in adductione argumentorum pro Communionem sub una uti quoque ausum testimonio veteris Ecclesiæ, triplici modo testantis, Communionem sub unâ licitam esse, quorum primus sit, quod nunquam reprehenderit eam aut damnaverit, cum tamen non ignoraverit, eam apud aliquos saltem in usu fuisse. Nam, ita pergit Bellarminus, Manichæi nunquam communicabant, nisi sub specie Panis, arbitrabantur enim, Vinum esse fel Draconis, & præter eam negabant veram Christi mortem, & ideo nec vinum, nec sub specie vini Sanguinem Domini sumebant unquam. Et tamen nec Epiphanius, nec Augustinus, nec alii, qui de erroribus Manichæorum scripserunt, illum notarunt errorem, quod contra Domini mandatum sub unâ tantum specie sumerent Eucharistiæ. Ad hæc primum Bellarmino & cæteris Doctoribus Patribus pro Communionem sub una, tanquam pro Aris & focus maximo conatu pugnantibus ex debito gratulamur, de tam insignibus Doctrinæ hujus Patriarchis & Antecessoribus, quos ut potè antiquos valde illis Evangelici nullo plane modo invident, ab antiquitate hæc heretica remotissimi. Deinde, quamvis nec Epiphanius, nec Augustinus hunc errorem Manichæorum reprehendissent aut refusassent, constat tamen, alios Ecclesiæ Doctores eo labore non supereditisse, nominatim duos Pontifices Romanos, Leonem primum, & Gelasium, utrumque ab Augustini tempore non ita procul remotum: illum in Sermone, ad quem ipse Bellarminus hic Lectorem misit; hunc verò in Canone, quem Gratianus Juri Canonico inseruit, & quem ipse iterum Bellarminus de Manichæis voluit intellectum. Sed, quod ulterius venit observandum, non parvam in Augustini Scriptis ostendit Bellarminus ignorantiam, dum nihil Eum contra hunc errorem Manichæorum scripsisse satis audacter pronuntiavit. Scripsit Doctor augustissimus contra Faustum præprimis Manichæum libros numero tres & triginta, eosque inter aliquos satis prolixos, ut de pluribus aliis contra hanc Sectam scriptis nunc non dicam: quos si Bellarminus debita evolvisset diligentia & studio, quale in tanto Polemarcha requirebatur, qui in singulis Fidei Controversiis ante omnes Augustinum ad suas trahere partes fuit conatus, fortè invenisset, quod ad præsens pertinet Institutum. Quia autem Ipse minus fuit oculus, Lector veritatis studiosus erit juvandus, ne à Bellarmini inscitia seduci se patiat. Eminet ante alios locus sequens, cujus aliquam partem in antecedente Controversia jam habuimus, Sancto Patre sequentè in modum contra Adversarium scribente:*

L 20 con-
tra Faust.
cap. 13.

„Cur arbitretur Faustus, parem nobis esse religionem circa Panem & Calicem, necio;
„cum Manichæis vinum gustare, non Religio sit, sed Sacrilegium. In uva enim agnoscunt
Deum

Deum suum, in cupâ nolunt; quasi aliquid eos calcatus & inclusus offenderit. Noster autem Panis & Calix, non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in farnentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certâ consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proindè quod non ita fit, quamvis fit Panis & Calix, alimentum est refectionis, non Sacramentum Religionis; nisi quod benedicimus gratiasque agimus Domino in omnî Ejus munere, non solùm spirituali, verùm etiam corporali. Vobis autem per fabulam vestram in omnibus escis Christus adponitur ligatus, ligandus adhuc vestris visceribus, solvendusque ructatibus. Nam & cùm manducatis, Dei vestri defectione vos reficitis; & cùm digeritis, illius refectione deficitis. Cùm enim vos reddit plenos, resumtio vestra ipsum premit; quod quidem misericordiz deputaretur, quando aliquid pro vobis patitur in vobis, nisi vos rursùs relinqueret inanes, ut à vobis liberatus effugeret. Quo ergò modo comparas Panem & Calicem nostrum, & parem dicis Religionem, errorem longè à veritate discretum; pejus desipiens, quàm non-nulli, qui nos propter Panem & calicem existimant colere Cererem ac Liberum? Quod idè cò commemorandum putavi, ut advertatis, ex quâ vanitate veniat etiam illud vestrum, quod propter Sabbathum Patres nostros Saturnò dicatos fuisse putatis. Sicut enim à Cerere & Libero, Paganorum Diis, longè absumus, quamvis Sacramentum Panis & Calicis, quod ita laudâstis, ut in eo pares nobis esse volueritis, nostro amplectamur ritu: Ita Patres nostri longè fuerunt à Saturniacis catenis, quamvis pro tempore Prophetiz *vacationem Sabbathi observaverint*. Hæc omnia uno Textu & serie nunquam interruptâ Augustinus, quæ si quis nihil contra dictum errorem Manichæorum habere cum Bellarmino dicat, nihil omninò videre, ac in calcaneo oculos gerere dicendus est.

Ad tertium nunc locum accedimus, quo Bellarminus pro Communione sub unâ ex Augustini agit autoritate, ea Sancti Doctoris testimonia vindicare conatus, quæ ex Evangelicorum parte pro Communione sub utrâque solent commendari, & quidem numero tria, quibus singulis suum addit responsum Bellarminus. *Primo*, inquit, illud citant, *Adbibendum Sanguinem omnes exhortantur, qui volunt habere vitam*. Respon- ^{in Levit. Quæst. 57.} det, Augustinus eodem modo loquitur de potu Sanguinis, quo suprà diximus loquutum esse Cyprianum, seu quâvis Author fuit, *in Sermone de Cœnâ Domini*. Non enim vim facit in modo bibendi, sed in ipsâ Sanguinis sumtione, qui idem efficit, sive sumatur per modum cibi, sive per modum potus. Nam idem Augustinus ibidem, sicut antea Cyprianus, opponit ut contraria, non comedere Sanguinem, & bibere Sanguinem, scribens: *A cuius Sacrificii sanguine in alimentum sumendo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum exhortantur omnes*. *Secundo* proferunt ex eodem Augustino illa in Sermone de Sacramentis apud Bedam verba: *Simul hoc sumimus, simul bibimus, quia si- ad 1. Cor. 10.* mul vivimus. Respondet Bellarminus, Nulla concluditur hinc necessitas sumendi Sanguinis Domini per modum potus. Nam etiam si Sanguis Domini sub specie Vini sit Signum & causa vitæ spiritualis, & ideo dicatur rectè, *Simul bibimus, quia simul vivimus*; tamen non sequitur negativa, Non simul bibimus, ergò non simul vivimus, nam possumus simul vivere comedendo, est enim cibus Eucharistiz eodem modo signum & causa vitæ, quo est Calix. *Tertio* proferunt illud: *Nec caro sine Sanguine, nec sine carne Sanguis jure communicatur*. ^{lib. II. Algerus. cap. 3.} Hanc Sententiam ex Augustino citat Algerus. Respondet Bellarminus, Sententia hæc non Augustini est, sed *Paschysii*, neque nobis ullâ ratione adversatur. Non enim Paschasius loquitur de speciebus Sacramenti, sed de re contentâ; ac docet, non posse carnem sumi ex sanguine, neque Sanguinem, nisi cum corpore suo, & illum jure non communicare, qui sentit unum accipi sine altero. Eodem sensu dixit idem Paschasius, *Non rectè caro Christi sine Divinitate sumitur, nec Divinitas sine carne prestatur*. Hæc Bellarminus more solito in vanum, & contra mentem Augustini. Nam etiam si ad *primum* concederemus, Sanctum Patrem non de modo bibendi, sed ipsâ Sanguinis sumtione loqui, ut ut expressè non dicat in genere Sanguinem sumendum, sed in specie bibendum, adeòque modum sumtionis luculenter satis exhibens; in aliis tamen locis proximè citandis ita loquitur de hâc re Doctor augustissimus, ut constanter statuisse Eum adpareat, Sanguinem Christi in Eucharistia, nisi Vino mediante, sacramentaliter vi Institutionis primæ non accipi. Ad *secundum*, non opus est negativâ, quâ Bellarm. necessitatem bibitionis sacramentalis infringere conatur, cum sufficere possit & debeat affirmativa, quâ Augustinus de sui tēporis fidelibus testatur, eos ad Vitam spirituales conservandâ *simul* Sanguinem Christi in Eucharistia Sacra-

mento bibisse. Verba adeo clara sunt, ut in mero die videatur coecutire, quorum percipere detrectat Sensum, quibus auditores suos Feria Paschali secundâ legitur adlocutus: *Vinum in multis fuit racemis, & modo unum est. Vnum est in suavitate Calicis, post pressuram torcularis. Et vos post jejunia, post labores, post humilitatem, post contritionem cordis,* (NB, Loquitur Sanctus Pater de statu Catechumenorum) *jam in nomine Christi tanquam ad Calicem Domini venistis, & ibi vos estis in mensa, ibi vos estis in Calice. Nobiscum vos estis; simul enim hoc sumimus, simul bibimus &c.* Addantur ex alio Sermone apud eundem Bedam verba, ad Controversiam proximè antecedentem laudata, & de mente Augustini nullum omninò remanebit dubium. Ad tertium excipit quidem Bellarminus, non esse illud Augustini, neque etiam loqui de speciebus Sacramenti; sed in utroque etiam inter suos habet contradicentes & dissentientes. Et quidem de priori testatur *Georgius Cassander*, in dijudicandis Veterum Authorum Scriptis Bellarmino & sui similibus nihil concedens, *Paschasium & Algerum*; cum de legitimâ & solenni loquuntur Communionem, *subindè hoc Augustini dictum producere*, cometipso Augustinum ejus parentem agnoscens. Si insuper ipsum *Algeri* librum evolvas, quem *Margarinus de la Bigne*, Doctor Sorbonicus, sexto *Bibliotheca Patrum* Tomo Editionis secundæ inseruit, Authori Elogium *Divi* contradicentibus Hispanis Censoribus adscribens, & de quo *Petrus Cluniacensis* teste Bellarmino judicavit, Eum post *Lanfrancum & Guitmundum*, illum *Archi-Episcopum Cantuariensem*, hunc verò *Averlanum*, utrumque in eodem Tomo *Bibliothecæ* conspicuum, de Eucharistiæ Sacramento *optime, plenissimè, perfectissimè* scripisse; si, inquam, loco per Bellarminum citato librum *Algeri* evolvas, observabis, Eum intrepidè in hujus testimonii adductione ad Augustini auctoritatem provocare. *Paschasius* quidem *Ratbertus*, qui juxta Bellarminum in de Scriptoribus Ecclesiasticis *primus sermò & copiose* de hoc argumento scripsit, ubi loco itidem per Bellarminum citato his utitur verbis, quæ Augustino adscriptis *Algerum* vidimus, Augustinum expressè non nominat; multa tamen eo in capite habet, quæ Augustino debentur, nominatim sequentia: *Quia generaliter homines cibo & potu id permaximè adpetunt, ut non esuriant, neque sitiant, & ne moriantur; hoc utique communis iste non prestat cibus & potus, sed Caro mea & Sanguis, inquit Christus, qui immortales facit & incorruptibiles, idè cibus & potus verè nominantur. Constat igitur & liquet omnibus, quod in hac morti alià vitâ sine cibo & potu non vivitur. Sic itaque ad illam eternam non pervenitur, nisi duobus istis spiritualiter ad immortalitatem nutriatur. Et idè in Calice simul benè redduntur, quia de Calice uno Passionis Christi hæc duo nobis ad Vitam manarunt.* Hinc Editor hujus libri in citato *Bibliothecæ* Tomo his verbis ad marginem adscripsit Augustini Expositionem in caput *Johannis* sextum, innuere volens, ea indè defumta esse, ubi similia ferè in hunc modum leguntur: *Cum cibo & potu id adpetant homines, ut nec esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non prestat, nisi iste cibus & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales facit & incorruptibiles. Id est societas ipsa Sanctorum, ubi Pax erit & Veritas plena atque perfectâ. Propterea quippè, sicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines Dei, Iesus Christus, Dominus noster corpus & Sanguinem suum in eis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis. Namque aliud in unum ex multis conficitur & constat granis, aliud in unum ex multis confluit acinis. Plura huc pertinentia ex antecedentibus & consequentibus supra jam excerpta si addantur, cuius attento & Veritatis studioso Lectori erit manifestum, nihil in verbis hætenus controversis *Algerum & Paschasium* scripisse, quod non Augustini auctoritate, cumque Eius Sententiâ conveniat ex asse. De posteriori responso Bellarmini, quo verba Augustini, vel juxta Eius mentem *Paschasi*, non de speciebus Sacramenti agere existimat, sed de re tantum contentâ, ira judicavit *Vasquez*, quamvis Socio non nominato: *Mihi hoc responsum satis est difficile. Nam Algerus ostendit in eo capite, quare Sanguis & caro Christi per se separatim, hoc est, in diversis speciebus consecratur, cum tamen totus CHRISTVS in qualibet specie sit; & respondet, non id fieri, quia credendum sit, corpus ex sanguine sub speciebus Panis contineri, cum ibi totus sit Christus, sed fieri id in memoriam Passionis, & ut Caro nostra & anima vivificetur. Nam carnem nostram vivificari ait per corpus Christi, animam autem per Sanguinem, qui sedes anime dicitur, & ita post medium capitis subjungit: Cum igitur in tali Mysterio corpus per corpus, anima autem CHRISTI significanda esset per speciem aliquam visibilem, nil inventum est in creaturis per quod vicinius & aptius representaretur, quam per Sanguinem, qui est sedes Animæ in quo etiam, ut signetur, animas nostras & corpora corporis & Animæ Christi uniri debere & conformati, simul corpus & Sanguis sumitur à fidelibus,**

Epist.
19. ad Mo.
lin. oper.
P. 1106.

de corp.
& Sang.
cap. 19.

Tract. 26.
in Joh.

in III.
part. Th.
Tom. III.
Disp. 216.
cap. 6.
num. 72.
& seqq.

ut sumto corpore & animâ Christi, toto Christo, totus homo in animâ & corpore vivificetur, dum ipsa caro Christi non ex sanguis & mortua, sed viva & vivificatrix creditur. Sentit ergo, ideo sub duplici specie sumi Christum, ut vivificatio corporis ex corpore Christi, & animâ nostrâ ex animâ Christi, cujus sedes est Sanguis, significetur & exprimat, quamvis totus Christus, verè vivificator, secundum animam & corpus sub specie etiam Panis contineatur. Hanc verò Sententiam suam confirmat illo Paschasi (vel potius Augustini) testimonio, ut & Gelasii Papæ ex Epistola quadam, ubi Pontifex eos reprehendit, qui à Calicis portione abstinebant; id quod in confirmationem suæ Sententiæ non adduceret Algerus, nisi de sumptione Sanguinis in propriâ specie ad integram significationem Sacramenti servandam loqueretur. Et post aliqua: Eodem modo loquitur Paschasius. Nam quamvis in antecedentibus solum loquatur de fide, quâ sumendum est hoc Sacramentum, ne scilicet corpus sine Divinitate, neq. Divinitas sine corpore credatur, quando sumitur; hoc tamen capite de perceptione Sanguinis in Calice loquitur aperte. Nam titulus capitis primus est, Corporis simul & Sanguinis Domini perceptionem nobis ad Salutem esse necessariam. Et initio capitis de Sanguine Christi in Calice simul cum corpore sub specie Panis sumendo ita loquitur: Patet sensus, quod jam Caro frangitur, quia Sanguis est in Calice, qui de latere manavit, & ideo quam rectè Caro Sanguini sociatur, neque Caro sine Sanguine, neque Sanguis sine Carne jurè communicatur. Vbi cum loquatur de societate Sanguinis in Calice cum corpore sub specie Panis consecrato, intelligit etiam, Carnem sine Sanguine in Calice jurè communicari non posse. Id autem colligit ex representatione curationis animæ nostræ & corporis per corpus & animam Christi in Sanguine significatam, eodem modo, quo post eam Algerus idem docuit. Quocirca inferius concludit hunc in modum: Potrò Sanguis Ejus potatur, quatenus anima, quæ in Sanguine peccati est, renovetur, quia & Christi anima non in sanguine peccati, sed in Sanguine carnis, etiam, uti natura est hominis, carnem humanam, quam Christus susceperat, vivificavit. Idcirco non rectè Caro sine Sanguine communicatur, sed ut Caro habeat relationem ad animam, quæ in Sanguine Christi est, & anima carnis vivificatrix per Sanguinem habeat relationem ad Deum, atque ita totus homo sanetur, hinc quoque Dominus &c. Quibus verbis planè docet id, quod diximus, nempe, Sanguinem in Calice bibendum esse, ut perfecte representetur curatio totius hominis, & secundum corpus, & secundum Animam; cumque hanc obligationem sumendi Sanguinem colligat ipse ex significatione ipsâ Sacramenti, non potuit non intelligere esse Juris Divini, non humani tantum. Quocirca non mirum, si hic Author itidem in antecedentibus illud Christi, Bibite ex hoc omnes, hoc explicaverit modo, tam Ministri, quam credentes reliqui. Omnia hæc Valquez contra Socium, quamvis nomini Ejus pepercit, ita tamen directè Eum oppugnans, & Augustini, quam Bellarminus Paschasii esse dicit, Sententiam ab Algero nominatenus laudatam à responso Ejus impertinente vindicans, ut super amplius nihil possit addi, re hæc ad liquidissimum ex pennâ adversarii deductâ. Accedat hisce testimoniis, quod Gratianus, ex libro Sententiarum Prosperi, quas ex Augustino collectas supra non semel fuit observatum, hoc verborum tenore laudavit: Cum frangitur hostia, dum Sanguis de Calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Dominici corporis in Cruce Immolatio, Ejusq. Sanguinis de Latere effusio designatur? Quamvis enim Latinius, Scriptor ante hoc Seculum inter suos celebratissimus, cujus opera non ita pridem Romæ ex Bibliothecâ Ecclesiæ Viterbiensis jussu Cardinalis Brancacy duobus Tomis publicam cæperunt videre Lucem, verba hæc Lanfranco, cujus paulò ante facta est mentio, adscribenda esse judicet, eaque in libro Ejus, quem de Sacramento Eucharistia contra Berengarium scripsit, & in citato superius sexto Bibliothecæ Patrum Tomo cum aliis hujus generis & argumenti Margarini de la Bigne exhibuit, legantur; notanter tamen laudatus Editor nomen Augustini ad marginem posuit, Lectorem admonere volens, Lanfrancum in eorum adductione Augustini autoritatem respexisse, utpotè quâ Berengarius etiam pro suæ opinionis confirmatione usus vel abusus est potius: Alphonsus à Castro etiam, aliàs quoque Gratianum ob Augustini autoritatem minus legitime commendatam perstringens, ubi demonstrare voluit, non esse contra Evangelicam Institutionem, Eucharistiam sub specie utraq. aliis, etiam Laicis porrigere, ac olim per multa Secula sic apud omnes Catholicos fuisse usitatum, ad hoc ex Gratiano, tanquam Augustini testimonium, præter alia ante & post Augustinum plura provocavit, indubitanter illud pro Augustini testimonio Lectori commendans.

c. Cum
frangitur,
de Con-
secr. Dist.
II.

Lucubr.
Tom. I.
pag. 239.
p. 367.
& 368.

adv. hæc
ref.
Tom. 4.
lib. 6.
pag. 164.

Adoratione Eucharistia.

Quid de eâ statuam Evangelici, verbis Höpneri, Theologi consumatissimi, in Vindiciis *Anti-Thomisticis* est ostensum. Nunc breviter videndum, quid Augustinus olim fenterit de eâ, & cuiam parti proximius adhæreat, nostræ an adversariæ? Id quàm fiat ante, lubet *Cassandri* iudicium satis sincerum adscribere, eò magis notatu dignum, quia Augustini etiam autoritate fultum, quod in *Consultatione* sæpius laudatà hunc in modum legitur: *De adoratione Sacrosancti Eucharistia Sacramenti ita ex Veterum mente statuendum puto. Cum in hoc Sacramento Christus, Deus & homo, & corpore & Sanguine suo præsentem se exhibeat, consequens est, ut in hoc quoq; Mystero adoretur; quæ adoratio non ad ipsum Signum, quod exterius videtur, sed ad ipsam rem & veritatem, quæ interior creditur, referenda sit, quamvis & ipsi Signo, cuius jam virtus intelligitur, tanquam Religioso & Sacro, sua debeatur veneratio. De hac adoratione scripsit Augustinus: Suscepit de terrâ terram, quia caro de terrâ est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsâ carne hic ambulavit, & ipsam nobis carnem dedit manducandam ad Salutem, nemo autem illam Carnem manducat, nisi prius adoraverit, inventum est, quomodo adoretur Scabellum pedum Domini, non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Idem exponens illud *Psalmi, Manducaverunt & adoraverunt omnes divites terræ*: Et ipsi quidem sunt adducti ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & Sanguine Ejus: sed adorant tantum, non etiam satiantur, quia non imitantur. *Consuetudo autem, quæ Panis Eucharistiæ in publicâ conspicuus, circumfertur, ac passim omnium hominum oculis ingeritur pompâ, præter Veterum morem & mentem* haud ita longo tempore inducta & recepta videtur. Illi enim hoc *Mysterium* in tantâ religione & veneratione habuerunt, ut non modò ad ejus perceptionem, sed ne inspectionem quidem admitterent, nisi fideles, quos Christi membra & tanti *Mysterii* participatione dignos esse existimarent. Idèò ante Consecrationem *Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes*, denique non *Communicantes* voce *Diaconi* & *Offitiorum ministerio* secludebantur. Quare videtur hic circumgestationis usus circa grave damnum *Ecclesiæ*, imò cum ipsius lucro, modò id prudenter fiat, omitti posse, cum & recens sit, & diu sine eâ circumgestatione suus Sacramento honos consistent, & hodiè possit constare, deindè cum hodiè plerumque non populi devotioni, sed pompæ magis & ostentationi seruiat. Itaque vir summi *Judicii, Albertus Crantzius*, in *Mentis Eucharistiæ* in nimis frequenti ejus per singulas ferias circumgestatione sustulerit, & constituerit, ut nisi inter octavas Festi Sacramento dedicati in publicum non deferretur; additque idem *Albertus* causam memorabilem, inquit, quia ejus Sacramenti usus à cœlesti Magistro institutus est ad esum, non ad ostentationem. Placuit hæc posteriora *Cassandri* prioribus adungere, ut potè eis proxime connexa, & ad præsens Institutum quam maximè pertinentia, quia hic circumgestationis usus in nullum finem alium videtur introductus, & hætenus ab illo tempore conservatus, quàm ut Sacramentum hoc ab omni populo adoretur, de quâ consuetudine notanter & verè scripsit *Cassander*, quod præter *Veterum morem & mentem* videatur recepta, id quod de Augustini etiam tempore intelligendum esse, satis est manifestum. Et ut de ipsâ Sacramenti adoratione *S. Patris* mentem plus ultra percipiamus, cætera quoque Ejus loca evolamus est necessum, ad quæ præter ea, quæ *Cassander* laudavit, *Bellarminus* ad hunc adorationis cultum huic Sacramento obtinendum provocavit, visuri, an ex iis aliquid huc videatur referri posse. Et quia *Bellarminus* ad secundum de hoc Sacramento librum remittit Lectorem, in quo ex omnibus *Tomis* testimonia pro reali corporis & Sanguinis *Dominici* præsentia contra *Reformatos Doctores* eandem negantes collegit, placet ea huc revocare. Et quidem ex secundo *Tomo* præter testimonium *Cassandro* notatum hoc habet: *Dicit Augustinus, Eucharistiæ singularem deberi venerationem, & comparat eos, qui ex devotione ad hoc Sacramentum accedunt quotidie, vel etiam ex devotione aliquando non accedunt, cum Zachæo & Centurione, quorum alter Dominum excepit in domum suam gaudens, alter dicit, Domine, non sum dignus &c.* Ex octavo autem *Tomo*, ubi laudatum à *Cassandro* locum contra *Petrum Martyrem* vindicare laboravit, scribens inter alia, *Eum non bene Augustinum legisse, & idèò audacter ex Eo collegisse omninò iis contraria, quæ Augustinus alibi scripserat, sequentibus nominatim verbis: Manducaverunt corpus humilitatis Domini sui etiam divites, non sicut pauperes saturati sunt usque ad imitationem, sed tamen ado-**

Oper.
pag. 984.
& 985.

in Psal. 98.

Epist. 120.
ad Honor.

NB.

Epist.
118. ad

raverunt. Addit Bellarminus, *Vides, juxta Augustinum impios adorare & manducare Carnem Domini de ipsa Mensa, id est, de Altari acceptam.* Alphonſus à Castro ei testimonio, quo Sanctus Doctor mentem suam explicavit de Scabello pedum Christi, sequentia Eiusdem verba subjecit, ut debitum adorationis Eucharistiae ad Sententiam augustissimi Patris eò facilius obtineat: *Verba mea ad solos Christianos sunt referenda, è qui-^{1. cit.} bus qui manducat nullus est, quin adoret; nam si adorare recusat, vel hac ratione Christianus^{PAG. 437} minime dicitur, sed hereticus.* In genere ad hæc responderi potest verbis ejusdem Augustini, quæ idem Alphonſus à Castro ibidem ex opere de *Doctrinâ Christianâ* suppeditat: *Qui operatur & veneratur utile Signum Divinitus institutum, cujus vim significationemque^{lib. 3. cap. 9.} intelligit, non hoc veneratur, quod videtur & transit, sed illud potius, quo cetera cuncta referenda sunt.* In sequentibus hanc Signorum Sacramentalium venerationem refert ad Sacramentum Baptismi æquæ, ac ad Sacramentum Eucharistiae, de quibus cum Sententiam dixisset superius expressam, ita porro cultum eis debitum descripsit: *Quæ unusquisque cum percipit, quò referatur imbutus agnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiritali potius libertate veneretur.* Et huc pertinet, quod in de *catechizandis rudibus* opere monuit Sanctus Doctor: *De Sacramento, quod accepit, nimirum Catechumenus, cum ei^{cap. 26.} bene fuerit commendatum (subintellige, dicendum est ei) Signacula quidem Rerum Divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari; neque sic habendam esse illam speciem Benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in usu quolibet.* Hæc si ad mentem Augustini, & ex eo Cassandri, quæ eadem quoque Evangelicorum est, attenderent Doctores Papæi, & suos partim rite informarent auditores, partim quoque cultum Christo soli debitum non ad externa etiam symbola referrent, Controversia hæc facilem inveniret exitum, neque esset, de quo prolixè litigaretur inter partes. Sed dum, quæ Augustinus ex sensu Ecclesiæ, cujus Doctor fuit, de veneratione quadam Sacramenti Eucharistiae externæ, Sacramento Baptismi etiam debitâ scripsit, in singularem Patriæ cultum transformatur, Evangelici non immeritò sunt solliciti, ne Patri augustissimo mens aliena adfingatur, ac sub Eius nomine fideles à cultu Christi ad cultum Panis ducantur, vel potius seducantur, fiantque cum suis Doctoribus & ductoribus detestandi artolatræ, & creaturæ non creatoris adoratores. Et ut paucissimis de Augustini testimonio, ad quæ Bellarminus provocavit, sententiam dicamus, in primo expressè Carnem Christi scripsit *adorandam*, nullam omninò faciens Symboli alicujus externi & visibilis mentionem. Idem invenire est in secundo, ubi de infidelibus & hypocritis in Ecclesiâ dicit, eos quidem in perceptione minus devotâ Eucharistiae cum aliis communicantibus *adorare corpus & Sanguinem Christi*, sed ob defectum Imitationis necessariæ *non saturari*, adeoque hanc adorationem eos non juvare. Sive autem id intelligatur de adoratione confessionali, quâ hypocritæ etiam in Ecclesiâ Christum se Dominum & Deum agnoscere ore tenens profitentur, idque cum in finem, ut pro veris Ecclesiæ membris habeantur, et si cor eorum externæ huic non respondeat professioni; vel de adoratione & cultu ceremoniali visibilibus etiam symbolis exhibito, quem verè fideles in ipso Eucharistiae usu decenter ad demonstrandam interiorem Reverentiam, infideles autem & hypocritæ ad occultandam animi perversitatem & nequitiam adhibere solent, nihil id pro cultu Patriæ, quem Papæi etiam Symbolo panis, & quidem extra usum, volunt adtribui, inservit, Augustino expressissimè de ipso Eucharistiae usu hic agente, & quod insuper observatu non indignum est, de infidelibus & hypocritis, seu, ut ex Regio Platæ eos vocat, *divitis terræ*, adorantibus quidem & manducantibus in Eucharistia *corpus & Sanguinem Domini*, sed non ad satietatem usque, & ad sedandam famem & sitim animæ spiritualem, Christum scilicet non imitantibus, ac solo nomine Christi se discipulos jactantibus, à quorum hypocriticâ ad orationem ad ipsum hujus externi cultus debitum argumentari, nescio, an admitti debeat in Theologiâ sinceriori, quæ plus animum, quam externa ut plurimum suspèctâ & fallacia respicit. In tertio Augustini testimonio instituta inter Zachæum & Centurionem comparatio itidem nihil planè ad rem facit. Agit ibi S. Pater de Quæstione, *num quotidie accipienda sit Eucharistia?* In responso ubi diversas protulit Sententias, suam Ipse sequentibus expressit verbis: *Rectius inter eos fortè se quisquam dirimit litem, qui monet, ut præcipue in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque, quod secundum Fidem suam pie credit esse faciendum; neuter enim eorum exhonorat corpus & Sanguinem Domini, si saluberrimum Sacramentum honorare certatim contendant. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum alteri se præposuit, Zachæus & ille Centurio, cum alter eorum gaudens in domum suam suscepit Dominum, alter dicit, Non sum dignus, &c. Ambo*

Salvatorem honorificantes, diverso & contrario quasi modo; ambo Peccatis miseri, ambo Misericordiam consecuti. Valet etiam ad hanc Similitudinem, quod in primo Populo unicuique *Manna* secundum propriam voluntatem in ore sapiebat, sic in ore cuiusque Christiani Sacramentum illud, quomodo sumatur, estimandum; nam & ille honorando quotidie non audet sumere, & ille honorando non ullo die audet præmittere. Contentum solum non vult cibum ille, sicut *Manna fastidium*. Quomocunque hoc Augustini testimonium intueatur quis, nihil omnino videbit in eo aptum ad cultum Patriæ Symbolis Eucharisticis, extra usum in primis, debitum, cum Doctor Augustus non-nisi de dignâ hujus Sacramenti perceptione agat, quam dignitatem in Externo Ejus cultu & adoratione potius, quam internâ animi devotione sitam esse, nemo dixerit, qui Augustini ex Apostolica Pauli manu ductione Sententiam de debitâ ad usum hujus Sacramenti præparatione percepit ritè. In quarto Augustini testimonio idem legere est, quod in secundo, quod cum prioribus dum ad demonstrandum Patriæ cultum Symbolis Eucharisticis extra usum quoque debitum traxit Bellarminus, ostendit, se non benè Augustinum legisse, & audacter ex Eo collegisse omnino iis contraria, quæ Sanctus Pater hic & alibi satis expressè docuit. Et si responsum secundo Augustini testimonio adscriptum iis quoque verbis applicari posse dicam, quæ *Alphonsus à Castro primo* adjecit, quod contra possit excipi, non video, Augustino per ea etiam, quæ illustrationis ergo fuerunt addita, in hæc quoque Controversiâ de adoratione Sacramenti Eucharistiæ, Veritatis Evangelicæ constanti Teste & Confessore, Bellarmino nihil in contrarium obtinente.

DE
SACRIFICIO MISSÆ,
 LIBRI PRIMI
 CAPVT SECVNDVM,
 DE
Sacrificiû Definitione.

VT Bellarminus definitionem exstruat Missæ Sacrificio, quod defendendum suscipit, congruentem, Augustini auctoritate & offerivè utitur & defensivè. In specie autem ut obtineat, in *Ecclesiâ Christianum tantum verum esse ac proprium Sacrificium, nec propriè Sacrificia esse Sacramenta vel alia quævis opera bona, quæ sunt ad colendum Deum, audacter scribit, esse hæc Sanctorum omnium Scriptorum, & inter eos præsertim Augustini Sententiam.* Augustinus enim, inquit, probare volens, Epulas, quæ super Martyrum Sepulchra à quibusdam ponebantur, non esse Sacrificium, sic ait: *Ea non esse Sacrificia Martyrum, novit, qui novit unum, quod Deo offertur, Sacrificium Christianorum.* Idem quoque dicit alibi, *omnibus Veterum Sacrificiis successe unicuique & singulare Eucharistiæ Sacrificium.* Aliàs etiam Eucharistiæ Sacrificium vocat *verissimum & singulare.* Et iterùm alibi adpellat *unicum.* Et ut hæc esse constantem Augustini Sententiam demonstraret, id quoque testimonium Evangelicis & contrarium defendentibus eripere conatur, quo Doctor Sanctus generaliore Sacrificii definitionem dedisse fuit visus. Eo dum non *Chemnitius* tantum est usus, sed Doctor etiam aliquis, quem Bellarminus Catholicum dicit, & hominem *valdè Eruditum & pium* fuisse scribit, videndum est, quibus utatur Exceptionibus, ne ricens Augustini ad Evangelicorum partes videatur adpropinquare, ac Veritati testimonium præbere. Definitio Sacrificii Augustiniana hæc est: *Sacrificium verum est omne opus, quod agitur, ut sanctâ Societate inheratur Deo, Relatum ad illum finem, quo beati esse possimus.* In responso, quod Doctori, quem vocat, Catholico, opposuit, hæc Bellarminus habet: *Augustinus non definit Sacrificium in genere, nec Sacrificium propriè dictum, sed solum (in specie) Sacrificium, quod præcipue internum est, & opponitur Sacrificiis legalibus & merè externis; & vocat Sacrificium verum Ratione Dignitatis & effectûs, non ratione forme & essentiæ Sacrificii propriè dicti. Non enim vult dicere, Sacrificia interna esse Sacrificia magis propriè dicta, quam externa; cum oppositum sit verum; sed esse præstantiora & Deo gratiora, & facilius Deum placare. Similis sententia est, cum Christus dicit. Ego sum Vitis vera. Nec enim Dominus eo loco significare voluit, se magis*

lib. 8. de Civit Dei, cap. ult.
 lib. 3. de Bapt., cap. ult.
 de Spir. & lit. cap. 11.
 lib. 1. contra Cresc. cap. 25.

lib. 10. de Civ. Dei, cap. 6.

Joh. 15.

magis proprie vitem esse, quod attinet ad formam & essentiam vitis, quam sit illa, quae plantatur in vineis; sed solum esse vitem nobiliorem, & effectus excellentiores producere, ut Euthymius in Commentario hujus loci recte exponit. Chemitio idem fere respondit, quamvis aliquo cum augmento, scribens: *Tantum abest, ut Augustinus definire voluerit eo loco Sacrificium in genere, ut potius expresse exclusit à sua definitione omnia Veteris Legis Sacrificia, quae in mactatione ovium & boum erant sita, quae propriissime Sacrificii nomen & rationem retinent.* Alia, quae & antecedenter & consequenter, utrobique tamen incidenter ex Augustino habet Bellarminus, studio vitandae prolixitatis omitto, addens tantum, quae de hoc Augustini loco Franciscus Panigarola, ex ordine Minorum Scriptor, observavit, plura subjungens Sancti Patris verba, quibus datam à se Sacrificii definitionem illustrari posse censuit: *Vnde & ipsa Misericordia, quae homini subvenitur, si propter Deum non sit, non est Sacrificium. Et si enim ab homine sit vel offertur, tamen Sacrificium est Res Divina, ita ut hoc quoque vocabulo Latini veteres id adpellaverint. Vnde & ipse homo, Dei consecratus nomen & Deo devotus, in quantum Mundo moritur, ut Deo vivat, Sacrificium est.* Laudatus Minorita, minorum fortè minimus, sequentia ad hanc Definitionem Augustinianam excipit: *Atqui non solum preces & bona opera quodammodo Sacrificium adpellantur, sed & cor solum & sola cogitationes.* Sacrificium Deo (gratum est) spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum, Deus, non despiciat. Sed hanc Rationem dicemusne, in Lege aliqua satis esse Sacrificium cordis; cum Sacrificium eà de causâ sit institutum, ut cordis nostri cogitationes testificemur? Augustinus item loco eodem adfirmat, hominem illum, qui Deo sit consecratus, facere de seipso Sacrificium. Sed propter eâ satisne esset in Lege aliqua unum hoc sacrificium, quod quis de seipso faceret? Solemus vulgò etiam dicere, ex. gr. Sacrificium fieret Deo, si scelestus ille de medio tolleretur. At idcirco essetne idoneum Legis alicujus sacrificium, ut sacrificandi causâ aliquis occideretur? Aliud ergo est, cum latè & minus proprie loquimur de Sacrificio; aliud verò, cum propriis loquimur verbis, ut rectè percipiamus, quid sit, quatenus est primus Legis cultus. Altero modo loquitur Augustinus, quâ ratione preces omnes & opera bona sunt Sacrificia, id est, oblationes Deo gratissimae; altero loquimur de illo proprie sacrificio, quod Religionem significat testificaturque, & quod sacerdotem postulat. Hoc enim modo dicimus, neque preces, neque bona opera quaecumque, esse vel adpellari posse proprium Legis nostrae Sacrificium, quae res tam clare patet, ut per se loquatur ipsa. Plurium de hoc Augustini testimonio censuras non colligo, quia ut plurimum unius ejusdemque sunt tenoris, verbis tantum paulisper aut exemplis etiam mutatis. Ne autem Augustini autoritas Evangelicis hic eripatur, ac definitio Sacrificiorum ab eo proposita locum habeat, lubet breviter excerpere, quae Petrus Picherellus, Scriptor ante hoc Seculum Thuani, at, quanti Viri, Elogio celebratissimus, & in re Sacramentariâ non semel Veritatis Evangelicæ testis & Confessor quam maxime sincerus, in peculiari Dissertatione de Missâ circa hoc argumentum ex Orthodoxâ Antiquitate, & nominatim Augustino notanter hinc inde observavit, Lectori Veritatis Evangelicæ studioso futura non ingrata. Ita autem Sorbonista eruditissimus: *Non me lateat, Veteres de Cœnâ Dominicâ loquentes plerumque, mentionem facere Oblationis seu Sacrificii & Altaris, sed hoc sensu, ut Sacrificium significet Sacrificii illius in Cruce peracti memoriam, sive ut loco Sacrificii habeatur, & commemoratio illius Sacrificii tam Deo sit accepta, atque olim fuit Sacrificium. Imò dicitur Sacramentum memoria ab Augustino, qui & scribit: Jam Christiani memoriam peracti Sacrificii celebrant Sacro-Sanctâ oblatione & participatione Corporis & Sanguinis Christi. Et alibi: In isto (Panis & Vini) Sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, & Sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. Et rursum: Christus seipsum obtulit holocaustum pro peccatis nostris, & ejus Sacrificii similitudinem celebrandam in suâ Passionis memoriam commendavit. sic cum Chrysostomus tertiâ in ad Ephesios Pauli Epistolam Homiliâ dicit, Christum & Agnum immolari, hoc esse videtur, quod Augustinus de Catachismo dicit, Sacrificium Imaginis Agni offerri, cujus amplam ad Bonifacium reddit Rationem: Cur, cum solus Christus in se sit immolatus, in Sacramento tamen non solum per omnes Paschæ Solennitates, sed omnidie populis immoletur, & cur utique non mentiatur, qui interrogatus, Eum responderit immolari, nempe propter similitudinem? Non dissimilia dicit alibi. Quod verò ad Altaris mentionem attinet, quae Sacrificio, ut supra dictum est, frequenter apud Patres adjungitur, id fit, ut in sacrificandi modo & ratione perseveretur. Mensam enim notat Altare, quae ad supponendum & offerendum tale Sacrificium fit velut Altare, locoque Altaris. Vide Augustinum. sic quod apud Eundem legitur,*

Discept.
cap. 17.
pag. 432.

Opusc.
p. 96.
& seqq.

lib. 20.
contra
Fauft.
cap. 21.
Ibid. cap.
18. de Fi-
de ad Pe-
trum, c. 8.
lib. 83.
Quaest.
c. 61.

in Psal. 20.

Serm. 46. de Verb. Dom. Tract. 26. in Johan. Tract. 84. in Eund. lib. 21. de Civit. Dei. cap. 25. lib. 10. ibid. cap. 6. lib. 1. de peccat. merit. c. 20. Quæst. mixt. num. 109. lib. 16. de Civ. Dei. c. 22. de Fide ad Petrum. c. 18.

Serm. ad Infant.

lib. 20. contra Faust. c. 20.

accedere ad Altare, alibi dicitur, accedere ad Mensam, quemadmodum idem ibidem dixerat, sumere de Mensâ Domini, quod alibi est sumere de Altari, & multis locis dicit, accedere ad Mensam Domini, quod Emisenus Sermone de corpore & Sanguine Domini dicit, ascendere Reverendum Altare. Hinc certe factum est, ut Sacramentum Cœnæ vulgò Sacramentum Altaris adpelletur, quo etiam nomine donatur ab Augustino, ut & Sacramenti Mensæ secundæ. Neque verò mirum esse debet, quod Sacrificium hic significet Sacrificii similitudinem seu Imitationem, quum ipse Augustinus Eucharistiæ figuram seu typum adpelleret, atque ad eundem modum Sacrificium dicat sacrificii figuram, & Christianorum Symbolum ac signum Jesu mortui, id est, Sacrificii Christi in Cruce mortui. Legimus quidem apud Veteres, offerri Deo à Sacerdote Christi sacrificium, Passionem Christi, Mystica Symbola, Panem & Vinum, Corpus & Sanguinem Christi. Sed quod ad oblationem Sacrificii Christi attinet, & Passionem Christi, sacrificium hoc intelligo memoriam seu similitudinem sacrificii Christi, ut ante dictum est. Atque ita legimus Calicem offerri in commemorationem Domini & Passionis Ejus, apud Cyprianum in Epistola ad Cœciliam; quam ob rem etiam ibidem adpellatur Sacramentum Dominicæ Passionis & Redemptionis. Præterea, quod in hoc Sacrificio, ut Augustinus ait, Panis & Vini Sacrificium adpellatur, gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, & Sanguinis, quem pro nobis idem effudit. Mystica autem symbola Panem & Vinum intelligo consecrata, idem etiam per Panem & Vinum. Per corpus & Sanguinem Christi autem corpus Christi necatum & mortuum (restitutum necati & mortui) in Cruce, & sanguinem Ejus effusum, (id est, similitudinem illius Sacrificii corporis Christi mortui & Sanguinis effusi, quem ad modum paulò ante dictum. Sacrificium hoc Chrysolomus esse Symbolum ac signum Jesu mortui,) aut Mystica illa Symbola quæ suo etiam modo dicuntur corpus & sanguis Christi, ut, Hoc, id est, Panis consecratus, est corpus meum; hic Calix, id est, Vinum consecratum hoc poculo contentum, vel quicquid habet hic Calix, ut Augustinus loquitur, est Sanguis meus. Vtraque autem oblatio, & similitudinis Sacrificii Christi, & mysticorum (quorum) Symbolorum ad gratiarum actiones, laudes & preces pertinet; Imò in significationem similitudinis Sacrificii Christi recidit actionum (quorum) Symbolorum oblatio. Et postquam inter oblationes propriè & impropiè dictas discrimen ostendit, de his monens, quod per quandam ad commodationem & metaphoram eo nomine insigniantur, quasi sint quædam oblationes & Sacrificia Deo oblata, quæ haud secus Ei placeant, ac illa suave olentia & odorem bonum spirantia; & quemadmodum illa fuerint carnalia, sic ista sint spiritalia, ut illa fuerint bruta, sic illa sint sancta, adductis præter Tertulliani & Augustini etiam aliquibus Scripturæ N. T. testimoniis, ita porro scripsit: Retinet autem vocabula hæc Novum Testamentum, ut ad Prophetas se conformet, quibus est usitatisimum, ut quod spiritualiter in Ecclesiâ Christi post hujus in terris descensum erat faciendum, illi ad suum se Seculum adcommodantes, per carnales & crassos ritus, ac Levitici Templi & sacerdotii Sacrificia, similitudinesque ab illis sumtas, atque adeo similes loquendi modos, imò & ipsam eandem vocem exprimant, id quod propriè tamen ita adpellari non potest, sed impropiè, & proinde, ac si adverbium Velut, vel aliud hujusmodi præponitur. Hoc etiam amplius mihi videtur ita factum, ut auditis Sacrificiorum, ceremoniarum & rituum vocabulis semper illa meminissent fuisse typos & umbras eorum, quæ in N. T. erant peragenda. Sed est alia etiam species Sacrificii hujusmodi, nimirum Eleemosynæ & Beneficentiæ, atque Charitatis officia. Quia enim in Cœnâ singuli fideles olim super Altari sive Mensâ ponebant Eleemosynas, Ministris & Pauperibus per Diaconos distribuendas, illos tanquam ejusdem secum corporis membra profitentes, eas sæpè Sacrificium appellarunt Veteres, de Cœnâ loquentes. Itarefert Augustinus, in agapis Cœnæ fruges & carnes misericordiâ Christianorum erogatas fuisse pauperibus. Super illas Eleemosynas Altari impositas Deum suo populo, nomine, & eorum, qui aliquam obtulerant, vel recitatis eorum nominibus, Sacerdos precabatur, ut gratus haberet, eas sanctificans, & Sacrificii nomine adpellans, sed non aliâ Ratione, quam ante exposuimus. In Summa, sacrificium apud Veteres, de Cœnâ loquentes, Sacrificii memoriam & preces, laudes & gratiarum actiones, & Eleemosynas sive Beneficentiam notat, quæ sit instar Sacrificii. Porro autem omnia illa tam à plebe, quam à Sacerdote dicuntur offerri Deo, præcipuè tamen à Sacerdote, quod ille omnium Minister preces recitet, laudesque, & gratiarum actiones, quas pro plebe & per Eum ita plebs offerat, cui ob id etiam in clausulâ accinit, Amen. Cæterum quod hoc Sacrificium Græci Patres sacrificium εὐαγίου & ἀγαθῶν, id est, incrementum & sine Sanguine non raro adpellent, hoc ita accipio, quasi dicant, non propriè adpellari Sacrificium, sed impropiè, vel correctionem hanc addunt, quæ vox duriuscula emolliatur, si modo Sacrificium incrementum dici debet Sacrificium, Rationemque hanc subjiciunt, si pro-

proprie Sacrificium esset, cruentum esset. Itaque Sacrificium etiam expiatorium adpellabitur propter similitudinem tantum: nam revera si expiatorium esset, incruentum non esset. Sic est quidam Baptismus *à rudo* sine Aquâ, nimirum improprie dictus, quo baptizati sunt, quos angustia Passionis invenit, & nolentes negare Christum ante, quam baptizarentur, occisi sunt, ut *Augustinus* inquit.

Epist. 108.
ad Seleuc.

Neceffum fuit omnino hæc prolixius exscribere, utpotè egregium Veritatis testimonium ex ore vel pennâ potius Viri adversariæ parti aliàs addicti exhibentia, quæ simul satis possunt facere iis, quæ Bellarminus infra capite singulari de his vocibus *Sacrificii, Immolationis, Oblationis* &c. Iridem prolixè tradidit; quibus si addantur, quæ post *Chemnitium* & alios Doctores Evangelicos hoc argumentum ex professo tractantes *Dorscheus* in Mysariâ Missæ diversis ex Orthodoxâ Antiquitate & nominatim *Augustino* observationibus ostendit, docens, Incruenta Novi Testamenti Sacrificia esse Orationis devotæ suspiria & prædicationem Verbi, & ea, quæ obferuntur à Christianis, numero multitudinis vocari hostias & victimas, unicum verò Christum esse hostiam, unicum Sacerdotem, unum quoque Templum & Aram, & aliorum proprie Sacerdotum Veteres non meminisse, quin & Sacrificia Novi Testamenti ab omnibus obferri posse & debere Christianis, & quod quam-maximè huc spectat, Sacrificium in Cruce præstitum, non minus hodiè efficax esse, quàm in ipso mortis Christi articulo, & memoriam Sacrificii hujus in Cruce præstiti Deo pro Sacrificio, quanquam non proprie dicto obferri; Præterea, Doctores Ecclesiæ antiquos vocabula *Sacrificii, victimæ* &c. Eucharistiæ Sacramento adcommoantes respexisse inter alia vel ad preces, quas longâ serie pro variis Mundi ordinibus etiam juxta dispensationem Testamenti Dominici Ecclesiæ effudit, idque partim ante Consecrationem, partim in Consecratione, partim post Consecrationem, quod ultimum dupliciter fiebat, tum benedictione populi, tum Eucharistiâ; vel ad concursum variarum Christianæ Virtutis exercitationum, quem Deo Ecclesiæ exhibuit, & pii singulari quâdam Consecratione se totos quasi in Deum effuderunt, & Eidem se tribuerunt, meditatione devotissimâ contemplantes sacrum hunc Thesaurum: vel, quod in primis huc pertinet, ad ipsam representationem Sacrificii illius unici & propitiatorii, imò ad certissimam exhibitionem atque Sacramentalem præsentiam corporis & Sanguinis Dominici, ranquam Sacrificii in Crucis Arâ exhibiti; vel, quod proximè huic conjunctum est & esse debet, ad singularem Fidei operationem, quæ corpus & Sanguinem Christi, certissimum Redemptionis lytron, in Sacrà Cœnâ firmo complexu adprehensum intimè sibi adplicat, inter Deum & peccatum interponit, proque solutione sufficienti obfert Deo; hæc, inquam, si traditus à *Picherello* pro uberiori illustratione addantur, quæ *Dorscheus* partim citatis, partim expressis *Augustini* & aliorum Patrum testimoniis confirmavit, & contra Bellarmini Exceptiones vindicavit, subjungens tandem, Epitheta, quæ Patres ad nomen Sacrificii adjiciunt, eum in finem tantum esse adjecta, non ut Sacrificium aliquod novum incruentumque notent, sed ut tum admirabilem & excellentissimam corporis & Sanguinis Christi in hoc Sacramento propositi dignitatem confirmet, tum ut discrimen inter figuras adumbrationesque V. T. & Sacramenta N. T. atque Mysteria indicent, tum ut ad Sacrificium Crucis omnem vim Sacræ hujc Cœnæ tribuens nostras erigant Meditationes; quæ, inquam, adhuc semel atque iterum, si benè ponderentur, æquâ nimirum Judicii incorrupti & nullis præjudiciis occupati lance, adque Fidei Verbis Testamenti innixæ analogiam ritè reducantur, quam Patres antiquos, & inter eos Augustinum, his loquendi formis è Sacro Codice desumpsit, & ad mentem Scriptorum Dei Spiritu actorum intellectis lædere voluisse, dici non debet, parum erit super difficultatis in hoc negotio aliàs tot Disputationibus multum intricato, quod non possit facilè superari, resque ad liquidum deduci. Et quia *Augustini* præsertim autoritas hic attendi debet, præter ea testimonia, quæ *Picherellus* suis interseruit observationibus, alia quædam pauca ut adnectantur, opus est, ne quid præter mentem Sancti Patris dictum, aut planè Sententiæ augustissimo Doctore videatur adjecta. Eminent inter illa, quod ex collectione Sententiarum *Prosperi* in antecessum commendavit *Dorscheus*, ex quo sequentia superius jam laudata in rem præsentem notatu digna sunt: Sicut celestis Panis, qui caro Christi est, suo modo vocatur corpus Christi, cum revera sit Sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod palpabile, mortale in Cruce positum est, vocaturque ipsa CARNIS IMMOLATIO, quæ manibus fit Sacerdotis; Christi passio, mors, crucifixio; non rei veritate, sed significante Mysterio &c. Dum verò in specie ad preces ante, in, & post Consecrationem, in usu & adcommoatione harum vocum, Veteres

cap. 9.
§. 18. &
segg.

re-

respexisse fuit observatum, sequens Augustini testimonium id comprobatur: *Omnia, vel Epist. 59. pene omnis frequentat Ecclesia, ut preces accipiamus dictas, quas facimus in celebratione ad Paulin. Sacramentorum antequam illud, quod est in Mensa Domini, incipiat benedici; orationes, cum benedicuntur & sanctificantur, & ad distribuendum comminuitur, quam totam petitionem omniferè Ecclesia Oratione Dominicà concludit. Post aliqua: Interpellationes autem sive postulationes fiunt, cum populus benedicuntur; tunc enim Antistites, velut advocati susceptos per impositionem manus Misericordissima obferunt potestati, quibus peractis & participato tanto Sacramento, Gratiarum actio cuncta concludit. Scripsit hæc Augustinus explicans & adpli-*

I. Tim. II. cans discrimen illud, quod Paulus inter preces vel obsecrationes, orationes item, interpellationes quoque vel postulationes, & tandem Gratiarum actiones per Timotheum quibusvis verè fidelibus commendavit, è quarum numero dum Augustinus Interpellationes vel preces Episcoporum pro Populo intercessorias DEO obferri scripsit, usum hujus vocabuli tum in Ecclesià promiscuum & non ita, sicut hodiè, restrictum fuisse ostendit. Porro, Representationem Sacrificii in Cruce peracti, quæ in usu Sacra-

Epist. 23. ad Bonif. menti Eucharistiæ exhibetur, Augustinus docet sequentibus verbis: *Nonne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento non solum per omnes Pasche solemnitates, sed omni die populus immolatur; nec utiq; mentitur, qui interrogatus, Eum responderi immolari. Ad hæc, quæ Picherellus quoque observavit, ea etiam in primis pertinent, quæ proximè in textu Augustini & immediatè leguntur: Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta, non haberent, omninò non essent sacramenta; ex hac autem similitudine plerumq; etiam ipsarum rerum nomina accipiunt. Quod verò etiam devoti communicantes in ipso usu Sacramenti, corpus & Sanguinem Christi, tanquam redemptionis suæ lytron, DEO Patri per Fidem veram obferre fuit dictum, id Augustinus etiam suo tempore notanter observavit, docens, quomodo Christus id, quod*

de Symb. ad Catech. lib. II. cap. 7

suscipit ex nobis, in Cælum levaverit, ad dextram Patris collocaverit, ac Fidei nostræ certum pignus dederit, ut secura sint membra de tanto capite, fideliterq; sperent, ad ipsum se posse pervenire, quem jam credunt ad dextram Patris sedere. In quibus verbis quid aliud per Fidei nostræ pignus voluerit intellectum Augustinus, quàm corporis & Sanguinis Ejus in Eucharistiæ Sacramento participationem, non video.

Hiscè nunc præmissis ad examen eorum rectè imus, quæ Bellarminus ex Augustino supra produxit, ut obtineat, unum esse tantum verum ac proprium Sacrificium, nec Sacramenta vel alia quævis opera bona esse propriè Sacrificia; si illud prius in gratiam Lectoris monuerimus, Evangelicos non negare, unicum tantummodò esse verum Sacrificium propitiatorium, pro totius Mundi ac omnium in eo hominum peccatis, videlicet Christi, Dei hominis, in Cruce peractum, imò ex hoc ipso iterationem Sacrificii, ut vocatur, Missæ damna, utpotè non solum non necessariam & inutilem, sed & non parum Sacrificio Crucis injuriosam & detrahentem, quod aliàs & alibi ostenditur. Et ut ab ipsa Sacrificii definitione, quam Augustinus exhibuit, initium fiat, qui Sacrificium esse verum dixit *omne opus, quod agitur, ut Sancta societas inhaereatur Deo &c.* nescio, quid in mentem venerit Bellarmino, ut ausus fuerit scribere, *Augustinum non definiisse Sacrificium in genere, nec Sacrificium propriè dictum, sed solum (in specie) Sacrificium, quod proprie sit internum, & opponatur Sacrificiis legalibus & merè externis &c.* Quamvis enim negari non possit, Sanctum Patrem ibi distinctè de Sacrificiis Testamenti Veteris & Novi egisse, ipsa tamen Definitio Sacrificii ostendit, Eum utriusque Testamenti Sacrificia sub eâ comprehendisse. Id ut Lectori Veritatis studio fiat manifestum, ex antecedentibus duobus capitibus, quæ cum eo proximè & immediatè coherent, in cujus Initio hæc Sacrificii definitio legitur, repeti debent aliqua huic Instituto quam maxime intervientia. Et quidem cum unigeniti Sacerdotis humanum genus unico coram DEO Patre placantis Sacrificio fecisset mentionem, præsupponens, *nos simul omnes Dei Templum, & singulos esse Tempia Dei, quia & singulos inhabitare dignetur, ejusq; Altare esse cor nostrum, de debito Sacrificia Deo obferendi ita scripsit: Et cruentas cedimus victimas, quando ad Sanguinem usq; pro Ejus veritate certamus; & suavissimum adolemus incensum, cum in ejus conspectu pio sanctoq; amore flagramus; Et dona ejus in nobis nosq; ipsos voramus & reddimus, Et Beneficiorum ejus Solemnitatibus festis & diebus statutis dicamus sacramusq; memoriam, ne volumine temporum ingrata subrepat oblivio; Et sacrificamus hostiam Humilitatis & Laudis in Arâ cordis igne fervida charitatis. Ad hunc videndum, sicut videri poterit, Eiq; coherendum, ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mundamur, & Ejus nomine consecramur. Ipse enim fons nostræ Beatitudinis, ipse omnis adpetitionis est fons. Hic est Dei*

Dei cultus, hac Religio vera, hac recta Pietas, hac Deo tantum debita servitus. Post in sequentibus de usu & fructu Sacrificiorum agens, ostendit, eum non DEI, cui Sacrificia obferuntur, sed hominum, qui Deo Sacrificia obferunt, verbis notatu dignissimis: *Non solum igitur pecore, vel quâlibet re aliâ corruptibili atq; terrenâ, sed ne ipsâ quidem Iustitiâ hominis Deum egere credendum est, totumq; quod rectè colitur Deus, homini prodesse, non Deo. Neg. enim fonti se quisquam dixerit profuisse, si biberit; aut Luci, si viderit. Nec quod ab antiquis Patribus talia Sacrificia facta sunt in victimis pecorum, quæ nunc Dei populus legitime non facit, (Norat Ludovicus Vives, in aliis codicibus haberi, legit, non facit,) aliud intelligendum est, nisi rebus illis eas res fuisse significatas, quæ aguntur in nobis, ad hoc, ut inheramus Deo, & ad eundem finem proximo consulamus.* Sequitur hinc Sacrificii externi & visibilis à Sacrificio invisibili & interno discrimen & qualiscunque descriptio: *Sacrificium visibile invisibilis Sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est.* Illustrat illud insigni Veteris Testamenti Oraculo: *Vndè penitens ille apud Prophetam, vel ipse Propheta querens Deum suis peccatis habere propitiū, inquit: Si voluisses Sacrificium, dedissem. Uti- que holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo (est) spiritus contribulatus; cor contritum & humiliatum Deus non sperner.* *Intueamur, quemadmodum, ubi Deum dixit nolle Sacrificium, ibi Deum ostendit velle Sacrificium. Non vult ergo Sacrificium trucidari pectoris, sed vult Sacrificium contriti cordis.* Illo igitur, quod Eum nolle dixit, hoc significatur, quod Eum velle subiecit. *Sic itaq; illa Deum nolle dixit, quomodo à stultis ea velle creditur, velut sue gratiâ voluptatis.* Nam si ea Sacrificia, quæ vult, quorum hoc est unum, *Cor contritum & humiliatum dolore pœnitendi, nollet eis significare Sacrificiis, quæ velut sibi delectabilia desiderare putatus est, non utiq; de his obferendis in Lege Veteri præcepisset.* Et idè mutanda erant opportuno certog, jam tempore, ne ipsi Deo desiderabilia, vel certè in nobis acceptibilia, ac non potius, quæ his significata sunt, crederentur. *Ac per hoc, ubi scriptum est, Misericordiam magis volo, quàm Sacrificium, nihil aliud, quàm Sacrificio Sacrificium oportet intelligi prælatum, quoniam illud, quod ab hominibus adpellatur sacrificium, signum est veri Sacrificii. Misericordia autem verum est Sacrificium. Quæcunq; igitur in Ministerio Tabernaculi sive Templi multis modis leguntur de Sacrificiis esse Divinius præcepta, ad dilectionem Dei & proximi significandam referuntur.*

Sequitur nunc ipsa Sacrificii definitio, quam Bellarminus non tam Evangelicis, quàm manifestissimè Veritati eripere, aliumque sensum ei adfricare & adingere conatur, ad cuius illustrationem præter ea, quæ Panigarola ex proximè sequentibus adduxit, hæc etiam referri debent, quibus Doctor augustissimus porrò suam de verâ Sacrificiorum Deo placentium ratione mentem ita expressit: *Corpus etiam nostrum, cum per Temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma Iustitiæ Deo, Sacrificium est.* Quod ubi classico in hoc argumento Pauli oraculo confirmavit, plus ultra & à minori ad majus argumentum ducens ita scripsit: *Si ergo corpus, quo inferiore tanquam famulo vel tanquam instrumento utitur Anima, cum ejus bonus & rectus usus ad DEUM refertur, est Sacrificium; quanto magis Anima ipsa, cum se ad Deum refert, ut igne amoris Ejus accensa formam concupiscentiæ secularis amittat, Etq; tanquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc Et placens, quod ex Ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium.* Cum igitur vera Sacrificia sint opera Misericordiæ, sive in nos ipsos, sive in proximos, quæ ad Deum referuntur, opera verò Misericordiæ non ob alium fiant (finem,) nisi ut à miseriâ liberemur, ac per hoc, ut beati simus, quod non fit, nisi à Bono illo, de quo dictum est: *Mihi autem adhærere Deo bonum est; efficitur profectò, ut tota ipsa civitas redempta, hoc est, congregatio societasq; Sanctorum, universale Sacrificium Deo obferatur per sacerdotem magnum, qui etiam seipsum in Passione obtulit pro nobis, ut tanti capitis corpus essemus secundum formam Servi.* Hanc enim obtulit, in hac oblatus est, quia secundum hanc Mediator est; in hac sacerdos, in hac Sacrificium est. Claudid hanc deductionem tuam Sacrificialem insigni hoc Epiphonemate: *Hoc est Sacrificium Christianorum, multi unum corpus in Christo sumus; quod etiam sacramento Altaris fidelibus notò frequentat Ecclesia, ubi demonstratur ei, quod in eâ oblatione, quam obfert, ipsa obferatur.* Egregiè hæc omnia Augustinus de Sacrificiis in genere & in specie, Judæorum in Veteri Testamento & Christianorum in Novo, externa & visibilia ab internis & invisibilibus optimè distinguens, addidit ibi Definitione generali, ad omnia in utroque Testamento Sacrificia pertinente, ubi juxta præscriptum Lemma de vero profectog, egit sacrificio, quod Lemma ab Evangelico profectum nemo dicet. Cadunt hinc per se, quæcunque Bellarminus & post Eum Panigarola, alique non pauci ad infringendam hanc

Definitionem ejusque valorem minuendum ex Ingenii imbecillitate sunt commenti. Sicut enim vi Veritatis coactus agnoscere debuit Bellarminus, verum id esse Sacrificium, quod Augustinus definivit, *ratione dignitatis & effectus*; Ita falsum est, dum ei inesse negat *rationem formæ & essentia Sacrificii proprie dicti*, ad speciale sui Sacrificii Missæ Rationem humanâ solum auctoritate nixam respiciens. Et hinc falsum quoque est, *Sacrificia solum externa esse Sacrificia magis proprie dicta*; hæc quamvis iterum veritate intermixta, *Sacrificia interna esse præstantiora & Deo gratiora, ac Deum facilius placare*, quam externa, præprimis si devotione internâ & verâ Fide destituantur. Præterea, dissimiles valdè sunt locutiones, inque nullam venire possunt comparationem, quando Augustinus verum esse Sacrificium dicit *omne opus*, quod agitur, *ut sancta societate inhereatur Deo &c.* & quando Christus se veram Vitem esse dicit. Christus enim ibi expressè non

Joh. 15.

definivit rationem veræ Vitis, sicut Augustinus veri Sacrificii, sed semetipsum in specie, vel in individuo potius dixit esse veram Vitem, quâ ratione si Augustinus Missæ Sacrificium dixisset esse verum Sacrificium, scio, Bellarminus existimasset, habere se ex Augustino irrefutabile pro Missæ Sacrificio argumentum & testimonium, contra quod Inferorum portæ cum omnium hæreticorum & schismaticorum exercitiis prævalere nullo planè modo possent; quod verò, dum Augustinus non scripsit, ubi quam maxime, loco nimirum debito, scribere debuit, si hoc Missæ Sacrificium pro Sacrificio vero & propriè ita dicto, & quod Missifices Papæi hodiè cum Bellarmino post Definitionem Tridentinam unanimiter urgent, pro unico Ecclesiæ Novi Testamenti Sacrificio, ex communi & receptâ tum temporis Sententiâ agnovit, ad auctoritatem pertinet argumenti negantis, hic quidem non minimi, sed maximi ex debito æstimandam. Falsissimum porro est, *Augustinum ab hæc Sacrificii definitione expressè omnia Veteris Legis Sacrificia exclusisse*, utpotè, *quæ propriè nomen & rationem retineant*; dum non solum contextus integer, ex quo præcipua ejus capita fuere excerpta, aliud planè ostendat, sed & alia ejusdem Sancti Patris loca idem argumentum tractantia manifestum faciant, Eum Veteris Testamenti Sacrificia, quæ Bellarminus pro Sacrificiis propriè ita dictis habet, non nisi pro Signis & figuris Sacrificii unci verè & propriè propitiatorii habuisse. Inde Doctor augustissimus notanter, ubi in proluxâ Definitionis à se propositâ explicatione id præprimis necessariò observandum monuit, uni tantum, vero &

lib. 10. de
Civ. Dei.
c. 20.
lib. 22.
contra
Fauft.
cap. 17.

invisibili DEO obferri debere Sacrificia, scripsit: *Hujus veri Sacrificii multiplicia variaz signa erant prisca sanctorum Sacrificia, cum hoc unum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res una diceretur, ut sine fastidio multum commendaretur.* Et alibi in eodem argumento occupatus demonstravit, *sacrificium non deberi, nisi uni & vero Deo, quod Ei unus & verus Sacerdos obtulit, Mediator Dei & hominum, cujus Sacrificii promissæ figuræ in victimis animalium celebrari oportebat*, scripsit, *propter commendationem future Carnis & Sanguinis, per quam unam victimam fieret Remissio peccatorum de carne & sanguine contractorum, quæ Regnum Dei non possidebunt; quia eadem corporis substantia in caelestem commutabitur qualitatem, quod ignis in Sacrificio significabat, velut absorbens mortem in victoriam. In eo autem populo ritè sunt hæc celebrata, cujus & Regnum & Sacerdotium propheta erant venturi Regis & Sacerdotis, ad regendos & consecrandos fideles in omnibus Gentibus, & introducendos in Regnum Cælorum & Sacrarium Angelorum ad Vitam æternam.* Iterum alibi ad-

De Fide
ad Pe-
trum, c. II.

huc apertius: *In Sacrificiis carnalium victimarum, quæ ipsa sibi Sancta Trinitas, quæ unus est Deus novi & Veteris Testamenti, à Patribus nostris obferri præcipiebat, illius Sacrificii significabatur gratissimum munus, quod pro nobis seipsum solus Dei Filius secundum carnem misericorditer esset oblaturus. Ipse enim secundum Apostolicam Doctrinam obtulit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem Suavitatis. Ipse verus Deus & Pontifex, qui pro nobis non in sanguine taurorum & hircorum, sed in Sanguine suo semel introivit in Sanctas, quod tunc Pontifex ille significabat, qui cum sanguine in Sancta Sanctorum per singulos introibat Annos. Iste igitur est, qui in se uno totum exhibuit, quod esse necessarium ad redemptionis nostre sciebat effectum; idem scilicet Sacerdos & Sacrificium, idem Deus & Templum. Sacerdos, per quem sumus reconciliati; Sacrificium, quo sumus reconciliati; Templum in quo sumus reconciliati; Deus, cui sumus reconciliati. Solus tamen Sacerdos, Sacrificium & Templum, & hæc omnia Deus secundum formam servi.* Et huc pertinet, quod in laudatâ Definitionis explicatione, ut eam ostendat esse generalem, adque omnia utriusque Testamenti Sacrificia referendam, itidem ingenere & ad præsens Institutum quam adcommodatissime observavit Augustinus, quod ab hominibus adpellatur Sacrificium, signum esse veri Sacrificii, ut alia nunc præteream, quæ ex visceribus integri contextus falsissimam Bel-

Bellarmini Glossam esse evincunt, uberius non eruenda, ne Lectoris iudicio videar diffidere. Sed & *Panigarola* inconsequentes consequentiæ & deductiones hisce observatis evanescent. Neq; enim Augustinus, neq; Eius ductu Missæ Sacrificium è numero Sacrificiorum propriè ita dictorum excludentes Evangelici, & quicumque alii, in serie Testium Veritatis hoc in puncto memorantur, *Sacrificium cordis* solum pro Sacrificio propriè ita dicto, cum exclusionem vel Sacrificiorum V. T. vel Sacrificii à Christo in Cruce peracti agnoscunt, sed eidem, sicut aliis in V. T. Sacrificiis, quamvis certo cum discrimine, definitionem Sacramenti competere defendunt. Idem de homine testatur Augustinus, quoad *animam & corpus*, ad Apostoli auctoritatem provocans, quam nullo planè modo imminuit, quod *Panigarola* ex communi apud Vulgum usu loquendi de homine scelesto malefactoris mortem merito deblaterat, pessimè à stylo hominum ad Spiritus S. stylium, & versâ vice argumentatus, ac utrumque inter se turpiter confundens; qui si insuper inter Sacrificium Christi unicum, ad quod Sacrificia V. T. respexerunt, & Sacrificia Christianorum non unius generis & speciei, quorum fructus tamen & valor ab unico hoc Christi Sacrificio verè propitiatorio dependet, distinguere didicisset, facilius Augustini mentem & hanc rem totam capere & intelligere potuisset. Ad cætera nunc ut transeamus testimonia, quibus ex Augustino demonstrare voluit Bellarminus, in *Ecclesiâ Christi unum tantum esse verum ac proprium sacrificium*, Missæ nimirum, nec Sacramentum vel alia quævis opera bona, quæ ad Deum fiunt colendam, propriè Sacrificia esse, facile etiam ubivis est responsum. Dum enim Epulas, quas tuo tempore super Martyrum Sepulchra non quidem à melioribus Christianis poni scripsit, nullam talem in plerisq; terrarum esse consuetudinem testatus, numero Sacrificiorum excludens, unum esse docuit, quod Deo offertur, sacrificium, manifestum est, loqui Eum de Sacrificio Christi propitiatorio, cujus memoria in Sacramento Eucharistiæ celebratur, juxta sensum illorum ex Augustino testimoniorum, quæ *Picherellus* supra non parè ex variis Eius Scriptis suppeditavit. Ita alibi scribens, *Sacramentis T. V. successisse Sacrificium*, quod Christus post in Ecclesiâ celebrari voluit pro illis omnibus, nimirum Sacramentis & Sacrificiis, quæ in eodem sensu Augustinus hic videtur habuisse; nihil iterùm aliud significare voluit, quàm sublationem cruentorum in V. T. Sacramentorum & Sacrificiorum, qualia à Christianis in N. T. amplius non requiruntur, postquam preciosissimus summi Sacerdotis in Crucis Arâ effusus Sanguis scholam Sacrificialem V. T. clausit & quasi obsignavit, cujus Sacrificii verè & in se propitiatorii celebratio memorialis in Eucharistiæ Sacramento Christianis fidelibus commendata ab ipso Sacerdote summo & Testamento conditore Christo, vice omnium Sacrificiorum est, quæ numero ferè in numero olim obferebantur, unicum illud Sacrificium typicè ex instituto Dei præsignificantia, & alto quasi clamore prænuntiantia. Eadem est ratio cæterorum ex Augustino locorum, quibus Eucharistiæ Sacramentum vocat *verissimum, singulare & unicum Sacrificium*, eo nimirum sensu, quo *Picherellus* docuit, & quo verè Sacrificium Crucis unicum N. T. Sacrificium dicitur, cruentum nempe & propitiatorium, cæteris omnibus utriusque Testamenti Sacrificiis vim & virtutem communicans, sine quâ neque Sacrificia V. T. cruenta, Deo placuerunt, neque Sacrificia N. T. incruenta Deo ullatenus placere possunt. Hoc sensu & ad hanc Augustini mentem si adhuc hodiè Sacramentum Eucharistiæ dicatur Sacrificium, videlicet propter memoriam Sacrificii in Cruce oblato, Evangelici non adeò refragantur, utut Augustana Confessio, teste Eiusdem Apologiâ, consultò hoc Sacrificii nomen in descriptione Sacramenti Eucharistiæ propter ambiguitatem vitaverit, nec hodiè cuius pro arbitrii libertate licitum sit, hoc nomen in Eucharistico hoc negotio in Ecclesiâ reintroducere, eam que fermento hoc Papistico, à quo DEI gratia per Lutheri Ministerium fuit repurgata, de novo inficere, quod non planè nullis inter Irenicos & Syncretistas hæcenus placere fuit visum, de quo alibi & aliàs.

vid. D.
Hülsem,
Dial.
Apol.
p. 354.

CAPVT SEXTVM,

DE

Sacerdotio Melchisedeci.

INter argumenta, quibus veritatem Sacrificii Missæ Bellarminus demonstrare satagit, in acie & primo exhibet loco typum vel figuram Melchisedeci, quem tanquam Sacerdotem Abrahamo Patriarchæ post victoriam redeunti obviam factum obtulisse

Y y

Pa.

Panem & vinum, Augustini etiam autoritate evincere laborat, de quibus breviter videndum. Quinque autem profert in primis testimonia. *Primum*, quod ad Pontificem tunc Romanum suo & aliorum multorum Episcoporum nomine Augustinum scripsisse dicit Bellarminus, hoc est: *Melchisedech prolato Mense Dominice Sacramento* Epist. 95. *novit aeternum Ejus Sacerdotium figurare.* Addit loco Glossæ Bellarminus, Hic aper- ad Innoc. *tissimis & paucissimis verbis docet Augustinus, oblationem Melchisedech Eucharistiæ figuram fuisse, & in Eucharistiâ offerendâ consistere aeternitatem Sacerdotii Christi.* Secundum lib. 16. de sequitur: *Ibi primum adparuit Sacrificium, quod nunc à Christianis offertur DEO, toto Civ. Dei, orbe terrarum &c.* In tertio, inquit Bellarminus, clarissime dicit, Sacerdotium Christi cap. 22. *perpetuum secundum ordinem Melchisedech esse id, quod nunc in Ecclesiâ viget in oblatione, quæ ad Altare fit.* In quarto, scribit iterum Bellarminus, idem fufius persequitur, inter alia sic loquens: *Dictum est illi, juravit Dominus, & non penitebit Eum; Tu es Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech.* Noverunt, qui legunt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abraham; & jam sunt participes Ejus, vident tale Sacrificium nunc offerri DEO toto orbe terrarum. DEI autem juratio, incredulorum est increpatio. Et quod DEVM non penitebit, significatio est, quia hoc Sacerdotium non mutabit; mutavit quippè Sacerdotium, secundum ordinem Aaron. Quintum de reliquiis Martyrum tractans, quæ sub Altaribus requiescunt, ita habet: Serm. 11. *Quid reverentius, quid honorabilius dici potest, quam sub illâ requiescere Arâ, in quâ de Sanctis, Sacrificium Deo celebratur, in quâ offeruntur hostiæ, in quâ Dominus est Sacerdos, sicut scriptum est: Tu es Sacerdos in aeternum &c.* Et quia in partem contrariam illud Augustini testimonium laudari non nescivit Bellarminus, quo à Melchisedeco panem & vinum Abrahamo datum esse, cum aliis quibusdam Patribus scriptum, indè de Respon- in Quæst. so etiam sollicitus fuit, quo testimonium hoc adversariis eriperet: *Locus ex Augu- V. & N. T. stino citatus neque Augustini est, inquit, neque pro adversariis facit, sed pro nobis. Au- num, 109, thor enim illarum Quæstionum multos habet errores, qui ab Augustino refelluntur; & inprimis in illâ ipsâ Quæstione contendit ille Author, Melchisedecum esse Spiritum sanctum, quem errorem ex professo refellit Hieronymus in Epistolâ ad Evagrium. Quod autem Author ille, quicumque fuerit, de oblatione Melchisedeci scribit, pro nobis facit contra adversarios; dicit enim, Melchisedecum obtulisse Abrahamo Eucharistiæ corporis & Sanguinis Domini, ex quo intelligimus, illi Authori non fuisse profanum & commune Convivium, quod exhibuit Melchisedech Abraham, sed sacrum Eucharistiæ typum, quod nunc adversarii pertinaciter negant.* Hæc Bellarminus, cui nullum aliud debetur responsum, quam quod laudatus ad Caput antecedens Sorbonista Picherellus ante Bellarminum dedit, quamvis Bellarmino vix lectum. Is prolixissime iterum de hac re, & ex Augustino quidem egit, undè sequentia, quæ hic in gratiam Lectoris studiosi adscribantur, omnino digna sunt, imò dignissima: scio, multos legisse & intellexisse, Melchisedecum DEO panem & vinum obtulisse. Undè in Missæ Latino Canone legitur Sacrificium Abrahamæ, & quod DEO obtulit summus DEI Sacerdos Melchisedech. Sed Panem & vinum oblata non DEO, sed Abrahamo, habeo etiam ex Patribus vetustissimis. Paulus Melchisedecum ait Abrahamo revertenti à prælio occurrisse, & Ei benedixisse, id est, si locum conferas cum Genesi, & ex duobus unum conficias, Melchisedecum Abrahamo revertenti à prælio occurrisse, eundemque illum Salemi Regem huic panem & vinum obtulisse, (feratur hoc verbum paralleliter, ut videamus, cui obtulisse dici possit Melchisedecus; non legitur enim, obtulit, sed, protulit,) & eum ipsum Dei altissimi Sacerdotem huic benedixisse. Obsecro, quis jam in Genesi possit esse datus verbi obtulit, nisi relativum ei, subauditum in Ebræo quidem, à Græcis verò expressum, paulo post alteri verbo, benedixit, subjunctum? an DEO extrinsecus subauditum? quod si Deo; relativum ei post expressum quem refert? DEUMNE? Atqui Paulus vult referre Abraham, quem sequuntur Cyprianus & Augustinus, citatis ex hoc præter ultimum, secundo & quarto testimoniis, quibus suam de oblatione Melchisedecianâ Sacerdotali & Sacrificiali Sententiam Bellarminus confirmare est admisit. Pergit Sorbonista, egregius Confessor Veritatis Evangelicæ: *Quia in hunc Pauli locum incidimus, adnotabimus obiter, Apostolum, ut Sacerdotii similitudo ostendatur, Christum componere cum Melchisedeco, & quæ ad similitudinem faciunt, diligenter persequi; nec tamè Panis & Vini oblationis, nec ipsi quidem Abrahamo factæ meminisse, ut videatur factum, quod in Genesi legitur expressum, dedit à operâ prætermissum & tacitum tanquam similitudini nihil inferens. Veniamus ad Veteres Ecclesiæ Doctores. Cyprianum adversarii laudant, qui multa de similitudine hac adducens dicit illud verbis nominet, quod omisit Paulus, nempe quod Melchisedecus*

Opusc. p. 116. & seqq.

Ebr. 7.

decus Panem & vinum obtulerit; *cujus Sententiam sequi videtur Augustinus. Num igitur* lib. IV. de
Deo obtulerit? nam illud esse verum non facile concedam, cum, quidquid dicant Cyprianus & Doctr.
Augustinus, in Panis tamen oblatione dativum Deo non exprimant. Post plura de loco Cy- Christ.
priani, quæ huc propriè non pertinent, laudatumque Augustini ex Quæstionibus mixtis cap. 20.
testimonium, quod Bellarminus ex unâ parte suspectum habet, ex alterâ autem sibi ad-
commodare laborat, ita porro scribit Picherellus: Quod si, locum objiciant ejusdem Au-
gustini, ut illud, quod Melchisedecus obtulit DEO, jam per totum orbem terrarum in lib. 38.
Ecclesiâ Christi videamus offerri: remittam eos ad Augustinum, citato, præter secun- Quæst.
dum, tertium & quartum testimonia, ad quæ Bellarminus etiam provocavit, libro ad num. 61.
Petrum, ex quo ad caput antedecens quoque autoritas fuit desumpta, ubi similes legun-
tur Sententiæ, inquit, pro Responione addens: Nunc autem aut ex ipsis locis clarum sit, illic
verbo obtulit postponendum hypostigmen, (comma,) non dativo Deo, ut dativus pertineat ad
infinitivum, offerri, non ad præteritum, obtulit, legaturque, ut illud, quod Melchisedecus ob-
tulit, Deo jam per totum orbem terrarum in Ecclesiâ Christi videamus offerri; aut Au-
gustinum in ejusdem facti narratione ostendant à seipso non dissentire. Prolixè postmodum
de ipso Genesios Textu & accuratissimè quidem agit, hinc inde Augustini mentionem
intermiscens, quæ tamen omninò hic exscribere non vacat. Addam nunc saltem bre-
viter, quæ idem Scriptor in subjunctâ Adpendice ad hanc de Missâ Dissertationem,
contra Maldonatum in suis ad Psalmum centesimum & decimum Prælectionibus hoc
Missæ Sacrificium ex eo stabile conatum, & præter aliorum Patrum ad autoritatem
Augustini quoque provocantem, observavit, ubi prius ipsa Maldonati verba ex Com-
mentariis conjunctim Parisiis antehac editis huc pertinentia adscripsero: Scriptura do-
cet, Melchisedech fuisse sacerdotem. Ergo sacrificavit verè, atq. adeo Panem & Vinum, quia pag. 802.
dicere, aliud (Eum) sacrificasse, amentis est. Quod verò Sacrificium Melchisedech sui figura Sa- & 803.
cramenti & Sacrificii Eucharistiæ, positio, illum sacrificasse Panem & Vinum, confirmatur etiam
ex communi omnium Doctorum Ecclesiæ Catholicæ, tam Græcorum, quàm Latinorum, nemine
dissentiente, (audax pronuntiatum) consensione, qui cum loquuti sunt de comparatione Mel-
chisedech & Christi Domini, non solum dixerunt, verè Melchisedech Panem & Vinum sacrifi-
casse, sed ejus sacrificium fuisse figuram Sacrificii Christi, neq. solum in Cruce, sed quod exhibuit
cænanis cum Apostolis. Sed tamen de tempore, quo sacrificavit Melchisedech, dux sunt præci-
pua eorum Sententiæ. Quidam dicunt, ut Clemens Alexandrinus, Chryostomus, Am-
brosius, Melchisedecum non tunc sacrificasse, quando protulit Abrahamo panem & vinum, sed
protulisse Ei panem & vinum jam antea sacrificatum, qualem decebat Sacerdotem Dei offerre.
Alii autem Doctores Catholici, ut Epiphanius, Eusebius Cæsariensis, Athanasius apud Oe-
cumenium & alij dixerunt, Melchisedecum sacrificasse panem & vinum, quod protulit, cum
benedixit Abraham, ut istud fieret figura non solum Sacrificii & Sacramenti Eucharistiæ Ratio-
ne Panis & vini, sed etiam ratione ceremoniarum & Benedictionum multarum, quæ in Missâ,
cum istud sit Sacrificium, à Sacerdote fiunt. Alii autem Doctores Catholici, ut Augustinus, Hier-
onymus, Theodoretus, Photius idem cum superioribus sentiunt. Quare ex consensu omni-
um Ecclesiæ Doctorum constat, non solum, Melchisedecum sacrificasse Panem & Vinum, sed et-
iam, Ejus Sacrificium fuisse figuram Sacrificii Christi. Hæc & adhuc plura ibi Maldonatus,
ad quæ sequentem in modum respondet Picherellus: De Veteribus Ecclesiæ Patribus re- Opusc.
spondeo, fateri me, veteres Ecclesiæ Doctores ferè omnes ad Sacerdotium Melchisedeci locum P. 347.
transulisse, ut Cyprianum, Arnobium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum,
(Cypriani simum) & reliquos penè omnes; non ubiq. tamen. Sed & ante eos non sic exposuere
Justinus ad-versus Tryphonem, Justinumque secutus & imitatus Tertullianus. Porro
veterum Expositio me non in magnam trahit admirationem, quos, (bonâ Eorum veniâ dictum
volo,) ubi cum, Panis & Vini in Scripturis inveniebant mentionem, locum ferè ad Eucharistiam
detorsisse, & illa hujus typum fuisse, non ποτὴν παρρησια scripsisse, est manifestum. Maldonatus
ipse versum exponens, de torrente in viâ bibit, quorundam veterum recitabat opiniones,
Arnobii maxime, quas minimè probat. Quare hic potius antiquis me adstringet, præsertim,
cum hic ex contextu, ne quidem per Allegoriam, elici queat Sacrificium; illic autem Allegoria
non incommode locum habere possit? Hactenus nobis sacro sancta sit valeatque Patrum autho-
ritas, quatenus Scripturæ verbis est consentanea; neq. enim juxta Pythagoræ discipulos præju-
dicata Doctoris opinio, sed doctrinæ ratio ponderanda est, ut Minerio & Alexandro loquitur
Hieronymus. Et postaliqua: Bona veterum pars ajunt quidem, Melchisedecum Deo obtulisse;
verum, Abrahamo panem & vinum oblata, habeo etiam ex Patribus, quæ iis ex Paulo, Eccle-

fiæ Doctorum, ut ait, vetustissimo, Augustino item confirmat, quorum pleraq; ex ipsâ Dissertatione præviâ jam sunt adducta, præmissis *Iosephi*, quem Bellarminus quoque inter Ecclesiæ Doctores refert, & subiunctis post *Tertulliani*, etiam *Lombardi* & *Damasceni* testimoniis, à communi aliorum Sententiâ hic non sine causâ recedentibus, quæ sititi attendantur, non parum ad rem hanc momenti habere deprehenduntur. Sed, ut ex abundantanti illud quoque addam, alii plures antiqui Ecclesiæ Doctores hanc Melchisedecianam Panis & vini oblationem vel potius prolationem Abrahamo factam non sacrificandi, sed reficiendi causâ fuisse factam docuerunt, interque eos plerique, qui à parte adversarij pro suâ opinione laudantur, nominatim præter citatos *Clemens Alexandrinus*, *Cyprianus*, *Epiphanius*, *Ambrosius*, *Chrysostomus*, *Eucherius*, *Euthymius*, quorum testimonia *D. Dorschens* in *Mysaria Missæ* adducit, & contra Bellarminum vindicat, ex recentioribus Scripturæ apud ipsos Papistas Interpretibus adjiciens *Cajetanum* & *Isidorum Clarium*, quibus nunc subjungo *Hieronymum ab Oleastro*, Lusitanum, Ordinis Prædicatorum superiori Seculo inter Tridentinæ Synodi Patres Scriptorem satis clarum, hæc in literali Expositione scribentem: *Quod dicitur, Melchisedecum protulisse Panem & Vinum, putant quidam, hoc Eum fecisse ad pascendos viros, qui erant cum Abraham, qui venerant ex Bello-las-si. Videns enim Eum cum suis lassum, ex suâ Civitate protulit Panem & vinum, quo bellatores resumerent vires. Et postquam observavit, vocem Ebræam, quæ Melchisedeci persona describitur, non solum in Sacris literis significare Sacerdotem, sed Principem quoque, exemplis id illustans, frequentius tamen significare Sacerdotem dixit, addens, & hic pro Sacerdote videtur accipiendum, quoniam benedixit Abraham, quod munus erat Sacerdotis, licet non solum, ut ex multis sacra Scriptura constat locis; tum quia illi decimas dedit Abrahamus, quæ Sacerdotibus dari solebant. Ubi etiam moderni cujusdam Versionem castigavit, qui pro Sacerdote Principem substituit, hæc porro subjecit: *Cum Paulo potius est sentiendum, quod scilicet iste Melchisedecus fuerit Dei Sacerdos, & quod panem & vinum (non proprie obtulerit, sed potius) protulerit ad Sacrificium gratiarum actionis, (ergò non ad Sacrificium propitiatorium, quale Sacrificium missæ dicitur,) pro debellatis hostibus Abraham, (Abrahæ, inquam; in casu non genitivo, sed dativo, quo indicatur, cui fuerit exhibitum hoc Sacrificium, videlicet, non Deo, sed Abrahamo, & hinc Sacrificium non proprie dictum, quia homini, & quidem loco gratiarum actionis exhibitum.) Hanc esse mentem doctissimi suo tempore Commentatoris, cujus in Genesim opus Inquisitionis examen subiisse in Titulo significatur, sequentibus proximè verbis indicavit: *Adverte, quod licet Interpretes Græci & Editio Vulgata vertant, Erat enim Dei Sacerdos, quasi sequens Sententiâ prioris causam reddiderit, in Ebræo tamen est, & ipse Sacerdos Deo &c.* In Expositione morali *Devt. 23.* quasi ex visceribus ipsius Textus ad literam expositi hanc adposuit doctrinam: *Occur-rendum est lassus cum victu. Unde præcipit Dominus non admittere Ammonitas & Moabitas in Ecclesiam Domini, in decimâ etiam generatione, eo quod non occurrerunt Israelitis ex Aegypto venientibus cum aquâ & pane. Alius quidam ejusdem Seculi superioris ex eodem ordine conf. Urfin. Anal. S. lib. 6. cap. 21.* Scriptor & in Genesim Commentator, *Guilielmus Hammerus*, etsi gravem hic loci contra Evangelicos invecivam Lectori exhibuit, vi tamen Veritatis coactus ingenue debuit agnoscere, *Officium Melchisedeci erga Abrahamum satis ipsam aperire Scripturam, quod nimirum Ei, videlicet Abrahamo, à cæde quatuor Regum triumphabundè domum redeuntis panem & vinum obtulerit, eiq; benedixerit, quod hætenus quidem contra Missæ Sacrificium satis esse potest. Sed demus, id quod negare non licet, inter cæteras plures convenientias, quamvis secundarias, quas in collatione Melchisedeci & Christi, Patrum & Ecclesiæ Doctorum aliqui & inter eos Augustinus, suis ducti Meditationibus observarunt, eos aliquam in Sacramento Eucharistiæ adumbratione analogicâ quæsiuisse, quod nimirum sicut Melchisedecus Abrahamo & sociis militibus lassitudine ex Bello confectis pro refectione panem obtulit & vinum, ita Christus quoque spiritualibus Abraham filijs bonam militantibus militiam, inque bello adversus varios hostes continuo laborantibus & oneratis panem & vinum, imò plus, adeoq; suum corpus & Sanguinem, symbolis hisce sacramentaliter unitum, in refectionem sempiternam præbeat comedendum ac bibendum; quâ accommodatione, Fidei quidem analogâ, sed nullo planè in Sacris utriusq; Testamenti literis indicio directe comprobata, quæ rectius Allegoria, quam typus dicitur, inque rei veritate nihil amplius quam similitudinè quandam cum Sacramento Eucharistiæ importat, ad quiescimus; sed quid quæso ad Sacrificium Missæ, cujus à Sacramento Eucharistiæ discrimen ipsimet Doctores Papæi ultrò agnoscunt? Nullus certè Patrum antiquis orthodoxorù suus de hac oblatione Melchisedecianâ Meditationes eo direxit, ut ali-***

aliquod Sacrificium inde exstrueret incruentum, hancque dederit comparationis cum Sacrificio Missæ rationem, ut, quemadmodum Melchisedecus Sacrificium, idq; incruentum, & quidem non carnes & Sanguinem animalium, sed simplicem purumq; Panem & vinum obtulerit, adeoque Deo sacrificaverit; ita Christus quoque in Sacra Eucharistiâ ejusque primâ Institutione incruentum corporis Sanguinisq; sui obtulerit Sacrificium, & idem Apostolos ac Sacrificos quosvis, tanquam Apostolorum successores, in Sacrificio Missæ singulis diebus, imò singulis penè momentis obferre & sic sacrificare iusserit. Et si talis ac hujus per omnia sensus oblationis Melchisedecianæ cum Sacrificio Missæ comparatio ex aliquo Patre antiquo & orthodoxo, &, quod huc propriè pertinet, ex *Augustino* in primis poterit ostendi, tum de alio quodam Responſionis genere solliciti erunt Evangelici, ea inter eo contenti, quod *Picherellus* supra liberaliter suppeditavit, quod jam ubi in specie breviter ad ea adplicabimus testimonia, quæ Bellarminus pro suâ commendavit cum aliis explicatione, manifestum erit, *Augustinum*, etsi vocabulo Sacrificii in sensu latiori usum, de quo itidem antè ex *Picherello* fuit dictum, in comparatione hujus oblationis Melchisedecianæ cum Sacramento Eucharistiæ ad Sacrificium in Cruce oblatum verèque propitiatorium juxta Testatoris institutum respicientis, nihil planè negotii habuisse cum Sacrificio Missæ, quod juxta sensum à Bellarmino & aliis Doctõribus Papæis propositum *Augustino* & Ecclesiæ tum orthodoxæ omninò fuit incognitum. Nam etsi S. Pater in primo, quod Bellarminus laudavit, testimonio Melchisedecum dixit *prolato Mensæ Dominicæ Sacramento æternum Christi Sacerdotium figurasse*, nihil tamen dixit de Sacrificio Missæ, de cujus præfiguratione hic in primis sermo est. Ita dum in secundo scripsit testimonio, in oblatione Melchisedecianâ Abrahamo factâ *primum*, sive adverbialiter *primum*, quasi *primo* vel *primâ* vice, sive adjectivè *primum*, quasi *primarium* vel *præcipuum* intelligatur, *adparuisse Sacrificium, quod nunc à Christianis Deo obferretur toto orbe terrarum*, nihil aliud voluit, quàm quod illa oblatio Melchisedeciana juxta testimonium antecedens præfigurârit Sacramentum mensæ Dominicæ, quod alibi Sacrificium memoriale & memoriæ Sacrificii in Cruce oblatis Eum dixisse, supra non semel ex locis à *Picherello* citatis vidimus. Par est ratio locorum huic ex eodem opere parallelorum. Nec quidquam aliud dixit in tertio *Augustus* Doctõr, *æternum Christi Sacerdotium*, non secundum ordinem *Aaron*, sed *secundum ordinem Melchisedech* contra Judæorum pertinaciam urgens, nullâ ne verbo quidem Sacrificii missatici mentione factâ, quæ omninò fieri debuit, si melchisedeci oblatio hujus, & non potius Sacramenti Eucharistiæ typus juxta *Augustini* Sententiam fuit. *Quartum* quoque testimonium expressè Lectorem ad Sacramentum Eucharistiæ ducit, dum de fidelibus dicitur, quod hujus melchisedecianæ oblationis, nimirum in Anti-Typo, *jam sint participes*, ad quem videlicet modum in typo Abrahamus cum suis factus fuit particeps, quam comparationem Sacrificio missatico non quadrare, per se manifestum est. Sed & *quintum* ad eundem respicit scopum, *Altare* commendans, *in quo Dominus est Sacerdos*, secundum ordinem melchisedech, videlicet non ut Sacerdos missaticus, qui solus fiat particeps oblationis, cæteris omnibus exclusis, qualis nec melchisedecus fuit; sed è contrario ut Sacerdos dispensator & activè communicans, sicut melchisedecus Abrahamum & servos Ejus pane & vino refecit. Quod testimonium ex opere *Questionum Veteris & N. T.* attinet, de quo Bellarminus pronuntiat, *quod Augustini non sit*, (etsi, ut de aliis Scriptoribus Papæis ejus auctoritate utentibus non dicam, ipse Bellarminus supra ad eam pro Petri, & hinc Pontificis Romani primatu, inter cæteros viginti quatuor Patres, quos totidem Senioribus Apocalypiticis comparavit, sine ullâ exceptione provocaverit;) & *quod magis pro se, quam pro nobis sit*, ut in eo victoriam non collocent Evangelici, ipse tamen Bellarminus iterum in demonstratione succubuit, melchisedeci convivium *Eucharistiæ* typum fuisse probans, non autem missæ, quod in quæstione est. *Ad Maldonatum*, præter id, quod *Picherellus* in genere pariter & in specie circa *Augustini* Sententiam de oblatione hæc melchisedecianâ observavit, quamvis nullum ex *Augustino* testimonium expresserit, dum tamen Eum inter eos retulit Doctores, quos dixit *Catholicos*, qui statuerunt, *Melchisedecum non tunc sacrificasse, quando protulit* (NB.) *Abrahamo panem & vinum, sed protulisse Ei panem & vinum jam antea sacrificatum*, id est, sanctificatum, qualiter apostolus omnem cibum & potum à fidelibus vult sanctificari per devotas ad DEum pro cælesti benedictione preces; non video, quo illud modo ad Sacrificium missæ, & non potius ad Sacramentum Eucharistiæ pertineat, ad quod *Augustinum* in citatis à Bellarmino testimoniis respexisse, hæcenus sufficienter est demonstratum.

lib. I. de
Rom.
Pont.
cap. 21.

NB:

CAPVT SEPTIMVM,

DE

Figurâ Agni Paschalis.

Terùm hic Bellarminus peccat ignoracione simulatâ Elenchi, vel confusione potius
 Iduarum Quæstionum diversissimarum, dum probare intendens, sacrificium Missæ prae-
 figuratum esse per Agnum Paschalem, ut Lemma huic capiti præscriptum habet, delabitur
 ad demonstrationem Sacramenti Eucharistiæ, de quâ jam in antecedentibus Libris pro-
 lixissimè disputaverat. Et quia testimonium Augustini ab Eo laudatum, sicut & ca-
 tera aliorum Patrum, nihil aliud in se continet, nullam ulterius operam requirit, ut au-
 gustus Doctor à nostris stare partibus contra Missaticos videatur. Illud tantum nunc
 restat excutiendum, ut, quia contra hanc Agni Paschalis pro Sacrificio Missæ figuram à
 Papæis Doctoribus opere tanto jactatam Chemnitius in genere ex Augustino quædam
 monuit, videamus, quid Bellarminus in contrarium urserit, ne Sancti Patris monita hic
 locum habere videantur. Ita autem Augustinus: *Non ea colligant & commemorem Do-*
natistæ, quæ obscure, ambigue vel figuratè sunt dicta, quæ quisq; sicut voluerit, interpretetur
secundum sensum suum; talia enim rectè intelligi exponi, non possunt, nisi prius ea, quæ aper-
tissimè sunt posita, firmâ Eide teneantur. Sed aliquid proferte, quod non egeat Interprete, nec
unde convincamini, quod de aliâ re dictum sit, & vos aliud ad vestrum Sensum detorquere
& cap. 19. concemini. Et post: Hæc mystica sunt, operata sunt, figurata sunt; aliquid manifestum, quod
interprete non egeat, flagitamus. Item: Quod si ambigue posita & pro nobis, & pro vobis
possunt interpretari, nihil utiq; adjuvat causam vestram, sed planè talia malam causam, vel
moras faciendo, sustentant. Ad hæc Bellarminus, iis jam prætermisissis, quæ in genere
monet, ita responderet: Augustinus hic loquitur de illis figuris, quarum explicatio nullum ha-
bet à scripturâ testimonium, & ideo semper adjungit, esse obscuras, operatas, interprete indigen-
tes, & quæ possint pro arbitrio in varios detorqueri sensus. Non enim simpliciter rejicit ar-
gumentum ex figuris, sed ex obscuris & nondum explicatis, vel in alio Scripturæ loco, vel ab Ec-
clesiâ. Nam alioqui ipse Augustinus probat, Ecclesiam constare ex bonis & malis, ex parabolis
de Unit. zizaniorum, bonorum ac malorum piscium, & similibus figuratis loquutionibus. Solum igitur
cap. 13. rejicit argumentum ex illis figuris, quarum est incerta interpretatio &c. Adde, quod Augusti-
nius ideo petit à Donatistis testimonia Scripturæ apertissima, nec libenter admittit obscura, quia
habebat ipse apertissima pro se testimonia; nam agebatur de loco Ecclesiæ, an sola esset Africa, an
totius orbis terrarum? Et quia plurima sunt testimonia, quæ sine ulla obscuritate docent, Ec-
clesiam in toto terrarum orbe futuram esse, merito Augustinus similia ab adversario requirit te-
stimonium, non enim debent aperta & propria obscuris & figuratis cedere. At in quæstionibus
aliis obscurioribus, qualis eo tempore fuit quæstio de Baptismo, Augustinus non provocat ad a-
perita scripturæ testimonia, sed ad Ecclesiæ auctoritatem, quæ non potest errare in Scripturâ
explicandâ, ut patet ex Augustino. Quare si Chemnitius putat, suam causam esse similem cau-
sa Augustini, apertum proferat Scripturæ testimonium, quod non egeat Interprete, ubi legimus
lib. 1. contra Eucharistiæ celebrationem non esse Sacrificium, & tum jure poterit cum Augustino rejicere ar-
cap. 33. gumenta ex figuris. Sed præterquam, quod Bellarminus in hoc Responso Evangelicis
suppeditat, quod pro Chemnitii sinceritate in adducendo Augustini testimonio potest
inservire; & Augustino insuper non levem inferit injuriam, & causâ, quam defendit,
malitiam non obscure prodit. Chemnitii institutum juvat, dum Augustinum loqui di-
cit de figuris illis, quarum explicatio nullum habet à Scripturâ testimonium; nec simpliciter
rejicere argumentum ex figuris, sed ex figuris obscuris, & nondum vel in alio Scripturæ lo-
co, vel ab Ecclesiâ explicatis, quod ultimum aliquantisper, disputantes videlicet ad homi-
1. Cor. 5. nem possumus admittere. Nam Agnum Paschalem fuisse Sacrificii Missæ figuram
nullum habet à Scripturâ, nec ab Ecclesiâ vel Orthodoxis Ejus Doctoribus testimoni-
um. Non à Scripturâ, quia Bellarminus ipse ad classicum Pauli locum, Pasche nostrum
immolatus est Christus, provocans, non solum falsus est, Immolationem Agni Paschalis posse
(cur non debere?) dici figuram passionis Christi, hac ratione ductus: Si Agnus ille figura est
Eucharistiæ, & Eucharistia est Representatio Passionis, quis neget etiam, Agnum illum fuisse fi-
guram & representationem Passionis, additâ etiam hac ex Evangelio Johannis illustratio-
ne, cur non fuerint Christi crura in Passione contracta, quia videlicet de Agno Paschali scri-
ptum sit, os non comminuetis ex eo; sed etiam hoc non sufficere existimans, mediate mes-
gis

gis & principaliter ceremoniam Agni Paschalis figuram fuisse Sacramenti Eucharistia, non Sacrificii Missæ scripsit, quorum posterius quidem in capitis Lemmate, ut monui, se demonstraturum promisit, de priori autem præstitit. *Nec ab Ecclesiâ vel orthodoxis Eius Doctoribus, quorum testimonia, ut itidem jam monui, ad unum omnia typum Agni Paschalis ad Sacramentum Eucharistiæ, tanquam Sacrificii in Cruce oblato memoriale, non ad fictitium illud Missæ Sacrificium retulerunt, quod ad oculum demonstrari posset facillimè, si Instituti Ratio id permetteret vel requireret.* Et quod de Ecclesiâ cæterorum Patrum, ad quos Bellarminus provocavit, tempore verum est, de Ecclesiâ etiam illius temporis, quo Augustinus noster vixit, si testimonio Eius stari debet, dicendum venit. Hoc tantùm breviter notandum est, quod ab initio statim debuit observari, Bellarminum in citandis Augustini verbis, quibus Agnum Paschalem Sacrificii Missæ figuram fuisse demonstrari debuit, & optimam omisisse partem, & mentem insuper augusti Patris pervertisse. Verba Sancti Doctoris hæc adducit Bellarminus: *Aliud est Pascha, quod illi de ove celebrant; aliud, quod nos in corpore & Sanguine Domini accipimus.* Sed plura ibi habet Augustinus ad rem hanc pertinentia, à Bellarmino per fraudem non adedò piam omissa, hic omninò reponenda, quia egregium Evangelicæ Veritatis præbent testimonium: *Quemadmodum Pascha, quod à Iudeis celebrabatur in occasione Agni, prænuntiabat Domini passionem & transitum de hoc Mundo ad Patrem, & ipsum tamen Pascha, quod erat in eadem prænuntiatione, idem Dominus cum suis discipulis celebravit; sic & Baptisimum Iohannis, qui erat in proximâ ejus prænuntiatione, ipse etiam suscepit. Sed sicut aliud est carnis Circumcisio Iudeorum, aliud autem, quod octavo die baptizatorum nos celebramus; & aliud est Pascha, quod adhuc illi de ove celebrant, aliud autem, quod nos in corpore & Sanguine Domini accipimus; sic alius fuit Iohannis baptisimus, alius est Christi Baptisimus.* De differentiâ Baptismi Iohannis & Christi supra ex Augustino fuit actum. Nunc id quam maximè notatu est dignum, partim, quod expressè Augustinus Pascha Judaicum antehac celebratum prænuntiasse Domini Passionem scripsit, partim, quod in comparatione Paschatis, quale Judæi, adhuc hodiè celebrant, cum Sacramento Eucharistiæ Christianorum, in eo discrimen esse dixit, quod illi, nimirum Judæi, *de Ove Pascha suam celebrant*, (in quo tamen Sanctus Pater erravit, dum post everisionem Urbis & Templi ab usu Agni Paschalis abstineant Judæi) Christiani autem in Sacramento Eucharistiæ *corpus & Sanguinem Domini accipiunt.* Aliter autem omninò scribendum fuisset Sancto Patri, si Sacrificium Missæ in comparationem adducere cum Agno Paschali voluisset. Nunc ad Examen responsi à Bellarmino contra *Chemitium* ex Augustino agentem dati ut redeamus, dixi, Bellarminum in eo non levem augustissimo Doctori facere injuriam. Certè non sine auctoritatis & sinceritatis Augustini detrimento scriptum est, *Eum idèò à Donatistis apertissima Scripturæ testimonia requisivisse, nec libenter admisisse obscura, quia Ipse apertissima pro se habuerit testimonia.* Quid enim, an Augustinus, tam gravis contra Donatistas & alios plures Veritatis Evangelicæ adversarios disputator, tam serius causæ DEI vindex, tam illustri zelo pro Fide Orthodoxâ animatus, idèò tantum obscuriora respuens, apertæ Scripturæ testimonia à Donatistis, angularis Ecclesiæ & nimis in arctum coactæ professoribus requisivit, quia Ipse apertissimis fuit instructus; & non potius in gratiam Veritatis & ipsius causæ, quam pro Ecclesiæ tum temporis in orbe universo dispersæ Catholicismo suscepit defendendam, ea non requisiturus, si inferioribus testimoniis se scivisset armatum? Hoc de Augustino dicere, est parùm honorificè & ex merito de Augustini methodo disputandi judicare; quod si Evangelico Scriptori contra Augustinum excidisset, nullum planè est dubium, quin id in contentum Patris augustissimi scriptum videretur, neque id immeritò vel sine causâ. Neque id verò solum, sed insuper, quod supra dixi, causæ, quam defendit Bellarminus, malitiam prodit, dum inverso disputandi ordine onus probandi in humeros Evangelicorum devolvere ausus est, petens, ut apertum profertur Scripturæ testimonium, quod non egeat interprete, ubi legatur, Eucharistiæ celebrationem non esse Sacrificium, quod tamen sui erat officii, tanquam adfirmantis, & demonstrationem vi Lemmatis præscripti in se susipientis, de quâ arte disputandi, ut hodiè vocatur, novâ, in Apendice, bono cum Deo, ex Augustini testimoniis contra Fratres Lavenburgicos uberius agetur.

lib. II.
contra fi-
ter. Petil.
cap. 37.

vid.
Buxt. Sy-
nag. Jud.
cap. 18. 1
P. 419.
Edit. ult.

CAPVT NONVM & DECIMVM,

DE

Vaticinijs Prophetarum.

ANtequam hoc argumentum tractet Bellarminus, in subsidium quoque pro Missæ Sacrificio vocavit Sacrificia V. T. sequenti testimonio Augustini usus: *Mensa Civit. Dei, quam Sacerdos N. T. exhibet, de corpore & Sanguine suo est; id enim est Sacrificium, quod omnibus successit Sacrificiis, quæ immolabantur in umbrâ futuri. Propter quod etiam agnoscimus vocem illam ejusdem Mediatoris, Corpus aptasti mihi &c. quia pro omnibus illis oblationibus & Sacrificiis Ejus offertur corpus, & participantibus ministratur.* Quod testimonium ubi antecederet Tertulliani, Iustini, Chrysofomi, consequenter verò Leonis Magni testimoniiis, citatis etiam Helychii, Isidori, Damasceni locis illustravit Bellarminus, ex iis refelli mendacium putavit Chemnitii, scribentis: *Ignota est veteribus illa disputatio, quod abrogatione Leviticorum Sacrificiorum, præter Sacrificium Christi in Cruce, aliud ceremoniale successerit sacrificium in N. T.* At mendacium impoluit Chemnitio Bellarminus, ipse mendacissimus. Si enim verba Augustini juxta antecedentium tenorem ritè ponderemus, de nullo ea Missæ Sacrificio sunt concepta, sed de eo Eucharistiæ Sacramento, quod ob memoriam dixit *Sacrificium*, & quo corpus Domini Ejusque sanguis participantibus ministratur, quod de Missæ Sacrificio dici non potest. Addantur ea Sancti Patris testimonia, quæ supra occasione Vindiciarum definitionis Sacrificiorum ab Eo tradita, circa notationem discriminis Sacrificiorum utriusque Testamenti sunt adducta, & res hæc eò magis erit manifesta. Nunc ad Prophetarum Vaticinia ut deveniamus, Evangelicis contrarium non est, quod de iis in genere ex Augustino monuit Bellarminus: *Sacrificium nostrum non Evangelicis solum, sed Propheticis etiam libris est demonstratum.* Quod autem in specie ea attinet, quæ Bellarminus ad probandum Missæ Sacrificium citatis capitibus adduxit, quatenus Augustini intercedit autoritas, breviter de iis agendum, & quidem de primo & secundo, quinto & sexto, intermedijs duobus omisis, ut potè Augustini autoritate destitutis. Primum, inquit Bellarminus, *testimonium habetur capite secundo primi Regum libri propè finem, ubi Propheta quidam innominatus Heli Sacerdoti prædicit, futurum aliquando tempus, ut Sacerdotium ipsius & Patrum suorum cesset, & surgat novus Sacerdos, qui ambulet coram Christo DEI omnibus diebus; quem locum de Sacerdotio & Sacrificio Christianorum, quod Aaronico successit, & usq. ad Mundi consummationem manebit, exponunt Cyprianus, Eusebius, Gregorius, Beda, Eucherius, Augustinus. Sed contra posset objici, videri impletum illud Vaticinium in Samuele vel in Sadoco. Nam Samuel successit Heli, & deinde Salomo ejecit Abjatharem, qui descendebat de familia Heli, & constituit pro Eo Sadocum, & addit Scriptura, factum id esse, ut impleteret Verbum Domini contra Heli in Silo.* Verum respondet ad objectionem hanc Augustinus, *Vaticinium illud impletum fuisse in Samuele vel Sadoco, quatenus illi gerebant figuram Sacerdotium Christianorum. Itaq. ejectio Heli erat figura ejectionis Sacerdotii Aaronici, & adsumptio Samuelis atq. Sadoci fuit figura adsumptionis Sacerdotii Christiani; id quod Augustinus probat ex eo, quod Scriptura, cum dicit, ejiciendum Heli cum Patribus suis, aperit loquatur de Aaron, Eum nominans, qui primus in exitu de Aegypto constitutus est à Deo Sacerdos.* Ut quam fideliter pro more Bellarminus Augustini Sententiam circa hujus Vaticinii sensum tractaverit, Lectori Veritatis studioso constet, placeat iterum ipsa Sancti Patris verba, quatenus huc pertinent, adscribere, quæ post Vaticinii textum prolixè memoratum hæc sunt: *Non est, ut ista dicatur Prophetia, ubi veteris Sacerdotii tantà manifestatione præannuntiat mutatio est, in Samuele completâ fuisse. Quanquam enim non esset de aliâ tribu Samuel, quam quæ constituta fuerit à Domino, ut serviret Altari, tamen non erat de filijs Aaron, cujus progenies deputata fuerat, ut inde fierent Sacerdotes. Ac per hoc in eâ quoq. re gesta, eadem mutatio, quæ per Christum Iesum futura fuerat, est adumbrata; & ad Vetus Testamentum proprie, figuratè autem pertinebat ad Novum Prophetia, tam factò etiam ipso, quam verbo, id scilicet factò significans, quod verbo ad Sacerdotem Heli dictum est per Prophetam. Nam fuerunt postea Sacerdotes ex genere Aaron, sicut Sadoc & Abiathar regnante David, & alii deinceps, antequam veniret tempus, quo ista, quæ de mutando Sacerdotio tantò ante sunt prædicta, effici per Christum oportebat. Et post aliqua, ad ea rediens verba, quibus Sacerdos fidelis prædicitur: Ad illum pertinent Sacerdotem, cujus figuram gessit huic succedendo Samuel, & proinde de Iesu Christo,*

lib. 17. de
Civit. Dei,
cap. 20.
Psal. 40.

Epist. 49.
ad Deogr.
qu. 3.

lib. 17. de
Civ. Dei.
cap. 5.
III. Reg. 1.

NB.

Christo, N. T. vero sacerdote dicuntur. Et iterum post aliqua, cum Vaticanii partem explicans, in qua Sacerdotii fit mentio: *Sacerdotium hic ipsam plebem dicit, cujus plebis ille Sacerdos est Mediator Dei & hominum*, homo Jesus Christus, cui plebs dicit Apostolus Petrus: plebs sancta, Regale Sacerdotium. *Quamvis nonnulli, Sacrificii tui, sint interpretati, non Sacerdotii tui, quod nihilominus eundem significat populum Christianum.* Unde dicit Apollolus Paulus: *Vnus panis, unum corpus multi sumus.* Et iterum inquit, *Exhibeatis corpora vestra hostiam vivam.* Hæc Augustini verba si debito expendantur modo, ostendunt,

quâ ratione Bellarmini glossa sit emendanda, nimirum, quod hoc Vaticanium juxta mentem Augustini intelligendum sit primariò quidem & principaliter de summi Sacerdotis Christi Sacrificio per Sacerdotium Aaronis & personam quoque Samuelis præfigurati, id quod in terminis expressit Augustinus; deinde autem & secundariò de Sacerdotio Christianorum, non eorum, qui notionem peculiari dicuntur Sacerdotes, nominatim Missifici, quod Bellarminus vult, utut Augustino nunquam in mentem, multò minus in penam venit, sed, ut expressè habet Doctòr Augustus, de Sacerdotio spirituali totius populi Christianorum, Apostolorum, Interpretum videlicet optimorum, Petri & Pauli testimonio fultus, de quo supra quoque fuit actum. Accedit, quod Pater Sanctus ingenue agnovit, hanc de mutatione Sacerdotii Prophetiam proprie ad Vetus Testamentum, figuratè autem ad Novum pertinere. Hinc inter novissimos Interpretum, *Franciscus de Mendoza*, in prolixissimis super priora quindecim primi Regum libri capita Commentariis, hanc de Christi Sacerdotio explicationem dicit mysticam, *literam* verò, quam & pro verà habet, quæ Sacerdotium intelligit promissum, quem *Rudolphus* etiam à *Corubæ*, recens *Catenæ* in eadem capita Scriptor est secutus. Et si id non esset, sed proprie hoc Vaticanium de Sacerdotio Christi Eiusve Sacrificio loqueretur, nihil tamen ex inde pro Missæ Sacrificio legitime posset concludi, nullaque esset pro ejus substitutione consequentia, nisi quidvis è quovis colligere velimus.

Secundum nunc sequitur Vaticanium, ex quo Missæ Sacrificium probare conatus est Bellarminus, quod desumit ait ex noni capitis Proverbiorum sequentibus verbis: *Sapientia edificavit sibi domum, immolavit suas victimas, miscuit Vinum, & posuit Mensam suam.* Post Cyprianum provocat Bellarminus ad Augustinum, dicens, *Eum totum hunc locum de Eucharistia exponere.* Atqui non agitur vel controvertitur hic de Sacramento Eucharistiæ, sed de Sacrificio Missæ, de quo si Augustinus hunc Salomonis locum exposuisset, haberet Bellarminus, quod vellet. Augustini verba post adductum ex Proverbiis testimonium hæc sunt: *Hic certè agnosimus, Dei sapientiam, hoc est, Verbum Patri coeternum in utero Virginali domum sibi edificasse corpus humanum, & huic tanquam capiti membra Ecclesiam subjunxisse, Martyrum victimas immolasse, Mensam in vino & panibus preparasse, ubi etiam adparet Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech &c.* quæ posteriora ad sensum proximè antecedentium veniunt intelligenda, quibus similia paulò ante habuimus, ad Fidei Orthodoxæ analogiam ex ipso comparationis tertio reducta. Id nunc addo, etiam si Augustinus hæc salomonis verba de Sacrificio Missæ intellexisset, quod tamen ab eo factum non est, neque etiam fieri potuit, cum id Augustino plane fuerit incognitum, non posset ea Explicatio habere locum, cum ea etiam, quæ de Sacramento Eucharistiæ est, non sit literalis, sed accommodatitia tantum, inter alios Interpretes *Salazario* id agnoscente, pro germano & magis literali sensu sequentia ad hoc testimonium scribente: *Salomo in hoc capite Sapientiam, quam hæcenus in capitibus superioribus tot prosecutus est laudibus, loquentem introducit. si enim totius libri spectes seriem, in hoc capite sermonem orditur Sapientia, & ad finem usq; libri perducit. Ergo ut prosopopœiam Salomo venustius condiret, addit, illam sermonem orsam fuisse in Triclinio & lautissimo Convivio. Effecit autem hoc accommodatissime ad ipsam materiam. Cum enim totus ille liber constet moralibus præceptis & acutis Sententiis, & quibusdam Gryphis etiam ac Aenigmatibus, aptissime induxit Sapientiam in Convivio eloquentem, ubi ejus generis sermones & Sententias miscere consueverunt Conviviarum etiam, ut doceat, aptissimas esse ejusmodi Sententias & problemata, ut in Cænis à Sapientibus promerentur ac disceptarentur juxta morem illius temporis; deniq; ut significaret, jucundissime ab auditoribus velut inter Epulas esse accipiendas. Ex quo in sensu literali non admodum de accommodandis, Domo, columnis, vino & aliis laborandum; hæc enim ad amplificationem Prosopopœia sunt dicta, nec profundior em habent sensum. Hæc Ille, aliàs salaciter & nimis liberè non pauca Proverbiorum loca tractans.*

Prætermisissis nunc tertio & quarto Vaticanis, quibus ad probandum Missæ Sacrificium utitur, vel potius more suo abutitur Bellarminus, utpotè Augustini autoritate de-

1. Tim. II.
II. Petr. 2.

lib. 17. de
Civ. Dei,
cap. 20.

stitutus, succedit quintum, quod ex octavo & duodecimo capitibus Prophetæ Danielis desumit Bellarminus, ubi, inquit, dicitur Antichristus iuge Sacrificium ablaturus, quem locum de Sacrificio Missæ exponit Hippolytus Martyr in libro de Antichristo. Nec obstat, quod Daniel loqui videatur de Antiocho, loquitur enim de Antiocho, ut figuram Antichristi gerente, ut patet ex collatione hujus loci cum capite decimo & tertio Apocalypses. Cætera non addo, quibus hanc Explicationem contra Chemnitii exceptiones tueri conatur. In quibus etsi nulla occurrat Augustini mentio, dato nimirum studio prætermissa, dabimus tamen ipso suppeditante Bellarmino Augustinum hujus Vaticinii Interpretem, quamvis Bellarmino contrarium. Supra enim, ubi respondere studuit ad argumenta ex Sacris desumpta, ex quibus posse Ecclesiam deficere constat, nominatim ad parallelum ex eodem Daniele Vaticinium, quo prædictum fuit, *Deficiet hostia & Sacrificium*, hæc sibi met contradicens scripsit Bellarminus: *Ad illud Danielis, etsi Hilarius in Matthæum, & Hippolytus (NB.) atq; Apollinarius apud Hieronymum ad hoc caput nonum Danielis, eam intelligunt Prophetiam de Antichristi tempore, sine dubio tamen decepti sunt; loquitur enim Daniel apertissime de eversione Hierusalem & cessatione Sacrificii Iudeorum, & sic exponunt Chrysostomus, Theophylactus,*

cap. 9.

Epist. 80.
ad Hefych

Augustinus, Eusebius, Clemens Alexandrinus, Tertullianus & Iulius Africanus apud Hieronymum, & est communis opinio Ebræorum. Ita Bellarminus sibi met ipsi respondet, ac præter alios Patres Augustinum in hujus Vaticinii explicatione, ne Sacrificio Missæ videatur favere, nostris adscribit partibus. Et huc pertinet commentatio Pererii, qui, ubi suam de abominatione desolationis, quæ in laudato Daniele Vaticinio deficienti hostiæ & Sacrificio proximè & immediatè subjungitur, Sententiam voluit ostendere, præmissis & refutatis quinque aliorum opinionibus, inter quas primum Bellarmini de Antichristo locum occupat, hanc Augustini, quam & Cajetani esse dicit, amplectitur, eamque cæteris omnibus anteponebat, quæ per abominationem desolationis non aliud significare arbitrat, nisi Romanum Exercitum, Civitatem Hierusalem undiq; circumdantem & arctissime obsidentem, hæc additâ Explicatione: *Vocatur ille Exercitus abominatio, quia constabat ex gentilibus, Idola Judæis abominata & execrata adorantibus & colentibus. Additur præterea illud, desolationis, quia tandem Exercitus ille Urbem & Templum cepit, diripuit, incendit ac desolat.*

lib. II.
cap. 37.

Atq; sic ex ore duorum testium Augustinus in hujus Vaticinii sensu noster est, nec quidquam illud facit ad probandum Missæ Sacrificium, quamvis illud Bellarminus, eorum, quæ antehæc scripserat, oblitus contra se ipsum huc adtraxerit, ut si non pondere, saltem numero argumentorum prævaleret. Posset insuper etiam tertius accedere testis, Caspar nimirum Sanctus, hanc de abominatione desolationis Sententiam, quam Eusebius quoq; & Origenis, & præter Pererium ex recentioribus plurimum aliorum, & a plerisque Interpretibus probatam, quæq; plus quam aliæ Explicationes habere videatur Verisimilitudinis, esse dicit, Augustino adscribens, citato Ejus de Consensu Evangelistarum opere; qui tamen ea, quæ in capite Danielis duodecimo de abominatione in desolationem leguntur, non pro iisdem habet cum iis, quæ in nono extant capite, ut ut statuens, *Eucharistia Sacramentum vocari iuge Sacrificium*, ad Augustinum quoque provocans, *cur Christus in Eucharistia vocari possit iuge Sacrificium?* ubi cum amplissimè typus Agni Paschalis, de quo paulo ante dictum, illustretur, placet verba, quamvis aliquantò prolixiora, ad quæ Sanctus respexit, huc adscribere, ea quippè, quæ ad Septimum Caput dicta sunt proximè, non parùm illustrantia. Ita autem in libro *viginti unius Sententiarum* sive *Questionum*, qui in quarto opere Tomo insertus, à Sententiarum per Prosperum ex Augustino collectarum libro, qui

1. Cor. 10.

ad finem tertii operum Tomi exhibetur, est diversus, mox à principio: *Cum Apostolus dicat, omnia contigisse Judæis in figurâ, præterea umbras cuncta fuisse præterita, corpus Christum esse possum contendere, & Pascha non nisi semel gestum esse, quando figuratum corpus fuit occisus Christus. Nam si ovis, qualem Lex ad Pascha describit, nisi potest inveniri, ut sit ex ovibus & hœdis; (discordia enim horum animalium ad conjunctionem communis fœtus ipsa natura. -- aliquid deesse videtur) quomodo potuit Pascha verum geri, cum defuerit agnus talis, ille, qui Pascha est? At si Christus talis ex justis, id est, ovibus, & peccatoribus, id est, hœdis secundum Carnem nascitur, hic est solus ille agnus, qui quæritur, quique, dum non amplius, quam semel occiditur, non amplius secundum veritatem, quam semel celebratum illud perfectum Pascha monstratur. Figuræ igitur, ut diximus, tunc temporis fuerunt. Nam agnus eligitur, ut Simplicitas & Innocentia designetur. Maseulus quæritur, ut virtus comprobetur. Immaculatus, ut sine crimine; anniculus, ut exacto prædicationis tempore; perfectus, ut omnium virtutum genere instructus; Mense primo, ut totus Annus à proprio consecratur.*

pri.

„primordio; quartâ decimâ die Mensis, ut lumine Veritatis impleto nox erroris operia-
 „tur; ad vesperam, ut imminens Seculi occasus adprobetur; ejecto etiam fermento, ut à
 „corde mentis perversa tollatur malitiæ corruptio; oblitis Sanguine liminibus domo-
 „rum, ut figura Dominicæ Passionis fronte signetur; Igne assus, est enim Evangelium &
 „sermo Christi cibus robustus; nec in Aquâ madidus, non est enim delicatæ Interpreta-
 „tionis humido languore solvendus. Nihil prætermittitur, nihil enim omninò reproba-
 „tur in Christo. Ossa non conteruntur, quia nec comminui, id est, vinci in quoquam
 „Christus potest. Quidquid superest, Divinis ignibus imponitur; id est, quæ quis capere
 „non potest, Divinæ Christi Scientiæ remittit, eorum tantum, quæ manifesta sunt, pro
 „viribus epulatur intentus. Nam & quod stantes edunt, forma est, ne quis cadat, aut ne
 „quis se in Evangelio ad necessitatem prosternat, sed animi ingentis robore contra Per-
 „secutionum prælia invictus, id est, sublimis & erectus adsistat. Quod succinctis lumbis,
 „Evangelicæ signum est continentiæ, dum locus feminum coercetur & constringitur;
 „additis baculis, Spiritu Sancto, quo quis nititur; Pedibus calceatis, id est, lubrico erro-
 „ris ejecto, dum provectione ad fidem cœlestium, ferratis quasi præsiidiis, cuncta in Ev-
 „angelio sunt fixa, firmissimâ Veritate solidata. Festinantes etiam, ferventes enim Fide
 „probantur, tepidi & negligentes respuuntur & evomuntur. Cum azymis sumuntur,
 „Christus enim cum omni simplicis animi purâ simplicitate sumitur. Cum picridiis,
 „etenim hoc Pascha in Judæorum damnationem, acerbissimas amaritudines cessit.
 „Non nisi circumcisus dabatur, purgatis enim solis & cœlestis Indulgentiæ lavacro ex-
 „piatis percipiendi corporis Christi, lacрати cibi facultas porrigitur. Ita quæ figurata fue-
 „rant in Israelitis, in nobis corroborata sunt, & quæ in illis Imagines, in nobis ipse sunt Ve-
 „ritates.

Haftenus, qui sub Augustini nomine & inter Ejus opera collector est Sententiarum,
 quem et si Bellarminus pro ipso agnoscere nolit Augustino, quia tamen *Sanctius* sub Au-
 gustini nomine laudavit, ut demonstrat, *quare Christus in Sacramento Eucharistiæ*, (non in
 Sacrificio Missæ) *vocari possit jure Sacrificium*, non omninò fuit prætermittendus, utpotè
 fatis manifestum faciens, Agni Paschalis typura non quidem ad Missæ Sacrificium, sed
 tamen certo quodam modo ad Eucharistiæ Sacramentum, verum videlicet & antitypi-
 cum Agnum Paschalem ad salutarem esum & usum exhibentis, posse referri, eoque Re-
 spectu jure dici Sacrificium, præfiguratum sicut per Agnum Paschalem, ita & per illud
 jure Sacrificium, de cujus abolitione in laudatis agitur Vaticanis, in quorum Examine
 ad sextum nunc & ultimum accedimus, quod *insigne & præcipuum* esse dicit Bellarminus,
 ejusque tractationi prolixum satis caput destinavit, Malachianum nempe, *mundam ob-
 lationem* & Catholicum *in omni loco* Sacrificium præsignificans, Augustino in pluribus lo-
 cis, ut quidem Bellarminus vult, illud de Sacrificio Missæ contanter explicante, è quo-
 rum numero in specie duo verbotenus expressit, ad cætera Lectorem mittens. De priori
 Bellarminus ita scribit: *Augustinus hunc Malachia locum tractans inquit*: Ecclesia per suc-
 cessiones apostolorum immolatur in corpore Christi Sacrificium laudis. *Addit Bellarminus*
in vicem Glosse, quod de vero loquatur Sacrificio, quod à solis Sacerdotibus propriè di-
 ctis offerri potest, pater ex illis verbis, *per successiones Apostolorum*. Illi enim soli rectè im-
 molant Sacrificium corporis Christi, qui apostolis legitime succedunt, qui primâ Chri-
 sto Sacerdotes fuerunt instituti. Quare frivolum est, quod Chemnitius ad hunc respon-
 det locum, *ideo non esse contra se vel pro nobis, quod Augustinus non meminerit mimitæ re-
 presentationis*: nam non de illâ representatione, sed de oblatione Eucharistiæ Deo factâ
 est controversia. Quod etiam Chemnitius addit, *per incensum intelligi ab Augustino oratio-
 nes*, suprâ declaratum est, in responso nimirum ad Tertulliani locum ex quarto contra
 Marcionem libro à Chemnitio objectum, ubi legitur, *simplicem orationem de Conscientiâ pu-
 râ esse Sacrificium, de quo loquatur Malachias*, Bellarmino hunc in modum respondente:
*Tertullianus non exponit testimonium Malachia per orationem, ubi Sacrificium nominat, sed
 ubi nominat incensum. Nam in Ebr. eâ & Gr. eâ Editione sic legimus*: Incensum offertur No-
 mini meo, & Sacrificium mundum. *Vbi vocem illam, incensum, Tertullianus interpretatur
 orationem, quod etiam ante Eum fecit Irenæus, & post Eum Hieronymus. Sed vocem posteriorem,
 Sacrificium, communiter exponunt de Eucharistiâ*. De posteriori testimonio Augustini pro
 Missæ Sacrificio ex Vaticano Malachia demonstrando hæc habet: *Augustinus de Sacrifi-
 cio corporis Domini in Eucharistiâ loquens, inquit*: Hoc Sacrificium per Sacerdotes secun-
 dum ordinem Melchisedech cum in omni loco à Solis ortu usque ad occasum Deo jam
 videant offerri, *videlicet Judæi, Sacrificium eorum, id est, Judæorum, de quibus dictum
 est,*

lib. 1.
 contra
 advers.
 Legis,
 cap. 20.

lib. 13. de
 Civ. Dei,
 cap. 35.

conf.
lib. 19.
cap. 23.
orat. con-
tra Ju-
dæos.
cap. 9.
& in Psa-
l. 106.

est: *Non est mihi voluntas in vobis* &c. jam cessare non possunt negare, aut alium expe-
ctant Christum, *Vide Eundem alibi*. Ad prius testimonium respondebit Augustinus ipse,
optimus videlicet suorum interpres verborum, qui *suam de sensu hujus* Vaticanii Sen-
tentiam sequentibus expressit verbis: *Ecclesia ab Apostolorum temporibus per Episcoporum*
successiones certissimas usq. ad nostra & deinceps tempora perseverat, & immolat Deo in corpore
Christi Sacrificium Laudis, ex quo Deus Deorum locutus vocavit terram à Solis ortu usque
ad occasum. Hæc quippe Ecclesia est Israel secundum Spiritum, à quo distinguitur ille Israel se-
cundum carnem, qui serviebat in umbris Sacrificiorum, quibus significabatur singulare Sacrifici-
um, quod nunc offert Israel secundum Spiritum, cui dictum atq. prædictum est, Audi populus
meus, & loquar tibi; Israel, & testificabor tibi &c. De hujus enim domo non accipitur vitulos,
neq. de gregibus ejus hircos. *Iste immolat Deo Sacrificium Laudis, non secundum ordinem Aaron,*
sed secundum ordinem Melchisedech, quod in eo positum est Psalmo, quem Dominus Iesus in Eu-
angelio de se conscriptum esse testatur. Hujus Psalmi aliqua postquam exscripsit Augu-
stinus, ad suum videlicet Scopum intervientia, addidit: *Noverunt, qui legunt, quid protulerit*
Melchisedech, quando benedixit Abraham; & jam sunt participes ejus, vident tunc Sacrificium
nunc Deo offerri toto orbe terrarum. Ad quæ verba, quæ Bellarminus supra etiam ad de-
monstrandum Missæ Sacrificium ex Sacerdotio Melchitedei adduxit, ibi quoque re-
sponsum fuit atque ostensum, etsi ea plurimum juvare videantur rem Sacrificialem Pa-
pæam, non nisi tamen ad Eucharistiæ Sacramentum, ut potè verum Laudis & Gratiarum
actionis Sacrificium, trahi posse. Idem verò Augustinus voluit in explicando Malachiæ
Vaticinio, de quo ita suam in proximè sequentibus explicavit mentem: *Vnde alius Pro-*
pheta dicit ad eum, qui carnaliter est Israel, Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus
Omnipotens, & hostiam de manibus vestris non accipiam. Ecce, quod est secundum ordi-
nem Aaron, cur autem hoc non accipiat, addit & dicit: Quia ab ortu Solis usque ad occasum
ejus glorificatum est nomen meum in gentibus, & in omni loco incensum offertur no-
mini meo, & hostia pura, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus
Omnipotens. Ecce, quod est secundum ordinem Melchisedech, Incensum enim, quod Græcè est
rhythama, sicut Iohannes in Apocalypsi exponit, sunt Orationes Sanctorum. Deus quippe sicut
canitur in Psalmo, qui vocavit terram à Solis ortu usque ad occasum ejus, cui vitulos, id est,
cui populo diffuso à Solis ortu usq. ad occasum diceret, non accipiam de domo tuâ vitulos, im-
mola Deo Sacrificium laudis; ipse per hunc Prophetam, quod certissimè futurum erat, jam
velut factum prædicans, ait: Ab ortu Solis &c. Hæc Augustini verba ritè ponderata non
solum confirmant Chemnitii ex parallelis Regii Psalms & Apocalypseos Sacra testimo-
niis, de oblatione non Missatica, sed Eucharistica, id est, gratiarum actione & laudum
Divinarum celebratione observationem, nec quidquam obtinente controrsissima ver-
borum Tertulliani de eodem Vaticanio per Bellarminum tentatâ perversione, id quod oc-
cularis eorum inspectio apertissimè convincit, textus Prophetici ineptam divisionem
satis manifestè redarguens; sed & simul elidunt glossam Bellarmini, fraudulentam, defen-
dere conantis, Augustinum de eo hic loqui, & Malachiam intelligere, Sacrificio, quod à
solis Sacerdotibus propriè dictis possit offerri, idque ideo, quia Successionis Apostolorum
fecerat mentionem, illis soli rectè immolent Sacrificium corporis Christi, qui Apostolis legiti-
mè succedant, tanquam institutis à Christi Sacerdotibus, quæ omnia hic Augustino ad-
finguntur, alia planè omnia, ut è verbis constat, intendente. Etsi enim dicat & scribat S.
Pater, *Ecclesiam, quæ ab Apostolorum temporibus per Episcoporum successiones certissimas usq.*
ad sua perseveravit tempora, & quam deinceps per easdem speravit perseveraturam,
immolare Deo in corpore Christi Sacrificium laudis; ipse tamen verborum positus, & quæ ad
uberiorem Sententiæ illustrationem sequuntur, clarè satis ostendunt, non voluisse Do-
ctorem augustum terminis tam augustis hoc Sacrificium Laudis includere, ejusq. obla-
tionem Episcopis tantum, tanquam Successoribus Apostolorum & hinc Sacerdotibus
propriè dictis adscribere, exclusis non solum cæteris omnibus Ecclesiæ membris verè
fidelibus, sed & in specie omnibus aliis in Officio & Munere Ecclesiastico constitutis,
qui non sunt Episcopi, & hinc Apostolorum in Sedibus, ut vocant, Episcopalibus Succes-
siores, quod tamen sequeretur, si hæc Bellarmini glossa, ipsi in administrando Missæ Sa-
crificio praxi quam maxime adversa aliquem habere posset vel deberet locum. Verum
dilatavit terminos Augustinus, dum ipsam Deo in corpore Christi Sacrificium Laudis immo-
lare scripsit Ecclesiam, populum videlicet Israel secundum Spiritum; in eo etiam à populo
Israel, quem ad differentiam dixit fuisse secundum carnem, diversum, quod dum ibi Sacer-
dotes soli sacrificabant, & in Sacrificiorum oblationibus juxta mandatum Dei erant oc-
cupa-

cupati, hic in univcrsum omnes Christiani, sicut in quotidianis precibus, ita inprimis etiam in usu Sacramenti Eucharistia, vel ut Augustinus loquitur, *in corpore Christi*, id est, in participatione corporis & Sanguinis Christi, Sacrificium Laudis & debita gratiarum actionis Deo pro omnibus in genere Beneficiis, in specie autem pro gratiola redemptionis Beneficio grati & devoti offerunt, semetipfos etiam ad Sacrificia Deo accepta obferentes, quod antehac Augustinus ad Pauli ductum graviter monuit. Quamvis etiam hoc Sacrificium fieri dicat *secundum ordinem Melchisedech*, præter id tamen, quod supra jam de Ejus Sacerdotio dictum est, hic notandum venit, non deesse tertium comparationis inter oblationem Melchisedechi Abrahamo factam, & inter oblationem fidelium DEO in usu Sacramenti Eucharistia debitam, cujus respectu utrobique Sacrificium laudis possit habere locum. Sicut enim Melchisedechus in oblatione panis & vini, pro refectioe Abrahami & ejus lociorum facta, Deo gratias egit pro impetrata contra hostes tam insigni victoria, nullo videlicet propitiatorio opus habens Sacrificio; Ita etiam *populus Israel secundum spiritum*, Ecclesia videlicet N. T. per fideles, qui Reges & Sacerdotes dicuntur, in usu Sacramenti Eucharistia Deo Sacrificium Laudis pro obtenta per Christum contra Sathanam victoria ex debita gratitudine, sequemetipsum ad debita obferit Servitia tanquam grata Eidem Sacrificia, ut adeo Bellarminus nihil planè ex hoc Augustini testimonio pro Missa Sacrificio habeat subsidii, sicut nec ex posteriori, quod iterum Lectori patebit, si, quod Bellarminus maximà sui parte exhibuit truncatum, integro textu, quantum videlicet huc videbitur pertinere, adscribamus, sequenti tenore verborum: *Malachias Ecclesiam prophetans, quam per Christum jam cernimus propagatam, Judais apertissime dicit ex persona Dei, Non est mihi voluntas in vobis &c. Hoc Sacrificium per Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cum in omni loco à Solis ortu usq. ad occasum Deo jam videamus obferri; Sacrificium vero Iudeorum, quibus est dictum, Non est mihi voluntas in vobis &c. cessasse non possunt negare, quid adhuc alium expectant Christum, quum hoc, quod prophetatum est, legunt & impletum vident, impleri non potuerit, nisi per Ipsum? Bene est, quod Bellarminus ipse monuit, Augustinum hæc scripsisse, ubi de Sacrificio corporis (& Sanguinis) Dominici in Eucharistia, non in Sacrificio Missa, loquutus est, id quod clarè satis Augustinus quoque indicavit, dum Sacrificium in Malachia Vaticinio præsignificatum per Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, id est, officium Christi Sacerdotale, quod secundum ordinem Melchisedech gessit, non per Sacerdotes Christi, ut Bellarminus S. Doctoris verba nequiter pervertit, dixit impletam, addens, impleri illud, nisi per Ipsum, non potuisse; cujus memoriam dum fideles in usu Sacramenti Eucharistia ex debita gratitudine celebrant, Sacrificium Laudis Deo in corpore & Sanguine Christi obferre ab Augustino tanquam Sacerdotes spirituales dicuntur, quod ad propitiatorium Missa Sacrificium nullo planè modo potest referri, de quo neque Deo in hoc Vaticinio, neque Augustino in Sensu ejus indagando, quidquam venit in mentem, nec etiam venire potuit. Et si ab Augustini Sententia hic liberet discedere, quod aliàs non semel Bellarminus exemplo aliorum inter suos sibi licitum & liberum esse putavit, occurreret fortè inter Interpretes, cujus autoritate ad eludendum Missa Sacrificium ex hoc Malachia Vaticinio uti possemus. Arias certè Montanus, Interpres Scripturæ, Encomio, quod à suis obtinuit, superior, in hujus Vaticinii explicatione, utat perspicax satis & præ multis oculatus, nihil tamen de Sacrificio Missa vidit, ad alia planè omnia attentus, cujus verba, cum Ejus in Biblia Commentarii non ubivis occurrant, huc in gratiam Lectoris adscribere, juvat, observatu dignissima: *Hujus loci quanquam aperta ex ipsis verbis est Sententia, ar-*
cana tamen significationis ratio ex verborum constructione subest observanda, quam
Interpretes antiqui diligenter à se consideratam, certè non satis explicatam relique-
runt. Nimirum reprehenderat Deus acriter Sacerdotes, quod Nomen suum ita con-
temnissent & imminuissent, ut quocunque modo, quacunque hostia coleretur, nihil
referre arbitrantur & docerent, quã in re neque servorum, neque filiorum officium
ab illis præstitum arguebat & repudiabat. Quam longè autem à cultu filiorum illi abes-
sent, facile fuit ostensu. Illud verò nunc ostenditur, eosdem à Servorum Reverentia,
etiam distare nimium, quã adversus se exhibendã omnes alias orbis nationes, quibus
sefe Dominum, non autem argumentis ita manifestis, ut Israeli Patrem hæctenus o-
stendisset, longè Israelitis antecellere confirmat. At verò ceteras gentes non notitiã
Legis & Divinorum Sermonum aperta, sed tantum contemplatione Rerum Naturæ
adduci, ut Deum, quem Dominum & Rectorem crederent, diligenter atque attentè
*colerent, selectisq. Victimis placatum propitiumque sibi vellent & curarent. Quo no-**

mine autem id ab illis susciperetur, Deus ipse exponit, inquit, *Magnum est Nomen meum in gentibus.* Magnitudinis ratione & definitione ab illis se coli testatur, eoque vehementer etiam Judæos vinci, quibus Nomen suum esset contemptui. Itaque quam proprium Dei Nomen gentibus esset ignotum, ut Ægyptiis Religionum omnium sive Superstitionum Magistris & authoribus ignotum fuisse Pharaon testatus est, ceterum tamen Magni cognomen, quod sua Deus natura habuerat, sibi apud omnes etiam gentes, ipsis tantum diurnis nocturnisque vicissitudinibus & commutationibus temporum quadripartitis & constantibus pepererat, sicut scriptum est, *Domine, Deus noster, quam admirabile est Nomen tuum in universa terra &c.* Satis autem momenti & ponderis hæc tanta rerum concordia, atque variorum Cæli motuum constantia & efficientia habuit ad aliquem Supremum Governatorem & Dominum gentibus probandum, sicut scriptum est, *Cæli enarrant gloriam Dei &c.* id quod illorum quoque de cæle differentium Sententiis frequenter legimus. Igitur quisnam ille Deus esset, qui omnia sub se cætera haberet, regeret atque temperaret, quanquam id olim gentes fugerit, quendam tamen Summum, Optimum Maximumque esse non latuit. Ignotum quidem hunc Deum Athenienses appellarunt, cui Aram consecratam Paulus vidit & probavit. Quoniam verò omnium horum motuum, temporum & vicissitudinum Index, atque præcipuus administrator Sol est, cujus præsentia atque absentia cetera & obsequare homines possunt, ob eam rem Deus sibi magnum cognomen apud omnes gentes ex Solis ortu & occalu partum esse docet. Namque primus, supremus, æternus & velocissimus Cælorum motus is est, quem Sol singulis diebus ab ortu ad occalum conficiens indicat, ita ut Propositio illa, *à solis ortu &c.* duplici officio functa, & orbis terminium atque locum extremum, ut solet, simpliciter significet, & causam quoque Rationemque explicet, quam ob rem Deus, Mundi Rector Magnus apud omnes gentes cognominetur. Propterea autem arcanam orationem hanc esse initio docuimus, utpotè quæ eadem verborum simplici pronuntiatione duplicem simul complectitur Sententiam, magnum esse Nomen Dei *ab ortu solis usq; ad occasum*, atque ortu ipso & occalu Solis eam Divini Nominis magnitudinem probari. Consentaneum fuerat autem, eodem magnitudinis nomine Deum gentibus ut cognitum, sic quoque cultum esse, neque enim, quem maximum crederent & faterentur, abjectissimis placari & coli victimis par fuerat. Ob eam itaque rem addidit, *Et in omni loco sacrificatur & obferuntur Nomini meo & oblatio munda*; Ebraicè ad verbum, *Et in omni loco incensum obferuntur Nomini meo & oblatio munda*: Sacrificia, quæ mactatis sunt hostiis, incensum; cætera autem, quæ Sale, Vino, farre, oleo, rebusque aliis simplicibus obferuntur, oblationem vocat. Atque ita invisæ sibi esse impura Judæorum Sacrificia ostenderat, quæ à gentium quoque Sacrificiis delectu & dignitate vincebantur; neque etiam illorum placere oblationem affirmaverat, quæ, quanquam ex mundis rebus pararetur, ab impuris tamen & Nominis sui contemptoribus oblata forent, cum hæc etiam in parte gentium iudicium & officium multo sit probatius, à quibus non munda minus obferatur oblatio, si ferum spectetur, si autem animi sententia & studiū, multo dignior & sanctior horum ratio, quam Judæorum esse cognoscetur. In illis enim magnitudinis appellatio & reverentia, in his autem contemptio & despicientia arguitur. Hæc omnia & adhuc plura huc pertinentia habet *Arias Montanus*, quæ ut Index Hispanicus non ita pridem juxta Exemplar Madridense recusus in Censurâ operum Eius cautè moneat legenda, Bellarminus etiam nullo planè modo censcat *admittenda*, non tamen adeò absurda, aut à Scopo Vaticanum multum abluentia videri debent, si cum integro Prophetæ Textu ritè conferantur. Neque Bellarmini Responsiones tanti sunt, ut ob eas hæc negligere sit necessum, quæ non tam ipsa in se Gentilium Sacrificia omni ex parte laudant, quam certo quodam modo & respectu Sacrificiis Judæorum hypocriticis & nullâ ex devotione oblati anteponunt, ab illis nimirum profecta, qui non tam illustri revelationis modo de Dei essentia & voluntate, sicut populus Judæorum, fuerant informati, ex solo Lumine Naturali Deum agnoscentes, si eos excipiamus radios, quos hinc inde furtim quasi ex Ecclesia Israelitica acceperunt. Quamvis, ut ingenuè fatear, præ hæc *Montani* Sententiâ placeat Explicatio, quam *Christophorus de Castro*, suis in duodecim Prophetarum Oracula Commentariis, *Angeli Cardinali*, notissimo inter antiquos Scripturæ Interpreti, adscriptis, *statuente, sermonem fieri de oblationibus gentium, quæ Hierosolymam veniebant ad adorandum in augustissimo Templo Deum, quarum oblationes, quia ex selectioribus & spontaneæ, Deo gratiores fuerint, quam Judæorum, addita hæc observazione, præpositionem illam IN omni loco, debere accipi pro EX omni*

omni loco. Et huc etiam inclinavit Doctor noster *Franzius*, cujus maxima laus est apud Evangelicos, in consummatissimo Tractatu de *SS. Scripturarum Interpretatione*, ex antecedentibus & consequentibus hanc eruens Prophetam, vel potius Dei ipse in hoc Vaticinio mentem, ut *Lector pius atq. eruditus*, quæ Ejus verba sunt notatu digna, fateatur, omnia hic verba propriissime intelligenda esse, de incenso proprie sic dicto, de igne proprie sic dicto, de pecoribus proprie sic dictis, de oblatione proprie sic dicta, & nequaquam per incensum denotari Missam Pontificiam tropico Sermonis genere, adeoque Missæ Romanæ nullum hic latitare propugnaculum; sed omnino agi de incensis propriissime sic dictis, quæ tunc EX omnibus locis Hierosolymam procurare solebant gentes, miraculis sub captivitate Babylonicâ factis, & ipsâ captivitate solutione, antea Drivinitus prædicta, nunquam (legi debet, nunc autem) præstita commotæ EX omnibus undiq. locis. Postquam verò hanc Explicationem parallelo ex Esaiâ Oraculo illustravit, pro coronide hæc subiunxit: *Interim tamen ambabus manibus amplector etiam Lutheri Expositionem, qui Sermones Esaiæ (Malachiæ) impletos esse dicit in N. T. tunc nimirum, quando omnes ad Christum adcurrerunt gentes, ut antea ad Templum S. & erexerunt Ecclesias in medio sui clarissimas. Ad hæc hæc duæ Expositiones sunt subalternatæ, non contrariæ, & illa prior literalis summas habet utilitates, ut nimirum videas, quomodo Deus omni tempore, etiam extra Iudæam, suos habuerit cultores, nec unquam inviderit æternam gentibus Salutem. Placuit hæc aliquantò prolixius adducere, tum ut hoc etiam documento ostenderetur, antiquos & recentiores Scripturæ Interpretes in explicandis Prophetarum Vaticiniis se non ita ad Augustini auctoritatem in omnibus observandam putasse adstrictos, ut non liberum sibi exitimaverint, ubi opus videretur, ab Ejus recedere Sententiâ, eamque amplecti, quæ proprius ad Textum & literalem Sentum suâ quidem accederet opinio; et tum ut discrimen harum *Ariæ Montani* ex unâ, ex alterâ autem parte *Hugonis*, & *D. Franzii* Explicationum Lectori indicaretur, quas apud non planè nullos, qui earum in hujus Vaticinii tractatione fecerant mentionem, locis sine dubio non vel obiter inspectis, confundi, & quasi una esset eademque, observavi, cum sint omninò diversissimæ, & posterior quidem priori videri possit probabilior, quanquam utrum omni careat difficultate, alius loci sit & temporis, id uberius discutere. Nunc ex superabundanti duorum adhuc Romanensis Ecclesiæ Scriptorum de hoc Malachiæ Vaticinio Sententias à mentione Sacrificii Missæ alienas addo, ut testimonium Veritatis contra illud eò pluribus nitatur auctoritatibus. Prior est laudatus antea non semel Sorbonista *Picherellus*, qui postquam hoc Oraculum Missæ Sacrificium non exhibere, *Iustini Martyris*, *Tertulliani*, *Hieronimi*, quin & *Irenæi*, *Eusebii*, *Augustini* auctoritatibus ostendit, de suo & ex propria mente ita scripsit: *Ego non solum ad Orationem refero, sed & ad sanctam hominum piorum & fidelium vitam, ad Legem Dei compositam & conformatam, qui Deo oblationem offerunt in Iustitia, ut loquitur idem Malachias. Ita omnes Christiani dicuntur Sacerdotes, ad offerendas spirituales hostias, quas ita etiam adpellat Cyrillus, locum Sanctorum in terris non requirens positum, sed in corde; & Origenes dicit, unumquemq. fidelium habere in se holocaustum suum, & holocausti sui Altare ipsum succendere, ut semper ardeat, & exempla adfert, ut & Augustinus &c. Thus hoc & oblatio hæc spiritualiter intelligenda, juxta morem Prophetarum. Alter est *Castaneus*, Pictavorum in Galliâ non ita pridem Episcopus, in suis ad plerosque S. Scripturæ libros Exeritationibus, hanc Malachiæ Oraculo adscribens paraphrasin: *In omni orbis terrarum loco, mediisque etiam in Mundi cloacis & incommodis sacrificatur & offertur facile à fidelibus (non solum Sacerdotibus Missificis) per sinceræ Mentis propositum Nomini meo præclariori oblatio munda, cum in singulis rerum creaturarum ordinibus uberrimam habeat nitens animus materiam ad earum auctorem devocuerandum.***

Orac. 102.
Pag. m.
291.Opusc.
P. 115.

CAPVT DVODECIMVM,

DE

Verbis Institutionis,

EX iis ut Missæ Sacrificium demonstret Bellarminus, præprimis verba, *Hoc facite*, attendit, urgens, Christum per ea Apostolis, Eorumque in officio Successoribus mandasse, ut quod Ipse fecit, illi quoq. facerent, id est, sicut Ipse tanquam Sacerdos Summus sub specie Panis & Vini Deo Patri se obtulit, ita illi etiam Corpus & Sanguinem suum in Sacrificio Missæ Deo Patri offerant, atque sic tanquam Sacerdotes proprie sic dicti sacrificent, id quod inter alia probare satagit auctoritate Patrum, quos aperte docere scribit,

Zz 2

Chri

Christum in Cœnâ seipsum Deo Patri sub specie Panis & Vini obtulisse, præter alios ad Augustinum quoque provocans, ac sequentia Ejus verba: Ipse de corpore & Sanguine suo Sacrificium instituit secundum ordinem Melchisedech, cujus etiam insuper quinque citavit loca, in quibus idem contineri putavit, breviter huc adscribenda, ne quid ad rem pertinens studio videatur prætermisum. Primum hoc est: Dominus, quos à Leprà mundavit, ad Sacramenta Judæorum misit, ut offerrent pro se Sacrificium Sacerdotibus, quia nondum eis successerat Sacrificium, quod Ipse post in Ecclesiâ voluit celebrari pro illis omnibus, quia illis omnibus Ipse præsignificabatur. Secundum: Demonstrabo, quam vim habeat, quod in Psalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me, & illic est via, ubi ostendam illi Sacramentum meum. Hujus Sacrificii Caro & Sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinum promittebatur, in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post adventum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur. Tertium: Aptum fuit primis temporibus Sacrificium, quod præceperat Deus: nunc verò non ita est. Aliud enim præcepit, quod huic temporis aptum esset, qui multò magis, quàm homo novit, quid cuique temporis accommodatè adhibeatur. Et post: Breviter dici potest, quod homini acuto fortasse suffecerit. Aliis Sacramentis prænuntiari Christum, cum venturus esset, aliis, cum venisset, annuntiari oportuisse, sicut modò nos, id ipsum loquentes, rerum diversitas compulsi etiam verba mutare, siquidem aliud est prænuntiari, aliud autem annuntiari; aliud cum venturus esset, aliud cum venisset. Quartum: Sacerdos ipse Mediator T. N. exhibet secundum ordinem Melchisedech de Corpore & Sanguine suo Mensam, quod Sacrificium successit illis omnibus Sacramentis T. V. quæ immolabantur in umbra futuri. Quintum deniq; Ipse est Sacerdos noster in æternum secundum ordinem Melchisedech, qui seipsum obtulit holocaustum pro peccatis nostris, & Ejus Sacrificii similitudinem celebrandam in suæ Passionis memoriâ commendavit, ut illud quod Melchisedech obtulit Deo, jam per totum orbem terrarum in Christi Ecclesiâ videamus offerri. Verùm si omnia hæc Augustini testimonia diligentissimè etiam excutiamus, illud inde non impetramus, quod Bellarminus audacter Patres, & inter eos Augustinum, aperte scripsit docere, videlicet, Christum in Cœnâ seipsum Deo Patri sub specie Panis & Vini obtulisse, & hinc ad Ejus exemplum hodiè etiam Missificos, tanquam Successores Apostolorum & Sacerdotes propriè sic dictos, Christi Corpus & Sanguinem Deo Patri in administratione Sacrificii Missæ obferre, ac verè sacrificare, cum neque antecedentis, neque consequentis ullum in omnibus his Augustini testimoniis expressum adpareat veligium, nisi nonnisi ad Eucharistiæ Sacramentum respicientibus; quod cur in latiori significatione Sacrificium dicatur, ad antecedentia jam dictum est, & ex his etiam manifestè constat. Illud certè, quod cæteris præmisit, & solum quasi præcipuum verbotenus expressit, esse vocem Sacrificii exhibeat, non nisi tamen ad memoriâ Sacrificii potest vel debet referri, quam in Eucharistiæ Sacramento nobis sistit & commendat, qui est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, id quod supra non semel est explicatum. Ex sequentibus testimoniis primùm expressè celebrationis Sacrificii in Ecclesiâ facit mentionem, per vocem celebrationis nihil aliud, quàm gratiam hujus Sacrificii memoriâ & debitam gratiarum actionem pro eo intelligens. Secundum ita clarè ipsam hujus Sacrificii oblationem ad Christi Passionem refert, & à Sacramento Eucharistiæ, quod sacramentum memoriæ ad hoc Institutum pertinentissimè dicitur, distinguit, ut distinctius fieri non potuerit. Tertium vocibus Sacrificii & Sacramenti promiscuè utitur, ac pro iisdem habet, quod factum non fuisset, si tempore Augustini jam alia ratio Sacrificii Missæ, alia autem Sacramenti Eucharistiæ fuisset. Quartum iteratò exhibet typum Melchisedechi, cujus oblationem Abrahamo & sociis Ejus factam non fuisse Sacrificium propriè sic dictum, multò minus propitiatorium, adeòque nec typum Sacrificii Missæ, ex antedictis jam constat. Quintum deniq; dum ad eundem respicit typum, peculiari etiam non indiget responso, præmissis cum ex Picherello supra fuerit observatum, in eo vocem Deo non sequi comma, sed antecedere, atque sic ad mentem S. Patris in aliis pluribus locis expressam legi debere, illud quod Melchisedech obtulit, nimirum Abrahamo & sociis Ejus, in typo, Deo jam in Ecclesiâ per totum orbem terrarum offerri, videlicet in Antitypo, per Sacrificium laudis & debitæ pro Christi Sacrificio in Cruce gratiarum actionis, quod supra non semel ex Augustino fuit observatum. Nihil proinde Bellarminus ex his Augustini testimoniis subsidii pro Missæ Sacrificio habere potuit, augusto Doctore ad Eucharistiæ Sacramentum, Sacrificii in Cruce peracti memorativum, nullo autem modo ad Missæ Sacrificium

in eis respiciente. Et si jam remotâ Augustini autoritate ipsum de his verbis, *Hoc facite*, eorumque sensu Bellarminum in antecedentibus ea tractantem interrogemus, Eum si bimet ipsi hic quoque contraria scripsisse observabimus. Ubi enim argumentis *Communione sub unâ specie* evertentibus, ei nominatim, quod ex his deducitur verbis, *Hoc facite*, satis studuit facere, ita contra semetipsum scripsit: *Queritur à Doctoribus, quid proprie demonstret illud, Hoc, cum Dominus ait, Hoc facite; an demonstret id, quod Dominus egit, id est, Consecrationem & distributionem; an quod egerunt Discipuli, id est, manducationem & bibitionem; an utrumq; simul? Sed ad rem nostram id non refert, quando constat, illud præceptum non dari absolute, nisi de unâ specie. Videtur tamen sententia Johannis à Lovanio (Hesseli) valde probabilis, qui docet, verba Domini apud Lucam ad omnia referri, id est, ad id, quod fecit Christus, & ad id, quod egerunt Apostoli, ut sensus sit: Id, quod nunc agimus, Ego, dum confecto & porrigo, & vos, dum accipitis & comeditis, frequentate deinceps usq; ad Mundi consummationem. Profert etiam prædictus Author veteres Ecclesie Patres, qui verba hæc modo referunt ad Christi actionem, ut Cyprianum & Damascenum; modo ad actionem Discipulorum, ut Basilium & Cyrillum Alexandrinum. Paulum quoq; idem Author docet hæc verba potissimum referre ad actionem Discipulorum, id quod ex sequentibus colligitur verbis: Quotiescunque manducabitis panem hunc & Calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis. Et præterea idem fieri planum potest ex instituto & proposito Pauli. Nam emendabat eo in loco Corinthiorum errorem; illi autem non errabant in Consecratione, sed in sumptione, quia non debita cum Reverentiâ sumebant. Quare ad suum accommodat usum hæc verba, ac docet, Christum præcepisse, ut actio Cœnæ celebraretur in memoriam Passionis, ac ideo reverenter & attentè sumenda esse tanta Mystéria. Multa in his habet Bellarminus, quibus semetipsum conficit, dum sui ex more hætenus non semel observato immemor ex verbo *Facite* Sacrificium extorquere conatur, quod antehac autoritate non tantum novitii Doctoris, Hesseli, sed & antiquorum Ecclesie Patrum, quorum vestigia Ille indicavit, de aliis planè & Christi & Apostolorum in Cœnæ primâ administratione actionibus, quàm Sacrificialibus intellexit, ad Doctorem Ecclesie antiquissimum & Interpretem Cælo datum, videlicet Paulum provocans, quò nullum illustriorem & magis fide dignum dare potuisset Bellarminus, hic certè, si unquam alibi *heavotontimorum* nos. Aliorum Ecclesie Romanensis Doctorum & Interpretum Scripturæ similes de verbo *Facite* observationes ad Institutionem Sacramenti Eucharistie pertinentes non adscribo, quas Gerhardus in Confessione Catholicâ, & *Dorscheus* in laudatâ ante Myfariâ Missæ diligenter & singulari studio, prout solent, collegerunt: contentus ea hic adposuisse, quæ Picherellus iterum, Sorbonista nunquam satis laudatus, ex Harmoniâ Evangelistarum & Pauli egregiè notavit, ita scribens: *Vi probem, verbum Facite, in dicto Christi Cœnam instituentis non significare, SACRIFICATE, hæc sunt rationes meæ. Primum, quod nulli dubium esse debet, ajo, eadem repeti à Paulo, quæ hic fuerant dicta, & quod post Calicis porrectionem illic est expressum, hoc facite, quotiescunque biberitis in mei commemorationem, sic itidem post Calicis (legi debet, Panis) mentionem esse subaudiendam, ut post utrumq; porrectionem, Panis nempe & Calicis, hoc dictum sit, quem admodum ipse Paulus duas illorum dictorum ætiologias in unam conjiciens mentionem & edendi & potandi facit, quum dicit, Quotiescunque enim &c. & ad cuius exemplum post mentionem Panis & Calicis dicitur numero multitudinis in Canone Missæ, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Deinde, quia posteriore dicto Paulus aliquid habet amplius quàm priore, nempe, quotiescunque biberitis, ut utrumq; prorsus simile reddatur per analogiam, addo priori, quotiescunque comederitis, ad hunc modum, hoc facite, quotiescunque comederitis, in mei recordationem. Præterea, subobscuriorum Orationem per trajectionem, in rectum ordinem vocum sic restituo, quotiescunque comederitis, hoc facite in mei recordationem. Deniq; Lucam & Paulum cum Mattheo hæc perpetuâ orationis serie conjungo: Accipit panem, dedit Discipulis & dixit, Accipite, comedite, hoc est (enim) corpus meum, quod vobis mosse frangetur & dabitur; quotiescung; autem comederitis Panem hunc, hoc facite in mei Recordationem, Et post aliqua: His ita digestis, & contextu sic ordinato, omnino FACERE in sumpturis, quos adloquitur Paulus, significat, acceptum comedere; nam tò, Facite hoc, valet tò, comedite illud. Atq; ita dixisset Paulus, nisi compendium vulgare magis placuisset. Eadem retinenda est & constructionis & significationis analogia in posteriore dicto de Calice. Atq; hæc ipsam significationem satis ostendit apud Paulum proxima utriusq; dicti, Hoc facite, ætiologia, hæc nempe: Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & Calicem hunc biberitis &c. pro, quotiescunque enim hoc feceritis &c. Ordo, (in super) Romani officii, à Cassandro literis mandatus, indicat, imperativum, Facite, significare, Benedicite,**

lib. IV. de
Sacram.
Euchar.
cap. 25.

Opusc.
p. 136.

1. Cor. xi.

dicite, frangite & distribuite, *authore Huberto Episcopo.* Et postquam hoc verbi Facite significatum ex aliquot testimoniis utriusque Testamenti confirmavit, addidit: *Ex his palam est, verbum Facere nullâ ratione aptari posse, ut in illo Christi dicto, Hoc facite, significet sacrificare: alioqui etiam ad eos pertineret solos, qui se solos Sacrificii illius faciendi ius habere profitentur, quod tamen ad suos quoque Corinthios omnes spectare testatur Paulus.* Subiunxit quoque Examen locorum, quæ pro Sacrificandi significatu è Sacris & profanis Scriptoribus communiter adduci solent, quod tamen nimæ prolixitatis evitandæ causâ jam omittitur.

CAPVT DECIMVM QVINTVM, SEXTVM ET SEPTIMVM,

DE

Vocibus Sacrificii, Oblationis, Altarium, Sacerdotum &c.

Actum de his in genere, ubi supra definitio Sacrificii fuit examinata, ostendit sumque ex observationibus *Picherelli*, nihil eas facere pro demonstrando Missæ Sacrificio. Nunc nihil est super, quàm ut ea ponderentur loca & testimonia ex *Augustino*, quibus id nihilo minus obtinere se posse speravit *Bellarminus*. Et quidem, quod ipsam Sacrificii vocem atinet, duo ex *Augustino* testimonia commendat, quæ hanc rem firmare videntur, quorum prius est, quod Sanctus Doctor rationem reddens, hanc rem firmare videntur, quorum prius est, quod Sanctus Doctor rationem reddens, cur Dominus iusserit leprosum, ut Sacrificium pro sua emundatione secundum Mosis ritum obtinet, scripsit: *Quia nondum institutum erat hoc sacrificium, Sanctum sanctorum, quod corpus est Ejus.* Posterior autem, dum *Augustus Pater* sequentia de Eucharistia Sacramento observavit: *Quid gratius offerri aut suscipi possit, quàm caro Sacrificii nostri, corpus effectum Sacerdotis nostri.* Quia verò *Chemnitius* nolter tres notavit modos loca Patrum, & inter eos *Augustini* etiam, explicandi, & *Bellarminus* suam de iisdem interponere iudicium voluit, ad eos quoque ut attendatur, atque *Chemnitius* in adducendis præsertim *Augustini* testimoniis ex Instituto vindicetur, est omninò necessum. Ad primum igitur modum refertur à *Chemnitio*, quod *Augustinus Sancti* vocat Altaris oblationem, quæ Deo offertur, quando id, quod est in Mensâ Domini, benedicatur, sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur & preparatur; quando idem dicit *Augustinus*, Christum immolari nobis, & iterum alibi, Christum immolari fidelibus, ubi Sanctus Pater Immolationem vocat ipsam Consecrationem, factam in usum fidelium. Ad secundum verò modum ea Patrum dicta, & ita etiam *Augustini*, refert *Chemnitius*, quibus intelligitur Domini Cœna vocari Sacrificium, oblatio &c. quia est commemoratio quædam & veri representatio Sacrificii, mortis nimirum Christi: quo videlicet modo Christus in Cœnâ dicitur immolari, non quod reverà in se & propriè immoletur, sed quod immoletur in Sacramento, id est, in imagine & similitudine. Et hunc modum *Bellarminus* dicit *Chemnitium* probare ex Patribus, qui sæpe dicunt, Christum semel tantum verè immolatum fuisse, & Eucharistiam esse representationem illius Immolationis, iisdem & plerisque locis ex *Augustino* citatis, quæ supra *Picherellus* etiam in rem eandem laudavit. Tertium, qui super adhuc est, modum, ea Patrum loca & testimonia exhibentem, quæ Sacrificium Altaris esse propitiarium dicunt, quia *Bellarminus* ipse ad peculiarem hujus Controversiæ tractationem referat examinandum, nos quoque eorsum hujus examinis Examen differemus. Ea inter ad duos antecedentes modos responderet *Bellarminus*, unde, quid de Sententiis *Augustini* ibidem expressis habeat, videndum est. Ad primam ita scribit: *Augustinus* oblationem Altaris apertissimè vocat Corpus Domini, quod in Altari ut verum ac proprium Deo offertur Sacrificium. Neque obstant verba à *Chemnitio* citata. Nam *Augustinus* non dicit, ut Ille pessimâ fide citat, oblationem Deo fieri, cum, quod est in Mensâ, ad distribuendum comminuitur; sed posteaquam dixerat, id, quod est in Mensâ, benedici & comminui, multis dicit interpositis, *vereri Deo id omne, quod Ei offertur, maxime autem Altaris Sancti oblationem.* Itaque *Chemnitius* conjunxit ista cum superioribus, ac si unam facerent Sententiam, cum ad diversas pertineant. Ad cetera *Augustini* loca, inquit *Bellarminus*, ubi Christus immolari dicitur nobis vel populis, facile potest responderi. Illud enim, nobis vel populis fidelibus, significat, in nostram utilitatem Deo offerri Sacrificium; nam Sacrificium Crucis etiam, quod verissimum est Sacrificium DEO oblatum, potest dici nobis factum, quia pro nobis est oblatum. Imò *Augustinus* in posteriore loco loquitur de Sacrificio Crucis. Dicit enim, tunc nobis immolari Christum, quando incipimus participare fructum mortis Ejus; perinde enim nobis est, ac si tunc primum

lib. II.
Quæst.
num. 3.
lib. IV. de
Trin.
cap. 14.

Epist. 59.
ad Paulin.

Epist. 23.
ad Bonif.
in Psal. 79.

mum Christum in cruce fuisse oblatum. *Ad modum secundum*, quæ ad Augustini pertinent auctoritatem, hæc habet: Quod Patres senserint, Sacrificium Missæ non solum esse commemorativum, sed verum etiam & proprium, probatur, quia Augustinus in locis à Chemnitio citatis, sicut dicit, *actionem Cœnæ esse commemorationem Sacrificii Crucis jam peracti*; ita dicit, *Sacrificia Veteris Testamenti fuisse commemorationem Sacrificii Crucis postea futuri*, & tamen negari non potest, quin Vetera illa Sacrificia fuerint in se vera & propriè dicta Sacrificia. Deinde, si celebratio Eucharistiæ non esset oblatio nova, realis & vera, Deo facta, sed solum Imago quædam ac Representatio Oblationis peractæ in Cruce, non possemus verè Deo dicere, *Obfero tibi hoc Munus*, seu, *Accipe hoc Sacrificium Domine*; qui enim dicit alicui, *obfero tibi*, seu, *accipe*, aliquid re ipsa tunc porrigit, & non solum representat oblationem, nisi fortè irridere velit eum, quem honorare se simulat. Quare adversarii, cum hoc intelligant probè, abstinent omninò in suæ Cœnæ celebratione ab ejusmodi vocibus, & eas in nobis maximè reprehendunt. At veteris Ecclesiæ Patres ita loquuntur frequentissimè, ac præsertim Augustinus, scribens: *Quis audivit aliquando, fidelium Sacerdotem ad Altare stantem dicere in precibus: Obfero tibi, Petre aut Cypriane?* Adde, quod Patres non solum dicunt, se obferre, sed etiam dicunt, per hanc oblationem commemorari oblationem Crucis; ubi duas distinguunt oblationes, unam representantem, alteram verò representatam; unam incrementam, alteram cruentam. Inde Augustinus scripsit: *Christiani peracti jam Sacrificii memoriam celebrant sacrosanctà oblatione & participatione corporis Christi*. Ubi illud etiam est obiter observandum, quod sicut participatio corporis Domini non desinit esse vera & realis participatio, licet sit commemorativa; ita etiam oblatio, quæ simul fit cum illà participatione, non desinit esse vera & realis oblatio, licet sit alterius oblationis commemorativa. Præterea, Patres ad nomen Sacrificii sæpè addunt epitheta, quæ soli vero conveniunt Sacrificio, & quæ ineptè dicerentur de solâ representatione. Hinc Augustinus vocat, *summum, verissimum & singulare Sacrificium*. Denique accedit, quod Patres apertissimè dicunt; *per hoc Sacrificium, quod nunc toto orbe terrarum ab Ecclesiâ obferitur Deo, exhiberi Deo cultum Latræ soli Deo debitum*, ut patet ex loco Augustini jam citato, ubi probat inde, nos non habere Sanctos pro Diis, quia nemo dicit ad Altare: *Obfero tibi Petre, aut Cypriane*. At, si non esset hoc Sacrificium, nisi representatio & memoria Sacrificii, non esset cultus Latræ; non enim commemorare Sacrificium alterius, sed verè & propriè (Deo) sacrificare, est cultus Latræ. De voce Altaris, ex cujus usu Missæ Sacrificium probare etiam intendit Bellarminus, observat, Augustinum quoque cum aliis Ecclesiæ Patribus & antiquioribus Conciliis frequentissimè Altarium in Scriptis meminisse, nominatim in laudato non semel hæcenus opere de Civitate Dei, ex quo bina citat loca. Tandem de Sacerdotis nomine monet, veteris Ecclesiæ Patres adeò frequenter hæc voce uti, ut coactus sit Chemnitius fateri, ubi de Sacramento ordinis disputat, invaluisse apud Veteres utrum, vocandi Ministros Ecclesiæ Sacerdotes & Ministerium eorum Sacerdotium, licet in Scripturâ N. T. vocabulum ejusmodi in hæc significatione non inveniatur; *quod quidem est verissimum*, inquit Bellarminus, de priori observatione Chemnitii id intelligens, quia addit: Nam non solum Augustinus & Chrysostomus, quos ipse citat Chemnitius, & omnes passim posteriores hæc utuntur voce, sed etiam his antiquiores, ut Gaudentius, Hieronymus, Ambrosius, Cyprianus, Tertullianus &c. Et post aliqua: Quare fallitur manifestè vel potius mentitur Calvinus, cum dicit, honorem Sacerdotii sic uni Christo vendicasse Veteres, ut Antichristi vocem fore adfirmet Augustinus, *si quis Episcopum inter Deum & hominem faciat intercessorem*. Nam Augustinus non loquitur de Sacerdote, sed Mediatore; & non de quocunque Mediatore, sed de Mediatore per modum Redemptionis, quæ soli Christo est propria, nam per modum deprecationis multos esse Sacerdotes & Mediatore, passim fatentur Patres. Nec solum Intercessores, sed nominatim Sacerdotes vocat Episcopos & Presbyteros Augustinus, scribens: *Episcopi & Presbyteri propriè dicuntur Sacerdotes*. Neque valet responsio Chemnitii, qui fatetur, nomen Sacerdotii esse apud Veteres, sed non vult accipi pro ministerio sacrificandi, sed pro ministerio Verbi & Sacramentorum, istud enim solum tribui contèdit in Scripturâ N. T. illis hominibus, qui à Patribus adpellari Sacerdotes consueverunt. Hæc in quâ solutio non est sufficiens. Nam in primis sequeretur, omnes Græcos & Latinos patres vel ignorasse vim vocis, vel de industria abuti illâ voluisse. Et iterum post aliqua: quis credit, doctissimos Patres nomè Sacerdotis tribuisse iis, qui solum docerent populos, & us Sacramenta ministrant, sed nullū obferunt Deo Sacrificiū? Præterea, docere & Sacramenta

lib. 8. de Civit. Dei. cap. ult.

lib. 20. contra Faust. cap. 18.

II. supra cit.

lib. II. contra Parm. cap. 8.

lib. 20. de Civ. Dei. cap. 10.

ministrare non solum convenit Episcopis & Presbyteris, sed Diaconis etiam, & tamen Diaconi à Veteribus non dicuntur Sacerdotes, ut ex Augustino patet, qui Sacerdotes & Presbyteros proprie Sacerdotes nominari dicit.

Haecenus prolixè Bellarminus pro Missæ Sacrificio ex usu vocum Sacrificii, oblationis, Altarium, Sacerdotis, ab Augustino etiam hinc inde in Scriptis observato, ad quæ omnia & singula ante, quam in specie ac eodem ordine observato respondeatur, præter ea, quæ supra ex Richerello in genere sunt observata, præmitti etiam debent, quæ Cassander in primo operum Tractatu de Liturgicis Ecclesiæ antiquioris agente ad hanc rem pertinentia ex Augustino observavit, scribens, Augustini atate verbum offerendi de totâ Sacramenti hujus celebratione & administratione dictum fuisse, laudatis ex Eo sequentibus

verbis, quæ itidem antehac usui nobis fuerunt: *Alii quotidie communicant Corpori & Sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt, alibi nullus omittitur dies, quo non offeratur; alibi Sabbatho tantum & Dominico, alibi tantum Dominico. Ibidem, in alienâ Patriâ bis offeritur quintâ Sabbathi. Item, in fine diei mos est offerri. Item, Queris, an offerendum sit mane, & rursus post Cœnam: Et, an jejunandum, & post Cœnam tantummodo offerendum? Institutum multis est locis, ut illo die post refectorem offeratur. Nonnunquam dicit offerre Christo: Et quia nonnulli etiam custodiunt Jejunium, mane offeritur Christo.* Aliquando conjungit offerre & accipere seu sumere. Ibidem inter alia legitur: *Virum jam refecti vel offerrent vel sumerent Eucharistiam.* Item, *post cibos offerri & accipi corpus Christi scripsit.* Quæ in Consultatione de eadem re ex antiquorum Ecclesiæ Doctorum, & hinc Augustini etiam Scriptis notavit idem Cassander, brevitaris gratiâ nunc omitto, cum liber is in Eruditorum manibus ob Editiones sæpè iteratas ad eò rarus non sit. Constat inde, quæ Chemnitius de usu vocum Sacrificii &c. apud antiquos & imprimis Augustinum contra Patres Tridentinos & Missificos Papistas generatim monuit, non plane nullis in ipso etiam Papatu placuisse, vitiumque consultius fuisse, si in hoc usu antiquioris Ecclesiæ, terminisque ab antiquo positis in Sacramenti Eucharistiæ administratione constanter permansisset Ecclesia recentior, neque tot additamentis minus necessariis testamentariam hanc summi Sacerdotis & Archi-Episcopi dispositionem, & per ea animas Solatii indigam ita onerasset, ut quid ad ipsam Sacramenti substantiam pertineat, quid loco circumstantiarum habere debeant, ac undè maxima Solatii pars haurienda sit, accedente Informationis debitæ defectu, & hinc crassissimâ in his rebus ignorantia, à suis Doctoribus deserti omninò nesciant, qui fidelibus Laicis solent adferri. Nunc ad ipsum ex Augustino locorum Examen breve ut accedamus, eaque vindicemus, quæ Chemnitius contra Papisticum vocabulorum Sacrificii &c. abusum ex Augustino commendavit, prius quidem ex duobus illis, quorum Bellarminus pro sua Sententiâ fecit mentionem, quia parallelum est illi, quod ad antecedens caput primum in serie Testimoniorum quinque, (quibus Christum in Eucharistiâ sub specie panis & vini DEO Patri temetipsum obtulisse, adeòque tanquam Sacerdotem verum verè etiam sacrificasse, & ut idem facerent, id est, ut in celebratione Sacrificii Missæ tanquam veri Sacerdotes in oblatione specierum Panis & vini earumque solenni consecratione etiam verè sacrificent, per Verba, *Hoc facite*, Apostolis eorumque in Officio & Munere Ecclesiastico Successoribus mandasse, ex Augustino demonstrare voluit Bellarminus), occupavit locum, responsum quoque ei datum hinc accersendum venit: *Posterius autem ad Sacrificium Crucis omninò pertinere, sequentia proximè verba manifestè evincunt, ubi Sanctus Doctor integro textu ita scribit: Quid tam gratè offerri & suscipi possit, quam caro Sacrificii nostri, corpus effectum Sacerdotis nostri; ut, quoniam quatuor considerantur in omni Sacrificio, cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse unus verusque Mediator, per Sacrificium Pacis DEO nos reconcilians, unum cum illo maneret, cui offerebat, unum in se faceret, pro quibus offerebat, unus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat, id est, quomodo Patrem Augustinum seipsum supra explicantem audivimus, idem*

cap. 16. oper. p. 33.
Epist. 118. ad Januar.

de Fide ad Petrum, c. II.

Sacerdos & Sacrificium, idem Deus & Templum. Sacerdos, per quem sumus reconciliati; Sacrificium, quo sumus reconciliati; Templum, in quo sumus reconciliati; DEUS, cui sumus reconciliati, solus tamen sacerdos, Sacrificium & Templum, & hæc omnia Deus &c. Nihil hic & ibi de Sacrificio Missæ per Sacerdotes celebrando habetur, sed tantum de Sacrificio Crucis per ipsum Sacerdotem summum oblato agitur. Quod verò jam attinet illos tres modos à Chemnitio observatos, & idèò notatos, ut ostendatur, quâ ratione dicta in primis Augustini mentione Sacrificii in descriptione Sacramenti Eucharistiæ facientia debeant ad mentem Eius orthodoxâ intelligi, parèe nimis in eorû, secundi præsertim, & additione & exa-

mine versatus est Bellarminus, Augustini loca, quæ *Chemnitius* ad propositi sui illustrationem commendaverat verbotenus, tantum citans & ostendens, ubi ea legi possint, ne, si ipsum exscripsisset textum, perspicuitas eorum Lectori ob oculos posita Veritatem faceret indubiam. In *primi* autem modi descriptione ac illustratione ejus ex Augustino, quia Bellarminus acculat *Chemnitium*, quod malâ, imò *peffimâ fide* Augustinum citaverit, integer iterum locus adscribi debet, ut ut supra etiam in vindictis Definitionis Sacrificialis ex Augustino aliquâ sui parte fuerit Lectori commendatus. Adplicat ibi S. Pater ex usu Ecclesiæ sui temporis, quo vixit, illas precum species vel genera, quibus per Timotheum Paulus a cunctis fieri voluit fidelibus *obsecrationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones*, ad eas preces diversas, quæ in celebratione Sacramenti Eucharistiæ tum ante, in, & post Consecrationem fieri consueverant, scribens: *Omnis, vel penè omnis frequentat Ecclesiâ, ut preces accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sacramentorum ante, quàm illud, quod est in Domini mensâ, incipiat benedicî; Orationes, cum benedicitur & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur, quam petitionem totam ferè omnis Ecclesiâ Oratione Dominicâ concludit, ad quem intellectum verbi etiam Græci origo nos adjuvat.* Nam eam, quam dicunt *ευχνη*, rarò ita ponit Scriptura, ut intelligatur oratio; sed plerumque & multò usitatus Votum adpellat *ευχνη*, *προευχνη* verò, quod verbum ita positum est, undè tractamus, semper orationem vocat. Undè hanc verbi originem nonnulli minus eruditè intuentes, *προευχνη* non orationem, sed adorationem dicere voluerunt, quæ potius *προσκυνησις* dicitur. Sed quia Oratio interdum dicitur, quæ vocatur *ευχνη*, adoratio putata est *προευχνη*. Porro, si usitatus in Scriptis Votum adpellatur *ευχνη*, excepto nomine generali orationis, ea propriè intelligenda est Oratio, quam facimus ad Votum, id est, *προε ευχνη*. Voventur autem omnia, quæ Deo obferuntur, *maximè sancti Altaris oblatio*, quo Sacramento prædicatur nostrum aliud Votum maximum, quo nos vovimus in Christo esse manfuros, utique in compage corporis Christi, cujus rei Sacramentum est, quod unus Panis, unum corpus multi sumus. Idèd in hujus sanctificatione & distributionis præparatione existimo Apostolum jussisse fieri propriè *προευχνη*, id est, orationes, vel ut nonnulli minus peritè sunt interpretati, adorationes, hoc est enim ad votum, quod usitatus *ευχνη* in Scripturis nuncupatur; *interpellationes* autem sive postulationes fiunt, cum populus benedicitur. Tunc enim Antistites vel advocati suos per manûs impositionem susceptos Misericordissimæ obferunt potestati. Quibus peractis & participato tanto Sacramento gratiarum actio concludit cuncta, quam in his etiam verbis *ultimam commendavit Apostolus*. Hæc in continuâ Textus serie Augustinus, quam idèd nullibi interruptam adscribere necessum existimavi, ut videre & judicare possit Lector æquitatis studiosus, an *Chemnitius* malâ, imò *peffimæ fidei* accusari debuerit à Bellarmino, ea in compendio exhibens, quæ Augustinus aliquantò prolixius explicavit, nihil de proprio addens, sed & nihil eorum subtrahens, quæ ad rem ipsam, de quâ egit, pertinere sunt visa. Neque etiam impertinenter antecedentia cum sequentibus in hoc Testimonio conjunxit *Chemnitius*, aut ex diversis duabus Sententiis unam fecit, ut Lectori persuasum voluit Bellarminus, cum una tantum sit, ut ut aliquantò prolixior Sententia, Apostoli monitum de diversis precum generibus ad preces in Sacramenti Eucharistiæ celebratione suo tempore usitatas adplicans, in quâ Expositione dum *Oblationis Sancti Altaris* meministis Augustus Doctor, ex antecedentibus pariter & subsequenter patet, Eum de totâ actione Sacramentali id intellectum voluisse: *sacramentali*, inquam, non Sacrificiali vel Missificâ, utpotè Augustino & Seculo Augustini ignotâ, id quod hæctenus non semel fuit observatum, & hinc etiam inprimis constat, quod expressam *distributionis & participationis Sacramenti* fecit in his verbis mentionem, quam nullo planè modo ad Sacrificium Missæ, verum ad Eucharistiæ celebrationem pertinere, itidem sæpius fuit indicatum. Ad cætera duo Augustini loca, quæ *Chemnitius* in primi modorum descriptione adduxit, & quibus *Christum nobis & fidelibus immolari* scripsit Augustinus, dum Bellarminus facilè responderi posse existimat, dicens, *illud nobis significare in nostram utilitatem, quia & Sacrificium Crucis, quod verissimum sit Sacrificium, possit dici nobis factum, quia pro nobis est oblatum* aliquid dixit, sed vim observationis *Chemnitianæ* non exhaustit, quæ non tam ad pronomem *nobis*, quàm ad verbum *immolari* respexit, quod non de ipsâ immolatione Sacrificiali, sed de Consecratione & distributione Sacramentali intelligendum esse, *Chemnitius* monuit, id quod ex priore è duobus testimonio præprimis manifestum est, quod itidè supra jam legitur, hic tamen necessariò repetendū venit, & pleniore Textu ita legitur:

I. Epist. II.

tur: Nonne semel immolatus est Christus in seipso, & tamen in Sacramento non solum per omnes Pascha Solennitates, sed omni die populis immolatur, nec utiq. mentitur, qui interrogatus, *Eum responderit immolari? Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum Rerum, quarum sunt Sacramenta, non haberent, omnino Sacramenta non essent; ex hac autem similitudine plerumq. etiam ipsarum rerum nomina accipiunt.* Pariter, quod in posteriori testimonio Augustinum de Sacrificio Crucis loqui objicit Bellarminus, observationi Chemnitiana non adversatur, cum omnino hæc Sacramentalis immolatio & distributio, si participatio & communio utilis sit, & cum debito fructu conjuncta, Immolationem Christi in Cruce factam respiciat, atque sic homo fidelis Mortis Dominicæ fructum percipiat, quod jam in secundo etiam modi vindiciis porro demonstrabitur ex Augustino, ex quo ante, quam Bellarmini examinetur Responsum, ea notari debent testimonia, quibus commemoracionem & representationem Sacrificii Crucis in Eucharistia Sacramento ostendit Chemnitius, ut ut pleraque antea etiam, non simul tamen, fuerint Lectori commendata, cum unius testimonium in pluribus Controversiis usus esse possit.

Quinque autem sunt, quæ eo ordine, quo apud Chemnitium leguntur, huc ponemus, ut quousque Bellarmini valeat responsum, Lectori Veritatis studioso eò melius possit constare. Primum ex libro Sententiarum Prosperi, & Jure Canonico Gratiani, ex quo utrinque supra habuimus, hoc est: *Cum frangitur hostia, dum Sanguis de Calice in ora fidelium effunditur, quid aliud, quam Domini corporis immolatio in Cruce, Ejusq. Sanguinis effusio de latere designatur?* De secundo ex opere contra Faustum Chemnitius ita: *Augustinus hæc in lib. 20. cap. 18. inter se confert, Sacrificia Levitica, Sacrificium Christi in Cruce, & immolationem corporis Ejus in Cœnâ, & inter hæc talem ostendit differentiam, videl. in Cruce redditum fuisse in veritate Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi, in veterum sacrificiis fuisse figuræ & similitudines futurum Christi Sacrificium promittentes, in Cœnâ Domini autem per Sacramentum memoria celebrari memoriam seu commemoracionem & gratiarum actionem perfecti & consummati in Cruce sacrificii.* De tertio hæc habet: *Idem tractat exempla, quod illud, quod alij* Epist. 120. ad Honor. *cujus est memoriale, sæpe propter similitudinem, ejus rei, cujus est memoriale, nomen accipiat, Ex. gr. ut adpropinquante Paschate dicimus, Cras aut perendie est Passio Christi, cum semel tantum ante multos sit passus Annos; & die Dominicâ dicimus, Hodie Christus resurrexit, propter similitudinem enim dies ille id esse dicitur, quod tamen non est. Postea subiungit eadem, quæ proximè ex Epistola ad Bonifacium sunt adducta. Quartum sequitur testimonium: Ecce, innovavit nos Christus, omnia nobis donavit peccata, & conversi sumus. Si obliviscamur, quod nobis est donatum, & à quo donatum est, obliviscimur munus Salvatoris: cum autem non obliviscimur munus Salvatoris, nonne quotidie Christus immolatur nobis? Et: Semel pro nobis immolatus est Christus. Cum credidimus, tunc fuit nobis cogitatio; modo autem reliquæ cogitationis sunt, quæ meminimus, quis ad nos venerit, & quid nobis donaverit. Ex ipsa reliquis cogitationis, hoc est, ex ipsa memoria quotidie nobis sic immolatur, quasi quotidie innovet, qui primâ gratiâ suâ nos innovavit. Addit Chemnitius, observet Lector, quod Augustinus dicit, Christum immolari nobis, quando per vocem Evangelii ad Fidem convertimur, quando Dei gratiâ innovamur, in Baptismo scilicet. Imò ex ipsâ Beneficiorum Christi memoria dicit Augustinus Christum nobis immolari, hoc est, ut alibi dicit: Tunc cuiq. Christus occiditur, cum credit occisum. Quintum super adhuc est ex libris de Trinitate defunctum: Qui morte Domini sumus liberati, hujus rei memoriam edendo & potando, quæ Oblata sunt, significamus. Item, Corpus Christi dicimus illud, quod ex terræ fructibus acceptum & mysticâ prece consecratum sumus in memoriam Passionis Dominicæ. Hactenus ex Augustino adsecundum, quem notavit, modi explicationem Chemnitius, quinque diversis usus testimoniis, præter ea, ad quæ citando Lectorem misit, quibus non semel expressè docuit Augustinus, Christum semel tantum verè, sive in veritate oblatum esse, in Cruce scilicet, actionem verò Cœnæ Dominicæ propter similitudinem vocari Sacrificium, oblationem & immolationem, non quod verè ibi fiat Immolatio Christi, sed quia instituta sit & usurpetur in memoriam seu commemoracionem Immolationis Christi factæ semel in Cruce, quod à Picherello quoque observatum. Et si id ritè observetur, non adeò difficile est iis obviam ire, quæ Bellarminus in contrarium objecit. Nam etsi Augustinus Sacrificia Veteris Testamenti statuat fuisse commemoracionem Sacrificii Crucis postea futuri, non tamen sequitur, Sacramentum Eucharistia, quia eodem munere commemoracionis Sacrificii in Cruce jam peracti fungitur, adeò Sacrificium propriè sic dictū esse & dici debere, cum unâ rem plures alia & quidè generis diversi significare & commemorare possint. Agnū certè Paschalem fuisse typum & quidè commemorativum Sacrificii Crucis, Paulus dubitare nos non sinit; & tamen*

vid. D.
Dorich.
de Agno
Patch. s.
§1. & §2.

men omnino nondum est evictum & indubium, Agnum Paschalem habuisse rationem Sacrificii propriè sic dicti, id quod ex iis, quæ antea ex *Augustino* sunt notata de eo, constat, & alibi prolixius excutitur. Ita æneum Serpentem præfigurasse Christum in Arâ Crucis sacrificantem, optimus interpres ipse Christus nos docet; quis verò unquam ausus est dicere, æneum Serpentem à Mose in Eremo ex mandato Dei erectum fuisse etiam impropriè, Sacrificium? Et ut de Novo etiam Testamento sumatur exemplum, nemo Christianus è Catechetica Institutione nescit, Sacramentum Baptismi esse commemorationem mortis Christi, quæ tanquam pars præcipua ad Sacrificium Ejus in Cruce peractum refertur; non tamen concedit Bellarminus, neque etiam vi hypothese suarum potest concedere, ut Sacramentum Baptismi dicatur Sacrificium aut actio Sacrificialis, nisi contra semetipsum statueret vellet. Ut adeò non sequatur, Sacramentum Eucharistiæ ideò, quia est commemorativum Sacrificii Crucis, esse & dici debere Sacrificium, nisi numerum Sacrificiorum in utroque Testamento præter necessitatem multiplicare, eaque in eorum serie velimus collocare, quæ ex adversariæ partis concessione non nisi absurdissimè Sacrificia dicerentur, tanquam Sacrificia non Sacrificia. Porro etiam non sequitur, si oblatio in Sacramento Eucharistiæ, quæ nimirum fidelis communicans ex debità gratitudine commemorat Sacrificium Crucis, idque tanquam verè propitiatorium verà fide Deo Patri offert, non esset *oblatio nova, realis & vera*, id est, juxta mentem Bellarmini, sacrificialis, fore eam *irrisoriam*. Quamvis enim non sit sacrificialis, ita ut oblationis modus aliquam Sacrificii Rationem habeat, neque etiam sit *nova*, quia per eam Deo Patri offertur Sacrificium Agni, qui *ab Origine Mundi* dicitur occisus; non est tamen *irrisoria*, sed *realis & vera*, ad quem modum oblatio dici posset, quando Debitor Creditori in memoriam revocat oblatum antehac à Vade suo chirographum seu exhibitæ solutionis testimonium, etsi nihil ipse contulerit ad solutionem: Quod autem in Ecclesiis nostris circa administrationem Sacramenti Eucharistiæ hæc formula solennis hodiè non adhibetur, quam *Augustini* tempore adhibitam Bellarminus monet, ideò fit præmissis, quia, etsi tempore *Augustini* circa scandalum & minus genuini sensus periculum adhiberi potuerit, ubi de Sacramento Eucharistiæ solum, nihil autem de Sacrificio Missæ fidelibus notum fuit, nunc alia omnino sit temporum conditio, Ecclesiæ statu plurimum mutato, quo quam-maximè necessarium post purioris Doctrinæ restitutionem cœlitus illuminatis Reformatoribus fuit visum, sicut à pluribus aliis in se adiaphoribus, ita etiam ab hujus formulæ usu circa administrationem Sacramenti Eucharistiæ dato quodam studio abstinere, ne aliquam oblationem *novam* eamque Sacrificialem in hoc opere Sancto statueret videantur, præsertim cum non sit phrasis Biblica, nulloq; universalis Ecclesiæ decreto recepta, ut ad analogiam Fidei reducenda, & quæ à fidelibus in usu hujus Sacramenti devotione privata sine periculo potest adhiberi. Et hinc non respuunt, sed facillè recipiunt Evangelici suppeditatam à Bellarmino distinctionem inter *oblationem repræsentantem & repræsentatam*, quarum hanc dicit cruentam, illam verò incruentam, *Augustini* etiam testimonio confirmatam; ex qua tamen non sequitur, utramque dici debere Sacrificialem, cum de illà id non nisi *objective* verum sit, hæc etiam *subjectivè* id admittente Elogium. Ac nostra possumus etiam facere verba Bellarmini, quibus non parùm se contra Evangelicos obtinere posse putavit, scribens: *Sicut participatio corporis Domini non desinit esse vera & realis participatio, licet sit commemorativa, ita etiam oblatio, quæ simul sit cum illà participatione, non desinit esse vera & realis* (non tamen nova & sacrificialis, nisi in sensu, ut dixi, *objective*) *oblatio, licet sit alterius oblationis commemoratio*. Quod verò Patres, & inter eos *Augustinus* noster, huic Sacrificio addunt Epitheta, vocantes illud *summum, verissimum & singulare Sacrificium*, Evangelici quoque admittunt, *inepte illa dici de solâ representatione*, agnoscentes, referri ea debere ad illud Sacrificiû, cujus representatio & commemoratio, quin & oblatio fit, nimirum in ipso usu & participatione Sacramenti Eucharistiæ, quorsum cum cæteris Ecclesiæ Patribus *Augustinum* respexisse, ex testimoniis hæcenus laudatis plus, quàm satis notum est. Verùm nihil hoc ad Missæ Sacrificium, sed ad Sacrificiû Crucis, cui Epitheta hæc adscripsit cum aliis *Augustinus*, ad indicandam Corporis & Sanguinis Christi in Sacramento Eucharistiæ propiti dignitatem & excellentiam, & ad significandum discrimen inter figuras, typos, adumbrationes V. T. in Sacramentis æquæ ac Sacrificiis, ut & aliis rebus exhibitas, & inter Mysteria ac Sacramenta N. T. ipsû corpus remotis omnino umbris exhibentia; quin & ad ostendendum, omnè vim, virtutem & efficaciam Eucharistiæ Sacramentum ab hoc unico & singulari Crucis Sacrificio habere, quod in primis hic respiciendû venit. In eo autè non

nisi

nisi insignem prodit inscitiam vel incogitantiam Bellarminus, dum Latriæ cultum soli Deo debitum ad Sacrificia tantum proprie sic dicta restringit, alia quævis opera inde excludens; cum, etiam si *Augustinus* in loco proximè vindicato cultum Sacrificiale soli Deo, non item Sanctis Martyribus deberi statuat, ac Evangelici hoc etiam in puncto consentiant Augustino, nullo tamen modo sequatur, nullum alium cultum, quam Sacrificiale ad Latriam Deo debitam pertinere, multis operibus aliis in Ecclesiâ etiam Papæ usitatis, quæ præter Sacrificium Missæ ad cultum Latriæ DEO soli debita referuntur, ut infra in Quæstione de *operibus bonis* ita dictis in specie uberius demonstrabitur. Et cur non possit oblatio Sacrificii Crucis in Sacramento Eucharistiæ memorativa & repræsentativa cultus Latriæ soli Deo debita vocari, cum ea nulli Sancto Martyri, nulli etiam Angelo possit aut debeat exhiberi, citra crimen Læsæ Majestatis Divinæ, & commissæ hinc gravioris Hagio- & Angelolatriæ, à cujus reatu quantum sibi caveant Evangelici, plus quam satis est notum? De vocabulo Altaris in *Augustini* Scriptis occurrente, quo Bellarminus Sacrificium Missæ insigniter putat demonstrari posse, in *Vindiciis Anti-Ortonianis* prolixè satis est actum, nec opus est ibi observata hic non sine tedio repetere, quia per adversarii ad epistolium adacti silentium adhuc stant inconcussa.

conf. D.
Dorich.
Myfar.
Missæ, c. 8
per tot.

Tractavit quoque non ita pridem hoc argumentum enucleatissimè celebris Argentinensium Theologus, *Balthasar Bæbelius*, in de Aris & Mensis Veterum Eucharisticis peculiari Dissertatione, in qua ad Spicilegium nihil ferè est relictum.

Super adhuc est vox Sacerdotis, de qua sicut Bellarminus fatentem produxit *Clementinum*, quod apud antiquos Ecclesiæ Scriptores, & hinc apud *Augustinum* quoque, Ministri Ecclesiæ dicantur Sacerdotes, & Ministerium eorum vocetur Sacerdotium; ita inficias ire non potuit, quamvis non aperte falsus, in *Scripturâ N. T.* vocabulum ejusmodi in propria significatione non inveniri, & quod exindè sequitur, neque apud Patres proprie illud intelligendum esse. Quod autem manifestè falli vel mentiri potius Calvinum dicit Bellarminus, cum honorem Sacerdotii, nimirum proprie sic dicti, & in Novo quidem Testamento, sic uni Christo vindicasse Veteres Ecclesiæ Doctores scripsit, ut *Antichristi* vocem fore adfirmet Augustinus, si quis Episcopum inter Deum & hominem faciat *intercessorem*; et si hic in Calvinii gratiam vindiciæ non scribantur, ob laudatam nihilo-minus *Augustini* auctoritatem moneri debet, injuriam Calvino fecisse Bellarminum, ipsum non semel hætenus mendacii, & quidem manifesti Reum, id quod ipsa S. Patris verba, ad quæ Calvinus respexit, & quarum aliquam partem Bellarminus adposuit, facient manifestum. Egit verò contra Donatistas ibi Doctor Augustus, inter quem & illos Controversiæ quis fuerit status, ignotum Ejus opera legentibus non est. Post dictum ex Evangelio Johannis desumptum, quo Deus peccatores non audire legitur, ad illud ejusdem Johannis

Cap. II.

ex Epistolâ priori devenit Oraculum, quo Christus tanquam *Advocatus apud Patrem*, & propitiatio pro totius Mundi peccatis commendatur, in cujus explicatione & ad Institutum adplicatione Augustinus contra adversarium, nempe Armenianum, Donatarum antea, te hæc Episcopum sequentia scripsit: *Si Johannes diceret*. Hoc scribo vobis, ut non peccetis; & si quis peccaverit, Advocatum habetis (*non, habemus*) apud Patrem, Iesum Christum, Justum, & Ipse est propitiatio pro peccatis (*non, nostris, sed*) vestris, semetipsum à peccantibus quasi segregasse videretur, ut jam non ei opus esset propitiatione, quæ fit per Mediatorem ad dextram Patris sedentem, & interpellantem pro nobis, quod utique non solum superbè, sed etiam falsò diceret. Si verò ita diceret, hoc scripsi vobis, ut non peccatis, & si quis peccaverit, Mediatorem (me) habetis apud Patrem. Ego exoro pro peccatis vestris, sicut Armenianus quodam loco Mediatorem posuit Episcopum (aliàs, se,) inter Deum & populum: quis bonorum atque fideliùm Christianorum ferret eum, quis sicut Apostolum Christi, & non sicut ANTICHRISTUM in-

NB.

tueretur? *Post aliqua*. Homines Christiani omnes invicem se commendant orationibus suis, pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusque Mediator est, cujus typus quoniam præfigurabatur in Sacerdote V. T. nullus illic invenitur orâsse pro Sacerdote, *Paulus* autem Apostolus, quanquam sub capite præcipuum (ipse) membrum, sed tamen, quia membrum est corporis Christi, & noverat, non per figuram in Veli interiora ad Sancta Sanctorum, sed per expressam & firmam Veritatem in Cœli Interiora ad Sanctitatem non imaginariam, sed æternam pro nobis intrasse maximum & verissimum Ecclesiæ Sacerdotem, se orationibus fideliùm & ipse commendat; nec Mediatorem se facit inter Deum & populum, sed rogat, ut pro se orentur in omnibus corporis Christi membra. *Et iterum post aliqua*. Nam si Paulus esset Media-

tor, essent utiq; & cæteri Eius co Apostoli, atq; sic multi essent Mediatores, nec ipsi Paulo constaret ratio, quã dixerat, *unus est Deus, & unus Mediator, &c.* Quis ex his August. verbis non videt, eadem ratione, qua Christus est & dicitur unus Mediator, & ap. Deum Patrem pro hominibus Intercessor, eadem quoq; Eum esse & dici unũ in Novo (de quo agitur) Test. Sacerdotem, i.e. *propitiatorum* juxta Johannem, vel juxta August. ex testimonio superius non semel laudato, *Sacrificium* verè propitiatorium pro totius Mundi peccatis; & quem ad modum Augustinus pro Mediatore inter Deum & hominem se venditantem optimo jure dixit *Antichristum*, ita etiam dici posse & debere *Antichristum*, quicumq; præter Christum in N. T. se dixerit esse Sacerdotem propriè sic dictum, postquam Christus Sacerdos Summus Sacerdotio V. T. utpote typico & umbratili impoluit finem, unico id complens Sacrificio, nimirum crucis? Et omninò contra manifestam veritatem scribit Bellarm. accusans Calvinum mendacii, quando August. hic loci *non de quocunq; Mediatore, sed de Mediatore per modum redemptionis* agere dixit, cum integer verborum contextus evincat, sermonem esse S. Patri de Mediatore etiam *per modum intercessionis*, quem Johannes Paracletum sive Advocatum notanter dixit, i.e. ex augustiff. Doctoris Sententia, *unum verumq; Mediatorem*, quod Elogium præter Christum nulli hominum sit concedendum, ne honor is, qui singularis est tantum, præter debitum fiat etiam pluralis, & qui soli debetur Christo, homini pariter & Deo, puris etiam hominibus, non sine injuriã Christi, Mediatoris unici, adtribuatur. Nec quidquam obtinet pro se Bellarm. loco Augustini classico, quo Episcopi & Presbyteri propriè in Ecclesia dicuntur Sacerdotes, modò Eius mentem ex ipso hoc loco penitus intelligamus. Ubi enim Oraculum laudavit Apocalypticum, quo de fidelibus Christi adleclis dicitur, fore eos post primam resurrectionem, scilicet à morte peccatorum, *sacerdotes DEI & Christi*, quomodo illud sit capiendum, sequentibus indicat verbis: *Non utiq; de solis Episcopis & Presbyteris id dictum est, qui propriè jam vocantur in Ecclesia Sacerdotes, sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes (etiam) Sacerdotes, quoniam membra sunt unius Sacerdotis, de quibus Apost. Petrus inquit: Plebs sancta, regale Sacerdotium. sanè, licet breviter atq; trans-eun-ter, insinuat, Deum esse Christum, dicendo Sacerdotes Dei & Christi, h.e. Patris & Filii; quamvis propter formam Servi sicut filius hominis, ita etiam Sacerdos sit effectus in æternum secundum ord. Melchisedech.* Tres Sacerdotum species vel genera potius in his verbis exhibet August. omnes nimirum Christianos ex sensu Oraculi Johannæi & Perrini vocans Sacerdotes, nimirum spirituales, impropriè sic dictos, Episcopos autem & Presbyteros magis propriè, non in ordine ad V. T. Sacerdotes verè sacrificantes, sed in ord. ad cæteros fideles, à quibus in eo distinguuntur, quod peculiari in Ecclesia funguntur munere, etsi non juxta exemplum V. T. Sacerdotum, verè & propriè sacrificandi, Sacra tamen per Verbi prædicationem & Sacramentorum à Christo institutorum administrationem ex officio faciendi, quod ordinariè & tantum legitimè vocatis competit, nisi casus aliquis ingruat necessitatis lege carens, de quo aliàs. Restat tertium genus, quo Christus omnif. propriissime dicitur Sacerdos in N. T. præter quem quicumq; hunc sibi jam adscribit honorem, nã is secund. Augustini pronuntiatum *Antichristi* dignus est elogio. Equidem Bellarminus hac explicatione, quã Ecclesiæ Ministros ob prædicationem Verbi & administrationem Sacramentorũ ab Augustino & aliis Sacerdotes vocari statuitur, contentus esse non vult, putans, inde lequi, *Græcos pariter & Latinos Patres vel ignorasse vim vocis hujus, vel de industriã abuti illa voluisse, neg. credendum esse, eos nomen Sacerdotis tribuisse iis, qui populos solum docent & iis Sacramenta ministrant, nullum verò Sacrificium Deo obferentes, cum illud, docere nimirum & Sacramenta ministrare, Diaconis etiam competat, qui tamen ab Augustino & aliis non dicantur Sacerdotes.* Verum hoc nihil ad rem esse, quilibet judicio præditus per se videt. Non enim sequitur, Augustinum & cæteros Ecclesiæ Patres vocabulo Sacerdotis uti sensu improprio & adcommodatitio, idè ignorasse Eos vel vim Vocis, vel de industriã abuti illa voluisse, ita ut ille abusus pro crimine sit habendus. Id certè si valeret, Scriptores Novi etiam Testamenti vel alicujus ignorantia vel abusus culpandi non semel possent accusari, phrasibus & formalis loquendi in Veteri Testamento usitatis per sensum merè adcommodatitium utentes, & de industriã quidem, quod tamen vitio ipsis verti inter Christianos non memini. Diaconos Augustini tempore, de quo hic præsertim agitur, & docuisse in publico, & Sacramenta administrasse, Bellarminus ex Augustino debuit ostendere, si hac instantiã Chemnitii explicationem voluit infringere. Breviter, & ut summatim quasi comprehendamus, quæ hæctenus ex ingenio Bellarmini fuere sub Examen vocata, tentavit is

quidem pro viribus hinc inde ex *Augustino*, sicut ex cæteris quoque Patribus, colligere de vocibus *Sacrificii*, *Oblationis*, *Altarium*, &c. testimonia, quibus Missæ Sacrificium, necnepè & animam Romani Papatus, aliquâ saltem ratione suffulciri posse existimavit, excogitatis etiam ex Ingenii promptuario responsis, quibus Augustini & cæterorum Ecclesiæ Patrum mentem ex locis ut plurimum parallelis perspicuam obtenebrare & obscuram facere ad minimum studuit, ne Veritas Evangelica plenioribus radiis ad animum studiosi Lectoris admittatur; sed operam ludit, & frustranei Ejus fuerunt conatus, id quod brevis hæc ostendit deductio, *Picherello* etiam & *Cassandro*, Viri undique antehæc inter suos celeberrimis & insigni valentibus judicandi dexteritate, Evangelicis apertè & ingenuè suum præbentibus consensum, ac testantibus, non eam fuisse *Augustino* & cæteris Patribus orthodoxis mentem, quæ communiter eis ab hominibus non propriis, sed aliorum oculis, usq; ut plurimum præjudicio oneratis, Patrum scripta legentibus adtribui, vel potius adfingi solet, aliter judicaturis, si majori Veritatis amore & studio agerentur.

CAPVT VIGESIMVM, & seqq.

DE

Conjunctione Legis & Sacrificii,

Et de

Comparatione Legis Christianæ ad Mosaicam.

IN antecedente quidem capite decimo & nono, in quo Bellarminus ex respectu eorum quoque Sacrificium Missæ conatus est probare, pro quibus illud obferri dicitur, tria Augustini testimonia adduxit, suo, ut putavit, Instituto inservientia; de quibus tamen cum partim supra jam sit actum, ubi Quæstio de utilitate Suffragiorum pro defunctis fuit tractata, partim in securâ de Missis privatis tractatione agitur, ne eadem lepius non absq; tædio occurrant, hic prætermittere non inconsultum videtur. Ea igitur nunc, quamvis itidem quasi per transennam videamus, quæ ad demonstrandam Legis & Sacrificii conjunctionem, ut & ad comparationem Legis Christianæ ad Mosaicam ostendendam, & ex utraq; confirmandum Missæ Sacrificium ex Augustino protulit Bellarminus, omnia singulari studio, ut ut non pari iudicio corradens, quæ ullâ ratione ad rem suam facere visa sunt. In prioris autem partis tractatione, postquam sufficienter demonstrasse conjunctionem Legis & Sacrificii in genere, & thesi se putavit, dum in probandâ assumptione & deductione thesios ad hypothesein in specie ostendere laboravit, sublato Missæ Sacrificio nullam in Ecclesiâ Christi restare Sacrificium propriè dictum, præter alia quædam argumenta tandem sequenti etiam ex Augustini autoritate est usus, scribens: *sacrificium Christianæ Religionis debet esse ritus quidam à DEO Christianis præceptus, ad illum pertinens cultum, qui Latria dicitur, ut rectè Augustinus affirmat.* Videamus iteratò, quid Augustinus hac de re adfirmarit, quamvis itidem supra id viderimus, ne remittendo tantum agamus, sed Bellarmini eadem sæpè inculcantis inhæreamus vestigiis. Ita autem ex sua & Ecclesiæ tum orthodoxæ Sententia scribit Doctor augustus: *Colimus Martyres eo cultu dilectionis & Societatis, quo & in hac vitâ coluntur Sancti homines DEI, quorum cor ad talem pro Evangelicâ Veritate passionem sentimus esse paratum; sed illos tanto devotius, quanto securius post incerta omnia superata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus jam in vitâ feliciorè victores, quam in istâ adhuc usq; pugnantes. At illo cultu, quæ Latria Græcè dicitur, & Latine uno verbo dici non potest, cum sit quædam Divinitati propriè debita servitius, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio Sacrificii, undè Idololatria dicitur eorum, qui hoc Idolis etiam exhibent, nullo modo tale aliquid obferimus aut obferendum præcipimus vel cuiquam Martyri, vel Animæ cuiquam Sanctæ, vel cuiquam Angelo; & quisquis in hunc delabitur errorem, per sanam corripitur Doctrinam, sive ut corrigatur, sive ut caveatur. Et post quædam: Frequentissimè sacrificamus DEO in memoriis Martyrum, illo duntaxat ritu, quo sibi manifestatione Novi Test. præcepto sacrificari, quod ad illum pertinet cultum, quæ Latria dicitur & uni debetur Deo. Sed quid agam, & quando tantæ istorum hæreticorum cæcitati demonstrabo, quam habeat vim, quod in Psalms canitur: Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via est, ubi ostendam illi salutem meam? Hujus Sacrificii caro & sanguis ante adventum Christi per victimas similis videtur promittebatur, in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur, post ascensum Christi per Sacram. memoriæ celebratur. Non jam sub Examen vocabo, an Bellarminus in probandâ thesi sufficienter necessariam Legis & Sacrificii conjunctionem ostenderit, & numbandâ hypothesei evicerit, sublato Missæ Sacrificio nullum omninò in Ecclesiâ CHRISTI restare Sacrificium propriè dictum, quod posterius directè Augustino esse oppositè*

1.20. contra Faust.
cap. 21.

Psalm. 50.

oppositum, supra in vindicanda definitione Sacrificii Augustiniana, Pauli in primis, Petri in super, & Johannis autoritatibus nixâ est ostensum, nisi Bellarm. hic quoq; velit excipere, *Apostolos vel ignorasse vim harum vocum, Sacrificii & Sacerdotis, vel de industria abuti illis voluisse*; verum illud nunc ante alia venit ponderandum, an quæ Augustinus hic loci de oblatione Sacrificii, tanquam parte aliquâ cultûs Patrie soli Deo debita; haber, ad Papæum Missæ Sacrificium pertineant, talemq; oblationem propriè sacrificialem designent, quæ nova dici possit, & in se habeat vim Sacrificii verè propitiatorii. Id certè hic demonstrandum erit, si illatio Bellarmini valere debbit. At qui optimus hic iterùm interpres suorum est verborum *Augustinus*, ut antè etiam non semel vidimus, hanc Sacrificii oblationem, quidquid dicat & contradicat Bellarminus, expressissimè de *Sacrificio Passionis* explicans, in V. Test. per *victimas similitudinum promisso*, nunc per Sacramentum memoriæ, gratæ nimirum & debita; gratiarum actionis celebrando, ex cuius respectu notanter per accommodationem Oraculi Platis Divini *sacrificium laudis* dixit, quo nihil manifestius pro Evangelicorum Sententiâ, ad Sacram. Eucharistiæ, verè Eucharisticum respiciente, contra Sacrificium Missæ propitiatorium dici aut scribi ab *Augustino* potuit. Grati etiam suscipimus, quod Bellarminus de *Sacrificiis Christianæ Religionis* ad mentem Sancti Patris optimè, sed contra semetipsum scripsit, *esse debere ea ritus à Deo Christianis præceptos*. Sicut enim Evangelici in usu Sacramenti Eucharistiæ ad Institutoris DEI mandatum se componere laborant, ut nimirum oblatio Sacrificii Crucis memorativa, in ipsâ participatione corporis & sanguinis Dominici, sub pane & vino fiat ex animo & corde devoto, ad laudes Mediatori & Summo Sacerdoti optimè merito ex debito dicendas & publicè in Ecclesiâ celebrandas, id quod post Christum Paulus etiam diligenter & graviter inculcavit; ita in cæteris Christianismi & Virtutum indè dependentium exercitiis, quæ Paulus loco nemini Evangelicorum de jure incognito *Sacrificia Deo grata*, & λογικὴ λατρεία, i. e. *cultum rationalem* vel rationabilem, multâ cum significatione vocat, non opus esse putant operibus, quæ supererogatoria falsò dicuntur, sed satis amplum sibi à Deo in Verbo esse propositum existimant theatrum, in quo piè viventes decurrant, DEO ad revelatâ voluntatis normam, quantum hujus vitæ status permittit, pro viribus. Sancti Spiritus auxilio confirmati intervenientes, Papæis è contrario ab hac regulâ non uno tantum modo aberrantibus, dum & in ipsa Eucharistiæ celebratione directè Testatoris optimi instituto contrariant, & in cæteris actionibus magis hominum traditiones, quam DEI præcepta observant, Ecclesiæ autoritatem prætendentes, ecclesiæ è contrario Ecclesiarchæ vocem postponentes, id quod ipse Christus antehac Pharisæis quoque & eorum Sæctoribus objecit, graviterq; exprobravit.

Ad secundam nunc ut transeamus demonstrationis Bellarminianæ pro Sacrificio Missæ ex Scripturarum pariter & Patrum lætione uberius confirmando partem, exhibet ea *comparationem Legis Christianæ ad Mosaicam*, hanc rationem proponens: *In populo Judaico fuerunt Sacrificia propriè dicta, Ergò & in populo Christiano esse debent*. Et quia antecedens extra controversiam esse dicit, consequentiam indè præmissis probat: *Christus non omnino sustulit ea, quæ Deus instituerat in Veteri Lege; nec enim contrarius erat Patri suo, aut sibi metipso, sed aut perfecit, aut in meliora mutavit, ut patet in præceptis & Sacramentis. Nam præcepta non sustulit, sed explicavit, & Consilia addidit, quæ ad perfectam præceptorum observationem conducunt. Pariter ratione Sacramenta Circumcisionis, Agni Paschalis & similia non sustulit, sed mutavit in alia verè & propriè dicta Sacramenta, sed ut Augustinus dicit, pauciora, facilia & præstantiora. Ergò eodem modo Sacrificia non debuit omnino tollere de medio, sed mutare*. Post ubi alias quoq; rationes ad consequentiæ hujus demonstrationem adduxit, objectioni cuidam ex Augustino obviam ire sequentibus laboravit verbis: *Neg. satisfaciunt, qui dicunt, cultum internum externo esse nobiliorem, Christianos autem DEO internum præstare cultum. Nam etsi internus cultus externo nobilior sit, utriq; tamen præstat internus cum externo conjunctus, sive internus cum externa illius protestatione. Est autem signum & protestatio summi cultus interni ipsum Sacrificium, ut sæpè docet Augustinus decimo de Civitate Dei libro. Et hic non opus est prolixius examinare consequentiam demonstrationis Bellarminianæ, an nimirum à Judæor. Scholâ sacrificiali ad necessitatè Sacrificiorum Novi inter Christianos Test. quæ æquè propriè sacrificia, ac Judæor. antehac fuerunt, dici possint, ritè & legitimè concludatur, de cuius valore *August.* supra dixit sententiam, ubi definitio Sacrificiorum ex Eo desumpta contra Bellarminum fuit vindicata. Neq; etiam hic cum tædio repeti debent, quæ antehac de *Consiliis*, qualia hic Christum Legi Decalogicæ, tanquam ad perfectam Præceptorum observationem conducentia addidisse scripsit Bellarminus, itidem ex Augustino fuerunt notata. Id tantum hic venit*

Epist. 118.
ad Januar.

venit ponderandum, an, dum Augustinus de Sacramentis dixit, *Christum Sacramenta Veteris Testamenti in alia videm vere & proprie dicta sacramenta, & quidem pauciora, faciliora & præstantiora mutasse*, sequatur, idem de Sacrificiis etiam statui debere, ita ut in locum tot Sacrificiorum V. T. venerit Sacrificium Missæ, singulis diebus, imò singulis etiam horis atque momentis iterandum & repetendum, non sufficiente Sacrificio Crucis perfectissimo, quod per illa typicè præsignificatum & præfiguratum fuisse, *Augustinus* non semel in præcedentibus agnovit, hic etiam, si unquam alibi, apertissimus Veritatis Evangelicæ contra Missificos Papistas, & luculentissimus testis, nullâ omnino ratione ad partes adversarias trahendus. Quod autem Bellarminus ex *Augustino* vocem Sacrificii opponit ei Evangelicorum objectioni, quâ cultum animi internum externo Sacrificii opponit ei Evangelicorum objectioni, quâ cultum animi internum externo esse nobiliorem dicitur, quia externus multum hypocriticæ simulationis post se utplurimum solet trahere, DEO ob id sapiùs in V. T. contra Judæos externis tantum ceremoniis & quotidianis Sacrificiorum oblationibus inhærentes, de cætero pessimè & scandalosissimè viventes, graviter conquerente; parum aut omnino nihil juvat rem suam. Si enim in citato *Augustini* libro laudatissimi operis de *Civitate DEI* mentem eius debita indagemus diligentia, eam Sacrificii definitionem invenimus, quæ objectioni Evangelicorum adeò non obest, ut potius eam confirmet, id quod supra in ejus vindicatione contra Bellarminum sufficienter est ostensum.

Nunc *Luthero* vindiciæ debentur, ex occasione cujusdam ex *Augustino* dicti, quod in recentiorum Pontificum Decretis Juri Canonico insertis legitur. Postquam enim ad duo Megalandri argumenta contra Missæ Sacrificium hætenus variis rationibus, sed valdè infirmè confirmatum respondere studuit Bellarminus, insignem Ei objecit imposturam, scribens: *Præter hæc argumenta insignem habet idem Lutherus imposturam in principio libri de abrogandâ Missâ privatâ, ubi dicit, Papam ingressurum in Epistolas Decretales pro fundamento illa citare Pauli verba: Translato Sacerdotium à Christo translato fiat; & inde deducere, post Ascensionem Christi Sacerdotium à Christo translatum fuisse in Petrum, deinde à Petro in Papam, & à Papâ in Successores suos. Quam Lutheri imposturam repetit iterum Illyricus in Apologia Confessionis Antverpienæ, capite de Missâ, ubi etiam addit, Papam loqui de Sacerdotio secundum ordinem Melchisedech. Sed hic tria sunt mendacia, inquit Bellarminus; Primum, quod Papa dicat, ista ingressurus in Epistolas Decretales, & ea jaciatur pro fundamento. Nam ille Canon, Translato Sacerdotio, non in primo habetur titulo, sed in secundo, nec in principio illius; nam duo alii Canones præcedunt. secundum est, quod ista dicat Papa; nam in toto Canone illo non est nomen Christi, nec Petri, nec Papæ, sed ponuntur ipsa Pauli verba cum quadam S. Augustini adnotatiuncula, quæ solùm continet, Legem & Sacerdotium esse omnino connexa. Tertium est, quod in eo Canone agatur de Sacerdotio Christi vel Melchisedechi; nam expressè de Sacerdotio agitur Levitico, ut Glossa bis notat. Itaq; mera sunt Lutheri somnia, translatum esse Sacerdotium à Christo in Petrum, vel à Petro in Papam. Ita Bellarminus per summam omni ex parte injuriam *Luthero* innocenti & nunquam non candido obijciens imposturam, ipse, si verum diceret & scribere, impositor maximus, hætenus non semel in foro, quod ajunt, deprehensus. Hinc triplex illud mendacium, quo Viri de Ecclesia meritiissimi sinceritatem facere voluit suspectam, ad Eum redeunt inq; Ejus unum, à quo primam trahunt originem. In primi autem fictione quærit in scirpo nodum, inanesq; agit nugas, dum malè vel imperitiner, imò mendaciter Lutherum scripsisse dicit, *Papam in Epistolas Decretales ingressurum ista pronuntiasse*, cum tamen neque in primo habeantur earum titulo, neq; in secundi etiam tituli primo, sed tertio demum capite. Quasi verò tam insigne foret mendacium, interq; insignes numerandum imposturas, si quis diceret, Bellarm. *Dissertationes de Controversiâ Fidei Christianæ* adgressurum hoc vel illud scripsisse, etiam si non in primo statim, sed secundo demum capite, neq; in primo, sed tertio ejus versu vel paragrapho legeretur. Si nulla in Bellarmini Controversiarum libris imposturæ majores, nullaq; grandiora occurrerent mendacia, nã is maximam in orbe Põlemico obtinisset hoc labore suo gloriam. In secundo ipse manifestiss. committit mendacium, *Luthero* per injuriam impingens. Dicit, in toto Canone illo non esse nomen Christi, nec Petri, nec Papæ. At quamvis verba Canonis primùm sint Pauli & Augustini, compiler tamen Decretalium Gregorius Pontifex ea fecit sua, suoq; nomine præscripto Ecclesiæ tanquam sua præscripsit; & ideo sine imposturâ, sine mendacio tanquam Papæ verba à *Luthero* citantur, nec quisquam præter Bellarminum Ejusq; complices erit, qui hanc ob causam *Luthero* tanquam mendaci vel impostori graviorè scribat dicam, ut potè omnimodo indebitam, Interitio, quod*

quod impudenter & nequiter finxit, mendacio iterum pro more solenni, immemor sui & à se paulò ante scriptorum deprehenditur. Dicit, in *Canone hoc non agi de Sacerdotio Christi vel Melchisedech, sed de Sacerdotio potius Levitico, juxta Glossam.* Sed aliter adeòq; contra semetipsum scripsit in ultimo illius capitis paragrafo, ubi *conjunctionem Legis & Sacrificii* sumit demonstrandam, ad objectionem ex hoc Apostoli loco, quem Augustinus in citato Canone Decretali explicasse dicitur, respondere conatus, hunc in modum: *Dices, cur ergò B. Paulus, cum dicit, Translato Sacerdotio debere etiam transferri Legem, non dicit, translatum esse Sacerdotium Leviticum ab Aarone & Successoribus in S. Petrum & Successores, sed solum in Christum?* Respondeo, *Apostolus non dicit, translatum esse Sacerdotium Leviticum ab Aarone in Christum, sed translatum esse Sacerdotium Leviticum in Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, quod Sacerdotium æternum esse, & in Ecclesiâ perpetuò vigere debet. Unde cum postea nominat Christum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, non ipsum considerat, ut præcisè obtulit Sacrificium Crucis, sed ut per Ministros suos perpetuò sacrificat seipsum in Eucharistiâ; hoc solo enim modo perpetuum habet Sacerdotium.* Non deessent quidem in his verbis, quæ Examen paterentur rigorosius. Verùm id nunc tantum observasse sufficiat, Bellarminum sibi metipsum in faciem contradixisse & scripsisse, & quod impedit Luthero mendacium & imposturam, ei jure potiori esse adscribendum, à semetipso aperitissimè convicto & deprehenso. Accedit notatio lemmatis huic Canoni vel capiti in Decretalibus præscripti, & Abbati Siculo adscripti: *Potestas legem condendi & mutandi est penes Vicarium Christi; & quod de uno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur.* Sed pro Lutheri innocentia contra Bellarmini injuriam satis. Unum adhuc saltem in hac restat tractatione, non omnimodo prætermittendum silentio. Bellarminus enim ad ultimam responsurus objectionem, quam non solum hæreticis ad oppugnandum Missæ Sacrificium, sed etiam Catholicis quibusdam ad rem melius explicandam adscribit, & ostensurus, *in quâ parte Missa propriè consistat essentia Sacrificii*, tertiam hanc facit Propositionem: *Panis & corpus Domini, vinum & sanguis Domini, non sunt duo Sacrificia, sed unum.* Et postquam ex mente suâ eam explicavit, ad ejus demonstrationem subjunxit: *Huc faciunt omnia Patrum loca, qui docent, unicum esse Ecclesiæ Sacrificium, quod toti veterum Sacrificiorum multitudini successerit*, nominatim Augustini, quinque diversis ex diversis ejus Scriptis Lectori significatis. Neq; hæc de ipsa Propositione, ejus formatione & ad propositum applicatione sumus solliciti, non paucis ad Examen trahendis, si id ratio instituti requireret. Augustini tantum auctoritas à Bellarmino objecta observationem meretur, cujus loca, ad quæ Bellarminus provocat, & quæ non semel antehac occurrerunt, adeò non faciunt ad demonstrationem Propositionis & thesæ Bellarminianæ, ut potius eam funditus evertant. Augustinus enim cum cæteris Ecclesiæ Patribus constanter & orthodoxè, quod Evangelici ambabus, quod ajunt, manibus amplectuntur, docens, *unicum esse Sacrificium Ecclesiæ, videlicet propitiatorium, quod toti veterum Sacrificiorum multitudini successerit*, non nisi Crucis Sacrificium intellexit, quod hæctenus expressissimis Augustini verbis non semel fuit ostensum; eo quod ipse Missæ Sacrificium quasi nullum & non-Sacrificium ante, quàm in Ecclesiâ esset natum, prædamnavit, ut ulteriori & iteratâ demonstratione post tot declarationes repetitas opus omnino non sit.

Ebr. 7.

LIBRI SECUNDI

DE

SACRIFICIO MISSÆ,

CAPVT SECVNDVM ET TERTIVM,

de Quæstione,

*An Sacrificium Missæ sit propitiatorium?**An item sit impetratorium?*

SI & in hujus Quæst. tractatione Bellarm. pro more, eadem oberrare chordâ dixerim, nulla ei inferetur injuria. Id ne frustra de Eo videatur dici, in rem & hic præsentè veniamus oportet. Ut enim demonstret, *Missæ Sacrif. esse propitiatorium*, sequentia quatuor

Aaa 3

Augustini

Augustini testimonia Lectori commendat, è quorum numero & serie primum hoc est: *multis Sacrificiis, quæ pro peccatis obferebantur, unum hoc nostrum significatur Sacrificium, in quo vera sit remissio peccatorum.* In secundo scribere Euna dicit Bellarm, *Sacrificium pro peccato obferri in Ecclesia usq; ad diem Judicii, sed non ulterius, quia post eum diem non sint, quibus remitti possint peccata.* In tertio Eum scribit Eucharistiæ Sacrificium vocare *unicum pro salute nostrâ sacrificium.* In quarto tandem de eo extare, *ibi pro peccatoribus Christi sanguinem effundi.* Atqui singula hæc testimonia de ipso crucis Dominicæ Sacrificio verè propitiatorio esse intelligenda, sicut & antecedentia pleraq; accuratior & magis sincera eorum inspectio faciet manifestum. Primum quidem testimonium supra jam fuit vindicatum in Examine locorum de *capite sexto Johannis*; Sed quia hic circa aliam recurrit Controversiam, iteratò vindicandum est. Sensus autem ejus ut eò magis fiat perspicuus, integro iterum textu ex debito & pro more adducendum venit, additâ observazione, qua Sanctus Doctor occasione id exhibuerit. Nimirum hanc sibi proposuit ex Levitici libro. Quæstionem: *Quid est, quod prohibens Deus edendum sanguinem dicit, Anima omnis carnis est sanguis ejus.* Post multa ad illustrandam hanc Quæstionem pertinere visa, eam uberius tandem ita exhibuit, Veteris Testamenti statum & conditionem cum Novo comparans: *Cum Dominus dicat, Nisi manduca veritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis; quid sibi vult, quod à sanguine Sacrificiorum, quæ pro peccatis obferebantur, populus tantoperè prohibetur, si illis Sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum, à cujus tamen Sacrificii sanguine in alimentum sumendo non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum omnes potius exhortantur, qui volunt habere vitam?* Non repetitâ vice hic urgeo insigne contra Communionem sub una specie in his Augustini verbis testimonium, *bibitionis* expressam faciens mentionem; id tantum noto, augustissimum Doctorem in paulò ante præcedentibus verbis indicare, quid per hoc Sacrificium in V. T. præsignificatum voluerit intelledum, videlicet, non fictitium illud Missæ Sacrificium, pro cujus valore tanquam pro Aris & focis hæctenus cum suis pugnavit Bellarminus, sed Christum ipsummet, quem dixit *Mediatorem, illis omnibus sacrificiis, quæ pro peccatis obferebantur, præfiguratum.* Hæc verba si Bellarminus in Augustino legit, nimis impudentem esse Eum oportuit, quod contra Scriptoris mentem tam clarè expressam ea in alienum planè ausus est detorquere sensum. De secundo Augustini testimonio, cujus autoritate Bellarminus hic pro Missæ Sacrificio utitur, itidem supra in Examine locorum V. T. pro Igne Purgatorio ex Augustino fuit actum, & tamen hic aliquid restat addendum, ob insignem Bellarmini fraudem hic commissam, Missæ Sacrificium hic obtrudentis, cujus ne verbulo facta est mentio in toto Augustini textu, neque etiam fieri potuit, utpotè Augustini Seculo, ut non semel hæctenus observatum, ignotissimi. Explicavit autem Sanctus Pater ibi ea oraculi Malachiani verba, quibus *emundatio filiorum Levi à Christo & acceptatio Sacrificii Juda & Jerusalem* fuit præsignificata & promissa, ita de utraque scribens: *Filios Levi, & Juda ac Jerusalem ipsam Dei Ecclesiam accipere debemus, non ex Ebraeis tantum, sed ex aliis etiam gentibus congregatam, nec talem, qualis nunc est, ubi, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos seducimus, & veritas in nobis non est; sed qualis tunc erit velut area per ventilationem, ita per Judicium purgat a novissimum, eis etiam igne mundatis, quibus mundatio alis necessaria est, ita ut nullus sit omnino, qui obferat Sacrificium pro suis peccatis. Omnes enim, qui sic (tortè legendum, hic) obferunt, profecto sunt in peccatis, pro quibus dimittendis obferunt, ut cum obtulerint, acceptumq; Deo fuerit, tunc dimittantur.* Quo torculari usus sit Bellarminus, ut ex his Augustini verbis Missæ Sacrificium, & quidem propitiatorium exprimeret se posse fuerit confusus, eam Doctori augusto adscribens Sententiam, quæ in mentem ei venit nunquam, proflus ignoro. Etsi enim Sacrificii pro peccatis fiat mentio, non ita tamen intelligendum venit, quasi novo, & quidem quotidiano vel quotidie & singulis ferè momentis, numero planè innumero in Ecclesiâ repetito opus esset ad expiandum peccata Sacrificio, quia unicum, id est, ipsummet Christum, Sacerdotem pariter & Sacrificium, V. Test. Sacrificiis à Deo mandatis successisse, in antecedente Testimonio & alibi hæctenus non semel testatus est Augustinus, ideò Sacrificium hoc pro peccatis hodiè adhuc & in hoc Seculo obferri Deo, eidemq; acceptum esse scribens, dum illud semel pro totius Mundi peccatis in Ara Crucis à Sùmo Sacerdote oblatum, per veram Fidem & grata commemoratione, in ipso Sacramenti Eucharistiæ usu, à devotis communicantibus DEO Patri obfertur quasi, ejusq; vis & efficacia ad confirmationem perceptæ remissionis peccatorum gratuita applicatur, Missæ Sacrificio planè hic inutili, & ne quid

Quæst. 77.
in Levit.
lib. 20. de
Civ. DEI,
cap. 25.
Cresc. c.
25.
Serm. 11.
de Sanctis.

Joh. 6.

NB.

cap. III.

1. Joh. 1.

quid gravius dicam, superfluo. *Tertium* de Eucharistiæ Sacramento, notum autem de Missæ Sacrificio agere præter Bellarmini confessionem manifestum ex verbis iterum est, quæ ibi leguntur sequentia: *Quid de ipso corpore & Sanguine Domini, unico pro salute nostra Sacrificio, quamvis ipse Dominus dicat, Nisi quis manducaverit Carnem meam, & biberit Sanguinem meum, non habebit in se Vitam? Nonne docet Apostolus, etiam hoc permissum male utentibus fieri? Ait enim, Quicumque manducaverit panem & biberit Calicem Domini indignè, reus erit corporis & Sanguinis Domini.* Pertinere hoc testimonium ad ea, qualia de Sensu capitis sexti in Evangelio Johannis fuere producta, contextus ostendit. Quamvis autem corpus & sanguinem Domini Augustinus dicat *unicum pro salute nostra Sacrificium*, non tamen id eo facit sensu, ac si corpus & sanguis Domini in Eucharistiæ Sacramento ad modum Sacrificii offeratur, sed quia id, quod cum Pane & Vino, vi Institutionis primæ, communicantibus ad edendum & bibendum præbetur, in Arâ Crucis *unicum pro salute nostra Sacrificium* Deo Patri fuit à Filio, Sacerdote summo & Mediatore unico oblatum, nisi quid edere & bibere pro actibus verè & propriè sacrificialibus habere velit, ipsosque etiam communicantes edendo & bibendo verè & propriè dicat sacrificare. *Quartum* nunc, quod super adhuc est, testimonium exinde est desumptum, unde supra etiam non multum dissimile habuimus. Laudavit ibi Doctor Augustus oraculum apocrypticum de clamore Martyrum sub Arâ Dei vindictam Sanguinis sui contra Persecutores postulantium, adplicans illud ad consuetudinem suo tempore receptam, quâ Martyrum corpora sub Altaribus fuerunt recondita. Inde notanter scripsit: *cap. 6. Rectè sub Altari justorum anime requiescant, quia super Altare Corpus Domini offertur; nec immeritò illi iusti vindictam Sanguinis postulant, ubi etiam pro peccatoribus Christi Sanguis effunditur.* Verùm si antecedentia Augustini testimonia, quæ non parè hæcenus adducta fuere, attentè ponderemus, & cum hoc diligenter conferamus, sine multo labore docebimur, Sanctum Patrem per *oblationem corporis & effusionem Sanguinis Domini super Altare pro peccatoribus* non aliquem actum verè & propriè Sacrificialem, sed oblationem & effusionem distributam & activè communicativam intellexisse, quâ sub specie Panis consecrati corpus offertur, & sub specie Vini Sanguis Domini in ora fidelium effunditur, unde actum dicere Sacrificialem velle præter mentem Augustini esset.

Eodem planè modo peregrinam Ei adscribit mentem Bellarminus, ut demonstret, Missæ Sacrificium non solum esse propitiatorium, sed simul etiam *impetratorium*, omnis nimirum generis Beneficiorum, id quod partim ipsis Scripturæ, partim quoque Patrum, & inter eos Augustini testimoniis probare intendit. Scripturæ testimonia quod attinet, ex utroque Testamento illud obtinere se posse sperat. Ex Veteri quidem provocat ad hostias non unius generis & speciei, nominatim ad *votivas pro Beneficio aliquo impetrando*, addens: *Si verum est, quod præter Chrysostomum & Leonem Magnum scribit Augustinus, omnes veterum hostiarum differentias unâ Eucharistiæ oblatione contineri, necessum est, ut Eucharistia offerri etiam possit pro impetrandis ejusmodi Beneficiis.* Ex novo autem Testamento monet, Apostoli mandatum de faciendis in Ecclesiâ obsecrationibus, orationibus, postulationibus & gratiarum actionibus &c. Sanctos Patres, & inter eos Augustinum quoque, *de publicis precibus, quæ in Missa fiunt*, exposuisse, & voluisse, quod *Apostolus præceperit, ut Sacrificium offerretur etiam pro temporali Pace & tranquillitate Ecclesiæ.* E veterum Ecclesiæ Doctorum Scriptis ad illud præsertim Augustini ex laudatissimo opere de *Civitate Dei* testimonium remittit, quo Sacrificii Eucharistiæ *ad purgandam à Demonum vexatione domum* oblata mentio legitur. Ante quàm respondeatur, notandum venit, pauca vel planè nulla Bellarminum in secundo hoc libro de Missæ Sacrificio ex Augustini Scriptis habere testimonia, quorum non in primo etiam libro fecerit mentionem, & quibus non jam in examine eorum satis ex debito fuerit factum. Possent hinc omninò sine ulteriori responso prætermitti, laborque compendiosius contrahi, nisi fraus in eorum citatione ut plurimum impertinentissima amplius esset detegenda, & ne adversarii habeant, de quo conquerantur, vel potius triumphent, ingeminantes, responderi ad ea non potuisse. Et ut ad *primum* deveniamus, quo Bellarminus pro virtute Sacrificii Missarici *impetratoriæ* ex eo argumentatur, quia secundum Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum Sententiam, *omnes veterum hostiarum differentie unâ Eucharistiæ oblatione contineantur*; si citatum Sancti Patris locum evolvamus, de quo supra etiam circa Examen Vaticanorum è Scriptis Prophetarum ad Augustini Sententiam ex occasione est dictum, hoc antecedens, quod augustissimo Doctore tam auctor adscribit Bellarminus,

minus, non inveniēmus, ad eò que consequens exindè deductum per se cadit. Idut pateat, non in turbido, ut Bellarminus solet, piscabimur, sed ipsa Augustini verba iteratò adscribemus: *Ecclesia, que ab Apostolorum temporibus, per Episcoporum successiones certissimas, usque ad nostra & deinceps tempora perseverat, immolat Deo in corpore Christi Sacrificium laudis, ex quo Deus Deorum locutus vocavit terram à Solis ortu usq; ad occasum.* Hac quippè est Israel secundum Spiritum, à quo distinguitur Israel ille secundum carnem, qui ser-viebat in umbris Sacrificiorum, quibus significatur singulare Sacrificium, quod nunc offert Israel secundum Spiritum. Tædet ferè sæpius eadem repetere, & tamen subterfugere non licet. Agnoscit nimirum Sanctus Pater, & agnoscunt cum Eo Augustiniana Veritatis confessores, in uno Christi Sacrificio, quod in Cruce obtulit Deo Patri, & cujus gratam devoti communicantes in usu Sacramenti Eucharistiæ celebrant memoriam, Deo pro Redemptionis opere Sacrificium Laudis ex debito obferentes, impletum esse id omne, quod tot Sacrificiorum variis generis & speciei umbris in V. T. ex instituto Dei fuit præfiguratum. Et hoc dicit Augustinus hic loci, aliudq; nihil! Quid verò illud, quæso, ad Sacrificium Missæ, cujus ne umbra quidem in hoc testimonio adparet? Secundum quoq; & repetitâ quidem vice est prolixius excussum, ubi de vocibus *Sacrificii, oblationis, Altarium* &c. ex Augustino egimus. Nunc id solùm restat observandum, quamvis illa quatuor orationum genera vel species à Paulo memoratas ostendat Augustinus in celebratione Sacramentorum (ita enim de Eucharistiâ ibi loquitur,) suo tempore frequentatas fuisse, de totâ actione Sacra quoad omnes circumstantias tum usitatas locutus; nullam fieri tamen, ne verbo quidem, Missæ Sacrificii mentionem; estque illud merum Bellarminiani cerebri figmentum, Apostolum ibi ex Augustini Sententiâ præcepisse, ut *Sacrificium obferatur etiam pro temporali Pace & tranquillitate Ecclesiæ*, cum Sanctus Doctor id tantùm significet, inter cæteras preces, quæ ante, in & post Consecrationem, tam à Sacramenti administratoribus, quam à devotis fiebant communicantibus, hoc quoque Orationis genus vel speciem habuisse locum, quâ Deus pro conservatione Ecclesiæ & Pace temporali etiam fuit invocatus. Quid verò hoc iterum ad Missæ Sacrificium? *Tertium* ex libro de Civitate Dei testimonium, quia in proximè sequenti de *Missis privatis* tractatione à Bellarmino iterum atq; iterum ad partes vocabitur, ac propriè etiam ad illud pertinet argumentum, eorsum quoq; reservabitur. In sequenti Controversiâ, quâ de *propria Sacrificii Missæ efficientiâ* agitur, an nimirum habeat vim solùm aut potissimum ex opere operantis, an verò etiam ex opere operato, & si ex opere etiam operato, an habeat vim hanc ad modum Sacramentorum? & an valor ejus sit finitus vel infinitus? dum Bellarminus sicut nullius antiqui Ecclesiæ Doctoris, ita etiam neq; Augustini autoritate potuit ad Sententiâ, quam defendit, confirmationem uti, eomet ipso ostendit, fuisse hanc Quæstionem antiquis Ecclesiæ Doctoribus, ad eòq; etiam Augustino incognitam, id est, ut verbo dicam, esse eam omni ex parte novam, & quod ex collatione Doctorum recentium, qui de Scholâ non Ecclesiâ nomen habent, patet, pro & contra, ab his & illis, ultrò citròque agitatam & discussam, & hinc, quod inde non improbabiler pro eorum more sequi videtur, inter Quæstiones de Fide non recensendam; quâ id autem cum consequentiâ ad invalidandum ipsum Missæ Sacrificium, aliorum esto de eo iudicium.

CAPUT SEXTUM,

DE

Sacrificii Missæ usu pro viventibus.

BInâ vice in hoc capite Augustini mentio occurrit. Semel, ubi in antecessum monet Bellarminus, pro iis, qui in Gehennâ sunt certum esse, Sacrificium obferri non posse, neque id ullum aut hereticum, aut Catholicum negare, idque ideo, quia eorum & culpa & pena sunt irremissibiles, pro confirmatione addens, Augustinum ex professo docere, Sacrificium obferri non posse pro defunctis sine Baptismo parvulis, & dicere, *damnatis, etiamsi pro eis obferatur, nihil prodesse Sacrificium*, hâc cum notatione, se hanc Quæstionem pluribus tractasse, ubi de *Purgatorio Igne* est actum, responsione etiam ibi quærendâ. Alterâ autem vice Augustini meminit Bellarminus, de iis, qui extra Ecclesiam sunt agens, de quibus dubitari non posse censet, quin absolute liceat pro iis obferre Sacrificium. Quia verò aliquod Augustini testimonium videtur ob stare, ad illud respondere conatur, scribens: *Neque his repugnat, quod Augustinus ait: Quis obferat Sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi? Nam, ut rectè respondit ad hanc objectionem Thomas, intelligi debet de iis, qui sunt membra Christi actu vel potentia; tunc enim obferitur etiam pro membris Christi,*

Lib. I. de
orig. Ani-
mæ, c. 9.

sti. quando offertur pro aliquibus, ut fiant membra Christi. Adde, quod Augustinus eo in loco non loquitur, nisi de defunctis: & quia defuncti aut sunt membra Christi actu, aut nullo planè modo, idè dicere potuit absolute, non posse offerri pro defunctis, nisi sint membra Christi. Antè iterum, quàm de hac Augustini Sententia quid statuendum sit, videamus, placet Vasquezium luper eâ, & Thomæ & Bellarmini glossas eludentem audire: *Sacrificium Missæ* in 3. part. Tom. III. Disp. 227. c. 3. §. 13.

pro Catechumenis vivis suapte natura & institutione offerri non posse, probatur Augustini testimonio, ubi, cum Vincencius Pelagianus, contra quem disputabat, dixisset, pro parvulis ante susceptum Baptisma ex hac vitâ decedentibus oblationes adfiduas & Sacrificia Sacerdotum esse offerenda, Augustinus ipse in hunc modum objicit: *Ecce aliud, undè nunquam est exiturus, nisi Eum dixisse peniteat. Quis enim offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui sunt membra Christi?* Explicans autem, quæ sint membra Christi, subjungit: *Ex quo autem ab Illo dictum est, Nisi renatus fuerit ex Aquâ & Spiritu Sancto non potest intrare in Regnum Dei: Et alio in loco, Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam; nemo fit membrum Christi, nisi aut Baptismate in Christo, aut morte pro Christo.* Sensit igitur Augustinus, pro non baptizato non posse offerri hoc Sacrificium, eò quod non sit membrum Christi per Baptismum. Quamvis igitur quis esset membrum Christi per Fidem & Charitatem, si tamen non esset per Baptismum, ex Augustini Sententiâ Sacrificium pro illo offerri non posset. Sanctus quidem Thomas ita intelligit hunc Augustini locum, ut hoc Sacrificium non offeratur, nisi pro his, qui actu sunt membra Christi, vel pro his, qui nondum sunt, ut fiant; intelligit autem de membris per Charitatem conjunctis, illius enim argumentum contendebat solum, pro iis, qui sunt in mortali peccato, Sacrificium hoc offerri non posse. Ita etiam Sotus. Verum hæc oppositio menti Augustini non quadrat, cum Ipse dixerit apertè, hominem per Baptismum aut Martyrium fieri membrum Christi, ut ita probet, pro non baptizatis hoc Sacrificium offerri non posse; nam de impedimento peccati mortalis, ut illius ratione pro aliquo hoc Sacrificium offerri nequeat, eo in loco disputat Augustinus, ut ex verbis patet citatis, neq; ad Illius institutum ullo id modo spectabat. Recentiores verò, qui oppositam sequuntur Sententiam, respondent, Augustinum ibi solum loqui, qui de oblatione hujus Sacrificii pro defunctis non baptizatis, pro quibus manifestum est offerri non posse, quia extra statum Salutis omnino sunt. Verum quamvis Augustinus contra illum contendat hæreticum, pro pueris non baptizatis hoc Sacrificium offerri non posse, tamen ut hoc probaret, non rectè adsumeret, illos esse extra statum Salutis, sic enim id adsumeret, de quo controversia cum illo erat hæretico; ille enim contendebat, pueros defunctos sine Baptismo, hujus Sacrificii virtute salvari posse. Ut autem hoc impugnet Augustinus, aliam adsumit propositionem, nempe, hoc Sacrificium offerri non posse, nisi pro iis, qui sunt membra Christi; membrum Christi autem fieri hominem per Baptismum. Neque verò Augustinus illo solum nono capite negavit, hoc Sacrificium pro parvulis non baptizatis, qui verè sunt extra statum Salutis, offerri posse; sed capite etiam undecimo addidit, pro adultis etiam non baptizatis non offerri posse. Atqui non omnes adulti non baptizati sunt extra statum Salutis. Nam qui cum desiderio Baptismi sunt mortui, in vera charitate mori potuerunt, & hujus indicia nobis maxima relinquere. Quocirca sicut pro Catechumenis viventibus, ita etiam pro his defunctis posset offerri, quod tamen Augustinus de adultis omnibus defunctis apertè negat. Hæc Vasquez, quæ tamen Cardinali de Lugo non ita fecerunt satis, ut non aliqua statuerit opponenda, ubi prius ea Augustini verba adduxit, quibus alteram Responsi partem contra Bellarminum & ad seclâs niti putavit nimirum, *quod salvâ Fide Catholica, & Ecclesiastica regula, nullâ ratione concedatur, ut pro non baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi, tanquam per hujusmodi pietatem suorum, ad Regnum Cælorum, quo perveniant, adjuventur.* Respondet autem Lugo, Augustinum in utroque loco agere solum de effectu expiationis & purgationis à peccato ex opere operato & immediato, quem non possunt ab hoc Sacrificio participare, qui baptizati non sunt. Addit, Nam ille, contra quem Augustinus ibi agit, non negabat in parvulis peccatum originale, ut Pelagiani, ut constat ex fine capitis illius nonis, sed dicebat, posse Sacrificiis ab eo purgari, post mortem; contra quem rectè Augustinus docet, non posse ad eum illis prodesse effectum, cum non sint membra Christi per Baptismum. Et in eodem sensu eandem doctrinam extendit ibi & capite undecimo ad adultos non baptizatos, scilicet, ut à peccato purgentur & ingrediantur Regnum Cælorum, prout illa significant verba, tanquam per hujusmodi pietatem suorum ad regnum Cælorum, quò perveniant, adjuventur; quod verissimum est, nam effectus ille imme-

de Sacram
Euchar.
Disp. 19.
Sect. 10.
§. 182.

immediatus non provenit alicui absque Baptismo. De impetratione autem, quâ illis adhuc in vita existentibus aliquid possumus impetrare, nihil dixit Augustinus. Adde, hunc impetrationis effectum dari magis petenti, quam illi, cui postulamus; atque adeo Sacrificium tunc non tam obferri immediatè pro illo, quam pro ipso petente, cui immediatè & directè fructus impetrationis concedi debet. Nostri nunc officii & muneris non est, has inter Cadmæos fratres super Augustini Sententiâ lites, quibus Doctorem Sanctum in partes scindunt, componere. Sufficiat hæcenus demonstrâsse, Patri augustissimo ignotum fuisse ipsum Missæ Sacrificium, id quod hic etiam de effectu ejus verum esse debet, cum non-entis nullæ sint adfectiones. Quidquid verò in citatis Augustini verbis de oblatione Sacrificii corporis & Sanguinis Domini legitur, de oblatione precum & intercessionis intelligi debet, quam in usu Sacramenti Eucharistiæ olim fuisse usitatam, dictum est.

CAPVT SEPTIMVM,

De

Sacrificii Missæ usu pro defunctis in Purgatorio degentibus.

Multus hic in commendandâ Augustini autoritate est Bellarminus, nullibi non ubi obferre se videtur occasio, ejus faciens mentionem. Ita usum testimonio ex secundo Maccabæorum libro, de Judâ Sacrificium pro peccatis mortuorum obferri jubente, ad Augustinum provocat, ex hoc loco *defunctis prodesse Sacrificia pro eis oblata* demonstrantem. Deinde thesion suam ex consuetudine Ecclesiæ universæ & Catholice probaturus Augustinum laudat docentem, *Ecclesiam universam in Sacrificio Missæ pro defunctis orare.* Addit, idem probari ex Augustini regulâ, quæ sit, *ut id certissimè credatur ex Apostolica traditione descendere, quod in omni servatur Ecclesiâ, nec in aliquo constitutum Concilio, sed servatum semper & retentum est.* Talem esse autem, inquit Bellarminus, hunc ritum, negari non potest; *nam in omni Ecclesiâ servari, supra jam ostendimus, in nullo autem Concilio esse institutum, sed semper fuisse servatum, patet ex antiquissimis eorum Patrum testimonis, qui omnia præcesserunt Concilia, ubi mentio fit Sacrificiorum pro defunctis.* Porro, ubi Bellarminus ex hæresi Aeriâna, videlicet, *non esse Sacrificium pro mortuis obferendum, in Ecclesia publicè damnata, argumentatus est, adferens, quod Ecclesia, quæ ad veteriorum quoque testimonio vera fuerit Ecclesia, hanc Aeriæ hæresin damnans, simul omnes Lutheranos damnaverit;* & Philippus Melancthon in augustanæ Confessionis Apologia scripsit, *Aerium non ob id ab Ecclesiâ fuisse damnatum;* Bellarminus, ut id probeat, Augustinum adducit testem, in de hæresibus libro inter Aeriæ dogmata primo numerantem loco, *orare vel obferre pro mortuis oblationem non oportere.* In primis autem ubi ex antiquorum Ecclesiæ Patrum autoritate præscriptum Lemma demonstrare conatus est Bellarminus, ex omnibus Augustini Tomis, octavo tantum excepto, quod mirum, certa quædam citavit loca, in quibus Sacrificii Missæ pro defunctis in Purgatorio degentibus obferendi mentionem fieri, voluit Lectori persuasum; addens ex superabundanti testimonium Possidii, in Vita Augustini scribentis, *pro Ejus morte Sacrificium Deo fuisse oblatum.* Et quia non nescivit Bellarminus, quid ad hæc Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum testimonium parte Evangelicorum soleat responderi, nimirum loqui Patres *non de Sacrificio Missæ sed de Sacrificio precum & Eleemosynarum;* ideò ad ea provocavit Augustini loca, quibus non tantum distinguit tria, quæ pro defunctis obferuntur, *Eleemosynas videlicet, preces & Sacrificia,* quæ omnia prodesse dicit; sed in specie etiam dicit obferri *pro mortuis Sacrificium pretii nostri, Sacrificium corporis & Sanguinis Domini, Sacrificium Mediatoris, Sacrificium Altaris.* Quia autem porro Chemnitius in Examine Antitridentino monuit, in celebratione Sacramenti Eucharistiæ consuetum fuisse quidem mortuos commemorari, sed non eum in finem, *ut oblatio Eucharistiæ esset propitiatio pro peccatis mortuorum, verum ut eo tempore adhiberetur confessio & testificatio illius Articulii,* quo Ecclesiam credendo dicimus esse Communionem Sanctorum, ut nimirum profiteamur, *ad Corpus Christi & Ecclesiæ tum viventes tum mortuos pertinere;* ideò Bellarminus de ulteriori responso sollicitus, merum hoc esse figmentum dicit, ipse fictor impudentissimus. Nam, inquit, præter alios Augustinus clarè dicit, *Sacrificium Eucharistiæ multum prodesse animabus defunctorum ad refrigerium,* nominatim utens voce *Propitiatio,* & semper, ubicumque de hac re agit, Sanctos, præcipuè Martyres, ab aliis fidelibus defunctis distinguens ac docens, *utrosque in Sacrificio Altaris commemorari, Sanctos quidem, ut illi pro nobis orent, alios autem, ut nos pro illis oremus.* At, ita infert Bellarminus, *sic commemoratio solum esset testificatio communionis & Societatis, eodem modo omnes commemorantur.*

lib. IV. de
Bapt. c. 24.

cap. 53.

rentur. Sibona cum adversariæ partis venia liceret breviter amplecti, responso generali ad hæc omnia possemus esse contenti, suppeditando per ea, quæ antehac in discussione Quæstionis de Igne purgatorio circa Examen locorum & testimoniorum Augustini de oblationibus pro defunctis in Purgatorio, & paulò ante de voce Sacrificii, oblationis &c. ex mente & Sententia Augustini, Picherello & Cassandro consentientibus, fuere observata. Verùm ne generalitas hæc esse videatur effugium, omninò ad speciem nobis erit deveniendum, ac singula breviter loca penitus debebunt ponderari, eo ordine observato, qui Bellarmino placuit, ut juxta seriem Tomorum ea Examini subijciamus.

Et ex primo quidem Tomo siltit Bellarminus illud Augustini testimonium, quo, quid post Matris Monicæ mortem circa Ejus sepulturam vel à se, vel ab aliis sit factum, in libris Confessionum prolixè satis & pluribus cum circumstantiis memorat, interque plura hæc in specie habet: *Cum corpus est elatum, imus & redimus sine lacrymis. Nam ne- que in eis precibus, quas Tibi fudimus, cum obferretur pro eâ Sacrificium pretii nostri, jam juxta Sepulchrum posito cadavere, priusquam deponeretur, sicut fieri illic solet, nec in eis, inquam, precibus Ego flevi &c.* Et post aliqua: *Illæ, Monica nempe, imminente die Resolutionis suæ non cogitavit suum corpus sumtuosè contegi aut condiri aromatibus, aut electum contupivis monumentum, aut patrium curavit Sepulchrum; non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad Altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione servietur, undè sciret Sanctam dispensari victimam &c.* Et notandum est, in Editione Parisina operum Augustini, qua utor, ad priorem locum in margine scribi, *Missæ pro defunctis*; ad posteriorem verò, *Oratio pro defunctis ad Altare*. Videnturque ad eâ omninò pertinere, quæ Augustinus porrò in sequentibus adnectit, has ad Deum fundens preces: *Inspira Domine, Deus meus, inspira servis tuis, fratribus meis; filiis tuis, Dominis meis, quibus & voce & corde & literis servo, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad Altare tuum Monica, famula tua, cum Patricio quondam Ejus conjuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quem ad modum, nescio; meminerint cum adfectu pio Parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub Te Patre in Matre Catholica, & civium meorum in æternâ Jerusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu usque ad reditum, ut quod à me Illa poposcit extremum, uberius Ei præstetur in multorum Orationibus, tam per confessiones, quam Orationes meas.* Sed & ea non sunt plane prætermittenda, quibus in paulò antecedentibus pro peccatis Monicæ Matris Deo supplex factus est Augustinus, ut potè quorum usus in responso citat: *Ego, Latus mea, & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper Ejus bonis actibus, pro quibus Tibi gaudens ago gratias, nunc pro peccatis meâ Matris deprecor Te; exaudi me per Medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedens ad dextram Tuam interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis; dimitte & Tu illi debita sua, si quæ etiam contraxit per tot Annos post Aquam Salutis. Dimitte, dimitte obsecro, Domine, ne intres cum eâ in iudicium. Superexultet Misericordia iudicium, quoniam Tu eloquia sunt vera, & promisisti Misericordiam misericordibus; quod ut essent, Tu dedisti eis, qui miseraberis, cui misertus eris, & Tuam præstabis Misericordiam, cui misericors fueris.* Addit autem Sanctus Pater multâ cum observatione: *Et credo, quod feceris, quod Te rogo; sed voluntaria oris mei adproba, Domine.* Mox sub initium hujus læ narrationis de ipsâ Matris morte hæc notatu dignissima scripsit: *Illæ nec misere moriebatur, nec omninò moriebatur; hoc & documentis morum Ejus, & Fide non fictâ, rationibusque certis tenebamus.* Hæc omnia ibi Augustinus, quæ si rectâ Judicii adhuc integri, & nullo occupati præjudicio, gnari in super consuetudinum illo tempore in Ecclesiâ receptarum, lance ponderentur, adque Fidei orthodoxæ analogiam alibi ab augusto Patre explicatam redigantur, non ad eò difficulter ad Sensum orthodoxum perducere possunt, ut nihil Missæ Sacrificio conferre videantur. Illud autem ante omnia venit attendendum, Doctorem Sanctum de Matris suæ post obitum statu beato non dubitasse, sed omninò certum fuisse. Indicat id satis apertè, dum & Fidem Ejus non fictam commendat, & semetipsum credere scribit, quod Deus Matri peccata jam remisit ante, quam Ipse ad loco Matris à Deo roget, monitus à Matre. Patet inde, non exultasse Eum, Matris animam in Igne Purgatorio hæc, & pro liberatione ex eo opus eam habere Sacrificio Missæ, cum neque hujus, neque illius fiat mentio in his verbis, ad eòque Lemma Bellarmini præscriptum hæc autoritate niti non possit. Certè, preces Augustini privatæ illud non juvant, neque etiam communes & publicæ, quas in publicâ funeris deductione ad locum sepulturæ inter celebrationis Eucharisticæ solemniam cum aliis ad Deum, Matris piè defunctæ memor devotus fudit. Sicut enim ad Martyrum & aliorum fidelium Sepelchra anti-

L. 9. c. 12.

& c. 13.

antiquos olim baptizasse, probabiliter ex quibusdam Antiquitatis piæ documentis non planè nullis videtur; ita si ex hoc & alijs Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum locis dicatur, ad eadem Sepulchra celebratum antehac fuisse Sacramentum Eucharistiæ, & qui præsertim funeribus suorum ex necessitudine partim, partim ex Christianâ, ut dicitur, charitate interfuerunt, suæ etiam mortalitatis non immemores, ex oblationibus voluntate defunctorum ad id destinatis, & à Sacerdote ad usum Eucharisticum consecratis, participes fuisse factos, memoriam defunctorum in precibus ad Deum celebrantes, quæ omnia superius ad oculum ex pluribus, Augustini etiam testimonijs, hic ut plurimum recurrentibus, fuere demonstrata; quid iterum quæro ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio, ubi Matrem non esse, Augustinus fuit omninò certus: Et quamvis dicatur, Sacrificium pro eâ fuisse oblatum, non tamen id debet intelligi, quasi pro Salute ejus fuerit oblatum, sed pro eâ, quia adhuc viva desideravit illud post mortem fieri loco & vice sui ab alijs, ut ex more illius Seculi, de quo itidem supra, nominis etiam sui aliqua accederet memoratio, Deoque agerentur gratiæ pro beato ex hac mortali vitâ discessu, omnibusque alijs per totum Vitæ cursum concessis gratiosè Beneficijs. Non verò fuisse illud Missæ Sacrificium, quod oblatum dicit Augustinus ad Sepulchrum Matris, sed Sacramentum Eucharistiæ, inde etiam patet, quia expressè meminit Altaris, unde *Sancta dispensatur victima*; per verbum *dispensatur* ipsam Sacramenti Eucharistiæ, id est, Corporis & Sanguinis Dominici, quæ Sacrificium rectè dicuntur, distributionem & activam communicationem significans. De cætero, quid de hoc more, qui Augustini tempore fuit usitatus, nimirum ad Sepulchra fidelium Eucharistiæ Sacramentum celebrandi, interque preces memoriam eorum commendandi, quin & alijs in precibus pro peccatorum remissione mortuis impetrandâ apud Deum intercedendi, sit statuentum, an cum Institutione Dominicâ conveniat, & num preces hæc sint in Sacris litteris præceptæ, imò, an ad utrumque hodiernum fideles Christiani ob Ecclesiæ satis antiquæ consuetudinem sint obligati, ac intermittentes pro superciliosis contemtoribus sint habendi, præter ea, quæ supra jam sunt adducta, uberius id deducere, præsentis Instituti ratio à nobis jam non desiderat. Sufficiat, illos etiam, qui hæc & talia Evangelicis objiciunt, in non paucis vestigia Antiquitatis Ecclesiasticæ quoad similes ceremonias relinquere, & quod caput rei est, ex præsentis testimonio nullum planè pro Missæ Sacrificio subsidium habere, id quod erat demonstrandum.

Epist. 64.
ad Aurel.

Ex secundo Augustini Tomo commendat Bellarminus Lectori pro Missæ Sacrificio in gratiam defunctorum celebrando Epistolam, quæ secundum Lemma Epistolæ præscriptum agit Sanctus Doctor *de Convivijs solemnibus in honorem Martyrum multis cum contentionibus & dolis apud Afros tum fieri solitis*, ostendens, quibus modis possit illis mæderi, his post alia multa verbis: *Quoniam iste in Coemeterijs ebrietates & convivia luxuriosa non solum honores Martyrum à carnali & imperitâ plebe credi solent, sed etiam solaria mortuorum, mihi videtur, facilius dissuaderi illis posse istam sæditatem ac turpitudinem, si & de Scripturis prohibeatur, & oblationes pro spiritibus dormientium, (ad marginem legitur, Sacrificia pro mortuis) quæ erè aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus contentibus sine typho & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniæ voluerit obferre, in præsentis pauperibus erogetur; ita nec deferere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non leuem cordis dolorem, & id celebrabitur in Ecclesiâ, quod pie honestèque celebratur.* Tuam iterum Fidem imploro, Lector Veritatis studiose, tuam in judicando dexteritatem, an ritè & consequenter Bellarminus ex hoc Augustini testimonio Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio degentibus probaverit, cujus lemmatis nulla planè in Textu Legitur mentio? Quid enim, quæro iterum iterumque, Convivijs ad Sepulchra demortuorum ex oblationibus, quas vel ipsi, dum adhuc in vivis erant, ad hunc destinabant finem, vel quæ ab Amicis in memoriam suorum conferebantur, & ab ijs, qui in funerum deductionibus ultimum charitatis documentum mortuis exhibuerunt, vel qui paupertatis respectu ex mortuorum præviâ voluntate invitati fuerunt, inter mutuos de mortui virtutibus; & in primis Beneficentiâ discursus, quin & accedentes ad Deum preces, & pro favore eis concessio gratiarum actiones, consumebantur; quid inquam adhuc semel, his oblationibus & inde Convivijs negotii vel commercii est, vel esse potest aut potuit cum Missæ Sacrificio pro defunctis in Purgatorio? Sit ita, crediderit Augustinus juxta genium Seculi, quo vivit, re non accuratori perpendens trutinâ, has pro animabus demortuorum oblationes Elemosynarias, & quæ exinde sequebantur, Precum, in quibus memoria defunctorum facta

facta est, *verè aliquid juvare mortuos; at quænam exinde consequentia ad Sacrificium Missæ, pro defunctis, & peccatorum ab eis perpetratorum expiatione celebrandum?*

Et hunc in modum explicari debet testimonium, quod Bellarminus ex *tertio* operum Augustini Tomo citavit, ad eandem videlicet sui temporis consuetudinem & receptam probabiliter opinionem respicientis, ac sequentem in modum scribentis: *Negandum non est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari cum pro illis Sacrificium Mediatoris offerretur, vel in Ecclesiâ sunt Eleemosyna. Sed eis hæc profunt, qui, cum viverent, ut hæc sibi postea prodesse possent, meruerunt. Est enim viventi quidam modus nec tam bonus, ut non requiratur ista post mortem, nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem. Est verò talis in bono, ut ista non requiratur; & est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cum hæc vitæ transierit, adjuvari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc Vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo autem speret, se, quod hic neglexit, apud Deum, cum obierit, promereri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesiâ, illi Apostolica sunt adversa Sententia, quâ dictum est: omnes ad stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum; quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viveret, comparavit, ut ei possent ista prodesse, non enim omnibus profunt. Et quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore? Cum ergo Sacrificia sive Altaris, sive quarumcumque Eleemosynarum pro defunctis omnibus baptizatis offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones, pro non valde malis propitiations, pro valde malis etsi nulla mortuorum adjumenta, qualescumque, vivorum consolationes sunt; quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certe tolerabilior fiat ipsa damnatio. Præter alia autem hoc imprimis venit notandum, ne Sanctus Pater sibi nec ipsi contradixisse vel scripsisse videatur, explicari hæc debere secundum ea, quæ in proximè & immediate antecedentibus quasi pro fundamento Sententiæ sequentis substravit: *Tempus quod inter hominis mortem & ultimam resurrectionem est interpositum, animas abditis continet receptaculis, sicut unquam, digna est vel requie vel erumna, pro eo, quod sortita est, in carne cum viveret. Ad cuius testimonii sensum ex Augustini mente intelligendum Bellarminus supra, ubi de Sanctorum beatitudine actuali egit, Augustinum cum aliis Ecclesiæ Doctoribus testem laudans, monuit, Eum aliquando quidem dubitasse, quævis non de ipsa visione Dei & Beatitudine, sed de loco, ubi sint anime beatorum, & tamen post eam diligenter considerata adseruisse, abdita hæc receptacula non esse limbum in Inferno, sed Secretum Patris in Cælo, & animas beatorum videre Deum, sed non ita perfecte, ut post resurrectionem, propterea quod naturale desiderium recipiendi corpus non sinat animas toto conatu ferri in Deum; & hoc esse discrimen inter Angelos & homines, quod Angeli, cum nihil amplius expectent, totiferantur in Deum, anime Sanctorum partim ad Deum, partim ad corpus respiciant, de qua Bellarmini explicatione dicendi locus non est. Illud tamen exinde patet, augustum Doctorem hic loci, sicut & alibi pluries, non nisi duo animarum post mortem, ante etiam Judicii extremi diem, agnovisse receptacula, eo quemet ipso & Ignem Purgatorium, qui in culinis Missificum ardet, extinxisse, & Sacrificium Missæ pro defunctis in hoc Igne Purgatorio degentibus ante, quam esset institutum, tanquam rem minus necessariam & omnino inutilem abolevisse. Quod verò Sacrificium Mediatoris offerri scripsit pro illis, eum videlicet in finem, ut pietate suorum adhuc viventium releventur, ex antecedentibus testimoniis non ita obscurum esse potest, nimirum pro illis tantum valere, quantum vice illorum, id est, quia ipsi fideles post mortem in usu Sacramenti Eucharistiæ & oblatione Sacrificii in Cruce peracti memorativa Deo gratias agere non possunt, suamque erga pauperes Benevolentiam per Eleemosynas, quasi fructum Fidei demonstrare, fieri hoc ex voluntate eorum ab amicis & propinquis, hæc spe, Pietatem hanc Deo non fore ingratham, & si, in quorum gratiam hæc oblationes fiunt, ob infidelitatem sint damnati, respectu aliorum tamen non in extremo malitiæ gradu positi, cætenus fore utilem, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio, sicut ipse Christus tolerabilius fore quibusdam præ aliis Judicium notanter significavit. Verba autem hæc Augustini, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio, de iis, qui in igne Purgatorio sunt, intelligi debere, ut præter alios *Aegidius de Coninck*, inter Thomistas hodie non postremus, contra Juris Canonici Glossam statuit, contra mentem Augustini dicitur, quem nullum talem Purgatorium Ignem inter tempus mortis & resurrectionis medium docuisse, supra in loco fuit ex eo demonstratum. Adde, Sanctum Doctorem in hujus etiam testimonii textu insinuasse id, quod hic pertinere quam-maximè videtur, nimirum, omne in hac vitâ comparari meritum, quo possit post hanc vitam relevari quispiam, vel**

Enchir. ad
Laurent.
cap 109.
& 110.

2. Cor. 5.

de Sacram
Quæst. 83.
Art. 1.
Dub. 9.
n. 147.

gravari, respectu videlicet aliorum, & gradibus damnationis ex proportione observatis.

Idem fere dici debet de eo Augustini testimonio, quod ex quarto Ejus Tomo Bellarminus Lectori commendat, librum de cura pro mortuis ita finientis: *Non existimamus, ad mortuos, pro quibus curam gerimus, per venire, nisi quod pro eis sive Altaris, sive orationum, sive Eleemosynarum Sacrificiis sollemniter supplicamus, quamvis non, pro quibus sunt, omnibus profint, sed iis tantum, quibus, dum vivunt, comparatur, ut profint.* Sed quia non discernimus, qui sint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, ut nullus eorum pratermittatur, ad quos hæc Beneficia possint & debeant pervenire; melius enim supererunt ita eis, quibus nec obsunt, nec profunt, quam eis deerunt, quibus profunt. Diligentius tamen facit hæc quisque pro necessariis suis, quod pro illo fiat similiter à suis. Plura his similia ex eodem libro supra habuimus, ubi Doctoris Sancti testimonia, quæ Bellarminus ad Ignis Purgatorii demonstrationem commendavit, Examen sustinere, Lectore ex iis informato, nihil ea conferre ad hunc Ignem, adeoque consequenter etiam nihil ad Sacrificium Missæ pro defunctis in Purgatorio, quidquid etiam dicat Sanctus Doctor de Sacrificio Altaris pro defunctis, etis in Purgatorio, quidquid etiam dicat Sanctus Doctor de Sacramento Eucharistiæ & oblationibus ad illud celebrandum factis, interque preces & gratiarum actiones, pro illis, id est, ut non semel hæctenus dictum, loco illorum consumendis, id quod Augustini tempore gratum Deo fore existimatum fuit, ut ulteriori observatione hic opus non esse videatur. Videamus ergo, quid ex quinto operum Ejus Tomo producat Bellarminus, & an inde aliquid ad hoc Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio demonstrandum liceat dicere. Ita autem juxta Bellarmini citationem ibi scripsit Pater Augustus: *Piorum animæ mortuorum non separantur ab Ecclesiâ, que*

De Civit. Dei, L. 20. cap. 9.

*nunc etiam est Christi regnum, alioqui nec ad Altare Dei fieret eorum memoria in communione (aliâs, communicatione) Corporis Christi, nec aliquid prodesset, ad Ejus Baptismum in periculis currere, ne sine illo finiatur hæc vita, nec ad reconciliationem, si forte per Penitentiam malamque Conscientiam quisque (rectius, aliquis) ab eodem corpore separatus est. Cur enim sunt ista, nisi quia fideles etiam defuncti membra Ejus sunt? Verum nihil in hoc testimonio præter memoriam in communione Eucharistica ad Altare indicatur, quam tempore Augustini usitatam fuisse non semel hæctenus est concessum, in dè tamen sequi, Sacrificium Missæ pro defunctis in Purgatorio propitiatorium ab Augustino creditum fuisse, omnino negatur. Hujus etiam solius facit mentionem locus, quem ex sexto Augustini Tomo citat Bellarminus, sequentia Lectori exhibens: *Perhibet præclarissimum testimonium**

de S. Virg. c. 45.

Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notum est, quo loco Martyres, & quo defuncti Sanctimonialiales ad Altaris Sacramenta recitentur. Atqui ex hypothese Bellarminiana neque Martyres, neque etiam Sanctimonialiales, ipso nomine singulare præferente Sanctitatem, in Purgatorio locum habebunt, & hinc neque Sacrificio Missæ propitiatorio ipsis erit opus. Ut taceam, Augustinum notanter in hujus consuetudinis descriptione non ad Scripturam, sed ad Ecclesiasticam modò auctoritatem provocare, non id facturum, si ex Institutione Dominica mos hic suum duxisset ortum, sicut omnino debuit. De loco, quem ex septimo Patris Sancti Tomo huic rei interverire putavit Bellarminus, ad caput proxime antecedens ex Vasquezio & Lugone est actum, nec quid amplius ad ejus illustrationem requiritur. Ex octavo Tomo quia nullum habuit Bellarminus subsidium, nobis etiâ concessit ex eo ferias. Ex nono ad sequentia digitum intendit: *At Petrus, Christus pro nobis*

Tract. 84. in Joh.

est passus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur Ejus vestigia. Hoc beati Martyres ardens dilectione fecerunt; quorum si non in aniter memorias celebramus, atque in Convivio, quo & ipsi sunt saturati, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quem admodum ipsi, & nos ita præparemus: Ideo qui ad ipsam Mensam non sic eos commemoramus, quem admodum alios, qui in Pace requiescunt, etiam pro eis oremus; sed magis, ut orent ipsi pro nobis, ut Eorum vestigiis adhæreamus, quæ impleverunt ipsi charitatem, quæ Dominus Dixit esse non posse majorem; alia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensâ pariter acceperunt. Iterum commemorationis solùm meminit Augustus Doctor, & Martyres & alios fideles respicientis, hæc quamvis cum differentia, ut per hæc commemorationem ex una parte desideraverint fideles Martyrum intercessionem, quas in genere supra ex Augustino concessimus; ex altera autem parte pro cæteris fidelibus jam demortuis, & ut scribit Augustinus, in Pace quiescentibus oraverint, non tamen dubitantes de eorum Beatitudine, ut paulò ante Sanctum Patrem pro Matre orantem vidimus. Et hinc nihil iterum ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio degentibus ex hoc testimonio esse potest subsidium, in quo præter Martyres non nisi de iis agitur, qui in Pace quiescunt, quod de iis, qui in Purgatorio degunt, dici omnino non potest.

Duo

Duo nunc super adhuc loca sunt, quæ ex *decimo & ultimo* operum augustissimi Doctoris Tomo observari voluit Bellarminus: Et prior quidem proximè antecedenti omnino est parallelus, qui sic habet: *Habet Ecclesiastica Disciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo recitantur loco ad Altare Dei, ubi non pro ipsis oratur, pro cæteris autem defunctis commemoratis oratur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari. Nihil addo ad hunc locum, quia iis, quæ jam observata sunt, nihil amplius potest addi. A describo saltem locum ex ultimo Augustini Tomo posteriorem, & omnino postremum, ad quem Bellarminus nos remissit, sequentia exhibentem: Orationibus Sanctæ Ecclesiæ, & Sacrificio salutari, & Eleemosynis, quæ pro mortuorum spiritibus erogantur, non est ibid. dubitandum, eos adjuvari, ut cum eis à Domino misericordius agatur, quam peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in corporis & Sanguinis Christi communiione sunt defuncti, cum ad ipsum loco suo Sacrificium commemorantur, oratur, ac pro illis quoque id obferri commemoretur. Cum verò eorum commendandorum causâ Misericordia operatur, quis dubitet eis suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est, ista defunctis prodesse, sed talibus, qui ita vixerint ante Mortem, ut possint eis hæc utilia esse post mortem. Nam qui sine Fide, quæ per dilectionem operatur, ejusque Sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis hujusmodi Pietatis impenduntur officia, cujus, dum hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vacuum suscipientes Dei gratiam, & sibi non Misericordiam thesaurizantes, sed Iræ. Non ergo mortuis nova comparantur merita, cum pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus ista redduntur consequentia; non enim dictum est, nisi cum hic viverent, ut eos hæc aliquid adjuvarent, cum hic vivere destitissent. Et idè istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsâ, non poterit habere post ipsam. Bene est, quod & hic Augustinus agnoscit, Ecclesiam hunc morem pro defunctis orandi & obferendi non è Scripturâ & Institutione Dominicâ, sed traditione Patrum accepisse, falsus ingenuè, esse rem inventionis humanæ, adeoque non omnimodè obligabilem. Cætera, quæ observationem mereri videntur, cum in antecedentibus jam fuerint notata, ubiorem non exposcunt enucleationem. Formulam loquendi enim, pro illis, Augustinus ipse satis clarè hic explicat, intelligi eam debere de operibus Misericordiæ, quæ eorum commendandorum causa ab aliis celebrantur, vel potius exhibentur, & juxta phrasin huc quam maxime pertinentem obferuntur, ut nihil iterum exinde ad Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio propriè propitiatorium habeat respectum, ut quidem Bellarmino est visum, qui in aliis etiam, quæ in hæc demonstratione ex Augustino hinc inde laudavit & suis argumentationibus interspersit, operam lusit, nihilque omnino ad rem protulit. De auctoritate utriusque libri Maccabæorum, undè Augustinum probare, *defunctis Sacrificia pro eis oblata prodesse*, scribit Bellarminus, mox ab initio hujus operis ex Augustino fuit actum. Quæ de consuetudine Ecclesiasticâ ex eodem habet, proximè acceperunt responsum. Equidem scripsit contra Donatistas expressè Sanctus Pater, *quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissime credi*; & quia in ultimo, quod habuimus, testimonio, universam tenere Ecclesiam adseruit, *pro defunctis ut illius preces ad Deum in communiione corporis & Sanguinis Domini ad Altare fieri*, hinc Bellarmino videtur esse manifestum, hunc orandi pro defunctis ritum ad auctoritatem Apostolicam referri debere, ut potè omnibus Conciliis anteriorem. Sed, quid in genere ad hanc Augustini Regulam observare sit necessum, supra in tractatione Quæstionis de Traditionibus indicatum est. Hic præter id, quod sæpe hæcenus fuit inculcatum, à precibus pro defunctis olim in Ecclesia non unâ de causâ receptis nullam omnino esse consequentiam, videlicet legitimam, ad Ignem Purgatorium exsufflandum, & hinc etiam multò minus ad Altare pro Sacrificio Missæ defunctis in eo degentibus propitiatorium extruendum; id saltem notetur, ipsummet Augustinum hujus Regulæ, ut Bellarminus vult, authorem, ejus auctoritate, & ipso quidem in loco, ubi eam tradit, contra Donatistas in Controversiâ, quam habuit cum illis, de Baptismi Infantum valore, non usum esse, sed ad Sacras utriusque Testamenti literas provocasse, hoc ipso testatum, majoris omnino esse ponderis argumenta, quæ exinde, quam quæ ex auctoritate solum Ecclesiasticâ deducuntur, id quod alibi etiam non semel monuit & suo insuper exemplo docuit augustus Doctor, cujus si hodiernum vestigiis inhærent, qui non nisi Antiquitatem Ecclesiasticam crepant, melius omnino facerent & consulius, faciliiori studio, quam per tot Seculorum ambages non raro suspectas, Veritatem indagaturi & per Dei gratiam inventuri. Quod autem Augustinus inter*

dogmata *Aerii*, tanquam hæretici reposuit, *orare vel obferre pro mortuis non oportere*, hoc dogma in *Aerio* ab Ecclesiâ fuisse damnatum scribit Bellarminus, de eo aliquid dicendum restat, ut & hic Bellarmini argumentum ad probandum Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio inconsequens esse ostendatur. Retulit quidem Augustinus hoc inter dogmata *Aerii*, *orare vel obferre pro mortuis non oportere*, sed non tanquam propriè hæreticum, multò minus dicit, Eum idè ab Ecclesiâ tanquam hæreticum fuisse damnatum, quod tamen Bellarminus audaçter contra Philippum Melanchthonem pronuntiat. Sed etiam si, quod tamen nullibi factum legitur, *Aerius* ab aliquo generali Concilio ob hoc Dogma tanquam hæreticus fuisset damnatus, ac publico contra Eum canone decretum, *orare vel obferre pro mortuis oportere*, hasque orationes & oblationes pro mortuis utiles esse, nihil tamen exindè per consequentiam legitimam deduci ad probandum Missæ Sacrificium pro defunctis in Purgatorio posset. De cætero, non omnia, quæ vel Augustinus, vel *Epiphanius*, aliique de dogmatibus hæreticorum scripserunt, pro hæreticis dogmatibus & doctrinis haberi debere, aliàs ex occasione monetur; & quod Augustinus hic nominatim memorat de *Aerio*, verbo *feritur* indicat, sine dubio relationem *Epiphani* de eo respiciens, quem se in plerisque secutû fassus est, qui etiâ dū in præfatione operis ad Eccl. Carthaginensis Diaconum sibi familiarem & antehac Collegam, *Quod vult Deum*, monuit, *Epiphani*um in suis libris de hæresibus *historiâ narratione commemorasse omnia, nullâ disputatione adversus falsitatem pro Veritate decertantem, brevesque eos esse libellos, & si in unum redigantur, nec suis, nec aliorum quibusdam libris longitudine comparandum*, ostendit, Lamberto Danæo in Notis id observante, vel non habuisse tunc in manibus Augustinum illud magnum *Epiphani*i volumen, quod *Panarium* inscripsit, in quibus omnes prolixè hæreses, de quibus agit, refutate est conatus, vel nondum illud *Epiphani*i opus ex Græco in Latinum Sermonem fuisse conversum, sed illa tantum Paratitla & capita hæreses nota, & Latinâ Linguâ tum donata, quæ cujusque libri Tomo & Sectioni solent præfigi, id quod incidenter hic notandum duxi, ut, undè Augustinus dogmata hæreticorum desumeret, quantumque huic recensionis sit tribuendum, Lectori non ita accuratè in his versato possit constare. In reliquis, quæ porrò Bellarminus ex Angustino adjecit, discutiendis opera non prolixa requiritur. *Possidonius*, vel ut aliàs & aliis dicitur, *Possidonius* in vitâ Augustini non scripsit, pro morte *Ejus*, ut Bellarminus habet, sed pro *Ejus commendandâ corporis depositione* Sacrificium Deo oblatum fuisse, quod intellectum ad Augustiniani temporis morem, de quo ipsum paulò ante in descriptione functis Monicæ matris testem habuimus, nihil omninò ad Sacrificium Missæ pro mortuis in Purgatorio degentibus facit, nisi Augustinum Ignis purgatorii flammis velimus adjudicare, quem tamen ultimis ante Mortem diebus singularis Pœnitentiæ exemplum præbuisse, idem *Possidonius* testis est. Responsum Chemnitii de confirmatione Articuli ex Symbolo, quo Ecclesiam credendo dicimus esse *Communione Sanctorum*, Bellarminus non infringit vel annihilat, distinguendo inter commemoratiorem Martyrum & cæterorum fidelium. Quasi verò sola commemoratio Martyrum & non cæterorum quoque fidelium ad communionem Sanctorum ex mente antiquorum pertinuisset?

conf. Raimold. dell. Apocr. Tom. II. pag. 520.

Vid. Dal. de usu Patrum, pag. 240.

Conf. Pischer. o. Pufc. pag. 149. & seqq.

CAPVT OCTAVVM,

De Sacrificio Missæ pro Sanctis.

EX hujus capitis, & eorum, quæ in eo ex Augustini Scriptis à Bellarmino collecta leguntur, Examine patebit, eam respondendi methodum, quæ hæctenus plerique ex Augustino pro Sacrificio Missæ mortuis in Purgatorio degentibus propitiatorio testimonii satis est factum, à quocunque etiam Bellarmini defensore rejici non posse, utpote ab ipsomet Bellarmino adhibitam. Ut enim nunc demonstret, Sacrificium Missæ rectè etiam celebrari *pro Sanctis*, similem ferè in modum Augustini testimonia tractat, quamvis non eundem in finem, ad eòque nec eodem cum effectu, quia nec eadem bonitate causæ. Tripliciter autem Lemma præscriptum explicat, *primò*, Ecclesiæ Sententiam indicare, *deindè* eam per certas Propositiones quasdam demonstrare, & *demum* à Chemnitii objectionibus eam vindicare conatus. Quoad *primum*, præter id, quod agnoscere cogitur, *Sacrificia non Prodesse Sanctis ad culpæ vel pœnæ remissionem, nec ad Gratiæ vel Gloriæ essentialis augmentum*, de quo eo nullam cum hæreticis esse dicit contentionem; illud quasi controversum ex Augustino ostendere satagit, *Sacrificium*, videlicet Missæ, de cujus effectu quæstio est, *non obferri quidem Sanctis, & proindè neque Templis, neque Altariis erigi, licet in memoriam eorum omnia hæc fieri possint*, provocans præter Synodi Tridentinæ ad Augustini in primis auctoritatem, expressè quoque ad priorum Sententiæ

tentia partem ex mente sui temporis fidelium & nomine eorum scribentis: *Nos Martyribus non constituimus Tempia, Sacerdotia, Sacra & Sacrificia.* Et quia Chemnitius occasione horum verborum in Examine Anti-Tridentino subsumsit: *Atqui hoc in Papatu & factum est, & adhuc defenditur;* impudens illud mendacium esse dixit Bellarminus, addens, Chemnitium eodem modo in Augustinum mentiri ac dicere potuisse: *Atqui hoc tempore Augustini fiebat, & ab ipso defendebatur.* Nam in quo sensu negat Augustinus, Altaria, Tempia &c. Sanctis constitui, & nos pariter negamus, inquit Bellarminus; & tamen in alio sensu cum eodem Augustino Tempia, Altaria &c. Sanctis adtribuimus. Negat Augustinus, ita porro Bellarminus, & nos cum illo Sacrificia offerri Sanctis, ac proinde Tempia & Altaria erigi, ut in iis sacrificetur Sanctis; ac concedit, & nos cum eo pariter concedimus, Sacrificia offerri, & proinde Tempia & Altaria erigi in memoriam Sanctorum, unde etiam Tempia & Altaria, in quibus soli Deo sacrificatur, passim ab Augustino vocantur *Memoria Sanctorum.* Et postquam ea in hanc rem ex Augustino laudavit testimonia, quæ supra jam non semel ex citato opere de *Civitate Dei*, exque libris contra Faustum Manichæum habuimus, & in sequentibus iteratò occurrunt, ita pergit Bellarminus: *Tempia dedicari Sanctis eo in sensu, quem diximus, patet ex eodem Augustino, de iis inter alia sic loquente: Testantur hoc Martyrum loca & Apostolorum Basilica.* Quoad secundum ita primam format Propositionem: *Non repugnat Institutioni Cæne Domini, ut in ea nominentur & honorentur sancti.* Eam inde etiam probari posse existimat, quia Augustinus frequenter in scriptis suis dicit, *Sanctos nominari in Sacrificio.* Ad dit, probari eam quoque ex utilitate hujus Instituti. Prodest enim primò ad protestandam Communionem Sanctorum. Nam Sacrificium Corporis Christi veri nomine totius corporis mystici obtetur & offerri debet. Proinde sicut viventes nominantur Pontifices, Reges & alii, ita etiam mortui debent nominari, sive in Purgatorio sint, sive in Cælo; omnes enim ad idem corpus pertinent, *Accedit, quod, ut Augustinus scribit, in Sacrificio Altaris significatur Sacrificium generale, quo universum corpus Christi mysticum, id est, tota Civitas redempta Deo offertur per Christum Sacerdotem Magnum;* & quia ad compagem hujus corporis pertinent etiam Sancti qui sunt in Cælo, idè illi etiam suo ordine in Sacrificio Altaris sunt nominandi. *Alia deinde utilitas est excitatio sanctæ æmulationis, quam Augustinus attingit, rationem reddens, cur in memoriam & apud memorias Sanctorum dicantur sacra, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victoriis agamus gratias, & nos ad imitationem talium coronarum atque Palmarum eodem in auxilium invocato, ex eorum memorie renovatione adhortemur.* Secunda Propositio hæc est: *Non repugnat Institutioni Cæne Domini, ut in ea invocentur Sancti eo modo, quo ab Ecclesiâ Catholica invocari solent.* Hanc Propositionem ubi tribus explicavit modis, post aliorum Patrum hoc etiam Augustini testimonio confirmare tentavit: *Ideo ad ipsam Mensam non sic Martyres commemoramus, quemadmodum alios, qui in Pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut orent ipsi pro nobis.* Et postquam ratione etiam probare hanc Propositionem est conatus, tanquam omninò certum præsupponens, de quo etiam adversarii non multum contendant, *Sanctos in Cælo pro nobis orare, ad demonstrationem hujus antecedentis duo Augustini testimonia laudavit, quorum uno Martyrum orationibus propitiari Deum populi sui peccatis, altero autem Sanctorum meritis relevari nos posse apud Deum, quando mala merita nostra nos gravant, scripsit.* Quoad tertium, duas Chemnitii ex Augustino objectiones proponit, ad quas respondere laborat Bellarminus. In priori id Augustini testimonium attenditur, quo in administratione Cæne Dominica Sanctos à Sacerdote nominari quidem, nullo autem modo invocari scripsit. In posteriori scripsisse Chemnitium perhibet Bellarminus, Augustini tempore ortas esse opiniones peregrinas & vitiosas de singularibus Martyrum intercessionibus, meritis & operationibus pro suis cultoribus, quas etsi Augustinus tanquam nec veteres nec certas reliquerit in medio, paulatim eis tamen aliquid tribuere cœperit, Hieronymo, Basilio, Nazianzeno in hæc Quæstione audacioribus; & sic postremis temporibus fabricatum esse Fidei articulum de patrocinii & meritis Sanctorum, & quod horribiliter est, ipsam Cæne Domini actionem eò detorqueri cœptam. Utrobique fraudulenter & mendaciter egisse Chemnitium conqueritur Bellarminus. Ad priorem in specie objectionem dicit, si Chemnitius Augustini verba citasset, fraudem suam omnibus patefecisset. Hanc ut faciat manifestam, sequentia ex eo adscribit: *Vni Deo & Martyrum & nostro Sacrificium immolamus, ad quod Sacrificium sicut homines DEI, qui Mundus in Ejus confessione vicerunt, suo ordine & loco nominantur, non tamen à Sacerdote, qui sacrificat, invocantur; Deo quippe, non ipsis sacrificat, quamvis in memoriam sacrificet illorum,*

Lib. 8. de Civ. Dei, cap. 27.

Lib. 1. de Civ. Dei, cap. 1.

Lib. 10. de Civ. Dei, cap. 6.

Lib. 8. de Civ. Dei, cap. 27.

Tract. 84. in Joh.

Quæst. 108. & 149. in Exod.

lib. 22. de Civit. Dei, cap. 10.

ad mentem Sancti Patris, in administratione Cœnæ Dominicæ Sanctos à Sacerdote nominari quidem, *nullo autem modo invocari*, id de tempore, quo Doctor Augustus vixit, intelligens. Bellarminus fraudulenter *Chemnitium* egisse arguit, id ipsi Augustini verbis ostendere conatus, ex quibus tria contra Chemnitium dicere laboravit. *Primum est*, Augustinum non dicere, in administratione Cœnæ Dominicæ, *sed in Sacrificio*, quod *immolatur, Sacerdotem Deo sacrificare Sacrificium*, non Cœnam administrare. At non semel hæcenus est ostentum, *Picherello* Sorbonistâ consentiente, vocabula Sacrificii, Sacerdotis, Immolationis, quibus cum aliis usus est tuo tempore Augustinus, non Missæ Sacrificium, quod dicitur propitiatorium, sed ipsam Cœnæ Dominicæ administrationem, tanquam actionem Sacrificii in cruce peracti memorativam, exhibere, pluribus testimoniis ex Augustino eam in rem adductis. *Secundum*, aperitissimè Augustinum dicere, *Sacrificium fieri in memoriam sanctorum*, &c. At quam Chemnitio fraudem adscripsit Bellarminus, Ipse hic satis impudenter commisit, cum id, quod Augustinus scripsit fieri *in memoria sanctorum*, loci circumstantias innuens, Altare nimirum, super quo sacrificabatur, (ut cum eo loquamur,) mutavit *in memoriam sanctorum*, quasi Augustinum finalem sacrificandi respectum voluerit indigitare, contra mentem Eius, qui in proximè antecedentibus expressam hujus rei fecit mentionem, scribens: *Nos Martyribus nostris non Templâ, sicut Diis, sed Memoriam, sicut hominibus mortuis, quorum spiritus apud Deum vivunt, fabricamus*. Cur autem ad imitationem Seculi illius, quo vixit Augustinus, hodiè Evangelici in usu Sacramenti Eucharistiæ non faciant mentionem Sanctorum Martyrum, causa superius est indicata. Rectè de cætero & per omnia Chemnitius scripsit, Christum non dixisse, *Hoc facite in sanctorum commemorationem*. *Tertium*, quo aliquem verbis Augustini vult inducere colorem Bellarminus, ut id de Sanctorum Invocatione in Sacrificio Missæ videatur docuisse, quod nunquam Ei venit in mentem, eo etiam abusus testimonio, quod capite antecedenti est excussum, ostendit causæ malitiam, nemini judicare docto non obviam. In *posteriori* objectione Chemnitium sibimetipsi non scripsisse contraria, multò minus manifestum, quod Bellarminus per injuriam Ei objicit, commississe *mendacium & imposturam*, ipsa Eius verba, ut ut aliquantò prolixiora, in Veritatis gratiam nihilominus adscribenda, docebunt. Ita autem Examinator Anti-Tridentinus: *Non nego, progressu temporis, Augustini præsertim etate, peregrinas & vitiosas opiniones cepisse memoriam Martyrum ad fingi. Quia enim ad memoriam Martyrum miracula quædam edebantur, quæ sine dubio ipse Deus edebat, non alio certè consilio, quam ad se pulchrum Elise, ut scilicet testaretur, Doctrinam illam, in cujus confessione Martyres vitam profudissent, veram esse & Divinam, ut q. Miraculis illis homines ad amplectendam & confitentem Doctrinam illam invitarentur & confirmarentur; homines hoc non considerantes ceperunt de singularibus Martyrum intercessionibus pro suis cultoribus, de meritis & operationibus eorum disputare, ut quidam epulas ad monumenta Martyrum deferebant, & credebant, eas ibi sanctificari per merita Martyrum. Sed hoc Augustinus dicit à melioribus Christianis non fieri, & in infirmioribus tolerari. Cæptum verò etiam fuit Augustini tempore disputari de orationibus, meritis, operationibus & adjumentis Martyrum mortuorum propter miracula, quæ fiebant ad memoriam Martyrum. Sed illa tunc in medio fuerunt relicta, tanquam opinio nec vetus, nec certa. Unde Augustinus inquit: Faciunt hæc Martyres, vel potius ipse Deus, vel orantibus vel cooperantibus illis, ut Fides confirmetur, quæ eos, non Deos esse nostros, sed unum habere Deum credamus nobiscum. Et iterum: Sive Deus ipse per seipsum hæc operetur, sive per suos Ministros, sive quædam faciat etiam per spiritus Martyrum, sive omnia per Angelos operetur, ut, quæ per Martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantum & impetrantibus, non etiam operantibus fiant, sive alia fiant istis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendî à mortalibus possunt, &c. Idem alibi: An Martyres ipsi sint præsentibus, quando ad memoriam ipsorum fiunt miracula, an verò Deus per ministeria Angelorum opituletur, & Martyres generaliter orantes audiat, res hæc altior est, quàm ut à me possit attingi, & abstrusior, quàm ut à me valeat perferuari. Ita Origenes: An Sancti, qui cum Christo sunt, aliquid pro nobis agant & laborent ad similitudinem Angelorum, qui Salutis nostræ ministeria procurant; habeatur hoc quoq; inter occulta DEI nec committenda chartulæ Mystéria. Ita primum sine adseverationibus disputari ceperunt illa opiniones. Hieronymus verò in contentione adversus Vigilantium audacius aliquid de hac Quæstione, sed sine veris Scripturæ & Antiquitatis (ante se) testimoniis adseveravit. Basilius autem & Nazianzenus declamatoris suis apostrophis non exigam fecerunt inclinationem. Augustinus etiam opinionibus illis, licet*

lib. 22. de Civ. DEI, cap. 13.

II. Reg. 13

lib. 8. de Civ. DEI, cap. 27.

I. 22. c. 10.

ib. cap. 19.

de cura pro mort. cap. 16.

in cap. II. Epist. ad Rom.

eas in dubio relinqueret, aliquid tamen tribuere cepit: Hinc dicit, Martyres talia posse à Domino impetrare, & pro patientiâ etiam habere potentiam. Et alibi: Populus Christianus memorias Martyrum religiosâ solemnitate concelebrat ad excitandam imitationem, & ut meritis Eorum conlocietur, atque orationibus adjuvetur. Quod de imitatione dicit, illud ex sententiâ veterum dicit. Alterum de consociatione meritorum, non est illud, quod Pontificii tradunt, Sanctorum merita aliis adplicari; sed merita Patres vocant ipsa bona opera & virtutes sanctorum, quibus præmia reddit Deus: Ut igitur in similibus virtutibus & in Virtutum coronis socii Sanctorum efficiamur, ad hoc dicit prodesse celebrationem certaminum & victoriarum, sed invocato in auxilium & adjuvante DEO, qui ipsos fecit Martyres, ut sunt Augustini verba. Et qualem intelligat consociationem, inde colligi potest, quod alibi dicit, Deum martyres Angelis honore cœlesti sociasse; sicut hoc etiam loco, nos Martyrum meritis, hoc est, Virtutibus esse consociandos. Postremum verò apud Augustinum de adjumento orationum ex illâ ortum est opinione, quam Augustinus reliquit in dubio, sicut jam dictum est. Postremis autem temporibus fabricatus est in dâ Fidei articulus de patrociniis, meritis, intercessionibus, auxiliis, adjumentis & beneficiis Sanctorum, de quo si quis vel parum ambigat saltem, statim anathemati subicitur, & quidem, quod horrendum est, ipsa actio Cœnæ Dominicæ eo detorquetur. sed ex Scripturâ ostenditur non potest, Cœnam Dominicam in hunc usum à Christo esse institutum; Imò profanatio est, cum institutione Cœnæ pugnant. Tria in his verbis habet Chemnitius observatu contra Bellarmini responsiones digna. Primò dicit, Augustini præsertim (nota bene) ætate peregrinas opiniones Martyrum memoriis adfingi cœpisse. Non igitur ætatem Ante Augustinianam omninò excludit, neq; sibi metipsum contradicit, ut quidem Bellarminus cavillatur. Et quidquid de Basilio, Nazianzeno, Hieronymo in hac Quæstione audacioribus notat, ad privatas potius Eorum opiniones, & partim ad declamatorias Eorum apostrophas, partim ad nimium contra adversarium in disputando fervorem (ubi non ita difficilem esse ab uno extremo ad aliud lapsum, multumq; vel in defectu vel in excessu peccari constat:) hic referendum est, donec postmodum temporis progressu & Augustini præsertim ætate res hæc incrementa sumit, ac nimia superstitione in Martyres Sanctos plus ultra & justo amplius se extendit, & quod non omninò negari potest, aliqua ex parte Augustinum quoq; ad se pertraxit. Observat quidem secundò Chemnitius & rectè, cœptum fuisse Augustini tempore, nimirum amplius, quam antehac, id quod voce præsertim voluit intelligi, de orationibus, meritis, operationibus & adjumentis Martyrum disputari propter miracula, quæ ad eorum memorias fiebant, verum in medio tunc relictam fuisse opinionem vulgi, tanquam nec veterem, nec certam, id quod manifestum in se mendacium & imposturam continere scribit Bellarminus, ipse mendacissimus impostor non semel hæcenus publicè & quasi in Foro deprehensus, hic etiam apertè Augustino peregrinam adscribens Sententiam, quasi is tanquam rem certam & indubitam adseruerit, non solum Sanctos juvare nos, esseq; nostros intercessores & advocatos, sed etiam eos ut tales esse invocandos, cujus tamen in laudatis ex Augustino testimonio nulla planè mentio est facta, Sancto Patre martyribus preces non nisi generales adscribente. Verum addit insuper Chemnitius & agnoscit tertio, Augustinum, ut de hæc re ambiguum & incertum, nihilominus vulgatis jam & vulgò receptis opinionibus tribuere aliquid cœpisse, ita tamen, ut pleraq; Eius dicta ad Fidei orthodoxæ analogiam reducere sit conatus, ne id docuisse videatur, quod hodiè in Papatu & doceri publicè, & exerceri videmus. Id omninò certum est, Bellarminum nimis liberalem in explicandâ contra Chemnitium Augustini Sententiâ fuisse, scribendo, rem esse Augustino indubitam, quod à Sanctis juventur, qui illos tanquam Intercessores & Advocatos invocant, Exemplis, quæ ibi Doctor Augustus prolixâ seriè recenser, id non demonstrantibus, nullamque omninò hujus rei, id est, religiosæ Sanctorum martyrum invocationis mentionem facientibus.

CAPVT NONVM.

DE

Missis privatis.

Distinctè de iis videri voluit agere Augustinus, statuens eas dici privatas primò ratione loci, quæ celebrentur in privato aliquo Oratorio seu Sacello, & ita dici in comparatione ad eas, quæ in publico celebrentur Templo, adque eas pertinere exemplum, cujus

cujus meminerit Augustinus, scribens, *quendam à suis Presbyteris in rusticâ domo Sacrificium corporis & sanguinis Domini obtulisse*; Secundò *ratione temporis*, in comparatione ad eas, quæ diebus Festis celebrètur, Augustino de sui temporis consuetudine testimonium perhibente, *Christum semel in cruce immolatum omni die in Sacramento populis immolari*. Tertio, *ratione finis*, in comparatione ad eas, quæ nulli adplicentur in particulari, adducto in exemplum Augustini testimonio duplici, quorum prius de Sepulturâ Monicæ matris, postèrius autem de eo agit Sacrificio, quod proximè ad circumstantiam loci declarandam ex opere de *Civitate DEI* fuit commendatum; id quod etiam repetit Bellarminus, ubi *quarto* agit de iis Missis, quæ privatæ etiam dicantur ratione eorum, qui intersunt, in comparatione ad eas, quæ fiant coram populo. *Quintò* ratione loci specialis vel Altarium minorum, in comparatione ad eas, quæ fiant in Altari summo, & solennes dicantur, Augustino ad demonstrationem hujus circumstantiæ nihil omninò conferente, etsi suprà Eum non uno in loco Altarium fecisse mentionem Bellarminus scripserit, debito ibidem exceptus responso. *Sextò* tandem & ultimò ratione communicantis, solius nempe Sacerdotis Missifici, in comparatione ad eas, in quibus etiam populus ad communionem admittitur, agnoscente Bellarmino, de hac præsertim esse controversiam, quam ubi etiam ex consuetudine Veterum pro more conatus est demonstrare, nil tamen nisi conjecturas potuit adferre, ingenuè agnoscens, *nusquam expressè legi oblatum à veteribus Sacrificium sine communionem alicujus vel aliquorum, præter ipsum Sacerdotem*; & inter conjecturas ex Augustino nihil habuit in promptu præter ea duo testimonia, quorum ad tertiam quoque circumstantiam fecit mentionem. Gratulamur autem nobis impensè, quod Bellarminus, tam gloriosus aliàs Antiquitatis orthodoxæ, & perpetui in primis cum Augustino consensus jactator, in hac Controversiâ, quæ inter primas suo habetur merito, & quæ illud exhibet Sacrificium, quod cor hæcenus & palladium est Romani Papatûs, (pro ejus defensione, ut suprà non semel dixi, Missifices tanquam pro atis & focis, quanquam si res intimius consideretur, magis pro his, quàm pro illis, & idèò pro illis, quia quam maximè pro his, solent pugnare:) ut jam de Sacrà non dicam Scripturâ, quæ omni suâ hoc Missæ, in primis privatæ Sacrificium destituit autoritate, è Scriptis Patrum & antiquorum Ecclesiæ Doctorum, qui nimirum hoc nomine & Elogio digni sunt, Augustini in primis, de ejus Sententiâ hic agimus, nullum potuerit laudare testimonium, quod expressam Missæ hujus privatæ, in quâ solus Sacerdos missificus est communicans, faceret mentionem, sed potius vi Veritatis coactus agnoscere debuerit, *nusquam*, vel apud Augustinum vel alios veteres Ecclesiæ Doctores, *oblatum legi Sacrificium sine communionem alicujus vel aliquorum, præter ipsum Sacerdotem*, pro quâ confessione ingenuâ, aureis exarandâ literis iisque majoribus, Evangelici Bellarmino maximas debent gratias, nunquam sufficienter persolvendas, Nimirum multo se sentiunt labore sublevatos respondendi ad loca Patrum, quæ aliàs Bellarminus & aliis in Quæstionibus non parcè, quamvis ut plurimum sine delectu solitus est corradere, hic suam ingenuè agnoscens paupertatem, ubi quam maximè locuples esse debuit. Et notatu omninò dignissimum est, in eâ Quæstione controversâ agi tantum conjecturis, non autem apertis Authorum testimoniis, in quâ tamen ob dissentium Evangelici tanto ubivis hic & ibi exponuntur odio, tanquam superciliosi hujus Sacrificii contemptores, digni, qui & ipsi fiant Sacrificium, in oculis eorum, qui sanguinem sitiunt innocentem, non nisi acceptissimum. Accedit, has etiam conjecturas, quibus Missæ hujus privatæ Sacrificium niti vult Bellarminus, ita comparatas esse, ut & hoc nomen non mereantur, idque omninò ex illis non possit conjici, quod conjiciendum erat, ut jam ex iteratò citatis Augustini testimoniis breviter erit demonstrandum, ubi simul fuerit ostensum, cæteras etiam quinque circumstantias, quarum respectu Missas dici posse privatas putavit Bellarminus, nihil aut perparum ad eam Missæ denominationem conducere, de quâ inter nos est Controversia, imò plerasque eam evertere, etiam ad sensum Bellarmini intellectas. *Prima* sistit locum, videlicet privatum, cujus respectu Missa dicatur privata, provocans ad illud Augustini testimonium, quo aliquis Presbyterorum è suis in domo rusticâ Sacrificium corporis & sanguinis Domini obtulisse memoratur. Non repeto prolixius, quod suprà non semel *Ludovico Vive*, Viro undiquaque Eruditissimo, observante notavi, in hoc capite, ex quo testimonium hoc est desumptum, *multa esse addita velut declarandi gratiâ ab iis, qui omnia magnorum Authorum Scripta spurcis manibus suis contaminabant*; (quæ optimi Commentatoris verba neque à Censoribus Hispanis in Indice prohibitorum & expurgandorum, neque à *Vesofillo* in Advertentiis, neque à *Possevino*

lib. 22. de Civ. DEI. cap. 8.

Epist. 23. ad

Possentino in adparatu, præcipuis in hoc genere Scriptoris, & qui aliàs non pauca in his Commentariis corrigenda & emendanda censuerunt, correctæ & emendatæ non fuisse, præjudicio est, Eos hanc observationem non pro nihilo duxisse, atque hoc caput de impertinenti augmento suspectum habuisse: non hoc, inquam, præprimis jam urgeo, sed hoc tamen noto, non expressè demonstrari ex eo Augustini, si Eius est, testimonio, oblationem Sacrificii, corporis nimirum & sanguinis Dominici, in domo quâdam rusticâ factam à Presbytero, absente tamen Augustino, adeoque nec consentiente, fuisse ita privatam, & quod aliàs dicitur, solitariam, ut non simul præter Presbyterum obferentem alii etiam præsentem fuerint participes facti hujus Sacrificii corporis & sanguinis Dominici. Atque id eò audentius urgeo, quia Bellarminum proximè habuimus iniquè consententem, *nusquam expressè legi oblatum à Veteribus sacrificium sine communione alicujus vel aliquorum, præter ipsum sacerdotem*, quod ex penna adversarii testimonium tam diu valet, quam diu adfirmanti probationem incumberè, inter artis disputatorie peritos receptum manet. Hoc insuper addo, si celebratio Sacramenti Eucharistiæ id eò Missa dicatur privata, quia in loco sit non publico & solemniori, sed privato, recepto hoc Augustini testimonio, tanquam genuino, Evangelicis id non esse adversum, ut potè quibus ignotum non est, & Sacramentum Agni Paichalis, Sacramenti Eucharistiæ typum, in Veteri olim Testamento, non ad loca solemniora, vel Tabernaculum, vel quod sequebatur, Templum, sed domos cujusq; Patris familiæ privatas fuisse destinatum; & Christum hoc quoq; videlicet Sacramentum Eucharistiæ in ejus locum non in Templo aut alio quodam loco solemniori, sed in domo privatâ instituisse, Apostolis etiam hoc, & postmodum Christianis, pro illorum temporum statu, propter gravissimas trium Seculorum persecutiones, observantibus, hocque Sacramentum in locis ut plurimum occultis & adversariæ tyrannidi incognitis ex necessitate celebrantibus, certis nimirum & indubiis, DEI cultum nulli loco ita esse adligatum, ut non ubi vis possit à mente devotâ præstari. Et hæcenus prima loci circumstantia Evangelicis contraria non est. Sed & neq; *secunda* quidquam in se habet, quod aliquam facere possit in hac Quæstione moram, cum eadem ferè temporis, quæ loci ratio sit, & de utroq; idem ferè hic judicari debeat. Quem enim ad modum DEUS sui cultus exhibitionem nulli loco vult prohibitam, ita etiam tempus nullum vult ab eâ exclusum, ut non quovis tempore eam sibi gratam & acceptam esse velit, modo à mente, ut dixi, devota profectam; quamvis aliàs in utroq; Testamento, magis tamen in Veteri, quàm Novo, ad singularem & magis solemnem cultum Sancto Nomini suo debitum, & certum quendam locum, & certum quoq; tempus, additis etiam ex singulari favore, & ad excitandam majorem hujus suæ Voluntatis observationem, promissionibus, destinârit, Gratiæ tamen regno semper Potentiæ regnum præsupponente, cæterisq; paribus hic non inattentis. Hinc sicut Augustinus de suo tempore scripsit, *Christum semel in Cruce immolatum omni die in Sacramento populis immolari*, vocabulo immolationis de distributione & communicatione activâ hic, ut aliàs etiam intellecto; ita in Ecclesiis Evangelicorum populistoribus ad usum Sacramenti Eucharistiæ non dies solùm Festos, sed & profestos adhiberi, notius est, quàm ut prolixius demonstrari sit opus. *Tertia*, quæ sequitur, circumstantia, finem privatum & singularem respiciens, in hujus Sacramenti usu, (quod Sacrificium propriè dictum non esse, supra fuit demonstratum,) locum habere neque potest, neq; debet, nisi eo sensu, quo quisque fidelis communicans in ipso usu Sacrificii in Cruce exhibiti fructum sibi metipsum in specie, vel individuo potius adplicat, acceptam in Evangelicæ Absolutionis verbo peccatorum remissionem eometipso obsignans & confirmans. Exempla duo, quæ Bellarminus ad demonstrandam hujus circumstantiæ rationem ex Augustino adduxit, hæc non pertinent, id quod patet per ea, quæ ad utrumque in antecedentibus jam sunt observata; nominatim de funere Matris *Monice* actum est paulò ante in capite de *Sacrificio Missæ pro defunctis in Purgatorio degentibus*; de loco autem ex opere de *Civitate DEI*, proximè ad primam loci circumstantiam. Succedit igitur *quarta*, numerum ipsorum communicantium considerans, ad cujus illustrationem Bellarminus eodem testimonio ex opere de *Civitate DEI*, quod hæcenus sæpè occurrit, & potè etiam ulterius occurreret, est usus, quod tamen nobis Evangelicis adeo non adversari, quod præsentem atinet controversiam, jam est ostensum. Insuper, si ob paucitatem communicantium Eucharistiæ Sacramentum Missa dicatur privata, Evangelici de hæc denominatione non movebunt controversiam, à Christo nimirum docti, etiam duorum vel trium fidelium, etiam *Laicorum*, conventum gratiosâ Eius præsentia beati,

beati, ac veram esse *Tertulliani* iudicio Ecclesiam. *Quinta*, quæ Altarium magnitudinem vel parvitatem attendit, omnino nihil ad rem facit, cum hic quidem quantitatis nulla sit efficacia, ac Deus ad hæc talia planè non soleat respicere, æquè acceptum habens Sacrificium in Altari montano ab Eliâ, quàm in Templo Salomonis splendidissimo à Sacerdote summo oblatum, id quod etiam de similibus exemplis iudicandum. Super adhuc est *sexta*, huc quam maxime pertinens circumstantia, de communicatione nimirum solius Sacerdotis Missifici, ob quam missa dicitur non tantum privata, et si publicè fiat, sed etiam *solitaria*, cujus expressam apud Veteres Ecclesiæ Doctores & sic Augustinum quoq; non fieri mentionem, ipse Bellarminus ante, ac latis expressè agnovit, testis Ecclesiæ Veritatis, si unquam, hic rectè luculentissimus; cui non possum non addere è Seculo antecedente *Georgium Rocelium*, sequens testimonium in Viâ, quam Regiâ exhibentem: *Particulares Missule non congruunt cum Institutione Cæna, nec cum traditione Paulinâ, nec merentur Liturgiæ nomen, nec habent robur ex Evangelio, nec ex Ecclesiâ testimonium aut exemplum, nec Sanctorum Patrum (de antiquis loquor) consensionem firmam, nec beatorum Martyrum aut Homologitarum (confessorum) ad stipulationem, nec deniq; Conciliorum veterum æcumenicorum approbationem ullam; sed nuperis Seculis advenit has vana hominum superstitione & hypocrisis, ignorantia & Pharisæica.* Plura huic similia d. *Gerhardus* noster in *Confessione Catholica*, opere nunquam satis laudato, & hæcenus per DEI gratiam ab adversariæ partis impugnationibus libero, quia verè inexpugnabili, collegit numero satis magno, quibus in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* non ita pridem adnumeratus fuit nuperus Editor Concilii Illiberitani *Gonzales*, & recens Gallorum Historicus *Benjamin Priulus*, ea de novitate & inutilitate Missarum, quæ dicuntur, privataram exhibentes, quæ Evangelicis non nisi gratissima esse possunt.

CAPVT VNDECIMVM ET DVODECIMVM,

De Lingua & Vocis genere in Missâ.

DE illâ quidem ex Augustino nihil habet Bellarminus: qui verò, dum in hujus Questionis breviori tractatione provocat ad ea, quæ de hoc argumento partim in Controversiâ de *Editionibus Bibliorum vulgatis*, partim in Controversiâ de *Ceremoniis Sacramentalibus* scripsit, nos etiam eodem donat Privilegio ad ea provocandi, quæ utrobique sunt, quantum ad Augustini autoritatem, reposita. Hic tantum ea juvat repetere Augustini verba, quæ ex libro *Ejus de catechizandis rudibus* Juri Canonico inseruit Gratianus, iis etiam additis, quæ recentior Scholiastes ex antecedentibus tanquam illuc pertinentia adscripsit: *Sunt quidam de Scholis usitatissimis Grammaticorum oratorumq; venientes, quos neque inter Idiotas numerare audeas, neque etiam inter illos doctissimos, quorum mens magnarum rerum questionibus est exercitata. His ergo, qui arte loquendi ceteris hominibus excellere videntur, cum veniunt, ut Christiani fiant, hoc amplius, quàm illis illiteratis impartire debemus, quod sedulo admonendi sunt, ut humilitate induti Christianâ discant non contemnere, quos cognoverint morum vitia, quàm verborum amplius devitare, & cordi casto linguam exercit atam nec conferre audeant, quàm præferre etiam consueverant. Et infra: His etiam magis utile est nosse, ita præponendas esse verbis sententias, ut animus corpori præponitur. Ex quo fit, ut ita malle debeant veriores, quàm disertiores audire Sermones, sicut malle debent prudentiores, quàm formosiores amicos habere. Noverint etiam, non esse vocem ad aures DEI, nisi adfectum animi. Ita enim non irridebunt, si aliquos Antistites & Ecclesiæ Ministros forte animadvererint vel cum barbarissimis & solacissimis Deum invocare, vel eadem verba, quæ pronuntiant, non intelligere, perturbatèq; distinguere; non quia hæc minime sunt corrigenda, ut populus ad id, quod intelligit plane, Amen dicat, sed quia pie sunt ab iis toleranda, qui didicerunt, ut sono in Foro, sic voto in Ecclesiâ benedici. Itaq; forensis illa non nunquam bona fortè dictio, nunquam tamen benedictio dici potest. Inter plura, de quo testimonium hoc Augustini monere nos potest, illud ad præsens Institutum ante omnia pertinet, quod de populo Amen dicente observat, nimirum ad id Amen dici debere, quod planè intelligitur, id quod ad usum Sacram. Eucharistiæ etiam referri posse & debere, est indubium. Hinc ingenua iterum Bellarmini confessio hic notanda venit, ibi exhibita, ubi quam maxime contra vulgatas Bibliorum Versiones & Editiones militavit: Meritò S. Paulus mavult, quinq; verba in Sensu suo ad instructionem loqui, quàm decem millia verborum in lingua, scil. peregrina & incognita; quia melior est cohortatio, quæ ab omnibus intelligitur, licet brevissima sit, quàm ea, quæ non intelligitur, etiamsi sit longissima. A duplicatio etiam hic fieri potest eorum, quæ idem Bellarminus de Ceremoniis Sacramentorum in genere agens, in specie de matrimonii Sacram. monuit, id singulariter excipi debere statuens,*

cmm

cum de lingua agitur, quæ Sacramenta debeant administrari. Quia enim, inquit, Matrimonium consistit in consensu mutuo, necessario requiruntur verba vel nutus, qui ab utraque parte intelligantur. Addit, similiter Confessio peccatorum fieri debet lingua utriusque nota, licet Confessio non tam sit Sacramentum, quam Sacramenti materia. Sed annon per devotum Sacramenti Eucharistiæ usum mystica unio (quam cum Matrimoniali conjunctione a postulo suo quodam modo comparare, inferius suo videbimus loco) animæ fidelis cum Christo, & adnuntiata in Verbo absolutionis peccatorum remissio confirmatur & obfirmatur? Necessum igitur est quam maxime, ut hoc negotium eâ peragatur lingua, quæ ei in primis non sit incognita, cui hoc Beneficium confertur, ut cognita ejus magnitudine ad debitam gratiarum actionem eò magis invitetur, atq; insuper dicat, qualia exindè hauriri possint solatia, atque ad Christianismi profectum & ædificationem incitamenta. Jam de vocis genere in Missâ, ut aliquid de submissione ejus in Canonis missæ recitatione addamus, bis Augustini mentio apud Bellarm. in hujus Controversiæ tractatione occurrit. Et primò quidem, ubi ad primam Chemnitii objectionem responde-
re tentat. Objecit institutionem Christi, qui in Cænâ sui memoriam non per silentium, sed ut Paulus explicat, per adnuntiationem jussit fieri. Addit ex insolita liberalitate Bellarminus, posse argumentum confirmari ipsius Christi exemplo, qui verba Consecrationis altæ voce pronuntiavit, ut omnes, qui aderant, audire potuerint; Respondet autem: Christi memoriam & adnuntiationem non tam verbis, quam re ipsâ fieri debere, si, Augustino scribente, Christiani jam peracti Sacrificii memoriam celebrant Sacro-Sanctâ oblatione & participatione corporis Christi, &c. Næq; posset alio impleri modo, quod Paulus precipit, ut omnes mortem Domini adnuntiant. Qualis enim fieret confusio, si omnis populus in Ecclesiâ mortem Domini verbis adnuntiare deberet? Quod verò Christi attinet exemplum, est sciendum, Christum non solum ea pronuntiasse verba, ut consecraret, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret. Quocirca oportuit Eum ita loqui, ut audiretur ab Apostolis; quod etiam hoc tempore servant Episcopi, cum inter Missarum solemnias Sacerdotes ordinant. Sic enim pronuntiant Consecrationis verba, ut omnes illi Sacerdotes novi possint audire. Alia autem ratio est eorum, qui ad populum Missas celebrant. Deindè, ubi Chemnitius in objectionem quartâ ad antiquam provocat Ecclesiæ consuetudinem, quâ iis, qui non poterant (ex more nimium recepto) Mysteriis interesse, dimissis, altæ voce preces, gratiarum actiones, & ipsi etiam Consecrationis verba pronuntiabantur, addito ritu antiquo, Amen ad verba Consecrationis respondendi, de eo inter alios Scriptores antiquos pro teste Augustinum ex libro ad Orosium sistens; Bellarminus ita respondit: *librum hunc non esse Augustini, nec testimonium ex eo ad rem facere. Non enim loqui Authorem illum de Consecratione, sed de Sacramenti dispensatione, idque solum dicere, eos Amen respondere solitos, qui sanguinem Domini acceperint, dicente videl. Sacerdote: Sanguis Domini nostri Jesu Christi.* Ad utrumq; ut paucis aliquid dicatur, de responso Bellarmini ex Augustino ad primam Chemnitii objectionem est sciendum, Eum verba Augustini non ad mentem Ejus explicare. Non enim loquitur in eis Sanctus Pater de oblatione sacrificiali, quæ fit per Sacerdotem, qualis Augustino secundum ea, quæ superius ex Eo fuerunt adducta, planè fuit incognita; sed vel de oblatione per Sacerdotem ministeriali, in quem sensum ad caput antecedens Christum in Sacramento populis immolari Doctor augustus notanter scripsit; vel de oblatione memorativa, quæ fit à populo communicante, DEO Patri in precibus devotis Sacrificium Filii in Cruce exhibitum per Fiduciam meriti ex eo profluentis apprehensionem obferente, quod & verboreus & simul realiter præstatur, communicantibus id, quod ex verbis Dominicæ Institutionis clarè à Sacerdote expressis percipiunt, pervoculam Amen se credere confirmantibus, & subjunctâ gratiarum actione Domini mortem ex Christi ipsius & Pauli mandato memorantibus. Nec aliqua timeri debet hic confusio, dum omnis in Ecclesiâ populus, præsertim communicans, mortem Domini verbis etiam adnuntiat, nisi confusionem a postolos eorumq; in Ecclesiâ Successores admisisse velimus dicere, quorum tempore populus ad Sacerdotis preces Amen in fine earum addidit, suam de exauditione precum certitudinem eometipso testatus. Quod autem Christus in prima Sacramenti hujus Institutione verba Consecrationis clarissè pronuntiasse, non solum, ut consecrare, sed etiam, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, rem Bellarmini pro submissione vocis in Missæ Sacrificio pugnantis non juvat, sed potius evertit. Si enim Christus id eò verba Consecrationis clarè pronuntiavit, ut Apostolos ritum consecrandi doceret, sequitur, Apostolos etiam, eorumq; in Ecclesiâ Ministerio, nominatim in hujus Sacram. administratione Successores, hæc Christi verba, quæ

i. 20. contra Faust. cap. 18.

Quæst. 49.

Conse-

Consecrationis dicuntur, clarè pronuntiare debere, ut nimirum populus ex iis de toto hoc Myfterio informetur, & quid in hac celebratione agatur, discere possit, quod nisi fiat exiguo cum fructu populi communicantis negotium hoc peragetur. De auctoritate libri ad *Orosium*, cujus sub Augustini nomine in objectione quarta mentio est facta, quidquid sit; loquatur etiam, quod Bellarminus vult, *non de Consecratione, sed de Sacramenti dispensatione*, non tamen nihil, sed satis ad rem facit, de quâ agimus. Quia enim ipso teste Bellarmino habemus, Missarum, quas dicit, privatarum & solitariarum apud Veteres Ecclesiæ Doctores expressam non legi mentionem, idè quod præter alios is etiam sub Augustini nomine Scriptor *Questionum sexaginta quinque ad Orosium*, quem *Hieronymus Torrentis in Confessione Augustiniana* aliàs ad suas trahere partes est conatus, de hoc more respondendi *Amen* in ipso Sacramenti Eucharistiæ usu memorat, omninò præsupponit, eodem genere & linguæ & vocis Sacerdotes in hujus Sacramenti administratione, id est, lingua communi sive cognitâ & voce alta, tam circa ipsam Consecrationem, quàm ipsius Sacramenti dispensationem usos fuisse, cum, nisi hoc fuisset, Apostolo teste, populus *Amen* quasi ad rem incognitam respondere non potuisset. Et dum hujus *Amen* respondendi ritus *Ambrosium* quoque Bellarminus scribit meminisse, eodem videlicet cum Augustino viventem Seculo, res est eò clarior, nihilq; ad uberio-rem ejus deductionem nunc quidem potest vel debet requiri.

CAPVT DECIMVM ET QVARTVM, & seqq.

DE

Ceremoniis in Sacrificio Missæ.

PRÆTER ea, quæ de Ceremoniis Sacramentalibus in genere superius ex Augustino sunt adducta, pauca hic in specie restant excutienda, in primis cum pleraque, quæ de Ceremoniis Missaticis coacervavit Bellarminus, vel Augustini auctoritate tanquam recentiores destituantur, vel nullam habeant omninò difficultatem, adiaphoræ nimirum, & sub nullam in se cadentes controversiam, nisi quatenus pars aduerialia res etiam adiaphoras, & in se liberat statuit necessarias, jugo intolerabili Evangelicam libertatem, quantum in se est, premens. Unus tamen & alter ex Augustino locus vindicari debet, ne in hoc etiam argumento Bellarminus quidquam contra Evangelicos obtinuisse videatur. Præteritis igitur, quæ Bellarminus habet de *Vestibus Sacris* ex Canone quodam Synodi Carthaginensis, tempore Augustini celebratæ, de usu *Vestis albæ* in Sacro ministerio, ut & de *Veste Dalmaticâ* ex Authore *Questionum V. & N. T.* ut potè, ut dixi, adiaphorâ, àque Christo & Apostolis expressè non præscripta; Item quæ de consecratione *Templorum & Altarium* ex Augustini non omninò indubiis de *Tempore* Sermonibus laudat, cum non de ipsa consecratione vel dedicatione, sed modo & ratione ejus inter nos sit controversia; quorum quoque pertinet tractatio de *Vasis Sacris & consecratis*, quia id, quod Augustinus verbis à Bellarmino laudatis, de *Instrumentis & Vasis* in Ps. 113. ex *Auro, & argento in usum Sacramentorum* scripsit, non de singulari quâdam consecra-
vel potius, 115. Sermon II.
 tione pluribus ceremoniis peragenda voluit intellectum, sed de ipso eorum sacro in celebratione Sacramentorum usu, dicens, *quæ ipso Ministerio consecrata dicuntur sancta*, quo ipso nihil clarius dici & scribi potuit. His inquam prætermittis, neque eo etiam attento, quod ex Augustino de tempore in genere vel die celebrandi Eucharistiæ Sacramentum monet, *in quibusdam locis Sacrificium, non Missaticum, sed Eucharisticum omni die, alibi die solum Dominicâ & sabbatho, alibi die solum Dominicâ offerri solitum* & Epist. 118. ad Jan.
 consuetum fuisse, nobis supra jam de hac circumstantiâ omnem controversiam submoventibus; is nunc ante alios ad aliquam considerationem trahi debet locus, qui de hora in specie, nimirum ante- vel post-meridiana, in usu hujus Sacramenti agit, ut potè circa cujus sensum Lutherus contra Bellarmini gravem latis adulationem debet vindicari. Eum his verbis exhibet Bellarm. *Liquidò adparet, quando primum acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Christi, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propterea universæ calumniandæ est Ecclesiæ, quod à jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Sp. sancto, ut in tanti honorem Sacram. in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi; nam idè per universum orbem mos iste servatur. Neg. enim, quia Domino post cibos dedit, propterea prætransi aut cenati fratres ad Sacram. illud accipiendum convenire debent, aut, sicut faciebant, quos arguit Apost. & emendat, suis ista Mensis miscere. Namq; Salvator, quò vehementius commendaret Mysterii illius altitud. ultimum hoc voluit insigere cordibus & memoriâ Discipulor. à quib. ad Passionè digressurus erat. Et idè non præcepit, quo deinceps ord. sumeretur, ut Apostolis,*
Ibid.
 per

Ccc

per quos Ecclesias erat dispositurus, hunc locum servaret. Ex hoc Augustini testimonio, inquit Bellarminus, multa habemus. *Primo*, Dominum nihil de hoc præcepisse. *Secundo*, Apostolos Spiritu Sancto inspiratos instituisse, ut à jejuniis Eucharistia sumeretur. *Tertio*, id servari in toto terrarum orbe ab omni Ecclesia Christi. *Quarto*, rationem hujus rei fuisse, ob honorem tanti Sacramenti, quam rationem posteros etiam Authores attingere scribit. De Luthero autem, præter ea, quæ antecedenter ex non uno

Tom. II. Eius libro de hac re citavit, id in primis consequenter subjungit: *Lutherus, ut erat Jen. Lat. P. 450. b.* omnium hominum impudentissimus, tanti Doctoris testimonium irridet in de abrogandâ Missâ libri parte secunda, his verbis: *Indignum est, inquit, ut in os Christiani aliud intraret prius, quam corpus Domini intraverit, ut Sacerdotibus respiratio & vitâ interdicitur usq; post Missam & Communionem.* Addit cum gravissimâ exaggeratione Bellarminus: *Horrenda sanè & diabolica planè audacia, Ecclesia toti insulare, generatione Bellarminus: Non enim Augustinus ait, indignum esse, ut aliud prius intret in os Christiani, quam Christi corpus; sed, ut alius cibis intret prius, quam sacratissimus carnis Dominicæ cibus. Non igitur prohibemus aerem inspirare, ut nungatur Lutherus, sed cibum aliquem sumere.* Ita debacchatus contra Lutherum Bellarminus suo egregiè functus officio videri voluit, re quasi optimè gesta, & Luthero de insigni blasphemiâ per demonstrationem apodicticam & omni ratione superiorem convicto, ita quidem, ut nihil planè pro Eius innocentia sit super, quod accusationis nullitatem, & simul injuriam Lectori possit facere manifestam. Sed & hic salvas est, Luthero nihil Augustino Ejusque authoritati detrahente, aut apertè etiam contradicente, nisi Ecclesia hodiè Apostolis detrahente vel sanctioni Eorum repugnare dicatur, quâ sub Spiritus Sancti authoritate abstinentiam à suffocato in specie noviter ad Christianismum conversis mandaverunt. Ut autem Lutheri eò melius pateat Innocentia, de Augustini mente prius est dicendum; ad quam ritè intelligendam omninò pertinet, quod in sequentibus legitur verbis: *Nonnullus ratio quædam probabilis delectavit, ut uno die certo per Annum, quo ipsam Dominus dedit Cœnam, tanquam ad insigniorem commemoracionem post cibos observari & accipi liceat corpus & sanguinem Domini. Quapropter neminem cogimus Dominicâ illa Cœna (aliâs, ante Dominicam illam Cœnam:) prandere; sed nulli etiam contradicere audemus.* Vides Lector optime, Augustinum, etiam si universam (quoad maximam videlicet partem) Ecclesiam observare, ut Eucharistia Sacramentum à jejuniis accipiatur, idq; Spiritui Sancto placuisse scribat, quem ferè in modum apostolos quoque suam de abstinentia à suffocato in specie sanctionem, non in perpetuum, sed ad aliquod saltem tempus ex certo quodam respectu duraturam, Spiritus Sancti beneplacito adscripsisse dixi; non tamen ita rigorosè hunc ritum urfisse, ut iis contradicere fuerit ausus, qui ad commemorationem Institutionis Dominicæ, ipso ejusdem die post cibos, & ratione quidem probabili, Sacramento hoc Eucharistia fuerunt usi, ante Cœnam illam Dominicam pransi, nimirum Christi & Apostolorum exemplo ducti. Si hanc Augustini modestiam observarent, qui ceremonias in Ecclesia aliis præscribere solent, libertate in his & talibus salvâ, nulla jugiter tolerabilis in colla Christianorum factâ per vim applicatione, non habuisset Lutherus, de quo conquereretur. Nunc verò, dum omnia vi tractantur, ac Christianæ libertati hic & ibi insidiæ non ad eò occultè struuntur, in Evangelicis id agrè ferendum non est, si eas etiam Ceremonias, quas in usu Sacramentorum adhibent, ad eò que & hanc temporis matutini in celebratione Sacramenti Eucharistia circumstantiam, de quo ipsa Praxis docere potest, non ex traditionis humanæ, quæ dicitur Ecclesiastica, obligatione, sed ex libertate Christiana servare & observare se profitentur. Notanter Glossa Juris Canonici ad hoc Augustini testimonium observat, hinc colligi, *non esse jejunium de substantia*, addens pro ratione, *aliâs Dominus non consecisset.* Per summam igitur injuriam de Luthero scripsit Bellarminus, Eum omnium hominum impudentissimum hoc Augustini testimonium irrifisse, & horrenda ac Diabolica planè audacia Ecclesiæ toti insultasse, & quidem non aliqua ratione solidâ, sed loco Augustini depravato ductum. Atqui non Ecclesiæ, nimirum orthodoxæ & verè Catholicæ insultasse, neq; etiam Augustini testimonium irrifisse, multò minus id depravasse Lutherum, verba Eius docebunt, hic omninò legenda: *Non probo, cujusvis arbitrio usitatam verborum Institutionis summutari; sed & temeritatem & audaciam impiorum detestor, qui in verbis à Deo non acceptis, nec necessariis novos condunt Infernos, & nova mortalia peccata suo cerebro cæco decernunt, ubi nulla*

vid. D.
Höpfn. de
Cœnâ,
Tract.
pract. pag.
272.
conf. Dal-
læj de obj.
cultus, P.
293.

c. Liquid.
de Conf.
dist. II.

nulla peccata, nec pericula esse possunt, parvas conscientias sine causâ excarnificantes, tantum
 ut spiritu libertatis extincto, spiritum timoris & servitutis in cordibus nostris suscitant.
 Tale est, quod jejunium nature effinxerunt, ut si quis Aquæ guttam vel imprudens glutiverit,
 eo die indignus sit Communione. O furorem furore furiosorem! Indignum est, inquit,
 ut in os Christiani aliud intret, priusquam Domini corpus intraverit. O festiva ratio!
 Fortè nec nebulam, nec aerem prius intrare licet os Christiani, quàm Domini
 corpus intraverit, ut Sacerdotibus respiratio & vitâ interdicatur usque post missam &
 Communionem; cum Christus & Apostoli post Cœnam communicaverint, ac ferè fiat, ut
 cibo moderatè sumto & os mundius, & caput purgatius, & halitus incorruptior, totumq; cor-
 pus dignius sit, quàm jejunis & à somno, nescio quid gravedinis & impuritatis referentibus
 unquam esse possit. Tales inquam Religiones arbitrarias, quæ ultra Christi institutionem per
 homines inventæ & adjectæ sunt, contemnimus; non quod nolimus servari eas, si qui vo-
 lent, sed peccata statui per eas, & Conscientiis laqueos & scandala parari non patimur. ser-
 vet, qui volet, sed liberè, sciens, se non posse peccare in eo omittendo, quo videt Christum &
 Apostolos non peccasse: in eis enim solis peccatur, quæ contra Christi sunt statutum. Mani-
 festum satis est ex hisce, quæ mens Lutheri fuerit circa vindicandam libertatem in re-
 bus adiaphoris Christianam contra tyrannidem Papisticam, nihil, ne verbulo quidem,
 contra Augustinum, Eiusque autoritatem scribentis, cujus etiam planè nullam fecit
 mentionem, nedum ut verba ejus depraverit, solùm adversariæ partis Sententiam
 ex malè intellectis Augustini verbis referens, quam postmodùm more disputatoribus
 solenni per instantiam de nebula & aere, summamque jejunii necessitatem, quam ante
 usum Sacramenti Eucharistiæ vel Sacrificii Missæ requirunt Papæi, cometsipso infrin-
 gere voluit, nihil planè in eo peccans, quod horrendam ac diabolicam planè audaciam
 præ se ferat, ita, ut si Augustino reviviscere Divinitus concederetur in his Lutheri ver-
 bis nihil esset omninò inventurus, per quod suam ab Eo Sententiam fuisse irritam, aut
 Ecclesiæ Veræ aliquâ ratione insultatum, agnoscere, ac contra Lutherum gravamina
 urgere ansam haberet, Luthero hic quoque Elogium strenui pro Veritate Divinâ con-
 tra humanas traditiones athletæ concessurus. De cætero, quidquid Augustinus in lau-
 dato & vindicato hæctenus testimonio de usu Sacramenti Eucharistiæ ante-meridiano
 ab Apostolicâ, ut Ipsi qui dem videtur, ordinatione profecto & per tot Secula in Eccle-
 siâ recepto habet, Evangelicis non est contrarium, de quo ipsa, ut jam dixi, Praxis tes-
 tatur, nisi quod ingenuè fatentur, fieri id à se non ex aliquâ necessitate vel obligatio-
 ne, sed libertate Christianâ; & ita quidem, ut si conditio hujus vel illius communican-
 di requiratur, neque de tempore ante-meridiano sint adeo scrupulosi, neque jejunium
 rigorosius requirant, modò in aliis id ex debito observetur, quod ad hujus Sacræ actio-
 nis essentiam ex Institutoris dispositione pertinet quam-maximè. A circumstantiâ
 temporis ad alias jam ut deveniatur ceremonias, quas in actione Bellarminus dicit confi-
 siteri, medium eas inter occupat locum cantus in Missâ, de quo etsi dicat, non esse ma-
 gnâ hoc tempore controversiam, cum ipsæ etiam heretici passim canant; quia tamen & ex-
 emplo Christi & Augustini testimonio eum quasi necessarium demonstrare conatur,
 breviter aliquid de eo dicendum est. Quod enim Christi attinet exemplum, de quo
 & Apostolis apud Matthæum legitur, quod hymno dicto in Oliveti Montem exierint, il-
 lud ad cantum Missificis non pertinere, ex iis manifestum est, quæ præter alios Corne-
 lius à Lapide ad hunc Matthæi locum est commentatus: Putant nonnulli ex libris Ebra-
 eorum ritualibus, usitatum hunc Judæis in Paschate fuisse hymnum in gratiarum actione post
 Cœnam Agni, nimirum, ut notat Paulus Burgensis, & ex Eo Franciscus Lucas, Baronius
 & alii, hymnum hunc fuisse septem Psalmos ex Hallelujâ constatos. Undè colligit sanctus
 Chrysostomus, neminem è Missâ ante gratiarum actionem, quæ fit in Collectis post commu-
 nionem, discedere debere. Idem colligas de communi prandio & Cœnâ, scilicet ab eo non
 abeundum, nisi prius actis DEO gratias. Hinc & Concilium Toletanum adserit, nos ex hoc
 Christi hymno habere exemplum canandi hymnos. Hic ergo hymnizandi ritus in Agni Cœ-
 nâ præcorum fuit Ebraeorum, quem secuti postea sunt Christiani, ut post Eucharistiam &
 Agapen, id est, Convivium charitatis omnibus commune fidelibus, DEO in gratiarum
 actionem psallerent. Colligitur id ex Paulo, idque docet disertè Tertullianus & Cypria-
 nus. Sic & gentiles post Epulas libabant Baccho aut alteri cuiquam DEO, & in illorum
 honorem communi voce Pæana sive hymnum aliquem canebant, & deinde accepto quisque
 Myrri aut Lauri ramo propriam canere Cantionem, atque Lyram, quæ per Convivas
 circumferebatur, pulsare, Plutarcho & Clemente Alexandrino testibus, cogebatur.

cap. 26.

 conf. Ca-
 saub. Ex-
 erc. 16. n.
 62. & 63.
 pag. 119.
 seqq.

Exhibent hæc Cornelii observata Ebraeorum, Christianorum, Gentilium circa gratiarum actiones post Convivia sive Sacra, sive profana, sive publica, sive privata hymnis decantandas consuetudinem, quæ tamen omnia nihil ad Missificis cantum faciunt, Christo etiam non solo, sed cum Apostolis, nec ante, nec in ipsâ Sacramenti vel Eucharistiæ, vel antecedentis Agni Paschalis, sed post utrumque, hymnum non tam juxta antiquam consuetudinem, quam ad propriam devotionem demonstrandam, ex Psalmis, ut credere par est, Davidicis decantante, DEOq; Patri gratias agente. Nec quidquam juvat Augustini, à Bellarmino jactata autoritas, nihil aliud ibi, undè ea est desumpta, docentis, quam *de ratione hymni esse cantum, ita ut, nisi cantetur, hymnus dici non possit.*

in tit. Psal. 72. vel 73. Quid enim hoc ad cantum Missificis? Nihil omnino, nisi ut imprudens Lector per hoc credat, Cantum Missificis Augustinum exemplo Christi adprobasse, etsi forte verborum Institutionis & orationis Dominicæ recitationem ad notas, ut vocant, Musicales in modum hymni alicujus vel Cantici factam, modò liberam & non omni ex parte necessariam, neque Augustinus ad eò improbasset, neque etiam hodiè Evangelici improbant vel omnino reprobent, quod ex praxi iterum constare potest. Ad ultimam nunc ut ex iis, quas ad actionem refert Bellarminus, ceremoniam veniamus, exhibet ea *Crucis Signum*, quo nimirum Sacerdos Missifex non tantum juxta descriptionem Bellarmini signat seipsum, sed librum quoque, ex quo Canon Missæ decantatur, Altare, in quo celebrari dicitur Missæ Sacrificium, res item offerendas & jam oblatas ad hoc Sacramentum pertinentes, ac populum denique præsentem, etsi non communicantem vel communicatum. Ut hanc ceremoniam in Missæ Sacrificio antiquissimam esse demonstraret Bellarminus, in primis ad Augustini etiam provocat testimonium, cum Chryso-

Tract. 118 in Johan. mo dicentis & docentis, *omnia Sacramenta & ipsum Sacrificium Divinum Crucis Signo perfici.* Verba Doctoris Augustini, ad quæ Bellarminus respicit, hæc sunt: *Quid est, quod omnes noverunt Signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi Aquæ, quæ regenerantur, sive oleo, quo chrismate unguuntur, sive Sacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.* Et post pauca: *Per crucem Christi, quam fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum Ejus, omne bonum nobis signatur.* Præter ea, quæ supra in loco ad hoc Patris Sancti testimonium fuere dicta, ubi simul indicatum fuit, cur Evangelici hodiè à libero aliàs & adiaphoro Signi Crucis usu, quem in se & ritè adhibitum non damnant, nihilo tamen minus ut plurimum abstineant: id hic in primis observandum est, Augustinum loqui quidem in his verbis de usu Signi Crucis, præsertim in celebratione Sacramentorum, ad morem suo tempore in Ecclesiâ non malè receptum, quo Christiani à Gentilibus, inter quos adhuc vivere cogebantur, communiter fuerunt distincti, sed tamen nihil Eum habere de multificatione per Crucem signatione libri Missalis, Altaris & aliorum, hodiè in administratione Sacrificii Missæ usitatâ, & verè abusivâ atque superfluâ, quidquid etiam Bellarmino videatur, quem in aliis quoque Augustini testimoniis plura, quam alios non minus oculos, si non multò oculatiores vidisse, pluribus documentis hætenus est ostensum. In cæteris, quæ de Missâ Catechumenorum in primis habet Bellarminus, ut & in sequentibus, occurrit quidem hinc inde mentio Augustini, non ita tamen, ut ad structuram Missæ conducere quidquam possit, si ea probè attendantur, quæ in antecedentibus de ipsâ Missæ substantia, si quæ est, ex Augustino fuerunt observata, ceremoniis tanquam accidentibus per se non habentibus locum, ubi nullum, cui adhæreant & inserviant, corpus habent.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM, & seqq.

DE

Canone Missatico.

BEne est, quod post alios plures Bellarminus ad Missarum liturgias, quæ communiter *Basilio, Chrystomo, Ambrosio, Gregorio, Isidoro* adscribuntur, provocans, easq; pro vitiis defendens, nullam sub Augustini nomine commendavit, neq; etiam ostendere potuit, quâ August. suo tempore in Ecclesiâ circa administrationem Sacram. Euchar. fuerit usus. De *Gregorii & Isidori*, utpotè posterioribus, res clara est. De *Ambrosio*, quod dicta non habeo, cum neq; in operib. exte, neq; in recensione eorû aliquam ejus faciat mentionem Bellarm. & qui observat. nuper in Eum scripsit *Labbeus*, præter duas preces ad Missam præparantes, de quibus tamen monet, *Raynaudum* non Ambrosii esse, sed *Auselmi* contendere. De *Basilii* autem & *Chrystomi* liturgiis, quibus præter alios Scriptores *Papozos*

Papæos Bellarm. etiam aliàs sæpe in his Controversiarum Tomis pro autoritate utitur, quarum Examen justum *D. Dorscheus* in *Mysariâ Missæ* superius laudatâ instituit, illud in cap. 7. §. super venit attendendum, tot eas differentiis & varietatibus laborare, quas Enochologii Græcorum recentissimus Editor, *Jacobus Goar*, Parisinus, Missionarius antehac in Orientem ex Ordine Prædicatorum, ut audit, a postolicis, ex variis Manuscriptis orbi eruditio partim exhibuit, ut si nihil aliud, hoc certè sufficiens esset, undè in suppositionis suspicionem possent venire. Id quod incidenter etiam, quamvis non ad eò impertinenter, moneri debet, de eâ duplici Missâ vel Liturgia, quam non ita pridem secundo Annalium Franciæ Ecclesiasticorum Tomo inseruit, *Carolus le Cointe*, Congregationis Oratorii Presbyter, Ephemeridum Gallicarum Authore instituti hujus rationem sequentibus verbis exprimente: *Hoc in libro libellus etiam Missaticus habetur, qui rationem docet, quo pacto Missa in Gallia septimo durante Seculo sit celebrata, quæ res fanè rarissima est & digna, ut hiæce Annalibus infereretur. Matthias enim Flacius, qui communiter Illyricus dicitur, Theologus apud Lutheranos celeberrimus, Authorque Centuriarum Magdeburgensium præcipuus, libellum ipsum Missaticum An. 1557. typis excudi curavit, insignia inde commoda contra Catholicos peti posse persuasus. Verùm, qui ipsius addicti fuerunt parti, cognoverunt, tantum abesse, ut liber ille doctrinam ipsorum confirmet, ut potius labefactet eandem, & Pontificiis argumenta tam valida, quàm ab ipsis produci possent adversariis, suppeditet. Igitur omnia, quæ haberi quidem poterant, Exemplaria iterùm sunt conquisita, eoq; in scopo, quem habebant, omnia supprimendi, eum experti sunt felicem successum, ut ullum invenire jam ferè sit impossibile, ita ut periculum esset, ne planè liber interiret, nisi Clarissimus Vir, *Antonius de Vion*, Dominus d' *Herovval*, cujus ipse Conditor Annalium facit mentionem, tandem invenisset medium, quò Exemplar aliquod erueret, quod etiam Pater le Cointe integrum suis inseruit Annalibus, ut rem Ecclesiæ tam proficuum posset servare. Et certè est, cur mirari subeat, quod tantus Ecclesiæ Pontificiæ hostis, qualis fuit *Illyricus*, istum ediderit libellum: continet enim argumenta, eorum omnium, quæ refutant adversarii, veritatem evincentia. Verùm satis patet ex inde, DEUM, quò sua succedant proposita, adhibere iisdem sæpe exequendis, id quod maximè videtur contrarium, & suos sæpe inimicos cogere, quo veritatis edant testimonium. Hugo quidem *Menardus*, Ordinis Benedicti, An. 1642. alium Missaticum Libellum, quem Flaciano antiquiorem venditabat, publici fecit juris; verùm Pater le Cointe contendit, illum *Menardi* libellum non nisi Epitomen Flaciani esse. Et ut utriusque comparatio fieri eò melius posset, utrumque etiam simul hoc in libro typis editum curavit, *Hactenus* author Ephemeridum, in compendio rationem propositi Editoris Annalium, quoad hujus libelli Missatici utriusque repetitam publicationem Lectori exhibere volens, non pauca tamen omittens à laudato Annalium Editore observata, ad rem non planè nihil facientia, illud præsertim, quod ingenuè agnovit, *Gregorii Magni temporibus diversos celebranda Missæ ritus in Ecclesiâ Romanâ & in Ecclesiâ Galliarum fuisse*, ad testimonium ipsius *Gregorii* & *Bedæ* Venerabilis provocans; & quod demùm regnante *Carolo Magno*, aut potius *Pipino*, *Caroli Magni Patre*, *Ecclesiæ Gallicanæ ritum susceperint Romanum*, quod hic omnino observandum est. Accedit notatio ipsius *Bellarmini* huic parallela, quam de antiquitate Canonis missatici habet, scribens: *Illud constat, nostrum Canonem integrum, ut eum nunc habemus in Missalibus, fuisse in usu Ecclesiæ ante Annum Domini 800. Nam extat in ordine Romano, non procul ab initio, quem ordinem citant Alcuinus & Amalarius, qui tempore Caroli Magni vixerunt. Deinde Alcuinus in libro de officiis Ecclesiasticis, capite de celebratione Missæ, totum Canonem exponit verbatim, ac deinceps ab omnibus aliis posterioribus idem omnino Canon exponitur, ut ab Amalario, Hugone, Ruperto, Innocentio & cæteris. Porro, Romanus ordo non instituit Canonem, sed refert, ut rem usitatam & in Ecclesiâ celebrem. Quare necessum est, Canonem esse adhuc antiquiorem, quàm sit ordo Romanus. Quamvis autem fortasè non extet alius liber ordine Romano antiquior, ubi totus habetur Canon, extant libri tamen antiquiores multo, ubi partes Canonis habentur, ex quibus conjectura fieri potest de reliquis. Non vacat hæc *Bellarmini* prolixius excutere, ne ab instituti ratione digredi nimis videar; id saltem ex his patet, *Bellarminum*, & cum eo alios plerosque, qui pro antiquitate Canonis Missatici militant, in ejus demonstratione non adeò multum ultra octavum adscendere Seculū posse, ut ex indubiis eum ostendant documentis, atq; hinc procul eam adhuc ab August. Seculo abesse, ad quod tamè in hoc vindictiarum opere præprimis respicitur. Ut de suspicione & Annalium & Ephemeridum**

Scriptoris breviter aliquid addam, quâ raritatem libelli illius Missatici à Flacio editi adscribunt Evangelicorum inquisitioni & studio eum supprimendi, ne in manus Pontificiorum veniat, ex suo alios judicare videntur Ingenio. Certè hoc Evangelicis usitatum fuisse nunquam, Experientia rerum magistra testatur. Quâ autem methodo Pontificii Inquisitores, præsertim Romani etiam à suis scriptos suppressant libros, indicare videtur superfluum esse, ipsis Scriptoribus Romanis cordatioribus hoc non omni ex parte adprobantibus. Nam ubi ante hoc Seculum ex Tridentinæ Synodi Decreto mos hic Romæ cæpit, primusque Index librorum, ut vocant, prohibitorum fuit publicatus, ita Latinus, Scriptor illo tempore inter suos æstimatissimus, Româ ad *Andream Masium*, Sacræ Scripturæ Interpretem tum quoque celeberrimum, scripsit: *Prodiit nuper Index librorum, quos sub anathematis pœna habere prohibemur; ii verò tot sunt, ut paucissimi nobis relinquantur, eorum præsertim, qui in Germania sunt excusi.* Hoc ego librorum dicam nomen, *fragrum, an incendium?* Launoji super hac re gravamina aliàs exhibui, quæ ex posterioribus Epistolarum Tomis non parvum capere possent augmentum, si id jam ageretur. Ego id nunc tantum addo, si raritas libelli illius Missatici, quem citati Auctores dicunt edidisse Flacium, inquisitionis & suppressionis studium arguit in Evangelicis, ne videlicet Missæ antiquitas, quæ tamen Augustini ætatem non attingit, eos adcularet suspectæ nominis vitæ; quid dicendum erit atque judicandum de suppressione illius Poematis Italici quo *Johannem Casam*, Archi-Episcopum antehac Beneventanum, & Romani Pontificis ad Veneros Legatum, Sodomix laudes decantasse, ex *Sleidano* hæctenus & *Thuno*, Historicis omni exceptione & calumnia majoribus, non semel Sanctitati Romanæ fuit obiectum, ob cujus raritatem *Voetius*, inter primos hodiè Reformatorum, consilio in publicum profuturo, è re duxit esse Ecclesiasticâ, & ne pars adversa illud nunquam fuisse editum possit cuiquam persuadere, postquam Exemplar quoddam Poematum Italico-rum *Florentiæ* editorum, inter quæ hoc etiam legitur, nactus est, illud Bibliothecæ Universitatis *Trajectinæ*, ut sub publicâ ibi custodia perpetuum hoc Sanctitatis Romanæ monumentum extaret, & præfractè negantibus ostendi posset inserere, id quod hæc occasione prætermittendum non fuit. Ad rem ipsam nunc ut deveniamus, i. e. ipsam Canonis Missatici ex Antiquis Ecclesiasticâ demonstrationem, quam per partes exhibere Bellarminus laboravit, singula hic excutere opus non est, quæ hic & ibi ad hanc vel illam ejus particulam ex Augustino laudavit. Sicut enim multa in hoc Canone habentur, quæ cum Augustini doctrinâ non conveniunt, ut potè quod ipsum Eucharistiæ Sacramentum in Sacrificium pro vivis & mortuis propitiatorium DEO obferendum mutat; quod Transsubstantiationem Panis & Vini in corpus & sanguinem Dominicum, & hinc Panis in specie transsubstantiati reliquiam venerationem docet; quod porro Ignem Purgatorium fovet, dum pro defunctis in eo degentibus hoc Missæ Sacrificium obferri dicitur, ut alia nunc plura non dicam, quæ in hoc Canone cum regula Fidei orthodoxæ in Augustini Scriptis ex Verbo DEI stabilitæ pugnant, ut hæctenus prolixè fuit ostentum; ita Evangelici nunquam negarunt, esse aliqua in hoc Canone, quæ Antiquitatem orthodoxam redolere videntur, & hinc Augustinum quoque testem agnoscunt, à quibus tamen ad integrum Canonis systema argumentari, res est, quæ apud judicandi ex naturali etiam Logicâ peritos locum omnino habere non potest, cum à parte ad totum non detur consequentia. Quia verò in *tertia & quarta oratione Canonis* occurrit aliqua Augustini mentio, à *Chemnitio* nimirum in Examine earum objecta, ut objectionis valor firmus ostendatur, paucis aliquid restat dicendum. Et quidem de *tertia oratione Canonis*, dicit Bellarminus objicere *Chemnitium*, *haberi eam apud Ambrosium & Augustinum, Re-*ferente *Gratiano*, sed alium ista habere verba sensum apud *Ambrosium & Augustinum*, alium apud Pontificios; apud illos enim referri ad Sacramenti summionem, apud hos autem ad representationem. De quarta verò oratione Canonis in undecimâ objectione dicit Bellarminus demonstrare *Chemnitium*, esse absurdissimum imprimis, quod petat sacerdos dicere, *Christum jam dudum in Cælum esse ingressum*; deinde etiam ad firmare, verba hæc debere legi ante Consecrationem, & ad preces ac Eleemosynas esse referenda, idque probare tum ex *Irenæo*, tum ex *Augustino*, eodem & ibidem referente *Gratiano*. Ad priorem *Chemnitii* objectionem respondet Bellarminus. *Chemnitium* in multis peccare. Primo, quod non probat id quod se probaturum suscepit; volebat enim demonstrare Canonis errores, quæ autè hic adfert, non pugnant contra Canonem, sed contra sensum, in quo illi Pontificii accipiunt. Secundo, perperam adlegat Augustinum, nusquam enim illa exant apud Augustinum, sed

Lucubr.
Tom. II.
p. 63. cõf.
pag. 203.
seqq.

v. Dispp.
Select. I.
I. p. 204.
& 205.
cõf. Gad.
dj. de
Script.
non Ec.
claf Tom.
I. p. 132.

e. Utrum
de Confe-
crat. di-
finit. II.

Ebr. 9.

sed partim apud Ambrosium, partim apud Paschasium, quamvis in hac re Gratianus quoque videatur deceptus. *Tertio*, fallitur aperte, cum scribit, Augustinum illa verba interpretari de Eucharistiæ sumptione; quasi juxta errorem Lutheranorum in solâ sumptione Augustinus putaverit Panem fieri corpus Christi, per quod benedicimur, & adscribimur in Cælo; nam Augustinus nusquam habet aliquid ejusmodi. *Ambrosius* autem, ex quo Paschasius & Gratianus acceperunt, non de sumptione, sed de Consecratione illa exponit omnia. Neque obstant illa ejusdem Ambrosii verba, quæ falsò Chemnitius tribuit Augustino: *Quia in Baptismo similitudinem mortis Christi accepimus, similitudinem quoque carnis & Sanguinis Ejus sumamus*; nam illa dicuntur ab Ambrosio alium in finem. *Quarto*, mentitur Chemnitius, nomen oblationis in istâ Canonis oratione à Pontificiis torqueri ad actionem Sacrificuli, cum revera de Pane & Vino dicatur. Nullus enim tam fuit unquam absurdus & stupidus, ut non videret, nomen oblationis hoc loco ad Panem & Vinum, non ad actionem referri posse, siquidem à Deo petimus, ut hanc oblationem ita benedicat, ut ea fiat nobis corpus & sanguis Christi; quis enim vel per somnum diceret, actionem debere fieri corpus Christi? Sed bene Chemnitius facit, cum ista de Catholicis fingit mendacia, quod nullum citat, neque librum ullius nominatim indicat, ne videlicet statim deprehendatur mendacium. *Ad posteriorem Chemnitii objectionem*, quod Augustini quidem attinet auctoritatem, ita respondet Bellarminus: *Quod adducitur, ex Augustino, non est Augustini testimonium, ut supra dixi, sed quedam Rhapsodia fragmentaria ex Ambrosio, Paschasio & aliis, in quâ non servatur ordo liturgiæ. Nam primo Author ille meminit Consecrationis, qua Panis vertitur in carnem & vinum transit in Sanguinem. Deinde ista adlegat verba, Jube hæc perferri &c. Tum illa subjungit: Hanc oblationem benedictam &c. sicut igitur contendit Chemnitius, illud, Jube hæc perferri &c. Fuisse olim ante Consecrationem, quia ponuntur hæc verba ab Authore Canonis ante illa, Hanc oblationem benedictam &c. Ita nos contra demonstramus fuisse post Consecrationem, quia ponuntur post ipsam Consecrationem ab eodem Authore. Sed verius est, non servari ab illo Authore ordinem liturgiæ.* Antequam vindicias Chemnitio, Examinatori merito, debitas contra Bellarmini responsum paremus, ipse locus ex Gratiano adscribendus est, quatenus nimirum ad præsens pertinet institutum. Ita autem ibi legitur inter alia: *Sicut ipse Christus est, qui baptizat, ita (etiam) ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transit (recentior Juris Canonici emendator observat, apud Paschasium legi, transfundit;) Vinum in Sanguinem. Unde & Sacerdos, Jube, inquit, hæc perferri per manus Angelici Sancti in sublimem Altare in conspectu Divine Majestatis tue. (ut quid perferenda deposcit in lucem, nisi ut intelligatur, quod ista fiant in Ejus Sacerdotio?) Hanc igitur oblationem benedictam, per quam nos benedicimur; adscriptam, per quam omnes in Cælo adscribamur; ratam, per quam in visceribus Christi esse censeamur; rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur; acceptabilem, ut qui nobis ipsis displicuimus, per hanc acceptabiles unico Ejus filio simus &c.* Quia in posteriori hæc orationis parte aliquid deesse videtur, ideò dictus Emendator Gregorianus ex eodem Paschasio orationem integram sic exhibet: *Sed obsecrans Patrem per Filium, per quem ad Eum habemus accessum, rogamus, inquit, hanc oblationem benedictam &c. acceptabilemque facere dignetur, (notat, alias legi, digneris) quatenus & nos per hoc, quod in nobis displicuimus, acceptabiles in unico Ejus filio simus.* Antiquus Glossator ad hanc Canonis orationem sequentia notat: *Videtur, quod oratio hæc sit superflua, quia hoc dicitur post verba, quorum virtute conficitur corpus Christi; & ita de eo, quod jam factum est, superflua est oratio. Respondet autem, Scriptura non attendit hujusmodi temporis angustias; sed Sacerdos, cum non possit omnia simul proferre, ita loquitur, ac si tempus staret, & essent adhuc facienda, quæ in principio Sermonis nondum erant facta. Et: verba non ad tempus sue prolationis, sed per conceptionem vel per contemplationem loquentis sunt referenda. Vel intellige de corpore spirituali Ecclesiæ, ut per hoc Sacramentum adsocietur Ecclesiæ triumphanti; unde sequitur, ut quot inde sumserimus, gratiæ cælesti repleamur.* Placuit hanc adscribere Glossam, quoniam ultima ejus verba ad vindicias pro Chemnitii objectionem à Bellarmino quidem rejectâ, sed non refutatâ pertinere ostenditur proximè. Nunc ut Innocentia Chemnitii in eo præprimis demonstratur, quod a Augustinum ex parte auctorem fecit verborum à Gratiano laudatorum, eam ipse Bellarminus non obscure insinuavit, Gratianum hæc in re deceptum agnoscens, quem si Chemnitius hic est secutus, innocenter id fecit, ex principio non proprio, ad cujus demonstrationem non tenebatur, sed ab adversariâ parte dudum recepto; neque etiam, quasi hæc verba à Gratiano laudata verè pro Augustini verbis haberet, aut eorum auctoritate obligari vellet, sed quia corpori Juris

Lib. IV.
distinct.
13.

Canonici inserta vidit, cujus non parvum apud Papæos æstimum esse scivit, utrobique disputans ad hominem. Adde non solum Glossatorem antiquum, sed & Emendatorem nuperum, utrumque suâ autoritate pollentem, præfixum à Gratiano nomen Augustini non sustulisse; & *Lombardum*, Sententiarum Magistrum, Gratiani è Sententiâ communi coætaneum, aliquam hujus Canonicis particulam expressè sub Augustini nomine Lectori commendasse, in Editione Lovaniensi ante plus quam centum annos publicatâ, (in cujus titulo promittitur, *quod mutatis Authorum citationibus nonnullis, quæ vel incertis, vel alienis antea sedibus vagabantur, suis sint restituta locis,*) Sermonem Augustini de Corpore Christi ad marginem notato, ex quo *Bedam* quoque non pauca in suos transcripsisse Commentarios, superius jam fuit observatum, *Accedit* in editione operis *Paschasi*, Sexto Bibliothecæ Patrum à *Margarino dela Bigne* iteratò procuratæ Tomo inserti, ex quo præprimis *Gratianum* hoc Decretum exscripsisse urget *Bellarminus*, & quidem sub initium capituli quarti, itidem ad marginem legi nomen *Augustini*, non adscribendum, nisi Editor *Bellarmino* non ignotus hanc autoritatem ritè Augustino adscribi censuisset. Insuper, *Algerus*, ad quem citatus modò Emendator recens etiam intendit digitum, in L. I. c. 16. Eiusdem argumenti opere, eidem Tomo Bibliothecæ Patrum inserto, multa ex iis, quæ *Gratianus* in hoc Canone habet, laudavit & expressè Augustino adscripsit, id non facturus, nisi pro ejus Seculo, quo vixit, statu certus videri voluisset, pertinere hæc omnino ad Augustinum, quale quid supra etiam in Controversiâ de Communionem sub unâ specie, an sub utraque, de alio quodam Augustini testimonio ex *Algeri* & *Paschasi* citatione fuit observatum. Et hæc omnia cum *Chemnitio* ad hominem dicuntur, posito, esse ea Augustini verba, ut quidem *Gratianus*, *Lombardus*, & ante utrumque *Paschasi* & *Algerus*, post eos omnes autem Juris Canonici Glossator & Emendator putarunt; quos dum *Chemnitius*, tanquam Authores in Papatu magni æstimatos est secutus, ex his tanquam juxta Eorum Sententiam Augustini verbis contra Canonem Missæ disputans, nihil contra decorum Disputatoris ingenui fecit, cujus respectu posset de jure adcurari. ad *Bellarminum* responsiones ut nunc porrò etiam deveniamus, non ita in multis peccavis *Chemnitius*, testimonii hujus adductione, ut *Bellarminus* quidè est visus, & probavit id omnino, quod se probaturum suscepit, nimirum errores Canonis Missatici ostensurus; inter quos hic omni jure est recensitus, dum ex ipsâ *Bellarmini* confessione alium his verbis sensum Pontificii adscribunt, quam eorum author vel authores, (ut & hic sequamur *Bellarminum*, qui raptodiam dixit esse hoc testimonium, ex variis authoribus collectam, in eo tamen laudatis supra Scriptoribus contradicens, quod Augustino nullum planè locum inter eos voluit concedere.) Præterea, non falsus est ita apertè *Chemnitius*, ut iterum voluit *Bellarminus*, adscripta Augustino verba de Eucharistia sumptione intelligens; sed ipse *Bellarminus* fallere aut fallere conatur incautum Lectorem, Lutheranis imputans errorem, in sola sumptione panem fieri Corpus, Vinum fieri Sanguinem Christi, dum non solum ipsa phrasis, Panem fieri Corpus, & Vinum fieri Sanguinem Christi, eis est inusitata, sed & nullus unquam eorum scripsit aut docuit, in sola sumptione id fieri, id est, si ad mentem sanam aliqua ratione phrasis hæc esset reducenda, fieri unionem Corporis cum Pane & Sanguinis Christi cum Vino consecratis, cum ex libris eorum Symbolis constet, requiri quidem ad Sacramentum Eucharistia sumptionem, sed non solam, nec quasi per eam solam fieret unio Sacramentalis, verum cæteris actionibus ad Sacrum illud negotium ex Institutione Christi pertinentibus conjunctam. Et hanc omnino requiri quidem ad usum Sacramenti Eucharistia, laudatus paulò ante Glossator observavit, ad ea Canonis citati verba respiciens, ut quot inde sumserimus, gratia cælesti repleamur, eaque intelligens de corpore spirituali Ecclesie, ut per hoc Sacramentum ad societur Ecclesie triumphanti, quod per ipsam Sacramenti perceptionem fieri, quis prudens dubitabit? De sensu vocabuli oblationis in hoc testimonio occurrentis, quem *Chemnitius* Papæis adscripsit Doctoribus, non opus fuit ut Authores Eorumque Scripta citaret, cum ipsa praxis quotidiana satis superque eum exhibeat, exque superioribus manifestum esse possit, ubi ostensum fuit, hoc oblationis vocabulum, ubicunque etiam legatur apud antiquos Scriptores, ad oblationem trahi Sacrificialem, atque hinc rationem Sacrificii propriè sic dicti huic Eucharistia Sacramento adscribi, ut adeò & hic à mendacio liber sit *Chemnitius*, quod mendaciter ei *Bellarminus* adfixit. Quod ordinem verborum in quartâ orationis parte attinet, ex cujus observatione *Chemnitius* aliquod absurdum deduxit, eo ipso ostendens, sibi non probabile videri, verba hæc Augustinum agnoscere Patrem: etsi *Bellarminus* evadere se posse existimavit, si eum inverteret ordinem, probabilissimum tamen Ei fuit visum statuere, *latur-*

giæ ordinem ab Authore illo, quem dixit rapsodum, non fuisse observatum, quem tamen sæpè dictus Glossator defendere & qualitercunque in ordinem redigere est conatus, nobis & hic ad hominem disputantibus, adque præsens Institutum contra Antiquitatis pariter & Unitatis jactatores gloriosos notantibus, alium *Augustini, Paschasis, Algeri, Gratiani, Lombardi, Glossatoris* Seculo vel Seculis fuisse ordinem Liturgiæ Missaticæ, alium hodiè. En Unitatem ! En Antiquitatem ! Sed Missam facimus tandem aliquando Missam, & Lectoribus studiosis dicamus, Ite, Missa est, vel fuit.

Controversiæ Generalis Quartæ

DE

SACRAMENTO PŒNITENTIAE,

LIBRI PRIMI

CAPVT DECIMVM ET VNDECIMVM,

de Quæstione,

An Pœnitentia sit Sacramentum propriè sic dictum ?

Quæ in antecedentibus circa depulsionem calumniarum & mendaciorum (quæ ex Lutero & Chemnitio aliisque numero satis magno collegit Bellarminus, ipse ut plurimum calumniator mendacissimus) occurrit Augustini hic & ibi mentio, quia in ipsâ Quæstionum controversiarum tractatione recurrit, ad eas meritò etiam, ne eadem læpius non sine fastidio Lectoris sint repetenda, reservatur, primum hic occupante locum Controversiâ, *An Pœnitentia sit Sacramentum propriè sic dictum*, ex Augustini Sententiâ nimirum, de quâ præsertim hic agitur ? Ut id demonstret, post aliorum Ecclesiæ Doctorum tria Augustini testimonia producit, è quorum numero primum hoc est : *Annon cogitamus, cum ad periculorum pervenitur extrema, nec ulla est fugiendi potestas, Epist. 130. quantus in Ecclesiâ fieri soleat ab utroque Sexu atque ab omni etate concursus, aliis Baptismum ad Honor. flagrantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam ipsius Pœnitentiæ actionem, omnibus consolationem & Sacramentorum consecutionem & erogationem ? Et paulò post : Si adsint Ministri, Lib. V. de alii baptizantur, alii reconciliantur, nulli communionem Corporis Domini fraudantur. Sc. Bapt. c. 20. cundum : Si ad hoc valet, quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem vel super Aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiâ, vel super capita eorum, quibus imponitur manus. Addit Bellarminus loco Glossæ, ubi per manus impositionem intelligit ordinationem & reconciliationem; nam pœnitentium reconciliationem vocari ab Augustino manus impositionem, multis probari posset testimoniis, sed in præsentem unum & alterum sufficiat. Eodem in libro ita scribit : *Manus redeunti ab hæresi propterea imponitur, ne extra omnem culpam fuisse videatur &c.* Et alibi, verba Psalms, *Qui sanat contritos cor-* cap. 23. in de, & alligat contritiones eorum, explicans inquit : *Quæ sunt ista alligamenta ? Tempora.* Psal. 146. *lia Sacramenta, & exempla ponit Eucharistiæ, & impositionis manus, quæ per Præpositum peccatores reconciliantur. Tertium Augustini testimonium esse vult, quo Eum apertissimè dicit reconciliationem cum Baptismo conferre, sub initium demonstrationis Lib. 1. de professus, modis præcipuè duobus intelligi posse, quæ fuerit hæc de re Patrum, & ita etiam Augustini Sententiâ, uno quidem, cum vera enumerantes Sacramenta Pœnitentiâ iis adjungunt ; altero autem, cum Pœnitentiâ cum Baptismo conferunt ac docent, in utroque Sacramento Deum esse, qui potissimum operatur. Quia verò Bellarminus facillè potuit prævidere, hanc demonstrationem non fore omni ex parte liquidam omnibusque sufficientem, idè de aliâ magis validâ & plus inferente fuit sollicitus, provocans ultimò ad testimonium Ecclesiæ Latinæ & Græcæ, quæ ab Annis quingentis floruit; his enim in totâ, inquit, Ecclesiâ Sacramentum Pœnitentiæ inter Sacramenta verè ac propriè dicta numeratum esse, nullo**